INSCRIPȚIĬ

DIN

BISERICILE ROMĂNIEĬ

ADUNATE, ADNOTATE ȘI PUBLICATE

DE

N. IORGA

FASCICULA I

N-rele 1-764

BUCUREȘTĬ

Institutul de Arte Grafice şi Editură „MINERVA“

Strada Regală, No. 6

1905

INSCRIPȚIĬ DIN BISERICILE ROMÂNIEĬ

INSCRIPȚIĬ

DIN

BISERICILE ROMÂNIEĬ

ADUNATE, ADNOTATE ȘI PUBLICATE

DE

N. IORGA

FASCICULA I
N-rele 1-764

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice și Editură „MINERVA"

Strada Regală, No. 6

1905

PREFAȚĂ

Biserici și mănăstiri, unele drese, și foarte răŭ drese, altele în toată măreția vechimiĭ lor, acopăr tot pămîntul țeriĭ, cu sutele. De cînd s'a încheiat cu evlavia părinților noștri, nimenĭ nu li-a avut grija, dacă nu s'a întîmplat să nemerească la ele vre-un preot gospodar, vre-un egumen cu tragere de inimă, cari aŭ fost de tot rarĭ și cari și-aŭ închinat viața clădiriĭ ce li se încredințase. S'a ruinat tot ce ajunsese a se dărîma, și cine a vrut să strice și să mîzgălească o clădire îndoit de sfîntă, fiindcă e și a lui Dumnezeŭ și a strămoșilor, a fost lăsat să pîngărească în voie. Odoare scumpe s'aŭ sfărîmat, s'aŭ păcătoșit, s'aŭ azvîrlit prin podurĭ, ca la biserica Colțiĭ din Bucureștı, — după însășĭ mărturia parohuluĭ, teolog și profesor de religie, — s'aŭ înstrăinat, s'aŭ strămutat în casa preoților fără conștiință și fără cinste, s'aŭ furat de hoțĭ și s'aŭ mistuit de focurĭ care puteaŭ fi prevăzute și împiedecate. Cutare argintar rus a cumpărat lucrurĭ cu inscripțiĭ, a ras inscripția și le-a vîndut la alte bisericĭ, cum se vede dintr'o cruce de la Cuibu-cu-barză din Bucureștĭ. S'aŭ strîns cu hapca tot felul de lucrurĭ scumpe care, între blesteme, ce se aud și până acuma, aŭ luat drumul Museuluĭ din Bucureștĭ, unde nicĭ până astăzĭ nu li s'a dat o orînduire, unde nicĭ până astăzĭ nu li s'a făcut un catalog științific și artistic. Cine a vrut, a fost lăsat să preschimbe, să pre-

facă și să schilodească. Rare orĭ s'a văzut la un popor ce pretinde să înfățișeze cultura, o astfel de păcătoșenie.

În bisericĭ și mănăstirĭ se păstrează însă prin slovele săpate în aur și în argint, prin lespezile scrise ce acopăr morminte, prin pomelnice săpate în piatră la altare, prin piatra cu slove așezată de-asupra ușilor, — amintirea trecutuluĭ nostru, care ni este scump, orĭ de-a fost bun, orĭ de-a fost răŭ, orĭ de cuprinde în el marĭ nenorocirĭ, orĭ de vădește și cîte o clipă de fericire. Aceste pisaniĭ, această scriere pe piatră s'aŭ făcut totdeauna cu o evlavie, cu o iubire, cu o înțelegere deosebită. În Moldova s'a dezvoltat o întreagă caligrafie lapidară cirilică înrîurită de literele gotice ale Sașilor din Ardeal și Germanilor din Galiția. În Țara-Românească frumuseța neîntrecută a maiusculelor Renașteriĭ, înnalte, rotunde, măiestru împodobite, a fost împrumutată din Veneția, pe calea tipăriturilor ce s'aŭ făcut puțin timp după 1500 cu meșterĭ de acolo saŭ pe calea unor săpătorĭ de piatră sîrbĭ, ragusanĭ, cari știaŭ cum se lucrează în acea Italie înnoitoare a arteĭ. Și un scris și cellalt s'aŭ desfășurat firește în curs de maĭ multe veacurĭ, și până după anul 1830 datinele trecutuluĭ rămăseseră în această privință neatinse. Anumite inscripțiĭ din Botoșanĭ saŭ cea de la mănăstirea Icoaneĭ, de la Sf. Vinerĭ din Bucureștĭ, s'ar putea așeza, dacă n'ar fi data, *leatul*, în timpurile cele maĭ bune.

Asemenea pisaniĭ aŭ o înnaltă însemnătate pentru istorie, căcĭ ele lămuresc asupra tuturor oamenilor ce aŭ îndeplinit în trecutul nostru o sarcină însemnată, asupra înrudiriĭ lor, asupra dregătoriilor ce aŭ dobîndit, asupra ceasuluĭ morțiĭ lor și asupra atîtor întîmplărĭ din viața lor. Chipurile ctitorilor, zugrăvite pe părețĭ, arată înfățișarea și îmbrăcămintea acestor oamenĭ.

În sfîrșit limba în care sînt scrise aceste inscripții, din vremea cînd se obișnuește întrebuințarea și la prilejurĭ solemne, și pentru scopurĭ socotite ca veșnice, în margenile veșniciei omeneștĭ, a graiuluĭ nostru, — această limbă, bogată, vie, cumpătată, e un îndreptar nestrămutat pentru toate timpurile. În ea apoĭ cercetătorul dialectelor, al schimbărilor iucete ale limbiĭ poate găsi lămurirĭ din cele maĭ prețuite.

*

În vara anuluĭ 1904 am pornit pentru a vedea locurĭ și clădirĭ. În gînd n'aveam să fac știință, să culeg inscripțiĭ. Cu atîta mai mult cu cît eram încredințat că tot ce e maĭ bun a fost strîns, și strîns bine, de episcopul Melhisedec [1] și de d. Gr. G. Tocilescu [2]. Ispita însă era prea mare ca să pot scăpa de dînsa, Icĭ și colo mi-am luat în treacăt însemnărĭ și, verificîndu-le acasă, am văzut că ele nu eraŭ cunoscute saŭ că era greșită cunoștința lor. Atuncĭ am adaus la scopurile călătorieĭ mele și acela de a strînge inscripțiĭ. Și pe urmă am făcut călătoriĭ saŭ cercetărĭ nouĭ pentru a-mĭ întregi colecția.

N'am crezut că pot lipsi publicul de cunoașterea eĭ. Fără îndoială că, avînd alte mijloace și împrejurărĭ de lucru, răgaz, lumină potrivită, primire bună, fotografiĭ, decalcurĭ, aș fi cetit de atîtea orı maĭ bine. Așa, a trebuit însă să mă mulțămesc cu ce puteam. Decĭ m'am hotărît a tipări inscripțiile. Pe încetul din acest plan s'a ivit acela de a da o colecție cît se poate maĭ completă a inscripțiilor din toată România, din Romînimea toată. Acest plan

[1] *Notițe istorice și archeologice adunate de pe la 48 mănăstirĭ și bisericĭ antice din Moldova,* Bucureștĭ, 1885.

[2] *Raporturĭ asupra cîtorva schiturĭ și bisericĭ din țară, presentate Ministeriuluĭ*, etc.; extras din «Analele Academieĭ Romîne», VIII; Bucureștı, 1887. Trebuie a se aminti și Musceleanu, *Monumentele strabunilor*, Bucureștı, 1873; o fascicula.

îl urmăresc, și, dacă voiŭ avea măcar o parte din norocul cel mare pe care-l aŭ atîția leneșĭ, ticăloșĭ și exploatatorĭ. voiŭ duce la capăt și această sarcină.

Voiŭ da decĭ și maĭ departe, cu ajutorul vre unuĭ administrator cu rîvnă ca d. P. Gîrboviceanu, vre unuĭ consiliu comunal priceput ca acel din Bucureștĭ în anul 1904, vre unuĭ prieten care știe bine că nu cer nicĭ-odată pentru mine, pentru huzurul saŭ pentru păcatele mele, precum știe d. Barbu Știrbeĭ, — și alte inscripțiĭ. După mia pe care o daŭ astăzĭ, va veni mîne altă mie. Și așa pănă la capăt.

Apoĭ într'o zi va veni un așezămînt de cultură, va veni un învățat demn, solemn, impunător, vor veni lucrătorĭ precișĭ, cari vor pune la cale, cu ce am dat eŭ, ceva maĭ întins, maĭ strălucitor decît pot de astăzĭ. Se vor arăta atuncĭ toate greșelile și toate scăderile mele, uitîndu-se numaĭ două lucrurĭ: munca mea necruțătoare și inima din care a pornit totdeauna. Dumnezeŭ îĭ va ierta poate, eŭ îĭ iert d'inainte.

N. IORGA.

I.

MOLDOVA ȘEASĂ.

I.

Biserica din Burdujenĭ (Mănăstirea Todirenĭ).

V. asupra eĭ S. Fl. Marian, în *An. Ac. Rom.*, XXII. 1.

Aicĭ observ numai că, la chipurile ctitorilor, se văd urme din vechile inscripţiĭ, şi din ele resultă că avem zugrăviţĭ numaĭ pe bătrînul Teodor Movilă şi pe tînărul Ion Movilă. De-asupra capuluĭ luĭ Teodor Grecii aŭ scris «Miron Costin» fiindcă ştiaŭ că acesta a închinat mănăstirea la Locurile Sfinte. Aşa încît n'avem aicĭ, cum s'a crezut, un chip al luĭ Miron.

II.

Mănăstirea Păpăuţĭ (lîngă Botoşanĭ).

De-asupra uşiĭ de intrare (după un decalc al luĭ Al. Papadopol-Ca- 2.
limah, la Ac. Rom.):

Іѡ Єтефан Боевода бжїею мастїю гдрь земли молдавскои ·снь Богдана Боеводи сьзда сьи храмь вь имѣ иже вь стых ѡца нашего архїерарха и чюдотворци николы в лто ҂зд, а гсва его лѣто четыре десѣто текьщее, мца септеврна л.

Adecă:

«Io Ştefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, am zidit acest hram întru numele Sfîntuluĭ părinteluĭ nostru arhierarhul şi făcătorul de minunĭ Nicolae, în anul 7004 [1496], iar al Domnieĭ luĭ al patruzecelea curgător, luna Septembre 30.»

Inscripţia e publicată de Papadopol-Calimah, în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 125.

III.

Plopenĭ (jud. Botoşanĭ).

3. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Aĉastă sfăntă bisearică, care iaste hramulŭ Adormirea Sfinteĭ Născătoareĭ de Dumnezăŭ, care s'aŭ săvîrşitŭ în zilele luminatuluĭ Domnŭ Io Costandin Racoviţă Voivod de dumnealuĭ Lupul Balş Marele-Vornic de Ţara-de-ĝos şi s'aŭ sfinţit de arhiepiscopul şi Mitropolitul Iacov, v leato 7262 [1753], Noem. 26.

4. 2. Pe un mormînt înnăuntru:

[Stema Cantacuzinilor.]

Supt aĉastă piatră să odihneşte roaba luĭ D[u]mnezăŭ Safta, soţie Lupuluĭ Balş, Marile-Logofăt, care aŭ fost fică fericiţilor întru pomenire Iordachi Cantacozinò Marile-Spatarĭ şi soţie sa Catrina. S'aŭ săvîrşit şi s'aŭ mutat întru veĉnica vieţuire la aniĭ de la Măn[tui]torul Hristos 1778.

Safta era fiica Spătaruluĭ Iordachi Cantacuzino, fiul altuĭ Iordachi (al II-lea) şi nepotul de fiŭ al celuĭ d'întîiŭ Iordachi Cantacuzino, din vremea luĭ Vasile Lupu. El făcea parte din ramura Paşcanilor. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 47. Soţia luĭ, Catrina, e dese orĭ pomenită în hîrtiile mănăstiriĭ Sf. Spiridon din Iaşĭ *(Studiĭ şi doc.*, V, p. 54 şi urm.). La 1741, Iordachi nu maĭ trăia *(ibid.*, p. 57, No. 259). V. şi *ibid.*, p. 411. Cf. şi *Documentele Callimachi,* II, p. 674. Lupu Balş trecu de la Vornicie la Logofeţie în Domnia Callimachilor, de lîngă cari fugise totuşĭ la început *(ibid.,* I, pp. CIII-IV, CXLVI). Mitropolitul e Iacov I-iŭ. V. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea*, I, p. 532.

IV.

Hîrlăŭ.

I. Biserica luĭ Ştefan-cel-Mare.

5. 1. De-asupra uşiĭ de intrare, după un decalc de N. Beldiceanu (cf. Melchisedec, *Notiţe*, p. 287):

благочестивїи и хрстωлюбивыи Іω Стефанъ Воевода бжїею мастю гпдрь земли мωлдавскои снъ Бωгдана Воеводи създа сьи храм въ имѣ стго и славнаго велико мчника и побѣдωносца геωргїѧ, ижеи създати начѧс[ѧ] в лтω ҂з, мсца маиа. и съвршис[ѧ] въ тог[о]жде лѣто, мсца ωкт. ки, а гсдтва своего в лтω л. и шесто текыщее.

În lectura luĭ Melchisedec, făcută după un decalc al d-luĭ T. Burada, am introdus cîteva schimbărĭ, care resultă, de altfel, şi din comparaţia cu inscripţia, maĭ veche, a clădirilor şi caselor, care a şi slujit de model.

Traducerea e aceasta:

«Blagocestivul şi de Hristos iubitorul Io Ştefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, a făcut acest hram pe numele Sfîntuluĭ şi slăvituluĭ mareluĭ-mucenic şi purtătoruluĭ-de-biruinţă Gheorghe; care a început a se zidi la anul 7000 [1502], luna luĭ Maiŭ, şi s'a săvîrşit în acelaşĭ an, luna luĭ Octombre 28, iar, al Domnieĭ luĭ, în anul al treĭzecĭ şi şeselea curgător.»

2. Inscripţia de-asupra Curţilor domneştĭ, în *Revista p. istorie, archeo-* 6.
logie şi filologie, I, pp. 178-80, cu facsimile; după acesta, ea are următorul cuprins (piatra se află la Museŭ):

багчстивїи и хстωлюбивїи Іω Стефанъ Воевода, бжю мастїю гспдрь земли молдавскои снъ Богдана Воеводы сътвори си домове ихъже създати начѧсѧ в лѣт ҂ѕцчд, [мсца...] к, и съвршисѧ въ тогожде лѣто, сеп. еї.

Adecă:

«Blagocestivul şi de Hristos iubitorul Io Ştefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, a făcut aceste case; care început-aŭ a se zidi la anul 6994, [luna luĭ . . . în] 20, şi s'aŭ săvîrşit în acelaşĭ an, Septembre 15.»

Hîrlăul mi se pare a fi locul unde s'a luptat Ştefan-Vodă cel de de la sfîrşitul veaculuĭ al XIV-lea cu Sigismund regele Ungarieĭ (v.

Studiĭ şi doc., VI, p. 624). Pe atuncĭ încă acest tîrguşor de pe malul Bahluiuluĭ era reşedinţă domneasca şi în el stătea un pîrcălab. Decĭ va fi fost şi o biserică de lemn. Despre şederea luĭ Ştefan-cel-Mare în Hîrlăŭ lipsesc ştirĭ pănă în ceĭ din urmă anı aĭ Domnieĭ luĭ, cînd acum fiinţă biserica şi eraŭ clădite Curţile. Ce spune Simion Dascălul în adausele sale la Ureche (*Letopisiţe*, I, p. 169, nota 1), e luat după inscripţiile de faţă: el a schimbat numaĭ data de 6994 pentru cladirea Curţilor în 6995, căcĭ pe vremea luĭ anul începea la 1-iŭ Septembre, şi nu la 1-iŭ Ianuar, ca în zilele luĭ Ştefan. După mîntuirea acestor cladirĭ, Ştefan stătu maĭ mult timp în Hîrlăŭ; aicı dadu el praznicul ostaşilor biruitorĭ la Dumbrava-Roşie (Cronica ţeriĭ), şi tot aicĭ încheiè pacea cu Poloniĭ învinşĭ. De acum înnainte, Domniĭ îndrăgiră Hîrlăul, unde statu Bogdan, fiul şi Ştefaniţa, nepotul de fiŭ al luĭ Ştefan. O reparaţie la Hîrlăŭ se facu supt Radu Mihnea, care muri aicĭ (Miron Costin, pp. 288-9; *Socotelile Braşovuluĭ*, p. 62; *Studiĭ şi doc.*, V, pp. 16-7; *Cuv. den bătrănĭ*, II, p. 243). Cf. a mea *Geschichte des rumänischen Volkes*, I, p. 177. Antioh Cantemir, în a doua Domnie, la 1706, merse la Hîrlău şi voi să faca o mănăstire, închinînd-o la Atos, din biserica din «6995 (N. Costin, p. 52). Ziditura caselor domneştĭ» era încă în fiinţă la 1729, cînd le-a cercetat Grigore Ghica (Amiras, *Letopisiţe*, III, p. 172).

7. 3. Mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

сьи гробь ест рабь бжіиıа пан сто[ані]ка (?) геωргін и зȣ-графа, пришелствова ωт страни трикал[с]кие, и прѣстависе кь вечнем...

(Secolul al XV-lea, cel mult al XVI-lea.)

Adecă:

«Această groapă este a robuluĭ luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Sto[l-ni]cul (?) Gheorghe şi zugrav; a venit din părţile Tricaleĭ şi s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ....»

8. 4. În curtea bisericiĭ, piatră ruptă, din 1771, cu această inscripţie:

Aicia suptu această cruce... se odihneşti răposatul robu luĭ Dumnezăŭ Costantin Mere-Acre, cu uniĭ din... şi... şi surorĭ....

5. Grafite pe zidul d'innăuntru al bisericiĭ (v. dr. Istrati, *Biserica şi podul din Borzeştĭ,* în *An. Ac. Rom.*, XXVI, p. 17, nota 1):

9. **ȣмер (= ȣмре) попадиıа поп Тоадер, в лт. зрмѕ, фв. кд.**

Adecă:

«A murit preuteasa luĭ popa Toader, la 7146 [1638], 24 Februar.»

Nasturielus, Nasturel, 1625 (litere latine și cifre arabice). 10.

E un Muntean din Curtea luĭ Radu Mihnea, venit din Țara-Românească.

въ лѣт ≠зркг, въ днъ рождесво Хво погребо Хомна *(sic)*. 11.

Adecă:

În anul 7123 [1615] s'a îngropat Homna(?).»

Dragan Ian, 1634 (litere latine și cifre arabice). 12

Μηρών, 'Οκτουρίου ; въ ≠лѣт зркг. 13.

Adecă:

«Miron, Octombre 6; în anul 7123 [1614].»

≠ sч...s (69...6). 14.

Ѕмер *(sic)* Mihail Talpaș. 15.

лто ≠зрк, ман в, ȣмер *(sic)* тȣр... корное. 16.

Adecă:

«A murit în 7120 [1612] Tur... Cornoaia.

[În altar:]

1691, 21 Sept. Kasimir Wadlewski. 17.

Anno 1691 rex Poloniae Ian (?) cum exercitu fuit. 18.

Boguszenski, anno 1691. Posanowski. Domini Ruskiewski. 19.
George Repert, anno 1691.

Ereĭ Pavel Gafenco amŭ slujit în dzilele lu Mateiŭ-Vod[ă] 20.
[Ghica]; vt. 7263 [1754], Sep. 10.

Pentru familia Gafencu, v. tabla la ale mele *Doc. Callimachi.* Se știe ca în 1691 Ioan Sobieski, regele Polonieĭ, făcu a doua expediție a sa în Moldova; ostașiĭ săĭ zgîriară atuncĭ biserica schismatică» cu iscăliturile lor. Eĭ veniaŭ din Ștefăneștiĭ Botoșanilor și mergeaŭ la Zaga-

rancea (*Vita Const. Cantemyrii* — D. Cantemir, *Opere*, VII, — p. 53). La 8 Octombre, Brîncoveanu scrie că Sobieski e pe la Cotnari (Hurmuzaki, V[1], p. 394). În alte grafite aflăm pe Poloni până în Octombre.

II. Biserica Sf. Dimitrie, din vremea lui Petru Rareș (după stil).

21. De-asupra ușii:

Într'această sfântă biserică să cinstească și să prăznuește sfântulu mare mucenicŭ Dimitrie; dară, de cine iaste zidită dintru'nceput, nu se știe, fără numai veletu să arată că era atunce 7000, iară acum, cu ağutorul lui Dumnezeŭ, ca dintru'ntăi s'aŭ zidit și s'aŭ podobit cu sălința, osteniala și cheltuiala dumisale Iordachi Cantacozino Marele-Spătarŭ și cu ağutoriul de la alți creștini: se arată la condică cine cătŭ aŭ datŭ; 1779, Avgust 15.

I [Stema Cantacuzinilor] D (=Deleanu)
K T
Vel Spat.

Acest Iordachi Cantacuzino nu e Pășcanul, de la Plopeni, ci contemporanul și omonimul său, asemenea și în ce privește dregătoria, Iordachi Deleanul, fiul unui întâiu Iordachi Deleanul, nepotul de fiŭ al lui Ioan, strănepotul lui Toderașco Iordachi și răstrănepotul lui Iordachi Vistierul de supt Vasile Lupu (v. *Studii și doc.*, VII, p. 225 și urm.). Grigore Matei Ghica visită la Deleni în 1729 pe întâiul Iordachi Deleanu și logodi cu o copilă a lui (Zoița) pe fiul său Scarlat-Vodă (Amiras, în *Letopisițe*, III, pp. 171-2). Zoița muri însă nemăritată (*Studii și doc.*, VII, p. 227).

V.

Deleni.

I. Sf. Nicolae din Lacuri; mănăstire părăsită.

22. 1. De-asupra ușii de intrare:
[Stema Cantacuzinilor, între soare și lună.]

Ačastă sfântă besearică aŭ făcutu și aŭ înfrămșețatu Ior-

dachie Cantacozinò Vel Vist. întru slava și numele svăntuluĭ de minunĭ făcător Necolae, la an 7232 [1724], Iul. 29.

E Iordachi, fiul luĭ Ioan și al Marieĭ. În tinereță era Comis; cariera și-o mîntui însă ca Mare-Logofăt. V. *Studiĭ și doc.*, VII, p. 188 și urm. Era cumnatul luĭ Mihaĭ-Vodă Racoviță, ca unul ce ținea pe o soră a acestuĭ Domn (Neculce, p. 350; *Gen. Cant.*, p. 45): Mihaĭ îl facu Comis, la venirea sa în Domnie a treia oară, în 1716. Grigore Ghica îl înnaintă Ban, la 1727 (Neculce, p. 364). De la 1733, Vel Vornic (*ibid.*, p. 376). Această dregătorie o avea și în razboiul ce urmâ între Rușĭ și Turcĭ: Grigore-Vodă Ghica fugar se adăposti la el în Delenĭ, stînd acolo pînă la 1-iŭ Decembre 1737 (*ibid.*, p. 405). Apoĭ el stătu mazil. Nepotul săŭ Constantin, fiul luĭ Mihaĭ Racoviță, venind ca Domn, iĭ dădu Logofeția-cea-Mare (Ienachi Cogălniceanu, p. 219). Dar titlul de «Vel Vistier» pentru anul 1724 nu i se atribuie din greșală, printr'o confusie cu vechiul și vestitul Iordachi Cantacuzino, Vistierul luĭ Vasile Lupu, caci îl vom găsi ca Vistier și într'o inscripție din 1722. E constatat documentar ca Vistier și la 1724 (*Studiĭ și doc.*, V, p. 409). Mihaĭ Racoviță îl înnaintase la această dregătorie în locul luĭ Constantin Costachi, trecut pentru aceasta la Spătărie (Neculce, pp. 361, 363). Scrisorĭ de-ale luĭ, în *Doc. Call.*, II, pp. 13—4. El nu maĭ era în viață la 1761 (*ibid.*, I, pp. 443-4, No. 66). Domnia a doua a nepotuluĭ săŭ nu-l maĭ găsi: el murise poate înnainte de înlocuirea acestuia cu Mateĭ Ghica, la 1753.

2. Iată epitaful săŭ, în biserica din Lacurĭ. 23.

[Stema familieĭ, cu literele: I. D. K. T.]

Robul luĭ D[u]m[ne]zăŭ Iordachi Cantacozino Vel Logofăt: primească-mă, Doamne, ca pe cel de al unsprezeacelea čas ce [aĭ] priimi[t] în vie ta.

3. O a doua piatră de mormînt are această inscripție: 24.

'Ενθάδε κεῖται Γεώργιος Μέγας-Βόρνικος Καντακουζηνός, ὁ διὰ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Γενάδιος, ἐν ἔτει αψιη (*sic*), Δεκεμβρίου ιβ'.

Suptu acastă piiatră odihnește robul luĭ Dumnezăŭ Gheorghie Cantacuzino Marele-Vornic, carele întru chipul călugăresc s'aŭ numit Ghenadie, la aniĭ 1798, Dechemv. 12.

[Stema Cantacuzinilor, între două oale cu florĭ.]

Acesta e Iordachi Spătarul, fiul Logofătului, calugărit întâiu supt numele de Gherasim, apoi schivnic supt acela de Ghenadie (v. *Studii și doc.*, VII, pp. 80-1). Gheorghe acesta sau Iordachi apare însă ca Vornic la 1783-5 (*ibid.*, p. 81, no. 27; p. 237, no. 109 și p. 251, no. 156). Alta explicație decît aceia a unui îndoit nume calugăresc nu se poate da. Încă la 1793, Iordachi era călugărul Gherasim. Măriuța, fata lui Iordachi, se mărită în a doua casatorie cu Hatmanul Costachi Ghica, aducînd astfel Delenii în stăpînirea Ghiculeștilor.

25. 4. Pomelnic în triptih:
[La mijloc:

[Stema.] I. D. [Stema.]
K. T
V. Sp.

Pomenește, D[o]mne, pre tot niamul Cantacozinilor: Roxandra Dom[n]ița [a lui Vasile Lupu], Iordachie Vel Vist. și fii lor, Toderașco Vel Vist., Safta, și fii lor; monah Varlaam [=Vasile] Vl. Spat[a]r [1], Ștefan, Iordachie, Coste, Cantacozinie, Catrina, Ioan, Mariia și fii lor, Iordachie Vel Logo., Catrina și fii lor, Ilie, Marie, Ioanu, Plucherie *(sic)*, Costantinu, Ioanu Vel Vist., Zoița și fii lor, Mathei [de aici, e scris mai mare], Iordachii Vel Spat., Casandra și fii lor, Șărbanu, Tudorachi, Costantin, Panaite, Iordachii, Nicolai, Iordachii, Toma, Matei, Balașa, Catrina, Safta, Cost[andi]n, Marie, Zoița, Aristarh Vel Vist., Balașa și fii lor, Grigoraș, Iordachie, Zmaranda, Costantin Vel Ban, Safta și fii lor, Enachii Vel Stol., Marie, Zmaranda, Iliana.

[1] Fiul lui Toderașco și nepotul de fiu al întăiului Vistier Iordachi Ștefan e fiul lui Toma (*Studii și doc.*, V, p. 583). Iordachi, fiul întaiului Iordachi. Nu știu însa cine e Coste Cantacuzino. Catrina e întaia soție a lui Iordachi I. Ioan și Maria sînt începătorii ramurii Delenilor. Urmeaza Iordachi Deleanu, soția lui și copiii amîndurora, dintre cari unii pană acum necunoscuți (morți înnainte de vreme). Vin fiii lui Iordachi Deleanu I-iu: Ioan Vist., căsătorit cu Zoița, Iordachi Spat. cu Casandra, fetele: Safta, cu soțul Constantin, Balașa cu soțul Aristarh. Nu lipsesc, la urmă, nici fiii Saftei: un băiat și trei fete.

[Pe aripa stîngă :]

Pomenește, Doamne, pre toțĭ pravoslavniciĭ împărațĭ care bine aŭ primitu cuvăntulŭ adevăruluĭ tăŭ, șă aĭ păzătŭ tu pe norodulŭ teŭ de către vrajmașiĭ luĭ ereticŭ.

Pomenește, D[o]mne, pre toțĭ Domniĭ Moldoviĭ, și odihnește sufletele lor.

[Pe aripa dreaptă :]

Alte neamurĭ a Cantacozineștilor : Pătrașco Vel Log. [Bașotă] și fii lor, Coste Bučoc Vel Vor., Candachie [socrul și soacra d'intăiŭ aĭ luĭ Iordachi Cantacuzino I ; v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 570] și fii lor : Ilii, Iliana.

II. Biserica Satului.

1. Inscripție de-asupra ușiĭ : 26.

Ačastă sfăntă besearec[ă] a prea-curateĭ Ficioară, Adormir[e]a, a făcut-o Toderașco Cantacuzin Vel Vist. la an. 7177 [1668-9], iar de iznovă tote podobele aŭ făcut Iordache Cantacuzin Vel Vist. la an. 7230 [1721—2].

Toderașcu e fiul luĭ Iordachi I-iŭ. El n'a fost nicĭ-odata singurul stapînitor al Delenilor. Dar în April 7181 (1673) moșia s'a împărțit între dînsul și Ruxanda fata luĭ Vasile-Vodă, care fagadui la 24 Novembre 7185 (1676) că va lăsa după moartea eĭ tot cuprinsul moșieĭ acestuĭ var primar al eĭ (V. A. Urechiă în *An. Ac. Rom.*, XI, p. 138 și urm. ; Condica Delenilor, păstrată de d. Costachi Ghica : extrase din ea voiŭ tipări în *An. Ac. Rom.)*.

2. În curte, pe un mormînt se află următoarea inscripție, pe care-o dau 27.
pentru că încearcă a fi poetică :

Pulherie Sardareasa zace într'acest mormănt :
Aŭ lăsat aice casa și pe al eĭ soț scărbit
Și s'aŭ dus la večnicie,
Unde cu toți vom merge.

În vec̆ pomenită fie:
Numele nu se va șterge.
Cìne stihul va ceti,
Să zică în găndul său,
Măcar de nu o va ști:
Odihneasc'o Dumnezeŭ.

841, Iul. 8.

Fie-sa Ecaterina odat' cu maică-sa năștè și perè cu veselie, la Domnul vec̆niciei.

28. 3. În curtea palatului din Delenĭ, piatră cu o inscripție: în rîndul întâiŭ ρ҃ке, iar în cele din urmă se înțelege:

... снь Михнѣ Воевод, в лто ҂зр..., мсца ѡк. а, и сьвршис[е] ное. а.

Adecă:

«[Radu Voevod] fiul luĭ Mihnea Voevod, în anul 71—, Oct. 1, și s'a săvîrșit la 30 Novembre.»

E, de sigur, piatra de la vre-o clădire a luĭ Radu Mihnea în Hîrlau.

VI.

Cotnarĭ.

Biserica Ortodoxă.

29. 1. Pe un mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acestă petră aŭ făcut și aŭ înfrîmșatu Iacobŭ părcîlabul de Cotnariŭ, fic̆oru luĭ Dumenică, căndu aŭ fostu viŭ, și aŭ făcut, deacă va muri, să o pue prea gropniță a dumisale, să să știe; și cursul aniloru aŭ fostu v lto 7155 [1646-7] de aĭ, msța—.

Iacob pare a fi cel pomenit într'un zapis la 1631 (*Studiĭ și doc.*, VII, p. 371, no. 3). Dorința luĭ n'a fost împlinită, căcĭ la cealaltă biserică, catolică, se cetește pe o piatră:

30. Dns. Iacobus filius Domnici[1]....

[1] Decalcurile Beldiceanu cuprind maĭ multe asemenea inscripțiĭ latine fragmentare și șterse, fără interes istoric, din aniĭ 1631 și 1647.

2. Piatră de mormînt a unuĭ Gheorghe şi Anghelina din sec. al XVI-lea (aceiaşi observaţie). 31.

VII.

Mănăstirea Cetăţuia (lîngă Iaşĭ).

1. Pe un mormînt în naos: 32.

Ἐνθάδε κεῖτε Δόμνα Μαρία ἡ θυγάτερ Ιῶν Δοῦκα Βόδ, ἔτος Χριστοῦ 1672ῳ; Σεπτεμβρίου ιζ΄τῳ.

Adecă:

«Aicĭ zace Doamna Maria, fata luĭ Io Duca-Vodă, anul de la Hristos 1672, Septembre 17.»

Această inscripţie a fost tipărită cu greşelĭ şi lăsîndu-se la o parte data de lună în N. G. Dossios, *Studiĭ greco-romîne*, fasc. II şi III, Iaşĭ, Goldner, 1902, p. 79. Şi maĭ greşit ea fusese dată de Melchisedec, *Notiţe istorice*, p. 274. Melchisedec a dat şi inscripţia de pe un orar, dăruit de Duca-Vodă şi Doamna sa Nastasia la 7177 (1668-9). Această dată nu se potriveşte cu acea de «7180, iară de la Hristos 1672», pe care o dă Nicolae Costin pentru zidirea mănăstiriĭ. Lucrul trebuie să se înţeleagă astfel: Duca se sui în Scaun a doua oară în Novembre 1668 (Hurmuzaki, *Supl.* I[1], p. 255, nº CCCLXXVII). El se gîndi îndată să facă o mănăstire, urmînd într'aceasta pe Vasile Lupu. Lucrarea se începu încă în 1669, cînd se făcu şi dărui «aurarul». Ea se lucrâ în 1670 şi fu gata în 1671, toamna. În 1672 Duca părăsi Domnia (*Doc Bistriţeĭ*, II, p. XXV). Inscripţia de la turn, pe care n'o cetise nicĭ Melchisedec, rămîne să fie publicată în altă parte.

Fetiţa luĭ Duca muri puţine săptămînĭ înnainte de a doua mazilie a tatăluĭ eĭ. Maria figurează între ctitorĭ, ca cea din urmă, după surorile eĭ: Ecaterina, Elena (care luă pe Nicolae Costin) şi Ruxanda.

2. În biserică maĭ e un mormînt, cu inscripţia tot în greceşte, din care n'am putut ceti decît (în decalc): Ἐνθάδε [κεῖται] ὁ δοῦλος τοῦ. Θεοῦ... ἀδελφὸς Ιω Δοῦκα Βόδ... τοῦ ὑοῦ αὐτοῦ [1], şi un nume care mi s'a părut a fi Ioan Zaky...; mormîntul e fireşte tot din veacul al XVII-lea. 33.

3. Clopote (după decalcurĭ de N. Beldiceanu): 34.

Τὸ παρὸν καμπάνα ἀφιερῶται εἰς τὴν σεβάσμιον καὶ ἁγίαν μονὴν τῶν ἁγίων ἐνδόξων πανευφήμων καὶ πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ

[1] Adecă: «Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ... fratele luĭ Io Duca Vodă... a fiuluĭ săŭ». Cf. *Studiĭ şi doc.*, III, p. 41.

Παύλου παρὰ τοῦ θεοσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας καὶ κτήτορος κὺρ κυρίου Ἰωάννου Δοῦκα Βοεβόδ., εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Adecă:

«Acest clopot se dă la venerata şi sfînta mănăstire a sfinţilor vestiţilor, pretutindenĭ-lăudaţilor şi în frunte-mergătorilor Apostolĭ Petru şi Pavel, de prea-cucernicul şi prea-strălucitul Domn a toată Moldova şi ctitor, domnul Domn Ioan Duca Voevod, spre veşnica pomenire.»

Anno Domini 1669: omnis spiritus laudet Dominum. Divino auxilio fudit me Gerhardus Benningk, Gedani.

Acest turnător din Danzig a dat şi un clopot bisericiĭ Curţiĭ din Tîrgovişte.

35. 4. Şi alt clopot cu o inscripţie analogă.

VIII.

Mănăstirea Frumoasa (lîngă Iaşĭ).

36. 1. Inscripţia, în versurĭ eroice, a Ruxandeĭ Ghica, moartă în Februar 1780. Nu e o fată a luĭ Grigore Alexandru Vodă, decapitatul, rămasă în Moldova după catastrofa din 1777 a păринteluĭ eĭ. În adevăr, socotelile domneştĭ pe acest an cuprind treĭ Domniţe: Elenco, Ruxanda şi Mărioara *(Documente şi cercetărĭ,* Bucureştĭ, 1900, p. 164). Una din ele a fost soţia luĭ Lupu Balş, alta a fiuluĭ luĭ Filip Catargiu; pe lîngă ele s'ar crede că va fi rămas Ruxanda, care pare să fi murit nemăritată (v. *Gen. Cant.*, p. 404). E însă Ruxanda fiica luĭ Grigore Mateĭ Ghica, precum se vede din nl. 2. Ea fusese numită după mama luĭ Grigore-Vodă.

37. 2. Chipurile ctitorilor, foarte bine zugrăvite, ar merita copiate. Grigore Mateĭ Ghica se înfăţişează lîngă Doamna sa, Zoiţa (a doua) şi *Domniţa Ruxanda,* la care se adaoge Mitropolitul (cred: Nichifor). Domnul poartă haine roşiĭ cu brandenburgurĭ de aur şi blănĭ. Doamna are o rochie verde, cu chiotorĭ şi bete de aur şi mărgele; mantia e rosă, cu blană; amîndoĭ poartă cuca. Beizadelele aŭ un veşmînt ca al părinteluĭ lor. Scarlat e cu ochiĭ verzĭ, Mateĭ cu ochiĭ negri.

38. 3. O icoană mare, îmbrăcată cu argint, poartă această inscripţie:

Εὐλαβείᾳ τῆς Θεομήτορος Αἰκατερίνα κατηργύρωκεν εἰκόνα ἐξ ἰδίων: Κωνσταντίνου μὲν θυγατὴρ τοῦ 'Ρωσαίτοιο, Δόμνα δ' ἡγεμόνος, φερτάτου ἀνέρος, Μαυροκορδάτου, φημὶ τοῦ Κωνσταντίνου, πάρθενος οὖς' συναγιᾳ τε... (rupt) νοις σώζ[εται].

Αι κτρ.
Δ. Κ.
Μ. ρ.

Adecă:

«Din evlavie pentru Maica Domnului, Ecaterina a îmbrăcat cu argint această icoană cu banii eĭ: era fata luĭ Constantin Roset, iar Doamnă a unuĭ stăpînitor, om foarte bun, Mavrocordat, adecă: Constantin; fiind fată, şi cu ajutorul... se păstrează.

Ecaterina,
Doamna luĭ Constantin
Mavrocordat.»

Căsătoria luĭ Constantin Mavrocordat cu Ecaterina, fiica Mareluĭ-Logofăt Constantin Roset, se făcu în 1732 (*Gen. Cant.*, p. 390). Pe atuncĭ Domnul stăpînia în Ţara-Românească, şi numaĭ în 1733el trecu în Moldova. Decĭ inscripţia s'a scris după 1733.

Mănăstirea fusese făcută în 1729 de predecesorul luĭ Constantin, Grigore Ghica, pe locul bisericuţiĭ stricate a luĭ Balica, «Hatman a lui Gheorghie Ghica-Vodă». I se zicea întăiŭ «mănăstirea luĭ Grigorie-Vodă» saŭ Sf. Arhanghel, iar *Frumoasa* se numia grădina ce încunjura casele domneştĭ, «formă de Ţarigrad» (Amiras, în *Letopisiţe*, III, p. 169).

4. Clopot turnat în 1817, cu cheltuiala arhimandrituluĭ egumen Ioasaf, de Andreşovschi. 39.

5. Alt clopot turnat în 1830, cu cheltuiala aceluiaşĭ (toate după decalcurĭ de N. Beldiceanu). 40.

IX.

Mănăstirea Galata.

Din altă călătorie a mea mi-a rămas un decalc neutilisabil şi o copie defectuoasă din inscripţia ce se află pe o piatră aşezată în pragul bisericiĭ; am complectat şi îndreptat-o însă, după un decalc al luĭ N. Beldiceanu, astfel:

41. ✝ сьи грѡбь сьтвори и ꙋкраси Іѡ Петрь Воевода дьщери своеи Деспини, еже и прѣстависѧ кь вѣчни обители [в лто ҂з...,] мсца маia еі днь: и родиласѧ беше в лто ҂зцѕ, мсца....

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și a înfrumusețat-o Io Petru Voevod fiicei sale Despinei, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri în [anul 70—], luna luĭ Maiŭ 15. Și s'a născut în anul 7096 [1588], luna luĭ....»

Atribuisem odată această inscripție, din care dezlegasem numai anul, Marieĭ Amirali din Rodos, soția luĭ Petru Șchiopul (Hurmuzaki, XI, p. LXX, nota 2). Acum se vede că supt ea doarme o Domniță a eĭ, care poartă același nume cu strașnica femeie ce a fost Chiajna, mama slăbănoguluĭ și nenorocituluĭ Voevod. Și Chiajna fusese numită după ruda sa, Doamna luĭ Neagoe-Vodă, și se chema astfel și Despina (după grecește) și Cneajna, Chiajna (după slavonește). Ultima oară o vedem amestecată în uneltirĭ pentru Domnie în 1580: atuncĭ, învinsă, ea intră la Cele-Șepte-Turnurĭ cu nepotul eĭ Vlad. Petru Șchiopul se afla pe atuncĭ în mazilie; numit iarășĭ ca Domn al Moldoveĭ în 1582, fără îndoială cu ajutorul aceleiașĭ pricepute femeĭ, el o luă cu dînsul. Încă în 1587 se pomenește cu prilejul unor intrigĭ ce țintiaŭ tronul polon «uxor quondam Palatini Transalpinensis Mirce», sprijinitoare a unuĭ candidat crescut de dînsa. Prin anul următor, 1588, ea moare însă. Cf. *Contribuțiunĭ la istoria Munteniei* (în *Analele Academieĭ Romîne*, XVIII), p. 32; Hurmuzaki, XI, pp. 32, 646-7, no. CLXXXIII; p. 697, no. CLIV

42. 1. Pe clopotul vechiŭ, după un decalc de N. Beldiceanu:

сьи кимьвальь сьтвори Іѡ Петерь Воевода и даде его вь монастирь идеже есть храмь стое вьзнесение, в лто ҂зпз, мца марть ке.

Adecă:

«Acest chimval l-a făcut Io Petru Voevod și l-a dat mănăstiriĭ unde e hramul Înnălțăriĭ, în anul 7087 [1579], luna luĭ Mart 25.»

Decĭ clopotul e din vechea Galată din șes, care s'a dărîmat. V. Ureche, pp. 233, 236.

43. 2. Piatra de mormînt a Safteĭ, fiica luĭ Ioan (decalc de același).

X.

Mănăstirea Socola.

1. Clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 44.

Acest clopot s'aŭ lucrat de mine, Andreĭ fon Andrașovschi din Brașov, ce am vărsat și clopotul cel mare; care maĭ nainte aŭ fost vărsat de un Jidov în patru rîndurĭ și aŭ eșit prost, iar acum, întru cea d'întîĭ turnare, de mine vărsîndu-să, amîndoaă aŭ eșit așa precum să văd: anul 1816, Aprilie.

2. Altul *(idem)*: 45.

Acest clopot [s'a făcut de iz]noavă cu toată chieltuiala și oserdiia preaosfinţituluĭ Mitropolit chirio chirio Veniamin Costache, întru cinstea mareluĭ mucenic Gheorghie și spre podoaba Sfinteĭ Mitropoliĭ a Moldavieĭ, la anul 1816, Aprilie 23.

3. Altul *(ibid.)*: 46.

Acest clopot s'aŭ făcut de iznoavă întru cinstea și podoaba Sf[ă]ntuluĭ mareluĭ [mucenic] Gheorghie.

XI.

Podul de la Cănţălăreştĭ (jud. Vasluiŭ).

După un desemn la Ac. Rom.: 47.

сьи мост сьтвори пан Гавриа хетман и кнѣгинѣ ег[о] Лиліїкина вь дни брат ег[о] Іѡ Басиліе Боевод; в л. ҂зрмд.

Adecă:

«Acest pod l-a făcut dumnealuĭ Gavril Hatmanul și doamna luĭ Liliana, în zilele frateluĭ săŭ Io Vasilie Voevod; în anul 7144 [1635-6].»

Și în Melchisedec, *Notițe*, p. 135.

XII.

Biserica din Văleni (jud. Roman).

48. 1. Inscripția de-asupra ușiĭ (după un decalc de N. Beldiceanu):

† изволеніемь и помощїа г҃а б҃а рабь бжїи пань Козма Шарпе постелникь създа сьи храмь вь свои дворь ѿ Шкаи вь имѣ стыи м. м. мнкь ѿ Севастіа при благовѣрнѣм гдрь Іѡ Стефана Воеводи, и начат здат в лто ҂зкз, мсца март л, и сьврьши сѧ тожде лѣта, мсца юн. кв.

Adecă:

«Cu vrerea și cu ajutorul Domnuluĭ Dumnezeŭ, eŭ, robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Cozma Şarpe Postelnic, a zidit acest hram la Curtea sa din Şchiaĭ, întru numele sfinților patruzecĭ de mucenici din Sevastia, pe vremea bine-credinciosuluĭ Domn Io Ştefan Voevod, și s'a început a se zidi la anul 7027 [1519], luna luĭ Mart 30, și s'a săvîrșit în același an, luna luĭ Iunie 22.»

Tipărit și în Melchisedec, *Notițe*, p. 130.

Cozma Şarpe începe a fi Postelnic la 1502, supt Ştefan-cel-Mare (v. *Uricariul*, XVIII, p. 508). El ținu această dregătorie pînă la fuga sa în Polonia, dupa descoperirea uneltirilor ce țesuse în potriva luĭ Voda Ştefăniță (*Doc. Bistrițeĭ*, I, p. XIII), în 1523. El stătu multa vreme acolo (v. articolul mieŭ despre razboaiele luĭ Petru Rareș, în «Convorbirĭ literare pe 1901), unde muri.

49. 2. Mormînt (dupa o copie de același):

сьи гробь сьтвори и ѹкраси Дѹмитра книгинѣ Пьтрашко [своего...] Ифросинии быв. кнѣгини Юрашко Башот[ь] быв хатман, в лто ҂зрни, мсца ѡктв. л дн.

Adecă:

«Această groapă a facut-o și a împodobit-o Dumitra soția luĭ Pătrașco [...sale] Efrosineĭ, care a fost doamna luĭ Iurașco Bașotă ce a fost Hatman, în anul 7158 [1649], Octombre 30 de zile.»

Iurașco Bașotă era Hatman în 1632 încă, decĭ înnainte de Domnia luĭ Vasile Lupu (*Studiĭ și doc.*, VI, p. 19, no. 29; cf. p. 535). Pătrașco Bașotă e Mare-Logofăt de la începutul acesteĭ Domniĭ (*ibid.*, p. 20, no. 33 și *Studiĭ asupra istorieĭ Romînilor,* I, pp. 50-2). Gheorghe Bașotă, trimes în Ardeal pe la începutul veaculuĭ, e Iurașco (*Studiĭ și doc.*, IV, pp. LXXVI, CXXIV). Să nu fie o piatră pusă de soția luĭ Pătrașco soțieĭ luĭ Iurașco? Cf. cu lămuririle date în *Studiĭ și doc.,* V, p. 591.

3. Melchisedec maĭ dă și această inscripție de mormînt: 50.

сьи надгробныи камен сътвори и ȣкраси пань Пьтрашко [сь кнѣгина] его Дȣм[итра] сна своего Николаи; и престави сѧ в лто ҂зрлз, септ.

Adecă:

«Această piatră de mormînt a făcut-o și a împodobit-o dumnealui Pătrașco, [cu doamna] luĭ Dum[itra], fiuluĭ său Nicolae, și a răposat la anul 7137 [1628], Sept.»

II.

MOLDOVA MUNTOASĂ.

XIII.

Mănăstirea Miera.

1. Zugrăveala e cea veche. Reproduc unele din legendele, foarte multe la număr, care aŭ o însemnătate de limbă: Munca iubitorilor de argint și cămătarilor, munca vrăjătorilor și a discăntătorilor, munca hulitorilor de Hs., munca celuĭ ci sudue de cruce, munca pîrătorilor și a otravitorilor, munca tălharilor și a ucigașilor, munca curvarilor și a sodom[iților]». Citație din Scriptură: «Ca și eŭ Ioanŭ am văzut cetatea cea sf[ă]ntă Ierusalimu cel noŭ, cînd aŭ pus Adam nume dobitoacelor; cap. 14; și am văzut și iată mieaua stînd pre muntele Sionuluĭ».

2. Inscripția de de-asupra ușiĭ de intrare (cf. Melchisedec, *Notițe*, p. 111):

Ačastă sf[ă]ntă și dumnezăiască bisearică întru numele 51.
sf[ă]ntuluĭ Împărat și întocma cu Apostoliĭ Constantin și Elena, iaste zidită de Măriia Sa răposatul Ion Antioh Constantin Cantimir Voevod la leat 7214 [1706], și, nesăvărșindu-o, s'aŭ înnoit precum să veade de întru tot cuviosul Sf[i]nțiia Sa arhimandritul chirio chir Mitrofan Calerghi, fiindu egumen acestuĭ sf[ă]ntŭ lăcaș, cu cheltuiala și osteneala Sf[i]nții Sale, pentru măntuirea suf[le]tuluĭ luĭ, lt. 7243 [1734], msța Sep.

[În față:]

Οὗτος θεῖος καὶ ἱερὸς νάος ἰς ὀνόματη τῶν ἁγίων Βασιλέων καὶ ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, κτήσμα τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἐν μακαρίᾳ μνήμῃ Ἰωάνου Ἀντιώχου Κωνσταντίνου Καντημήρη Βοεβόδ ἐπὴ

ἔτους 1706, καί, μὴν τεληόντος τοῦ, ἀνακενήσθη καθὸς φένετε παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου ἁγίου ἀρχημανδρίτου κῶ κὺρ Μητροφάνου Καλέργη καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς ἁγίας καὶ αὐθεντικῆς μονῆς. δηὰ ἐξόδου καὶ δαπάνης τοῦ αὐτοῦ πανοσιωτάτου ὑπὲρ ψυχικῆς σωτηρίας, ἐπὶ ἔτους 1735.

Inscripția grecească e traducerea celeĭlalte.

Constantin Cantemir a făcut la Miera numaĭ o biserică de lemn (N. Costin, p. 52: «mănăstirea de lemn făcută de tată-său, de Cantemir-Vodă»). Antioh nu se apucâ de mănăstirea de piatră, din temelie, ... cu zid de piatră pen pregiur» decît în a doua Domnie, începută la 1705 (*ibid.*), supt isprăvnicia luı Crîstea Vornicul. El adusese aicĭ, încă din Domnia întăiu, și oasele, așezate vremelnic la Sf. Nicolae cel domnesc din Iașĭ, ale părinteluĭ său (*ibid.*, p. 39). Dar, mazilit peste puțin, el nu putu să facă zugrăveala și, în orĭce cas, inscripțiile de pe mormînt și acea de pe fronton, pe care o puse egumenul grec Calerghi. V. și Neculce, p. 244. Acesta atribuie luĭ Antioh numaĭ «zidiul împregiurul mănăstiriĭ... și clopotnița de piatră» (p. 288). Cf. și Mustea, *Letopisițe*, III, p. 25.

3. Ctitorĭ: Constantin Cantemir, bătrîn cu barba albă, haină roșie blănită, dedesupt mînecĭ de postav albastru cu cacom, apoĭ altele verzĭ, vrîstate, ca rochia de desupt; Antioh, tînăr cu barbă mică neagră și mustațĭ micĭ, haină verde cu cacom, dedesupt roșă cu galben, brîŭ albastru; boierul Moțoc: căciulă și haină neagră, guler verde; Ursa, soția luĭ, cu părul adus în cozĭ și legat la frunte; roche roșie cu cacom, pe fond albastru; în partea stîngă, un arhiereŭ bătrîn (Calerghi) și un călugăr.

52. 4. Inscripție grecească a uneĭ fîntînĭ, depusă în pridvor. E de la archimandritul Arsenie, din 1800. Tipărită în Melchisedec, *Notițe*, p. 114.

XIV.

Mănăstirea Soveja.

53. De-asupra ușiı de intrare vechĭ, dincolo de pridvorul maĭ noŭ (v. Melchisedec, *Notițe*, pp. 94-5):

бжїю помощїю, повелѣнїем же и иждевенїем наю грѣшнѹю бжїю раб Іѡ Матеѧ Басарабa гпрa и воевода вьсеѧ землѧ ѹгровлахїескоа, сѹпрѹжници нашеа кнегина Єлена въздвиже сѧ сеи бжствни храм рождества г҃а б҃а и спса нашего

Іс. Ха вьнѣже предѣль землѩ нашеѧ, и вь вранческом молдавском мѣстѣ; сьзда сѧ благоволенїем и хотенїю нашемꙋ сь нимь хожденїемь превьзлюбленаго брата нашего госдра молдавскаго **Іѡ Васили Воевода**, вь лѣто битиѩ мира ҂зрнг

Adecă:

«Cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ, cu porunca și cheltuiala preapăcătosuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ Io Mateiŭ Basaraba Domn și Voevod a toată Țara-Românească [și a] soțieĭ noastre, Doamna Elena, s'a ridicat acest dumnezeiesc hram al Nașterii Domnuluĭ Dumnezeul și Mîntuitorul nostru Isus Hristos, peste hotarul țeriĭ noastre, și pe un loc vrîncean al Moldoveĭ; ziditu-s'a cu bunăvoia și cu aplecarea spre vrerea noastră a prea-iubituluĭ frate al nostru Domnul Moldoveĭ Io Vasilie Voevod, în anul de la Facerea Lumiĭ 7153 [1645].»

Acesta e unul din semnele împăcăriĭ dintre ceĭ doĭ Domnĭ vrăjmași. V. *Studiĭ și doc.*, IV, p. CCXI. — Știri despre Soveja, în *Studiĭ și doc.*, VII, p. 315, nota 1.

XV.

Mănăstirea Cașinul.

1. Pe zidul de împrejmuire: 54.

Acest zid din temelie s'aŭ făcut de Isaia Țarigradeanu și igumenul aceștiĭ sfinte mănăstirĭ, și s'aŭ început la 1820, și, din întămplarea zaveri ce aŭ fost la 1821, aŭ rămas păn la 1828, și s'aŭ săvărșit la 1830; care s'aŭ făcutŭ cu însăș osteneala și cheltuiala str. (*sic;* sa?), Iulie 21.

2. De-asupra ușiĭ ce duce din pridvor în pronaos, bourul coronat, de marmură, și inscripția: 55.

Acĕastă dumnezeiască beserica a Sf[i]nților Voevozĭ Mihail și Gavril s'aŭ făcut de Ierotheĭ egumenul Țarigradeanul, împreună cu toate sfintele vase, precum să vede, cu însuș osteneala și cheltuiala sa; 1806, Avg. 10. Al doile prefacere acesteĭ sf. monastirĭ s'aŭ făcut de Prea-

cuvioşia Sa egumenu Isaia Ţarigradeanu, începutul la 1836 şi s'aŭ sfărşit la 1839, Avg., cu cheltuiala ferici[ţi]lor ctitorĭ şi a sa osteneală.

Caşinul a fost zidit încă de Gheorghe Ştefan-Vodă şi oasele luĭ s'aŭ adus din străinătate aicĭ. V. Neculce, p. 188; Papiu, *Tesaur*, III, pp. 99—101. Dar rîvna de reparaţie a egumenilor grecĭ a făcut să dispară orìce urme scrise despre întăiul ctitor.

XVI.

Borzeştĭ (jud. Bacăŭ).

BISERICA SATULUĬ.

56. 1. De-asupra uşiĭ de intrare (după fotografie, în dr. Istrati, *Biserica şi podul din Borzeştĭ*, Bucureştĭ, 1904, st. III, şi o cartă postală ilustrată, fot. Adèle, Bacăŭ):

Ιω Стефан Воевода бжiею мастю гспрь землн молдавскон н сь прѣвьзлюбленнім своим сном Алеѯандрωм сьздаша сьи храм еже ест Борзещн на Тотрȣшн, ȣспенню прстѣн бцн вь [молбѣ себѣ] н вь памать стопочнвшнхь предкωв н роднтелен нхь; н нже н сьздатн нача сѣ в лтω [҂зa], мсца юл. ѳ, н сьвршн сѣ в лто ҂зв, а гсва его лѣто л н ωсмое текьщее, мсa ωкт вї.

Adecă:

«Io Ştefan Voevod. cu mila lui Dumnezeu Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, şi cu prea-iubitul fiŭ al săŭ Alexandru, a zidit acest hram, care este în Borzeştĭ, pe Totruş, Adormirea Precistei de Dumnezeŭ Născătoare, pentru rugăciunile sale şi pentru pomenirea sfînt-răposaţilor moşilor săi şi părinţilor săĭ; şi care a început a se zidi în anul [7001] [1493], Iulie 9, şi s'a săvîrşit în anul 7002 [1494], iar al Domnieĭ lui anul al treizecĭ şi optulea curgător, luna luĭ Octombre 12.»

Ediţie şi în Melchisedec, *Notiţe*, p. 125.

Pentru Alexandru fiul luĭ Ştefan-cel-Mare v. cartea mea *Ist. luĭ Şte-*

fan-cel-Mare și maĭ jos, cap. Bistrița (Moldova). El singur a înnălțat mănăstirea Precista din Bacăŭ, la 1491 (Melchisedec, *o. c.*, p. 128).

2. Piatră zidită în contrafort, cu această inscripție: 57.

le[t] 7 — să s[ă] știe de cănd aŭ murit popa Ioanŭ, let 7258 [1749-50].

3. Tot acolo: 58.

сьсоѕи ж... Костантинь... сеп. (?)

Adecă:

«.... (?) dumnealuĭ (?) Costantin ....Septembre (?).»

4. Tot acolo: 59.

Ačastî piatrî o aŭ făcut și o aŭ (?) îmfrîmșețat Antonie (?) cu fratele săŭ Vasilie părinteluĭ lor Du[mitru] ...ște biv părcîlab, carele s'aŭ preastîvit și s'aŭ astrucat aicia вь днь Io Dumitrașco Cantacozino Voevod, leato 71 — dni.

5. Afară: 60.

1716 [cifre arabe.]
Φεβρουαρίου 7 [Februar 7].

Aice să odihneștea șarba luĭ Dumn[e]zăŭ Irina Rusetina, ğupăniasa dumisale luĭ Manolachi Rusăt Vel Vornic, fica luĭ Neculaĭ Buhuș Vel Logofăt, vă leat 7224 [1716] Fe. 7.

Nicolae Buhuș, fiul luĭ Dumitru Buhuș, îșĭ mărită fata cu Manolachi, unul dintre Cupăreștĭ. Acesta fusese și staroste de Putna, lîngă moșiile sale (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 309) și Sulger (*ibid.*, p. 336, nota 3), apoĭ Mare-Postelnic (*ibid.*, p. 337). În cea d'intăiŭ Domnie a luĭ Nicolae Mavrocordat, Manolachi pribegi (*ibid.*, p. 398). S'ar putea crede că no. 3 să fie piatra de pe mormîntul luĭ Dumitrie Buhuș chiar; dar numele celor ce aŭ pus-o nu se potrivesc cu ale fiilor luĭ Dumitru. Pomelnicul de la Bisericanĭ (*Uricariul*, XXIII, p. 319) înseamnă pe Buhușeștĭ astfel: «Miron Buhuș Maria, Niculae Logofăt, Ana și copiiĭ lor». Apoĭ: «Dumitru Buhuș, Ileana și copiiĭ lor» la p. 364.

Lectura acestor pietre și facsimile în dr. Istrati, *o. c.*

XVII.

Tîrgu-Ocneĭ.

I. Bisericile Răducanu și Precista.

61. 1. Inscripțiile de la biserica Răducanu se află în Melchisedec, *Notițe*, p. 127. Lămuririle ce se dădeaŭ acolo asupra ctitoruluĭ Răducanu Racoviță eraŭ false. Tipărind din noŭ inscripțiile *(Rev. p. ist., arch. și fil.*, III, pp. 170-3), d. T. Burada a dat știrĭ bune asupra acestuĭ boier, nepot de frate al luĭ Mihaĭ-Vodă și fiŭ al Hatmanuluĭ Dumitrașcu Racoviță, care luase pe Ilinca, fata luĭ Mihaĭ Spătarul Cantacuzino din Țara-Românească. În biserică figurează în rîndul ctitorilor și soția luĭ Radu, Maria, o Buhușoaie, probabil fata luĭ Ioan Logofătul *(Studiĭ și doc.*, V, p. 574), fata luĭ Răducanu, numită Elena, Ilinca, după mamă-sa, și soțul Eleneĭ, Păharnicul Petrachi (Burada, *l. c.).* Cf. *Gen. Cant.*, pp. 346-7 și *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, VI, pp. 341-2.

62. 2. Biserica Precista, reînnoită cu totul, poartă aceste nume în pomelnic:

Ursachi [tatăl Mareluĭ-Vistier din vremea luĭ Duca-Vodă], Gheorghie [fiul luĭ Ursachi și Marele-Vistier], Alecsandra [a doua soție a luĭ Gheorghe], Ecaterina, Maria, Ursachi, Dimitrie, Maria, Ioan, Safta, Costandin, Iordache, Vasile, Mane, Parascheva Ecaterina, Ioan, Safta, Șerban, Grigorie, Lupu.

Pentru neamul Ursachilor, v. *Studiĭ și doc.,* V, pp. 582-3. Pentru Precista din Tîrgu-Ocna, *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ*, VI, pp. 342-3.

II. Biserica Domnească (de lemn).

63. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

† Aĉastă sfântă biserică s'aŭ prifăcut în zilele Mării Sal[e] Io Mihaiŭ Răcoviț[ă] Voivod, gsă [гспжды, Doamna] Ana, în Domni 3, cu chieltuial[a] dumisal[e] Dediuluĭ Vl. Sp[at.] și ĝupănes[i] dumisale Rucsanda, părinții Do[m]ni Anni, și prin osteniala dumisal[e]... ii vtori Log., nepot dumisal[e] Dediuluĭ Sp[at.], și cu ĝupănes[a] dumisal[e] Catrina, în Cămărășii 3 [= a treia ocupare a loculuĭ de Cămăraș al Ocneĭ].

Pentru Dediul, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 589 (la no. 223), și p. 620 (la no. 83). El era biv Vel Spătar la 1693 încă. E curios însă că Dediul se înfățișează la 1692 cu soția sa *Trofana (ibid.*, p. 94, no. 83). Pe de

altă parte, Mihaĭ Racoviță era soțul Aneĭ încă de la întăia suire în Scaun, la 1703. A treia Domnie a luĭ începu însă în 1716. Aș crede — inscripția va fi fiind greșit stilisată — că Ruxanda, mama Aneĭ, născută pe la 1680, fusese a doua soție a Dediuluĭ, maștiha Aneĭ.

2. În clădire jos se cuprinde o piatră cu următoarea inscripție:

[сїа камє]нє сьтвори и ѹкраси на дємєлїє на гро[б]но ємѹ Гаврилъ, в лєт ҂зрѯв, мц. сєптєврие є днь. 64.

Adecă:

[Această piatră] a făcut și înfrumusețat în temelie *(sic)* la mormîntul luĭ, Gavril; anul 7162 [1653], luna luĭ Septembre 5 zile.

Piatra vine din vechea biserică înlocuită de Spătarul Dediul.

XVIII.

Agapia din deal.

Pe poarta de intrare a ziduluĭ de împrejmuire: 65.

Aceste becurĭ cu casî li-aŭ fîcut Domna Ducîĭ-Vodî, Nastasiia, v lt 7180 i mța Avgust 1 d[n]i; стрєгѹр *(sic!)*.

[maĭ mic:]

влашка гпрѫ ним.

Duca-Vodă era pe atuncĭ, în August 1672, încă Domn al Moldoveĭ. S'ar putea ceti și ҂зрпи, мсца авгѹст; și în 7188 (1680) Domn moldovean era Duca. Ce înseamnă cele treĭ cuvinte slavone de la sfîrșit, nu pot hotărî.

XIX.

Mănăstirea Secul.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 66.

† изволєнєм ѡца и сꙁ поспѣшєнєм сна и сьвршєнєм сто дха молитвами прѣчистꙑѧ бгомтрє и стꙑ Iѡ Пртча и вꙁсѣх стꙑх, сь благоволєньєм православнаго гсна наш Iѡ Єрємїа Могила Воєвод милостїѧ бжїєѧ гспдрь зєм. молдавскои и ѡт бга

дарованьїм чѧд его Іѡ Костандин, Алеѯандрь Воеводї и со д[р]ꙋг брат его Іѡ Ѳимеѡн Могила Воевод и чѧд его, и сь бласвенїем брата своих и прѣѡсщенаго кѵр Геѡргїа митрополит сꙋчавскаг[о] рачен їем благостным и истиным своем ѡт бга дана стѧжанїа сѫзд. сьи бжстнїи храм вь имѣ стго славнаго пророка прдтчѣ и крстлѣ Хрста Іѡ[н] и чстна его ꙋсѣкновенїа смѣренїи и много грѣшныи и недостоиньи ра[б] влдчѣ Хꙋ Нестор Ꙋрѣке вель дворник долнеи земли и кнѣгинѣ его Митрофана и чѧд их Василїе и Григорїе и иних . . . . их: чст. сты Іѡн прдтич, взлюбѫ и памѧт благочства гна наш и вьс... раб... их (?) Нистор Оурѣке вел дворник долнѣи земли . . . . род их, и вь ѡтѫщенїе грѣхом и вь. . . . . . .; и ѡсновас в лто ҂зрі, юнїа з и сѫвршинс тогос лѣта, октоврїа е.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluı și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh, cu rugăciunea Precisteĭ Născătoareĭ de Dumnezeŭ și a Sfîntuluĭ Înnainte-Mergător Ioan și ale tuturor sfinților, cu bunăvoința drept-credinciosuluı Domn al nostru Io Ieremia Movilă Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ și celor de Dumnezeŭ dăruiți fiĭ aı săĭ: Io Costandin și Alexandru Voevoziĭ, și a celuĭlalt frate al săŭ Io Simion Movilă Voevod și a copiilor luĭ, și cu binecuvîntaıea frateluĭ lor și prea-sfințitul chir Gheorghie Mitropolit al Suceveĭ, cu bună rîvnă și cu adevărată a luĭ de la Dumnezeŭ dăruită agonisită a făcut acest hram dumnezeiesc întru numele Sfîntuluĭ slăvituluĭ prooroc Înnainte-Mergător și Botezător al luĭ Hristos Ioan și al cinstiteĭ luĭ tăierĭ a capuluĭ, smeritul și mult-greșitul și nevrednicul robul stăpînuluĭ Hristos Nestor Ureache Mare-Vornic al Țeriĭ-de-jos și doamna luĭ Mitrofana și copiiĭ luĭ Vasilie și Grigorie și alțĭ... aĭ lor. «Cinstite sfinte Înnainte-Mergătorule, pleacă-țĭ pomenirea blagocestivuluĭ Domnuluĭ nostru și a robuluĭ luĭ [Hristos?] Nistor Ureche Mare-Vornic de Țara-de-jos, ...și neamul luĭ, și pentru iertarea păcatelor luĭ și pentru... Și s'a început în anul 7110 [1602], Iunie 7, și s'a mîntuit în același an, Octombre 5.

Inscripția, altfel foarte artistică, se află de-asupra vechiĭ intrărĭ, astazĭ astupate, prin păretele din dreapta (ca la Slatina, Pobrata, Bistrița).

Întinderea cuprinsuluĭ şi micimea pietreĭ aŭ silit pe meşter să gramădească maĭ multe slove pe acelaşĭ cotor, ceia ce face cetirea foarte grea. Melchisedec (*Notițe*, pp. 12-3) a cetit-o cu multe greşelĭ, schimbînd apoĭ cu totul invocația catre Sf. Ioan. Am copiat-o, desemnînd grupele ce-mĭ eraŭ neînțelese; ele n'aŭ putut fi descifrate nicĭ de d. I. Bogdan, căruia i-am arătat desemnul mieŭ. Data e hotărît falşă la Melchisedec, care a încurcat astfel cu totul cronologia zidiriĭ însemnateĭ manăstirĭ a Seculuĭ. Cetirea predecesoruluĭ luĭ Melchisedec, călugărul Chiriac, e, din potrivă, cea adevarată. V. Orăşanu, *Cronicariĭ moldovenĭ din sec. al XVII-lea*, Bucureştĭ, 1899, pp. 50-4, care a văzut foarte bine greşelile luĭ Melchisedec în acest punct şi în altele privitoare la Secul. Cf. şi a mea *Ist. lit. religioase a Romînilor*, pp. 119-21.

2. Lîngă zidul bisericiĭ, în dreapta, la absidă, pe o piatră albă, sfărîmicioasă şi sfărîmată în parte, supt o ocniță: 67.

[с]ы надгробныи [к]амен сьтвори [с]ебѣ архіепископ Варлаам митроно[лит]... неше / есж ... десѣтое лѣ[та] архерества свое[го] в лто ҂зрн.

Dedesupt, o floare. În jur, un chenar săpat.

Adecă:

«Această piatră pe mormînt şi-a făcut-o şie archiepiscopul Varlaam Mitropolit... (?) ..., în al zecelea an al archieriei luĭ, în anul 7150.»

«7150» înseamnă 1642, fiindcă Varlaam ajunse Mitropolit la 1632 (*Ist. lit. religioase*, p. 127). Pentru moartea luĭ Varlaam, în 1657-8, v. *ibid.*, p. 165. — Inscripția şi la Melchisedec, *Notițe*, p. 20.

3. Lîngă zidul bisericiĭ, supt altar, pe un mormînt: 68.

сьи камен, надгробньи каме[н], сьтвори сѧ вь еі лѣто по сьмрти своѡен, ест покоенаг рабꙋ бжїо кир Сава архіепскпь и митрополит сꙋчавскы; прѣставис вь дны Іѡ Євстратіе Дабиже Воевод, в лѣто ҂зров, мес. гень. е днь.

Adecă:

«Această piatră, piatră pe mormînt, făcută la al 15-lea an după moartea lui, e a răposatuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ chir Sava,

archiepiscop și Mitropolit al Suceveĭ; a încetat din viață în zilele luĭ Io Evstratie Dabije Voevod, în anul 7172 [1664], anul Ianuarie 5 zile.»

La mijloc, soarele, luna și crucea.

Necomplectă, și la Melchisedec, *Notițe*, p. 22.

69. 4. Tot lîngă zidul bisericiĭ, la stînga, piatra de mormînt a luĭ Mitrofan de Roman (sec. al XVII-lea) e cu totul ștearsă.

70. 5. Lîngă același zid, supt absidă, pe un mormînt:

сьи на[д]гробні [камен] ест покѡена[г] [прѣо]сщенагѡц[а] [кѵр] Іѡан епскпь ро[мански; сьтвор]їта е сам себѣ ї8красїнта; пр[естависа кь] вѣчнѣ ѡбїтѣли.

Adecă:

«Această piatră de mormînt e a răposatuluĭ prea-sfîntuluĭ părinte chir Ioan episcop de Roman: și-a făcut-o și înfrumusețat-o el însușĭ șie; s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ.»

Piatra a fost ruptă în două în lung și se păstrează numaĭ frîntura de la început. — Ioan a fost episcop de Roman de la 1674 la 1685 (Melchisedec, *Chron. Romanuluĭ*, I, pp. 303-310; acolo se dă și inscripția de față, necomplectă însă). El venise de la Hușĭ (v. și *Studiĭ și doc.*, VII, p. 367, no. 11), de la 1667 (v. Melchisedec, *Chron. Hușilor*, p. 131 și urm.).

71. 6. Piatră fără inscripție, maĭ departe către ușă. De-asupra eĭ, în scrisoare nouă: «Ghedeon Mitr. 1655». Anul morțiĭ luĭ Ghedeon e greșit. Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 164.

72. 7. Pietre fără inscripțiĭ, *ibid.* De-asupra, în aceiașĭ scrisoare nouă: «Zosima, Dosofteĭ, 1602». Sînt poate ceĭ d'intăiŭ egumenĭ, ale căror nume, cu data morțiĭ, se vor fi luat după pomelnic.

73. 8. Cruce, descrisă de Melchisedec, *Notițe*, p. 15. Ea poartă această inscripție:

сіи крсть сьтвори Нисторь Ѹрѣке великы дворникь долнѣи земли и кнѣгинѣ его Митрофана и снве их Басилие и Грїгорїе и Настасїа и Марїа и даде и вь новое сьзданїе оних монасти[р] Ѳиропотам, да б8дет им памѧт на вѣки вѣчніе, в лто ҂зреї, сеп. а.

Adecă:

Această cruce a făcut-o Nistor Ureache Mare-Vornic de Țara-de-jos și doamna luĭ Mitrofana și fiiĭ luĭ Vasilie și Grigorie și Nastasia și Maria, și a dat-o la din-noŭ-zidita lor mănăstire Xeropotamul, ca să li fie în veciĭ vecilor; în anul 7115 [1606], Sept. 1.»

Dintre fetele luĭ Ureche, Nastasia luă pe Isaia Balica, și de aceia i se și zicea în Polonia «Balyczyna». V. Barwinski, în *Prinosul Sturdza*, pp. 202, 208 și *Studiĭ și doc.*, V, p. 378. Maria luă pe Constantin Batiște Vevelli și avu cu dînsul un fiŭ numit Nestor («Nestor Batiște), dupa bunicul săŭ. Dintr'un act din 7175 (1667), se vede că Grigorie Ureche a avut pe Alexandra, casătorită cu Chiriac Medelnicerul și pe Vasile (documentele d-reĭ Codrescu din Botoșanĭ; voiŭ tipari acest act în *An. Ac. Rom.*). Vasile, fratele luĭ Grigore, avu un fiu, Nicolae, și acesta numaĭ o fată, care luă pe Alexandru Buhuș (*Studiĭ și doc.*, V, p. 574). Cf. și *Studiĭ și doc.*, VII, pp. 367, 368-9, no. 6; *Ist. lit. religioase*, p. 165.

9. Altă cruce, descrisa în Melchisedec, *Notițe*, pp. 15-6. Ea poartă **74.**
această inscripție:

сиа крст сьтвори многогрѣшнїи раб бжїи Нистор Урѣке вел дворник и кнѣгинѣ его Митрофана и даде а вь новосьзданьи своеї монастир Ськул едеж ест храм стго чснаг и славнаг пророка и прдтча крстіле Іwана, в лт. ҂зрві, wк. а.

Adecă:

«Această cruce a făcut-o mult-greșitul robul luĭ Dumnezeŭ Nistor Ureache Mare-Vornic și soția luĭ Mitrofana și a dat-o la din-noŭ-zidita lor mănăstire Săcul, unde este hramul sfîntuluĭ cinstituluĭ și slăvituluĭ prooroc și Înnainte-mergător Botezatorul Ioan, în anul 7112 [1603], Octombre 1.»

Datele de la n-le 8, 9, sînt bine cetite în Bianu, *Columna luĭ Traian* pe 1882, p. 111.

10. Altă cruce, descrisă în Melchisedec, *ibid.*, p. 16. Ea poartă această **75.**
inscripție:

сьи крьсть сьтворі Сора мам(к)ака Рошки вистіарь и кьлугн. Și o-ŭ dat la mănăstire la Săculŭ, **в лто ҂зрмг.**

Partea slavonă a inscripțieĭ înseamnă:

Această cruce a făcut-o Sora, mamaca (?) luĭ Roşca Vistierul şi calugăriţă..., în anul 7143 [1633-4].»

Ca mamaca nu înseamna, precum credea Melchisedec, *mama*, se vede din actul de la 24 Iulie 1634 (Bibl. Ac. Rom., doc. 80 v) privitor la Gheorghe Roșca Vistierul, la fratele sau Vornicul Vasile şi la sora lor Maria, cari toţĭ sînt arătaţĭ ca fiiĭ *Măguţeĭ* și «nepoţiĭ» Chirineĭ Zbieroaia Vorniceasa. V. și *Studiĭ asupra ist. Rom. în secolul al XVII-lea*, Bucureştĭ, 1900, p. 50. Numele de Sora l-am găsit și aiurea; cf. și *Studiĭ şi doc.*, V, p. 27.

76. 11. Altă cruce, descrisă *ibid.*, p. 16. Ea poartă această inscripţie:

сьи крсть сьтвори и wкосва ермонах Паисіи и wста а мнстирь Ськ8л, в лто ҂зрд, мца марть.

Adecă:

«Această cruce a făcut-o și ferecat-o ieromonachul Paisie și a lăsat-o mănăstiriĭ Săcul, în anul 7109 [1601], luua Mart.»

77. 12. Patrahirul Mitropolituluĭ Varlaam, descris *ibid.*, pp. 18-9. El poarta această inscripţie, cusută cu aur:

сьи епитрахил сьтвори Варлаам митрополит с8чавскіи в лто ҂зрн.

Adecă:

«Acest patrahir l-a făcut Varlaam Mitropolitul Suceveı în anul 7150 [1641-2].

Probabil că anul e 1642, ca și la piatra de pe mormînt.

78. 13. Sacosul aceluiașĭ, descris *ibid.*, pp. 19—20. El poartă următoarea inscripţie, cusută cu litere de aur:

сьи сакось сьтвори Варлаамь архіепскпь и митрополит вл. ҂зрмѕ.

Adecă:

«Acest sacos l-a făcut Varlaam archiepiscop și Mitropolit în anul 7146 [1637-8].»

79. 14. Evanghelia luĭ Ghedeon Mitropolitul, în care mărturisește că e din Săcul; descrisă *ibid.*, pp. 24-5. Scriitorul, Dan, ar putea fi tatăl

lui Patrașco Danolovicĭ, compilatorul de cronograf asupra căruia v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla.

15. Panaghiar. În interior, cadru de filigrană de aur; în fund, brunat pe argint: Maica Domnuluĭ și ceĭ treĭ arhangheli. Amîndouă discurile aŭ însemnarea: 80.

ст. мр. секꙋ. (=«sfînta mănăstire Secu»).

Pe discurĭ:

(*a* † сїи панагїа[р] есть Алиѯандрꙋ Воевод гпдръ земл. молда.

b) 1621. A svintiĭ mănăstirı Seculuĭ.

Traducerea inscripțieĭ *a)* este: «Acest panaghiar e al luĭ Alixandru Voevod, Domnul țeriĭ Moldoveı», — adecă Alexandru Iliaș.

Inscripțiile sînt în filigrana de aur. Literele fiind de formă latina, se vede că panaghiarul a fost lucrat la Veneția.

Pe din afara, de-asupra, filigrană cu două margenı și opt raze cu diamante (cîte șese); în mijloc, un mare smarald oval. Pe dos, numaı filigrana.

16. Alt panaghiar de aur săpat, cu un foarte frumos chip al Sf. Ioan Botezătorul în mijloc. Inscripția: 81.

сьї панагїарь сьтворї и ѡкова пана Нистор Ꙋрѣке велики дворникь долнѣї земли ї даде а вь своиχ мнстир глаголим Сьꙋꙋа, идеже ест храм ꙋсѣкновеена чстинна главни стг. Їѡана крьстїтела.

Adecă:

«Acest panaghiar l-a făcut și ferecat dumnealuĭ Nistor Ureache Mare-Vornic de Țara-de-jos și l-a dat la a sa mănăstire, anume Săcul, unde este hramul Tăierea cinstituluĭ cap al Sf. Ioan Botezătorul.»

Înnăuntru sînt săpate în aur chipurile Maiciĭ Domnuluĭ și ale celor treĭ arhangheli.

17. Aier, cu această inscripție: 82.

сьи дверь бготѣлесное погребение гда бга и спас нашего Їс Хa сьтвори рабь бжи пань Нисторь Ꙋрѣке велики дворникь

долнѣи земли и кнѣгинѣ его Митрофана и дашѣ его даръ бтви въ новосъзданаа оныѫ монастира своем, гл[агол]емаа Сѣкоулъ, ıдеже есть храмъ Усѣкновеніе главы стои славнаго прр҃ка и пртч. и кр҃стлѣ гсѣ Іоанна, ради спсенїа своиѫ дшъ и родітелем иѫ и чдом иѫ, въ дни благочстиваго и хрстолюбиваго гспна наш[е]го Іѡ Сімеѡна Могилъ Воеводы, гспрѣ земли молдавскаго, в лтѡ ҂зрѕі, маи.

Adecă :

«Această dveră, anume îngroparea cu dumnezeiescul trup a Domnuluĭ Dumnezeŭ și Mîntuitoruluĭ nostru Isus Hristos, a făcut-o robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Nistor Ureache Mare-Vornic al Țeriĭ-de-jos și doamna luĭ Mitrofana și aŭ dat-o ca dar blagocestiv la mănăstirea lor cea din noŭ zidită, Săcul, unde e hram tăierea capuluĭ sfîntuluĭ slăvituluĭ prooroc Ioan și Înnainte-mergător și Botezător, pentru mîntuirea sufletelor lor și ale părinților lor și ale fiilor lor, în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domnul nostru Io Simion Moghilă Voevod, Domnul țeriĭ Moldoveĭ, în anul 7116 [1608], Maiŭ.»

Data de an nu e greșită, pentru motivul că Simion-Vodă a murit în 24 Septembre 1607. De sigur că lucrătoareĭ aieruluĭ i s'a dat, la Constantinopol, inscripția, cuprinzînd și numele Domnuluĭ, dar că lucrul s'a mîntuit abia în 1608.

Acelașĭ aier poarta și o inscripție grecească :

Ὁ παρὼν ἅγιος καὶ ἱερὸς ἐπιτάφιος ἐτελείοθεν διὰ τὴν ἡπομὴν (*sic*) τοῦ τιμιωτάτου ἄρχοντος κὺρ Νέστορος Οὐρέκι Μεγάλου-Βορνίκου πάσης Μολδοβλαχίας καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μητροφάνας, καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸ μοναστήριον ἅγιον τὸ καλούμενον Σέκουλ, σπουδῇ κ'ἐπιμελείᾳ, διὰ χεῖρας Φιλοθέης μοναχ. ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ἔτ[ει] Χοῦ ᾳχη, ἰνδ. α. Κωστο... ρωμη κυρίτζῆ Ἰωννάκη.

Adecă :

«Acest sfînt epitaf s'a făcut cu cheltuiala prea-cinstituluĭ boier dumnealuĭ Nestor Ureche, Marele-Vornic a toată Moldova, și a soțieĭ luĭ, Mitrofana, și s'a închinat la sfînta mănăstire ce

se zice Secul, cu sîrguință și îngrijire, prin mînile Filofteiı monahieĭ, la Constantinopol, în anul de la Hristos 1608, indicția întăiŭ: Costo... romi chirigì Ianachi.»

Indicția e greșită.

XX.

Mănăstirea Bistrița (din Moldova).

1. Inscripția de de-asupra ușiĭ de intrare, strămutată acum puțin maĭ sus: 83.

изволенїем ѡтца и поспѣшенїем сна и съвръшенїем сто дха създа сѧ сьи црковь ѡт Бистричьскои монастирь, идеже ест храм Ȣспенїе прѣст҇ѣи и прѣблгвенѣи влдчици нашеи бци и прснодвѣи Марїи вь дни благочьстиваго и хрстолюбиваго гдна нашего Iѡ Алеѯандра Воеводи бжїею мастїю гпдрь земли молдавскои, сна Богдан Воеводи, вь лѣто семотисѫщное и ѯв текѫщее лѣто, мсца маиа кѕ дни.

Și în Melchisedec, *Notițe*, pp. 60-1.

Adecă:

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh s'a zidit această biserică din mănăstirea Bistrițeı, unde este hramul Adormiriĭ precisteĭ și prea-binecuvîntateı stăpîne a noastră Maica Domnuluĭ și pururea-Fecioara Maria, în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn al nostru Io Alexandru Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, în anul șepte miĭ 62 [1554] curgător, în luna luĭ Maiŭ 26 de zile.»

2. În camera ctitorilor, la dreapta, mormînt înnalt, cu laturea de 84.
către mijlocul bisericiĭ minunat săpată gotic. Aicĭ s'a îngropat de sigur și Alexandru-cel-Bun, ctitorul, și Alexandru fiul, numit după acest strămoș, al luĭ Ștefan-cel-Mare. Acest noŭ Alexandru muri în 1496 (Bogdan, *Cronice inedite*, p. 58). Pe părete se vede chipul Doamneı Maria (a luĭ Ștefan) și al luĭ «Alexandru-Vodă, fičoru lu Stefan Vvd, care aŭ murit în oaste» (scrisoare maĭ nouă).

85. 3. De-asupra mormîntuluĭ s'a așezat însă piatra celuĭ din urmă ce a fost cuprins în el, cu următoarea inscripție:

сьи ест грwбь раба бж҃їа Кнѣжна госпожда Стефанꙋ Воевода, гпдрь земли молдавьскои, и прѣстави сѧ еѧ в лтw ҂зн, мсца иꙋлїа а днь, вь нед.

Adecă:

«Aceasta e groapa roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Cneajna Doamna luĭ Ștefan Voevod, Domn al țeriĭ Moldoveĭ, și a murit ea în anul 7050 [1542], luna luĭ Iulie 31, într'o Duminecă.»

În 1542 1-iŭ Iulie a căzut însă într'o Sîmbătă; poate deci ca ar trebui să se iea: 1543.

Cneajna, moartă în 1542-3, nu poate fi soția luĭ Ștefăniță-Voda, care a ținut pe Stana fiica luĭ Neagoe Basarab, călugărită ca Sofronia și îngropata în mănăstirea Argeșuluĭ, la 8 Februar 1531 încă ([Tocilescu,] *Curtea-de-Argeș,* p. 47). Ștefan al luĭ Petru Rareș era pe atunci un copil. Decĭ rămîne că această Cneajnă a fost Doamna nenorocituluĭ Ștefan Lăcustă, ucis de boierĭ. Ea avuse doĭ fiĭ, Alexandru și Ștefan *(Studiĭ și doc.*, VI, p. 615, nota 1). Cneajna se chemase și fata, moarta în 1479, a luĭ Alexandru-cel-Bun (v. a mea *Istoria luĭ Ștefan-cel-Mare,* pp. 181, 201). Petru Rareș avu marinimia de a îngropa în mănastirea domneasca a Bistrițeĭ pe văduva omuluĭ care-l înlocuise în 1538. Poate iarașĭ — ba încă e foarte probabil — că această Cneajnă sa fi fost îngropată în mormîntul soțuluĭ eĭ, căcĭ acesta, de și-șĭ zicea fiul luĭ Ștefan-cel-Mare», era fiul luĭ Alexandru cel mort în 1496 și îngropat în acest mormînt. Dispariția pietreĭ luĭ Alexandru I-iŭ și a luı Alexandru fiul luĭ Ștefan (puse amîndouă de Ștefan-cel-Mare) se va fi întîmplat la înmormîntarea pripită a luĭ Lăcusta, asasinat. Petru Rareș nu va fi avut grijă să puie o piatră *acestuia.*

Un călugar, mort în 1831, s'a oploșit supt mormîntul acesta mare și tragic. Inscripția de pe piatra luĭ nu merită să fie reprodusă.

86. 4. În aceiașĭ cameră, în stînga, e mormîntul, aproape plan, al Doamneĭ Ana, Doamna luĭ Alexandru-cel-Bun. Piatra poarta această inscripție:

Іwн Стефан Воевода, бжїю мастїю гпдр земли молдавскои, снь Богдана Воевwдьи, ꙋкраси сьи гровь гджы Аны гджа Алеѯандра Воеводы матеры Илїа Воеводѣ, иже и прѣстависѣ wна кь вѣчным wбитѣлем в лѣт ҂ѕцкѕ, мсца ном. в.

[Pe lungul pietreĭ, jos :]

при игꙋменѣ попа Григоріа.

Adecă :

«Io Ştefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, înfrumuseţă această groapă Doamneĭ Ana, Doamna luĭ Alexandru Voevod, mama luĭ Ilie Voevod ; care s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ în anul 6926 [1418], luna Novembre 2.

[S'a pus piatra,] fiind egumen popa Grigorie.»

Pe piatră sînt săpăturĭ la mijloc şi rosete la colţurĭ.

Cf. *Studiĭ şi doc.*, VI, p. 626 şi *Ist. lit. rom. în sec. al XVII-lea*, II, p. 533 nota 4.

Astăzĭ sînt încredinţat că în vremea luĭ Alexandru-cel-Bun se începea anul la 1-iŭ Ianuar, decĭ Ana-Neacşa a murit în 1418. Cf. însă Wickenhauser, *Moldawitza*, p. 59, unde într'un act din 1415 al luĭ Alexandru se zice că Ana era moartă. Cetitorul va fi înlăturat greşala de tipar «1427» în loc de 1417 din *Studiĭ şi doc.*, trecută şi în *Ist. luĭ Ştefan-cel-Mare*, p. 28.

5. În pronaos, la mîna dreaptă : 87.

сьи гроб Ивашко великыи дворник ѡт влашкои земли : приключис прибѣгнꙋл в ꙋнгꙋрско земли и пронти на богданско земли ; егда быс срѣд планин, паде нань сьмрьт врьзо, и достиже до сел Бьльтещи, и тамо прѣставис, и Петрꙋ Воевод, вьзѧл тѣло его и погребен быс вь монастир Быстриц, еже ест храм прѣстѣи ꙋспеніе бци ; и при игꙋмен кѵр Анастасіе, мсц. декемвріе к днь, лѣто ҂зчг ; вѣчна емꙋ памѧть.

Adecă :

«Aceasta este groapa luĭ Ivaşco Marele-Vornic din Ţara-Romănească. I s'a întîmplat să pribegească în Ţara Ungurească şi să treacă în ţara Moldoveĭ. Cînd a fost dincoace de munţĭ, a căzut moarte năprasnică asupra luĭ, la satul Bălăteştĭ, şi acolo a murit. Şi Petru Voevod a ridicat trupul luĭ şi l-a îngropat în mănăstirea Bistriţeĭ, unde e hramul Adormireĭ Maiciĭ Domnuluĭ.

Și fiind egumen chir Anastasie, în luna luĭ Decembre 20 de zile, în anul 7093 [1584]; veșnica luĭ pomenire.»

Ivașcu Golescu e un foarte cunoscut boier muntean, mîna dreaptă a Domnilor din familia Mirceștilor, Alexandru și Mihnea, căruia i-a fost ca un epitrop. El ajunsese firește la cele maĭ înnalte trepte de boierie, fiind Mare-Logofăt și Mare-Vornic. Venirea ca Domn, în 1583, a luĭ Petru Cercel, dintr'un neam dușman stăpînilor săĭ, îl sili să fugă. Fără să maĭ aștepte pe Cercel, Ivașco trecu în Ardeal. La 2 Iulie averea luĭ era dusă prin Țara Bîrseĭ. Pe la sfîrșitul anuluĭ el se afla în satul săsesc Hölzdorf (Heltia) și Brașoveniĭ îĭ trimeteaŭ acolo 150 de lămîĭ pentru postul Crăciunuluĭ, vin de Malvasia, jimble, portocale, strafide și smochine (Socotelile Brașovuluĭ, în Hurmuzaki, XI, p. 825-6). În Ianuar 1584, el intra în Brașov și era cinstit cu jimble, carne, pește proaspăt și sărat, ciupercĭ, mazăre și vin, stînd la Diess Maurer. El avea cu dînsul nu maĭ puțin de 62 de oamenĭ și se ducea și venia, uneltind poate ceva. Apoĭ el plecă, și în Februar trimete la Brașov întîiŭ un credincios al luĭ, cu cincĭ oamenĭ; la 12 ale luniĭ însă, iată-l iarășĭ în cetate, cu Ștefan și Gabriel Báthory, într'un mare alaiŭ de 140 de oamenĭ care umplu de durere pe strîngătoriĭ Sașĭ, silițĭ să-ĭ ție cu locuință și tain. Chemat de Petru Șchiopul, unchiul luĭ Mihnea-Vodă, Ivașco părăsi în sfîrșit Ardealul spre sfîrșitul anuluĭ 1584, apucînd drumul prin Secuime. Satul Băloteștĭ, unde-l prinse moartea, e în județul Putna, la ieșirea din munte. Petru, care nu-l putu găzdui și răsplăti pentru desăvîrșita luĭ credință, îĭ dădu măcar îngroparea de cinste în mănăstirea domnească a Bistrițeĭ.

88. 6. În pronaos la stînga, piatră cu acest început de inscripție:

сьи гроб ѹстроен и сътворен повелѣнїем пана Урѣкѣ Нестор велика дворника долнѣи земли.

Adecă:

Această groapă s'a gătit și făcut din porunca dumisale luĭ Ureache Nestor, Marele-Vornic al Țeriĭ-de-jos.»

Nu știŭ decĭ pentru cine a fost gătit mormîntul. Data o putem fixà însă. Nestor ajunse Vornic de Țara-de-jos în 1595 (Orășanu *l. c.*, p. 44). În 1601 mănăstirea sa, Săcul, era gata și el avea unde să-șĭ îngroape morțiĭ. Între aceste două date trebuie să se așeze săparea inscripțieĭ din Bistrița.

89. 7. În stînga pridvoruluĭ, piatră cu această inscripție:

сьи камен сьтвори и ꙋкраси прѣѡсщенаго ѡтца нашег кгр Ѧѳанасїе архїепскпь и митрополит Ꙋчавскїи на свои гроб, иж прѣставис вь дни благочстиваго гспдрѣ Iѡ Ѧлеѯандрꙋ Воевѡд в лѣт ҂зрм, мсца юл. гї днь.

Adecă:

«Această piatră aŭ făcut-o și înfrumusețat-o Preasfîntuluĭ părinteluĭ nostru Atanasie, Archiepiscop și Mitropolit al Suceveĭ, pe groapa luĭ, care a răposat în zilele blagocestivuluĭ Domn Io Alexandru Voevod, în anul 7140 [1632], luna luĭ Iulie în 13 zile.»

Pentru Mitropolitul Atanasie, v. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, p. 127.

8. N'am maĭ găsit piatra episcopuluĭ Metodie mort în 1504, tipărită, ca și celelalte, de Melchisedec, *Notițe*, — p. 65. Mă îndoiam chiar dacă cetirea luĭ Melchisedec e exactă în ceia ce pomenește numele și data morțĭ. Un decalc păstrat la Academia Romînă m'a făcut să pot da următoarea lectură: **90.**

по [răsătură a treĭ litere; la Melchisedec: покои] сь праве[д]-ными раб своего епскпа Сүмеѡна, и сего вьсели вь дом своа яко прщ.; прѣзраеmꙋ вьсѣ сьгрешениа, волна и неволна, и вьсѣ... иж; ҂зоб, мсца март ке дни.

Adecă:

«Pomenește cu drepțiĭ pe robul tăŭ episcopul Simion și sălășluiește-l în casa ta, ca un prea-îndurat (?), trecîndu-ĭ cu vederea toate păcatele, și cele de voie și cele fără de voie, și toate...; 7072 [1564], luna luĭ Mart, 25 de zile.»

Simion, poate episcop de Roman, nu e cunoscut altfel. Monogramele, și rugăciunea de la mijlocul pietreĭ arată că el a murit în schimnicie.

9. Inscripția de pe clopotnița luĭ Ștefan-cel-Mare: **91.**

благочестивїи и хѡлюбивїи Iѡань Стефан Воевода бжїею мл҃стїю гпдрь земли молдавскои, снь Богдана Воевод, сьзда сїа клопотница и црквь вь неи сьтвори вь имѣ стго мчника Iѡана новаго бѣлоградскаго вь молбж себе и гджи своеи Марїи и чадѡм их, в лѣт ҂зѕ, вь тоже лѣто и сьврьше, мсца сеп. гї днь.

Adecă:

«Blagocestivul și de Hristos iubitorul Ion Ștefan Voevod cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, a zidit această clopotniță și biserică așeză într'însa întru numele Sfîntuluĭ mucenic Ioan cel Noŭ din Cetatea-Albă, pentru rugăciunea sa și a Doamneĭ sale, Maria, și a copiilor lor, în anul 7006 [1498], și tot în anul acela le-a și săvîrșit, în luna luĭ Septembre 13 zile.»

92. 10. Inscripția de pe clopotul de aicĭ; după Melchisedec, p. 66:

Іѡ Стефан Воевода бжїею мастїю гпдр земли молдавскои, снь Богдана Воеводи, сьтвори сьи камбань в лто ҂зв, юлїа ке, гдва своего в лто л и ѡсмо текыщее.

Adecă :

«Io Ștefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, a făcut acest clopot [=campana; obișnuit e **кимвапь**, ca la Galata] în anul 7002 [1494], Iunie 25, în anul al treĭzecĭ și optulea curgător din Domnia sa.»

Decĭ clopotul a fost dăruit Bistrițeĭ înnainte de a se face clopotnița. Poate că Ștefan s'a gîndit la clădirea acesteia pentru că turnul bisericiĭ nu putea primi o astfel de povară.

93. 11. Pe acest turn de clopotniță sînt zugrăvițĭ : Petru Rareș, în haine roșiĭ cu aurăriĭ: «Petru Rareș VV.» și Ștefan în haine verzĭ cu biserica pe palme: «Ștefan VVod cel Mare, tictor» *(sic)*. Apoĭ Elena Doamna [Rareș] în verde și Maria Doamna [luĭ Ștefan] în roșu. Reînnoirea zugrăveleĭ s'a făcut însă abia în 1849.

XXI.

Mănăstirea Bisericanĭ.

94. 1. De-asupra ușiĭ de intrare :

Aĉastă sfă[n]tă biserică ce se prăznuește Buna Vestire, fiindu întâiŭ zidită de Ștefan-Vodă sin Bogdanu-Voda, di[n] leatŭ 7020 [1512; decĭ Ștefăniță], și fiindu învechită și pornită spre răsipire, s'aŭ prefăcutŭ din timilie de iznoavă cu agutoriul și mila luĭ Dumnezăŭ prin osirdia și cheltuela ctitorilor, în zililea luminatul[uĭ] D[o]mnul nostru Cos-

tantin Dimitrie Moruzu Voevoda, prin silința și ostenala erămonahuluĭ Ioil egumen de Bisericanĭ; let 1786, Iun. 20.»

Pomelnicul cel noŭ al Bisericanilor îl voiŭ tipări în *An. Ac. Rom.* Cel vechiŭ a fost publicat de d. Gh. Ghibănescu, în *Uricariul*, XXIII, p. 309 și urm.

XXII.

Biserica din Brusturĭ (T.-Neamț).

Pe un mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu, la Ac. Rom.): **95.**

Acastă piiatră aŭ înfrumsețat-o dumneaeĭ cucoana Mariia pentru pomenirea Capitanuluĭ Toma Moțoc, soțul dumisale, care s'aŭ mutat către veačnicile lăcașurĭ și s'aŭ îngropat aič, 7299 [1791], Maĭ 3.

Moțoceștiĭ din Neamț sînt deosebițĭ de ceĭ din Ț. Botoșanĭ, pentru cari v. *Doc. Callimachi*, tabla.

XXIII.

Biserica din Războienĭ.

De-asupra ușiĭ de intrare (după un decalc la Ac. Rom.): **96.**

въ дни благочстиваго и хстолюбиваго гсднь Іѡ Стефана Воевод бжїею мастїю гспдрѣ земли молдавскои сна Богдана Воеводи, в лто ҂ѕчпд, а гсдва его .к. лѣто текыщее въздвижест снаи Махмет црь тȣрскїи съ вьсѣми своими вьсточними сїлами, єщеже и Басараб Воевода названи Лаїѡта приде сь ним, сь вьсеѧ своеѧ басарабскоѧ землеѧ, и прїидоша плѣнити и прѣѧти землю молдавскою, и доидоша до зде на мѣсто нарицаемое Бѣли Поток. И мы Стефан Воевода и сь сном нашим Алеѯандром изидохом прѣд ними, зде и сьтворихом сь ними велик разбои, мсца юл. кѕ, и, допȣщенем бжїем, побѣждени быша хрстїане ѡт поган, и падоша тȣ

многое множество ѿ молдавских воех. Тогоже и Татаре ѹдариша землю молдавскою ѿ тоѧ страни. Того ради благопроизволи Іѡ Ѳтефан Боевода благим своим произволенїем и създа сьи храм вь имѣ архистратига Михаила и вь молбѣ себѣ и гсжди своеи Марїи и сном своим Алеѯандрь и Богданѹ, и вь памет и вь задшие вьсѣх православних хрстїан иже потрѣбившиха, в лто ҂зд, а гства его лѣто .м. текьщее, мца ное. и.

Inscripția s'a tipărit, cu un lung studiŭ lămuritor, de Melchisedec, în *An. Ac. Rom.*, VII, p. 171 și urm.

Traducerea e aceasta:

«În zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn Io Ștefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan Voevod, în anul 6984 [1476], iar al Domnieĭ luĭ al douăzecelea curgător, ridicatu-s'a puternicul Mahmet Împăratul turcesc cu toată puterea sa răsăriteană, încă și Basarab Voevod, căruia i se zicea Laiot, a venit cu dînsul, cu toată țara luĭ băsărăbească, și aŭ venit să prade și să iea țara Moldoveĭ, și aŭ ajuns pănă aicĭ, la locul ce se zice Părîul Alb. Și eŭ Ștefan Voevod și cu fiul mieŭ Alexandru ieșit-am înnaintea lor: unde am și făcut mare războiŭ cu dînșiĭ, în luna luĭ Iulie 26, și cu voia luĭ Dumnezeŭ, aŭ fost biruițĭ creștiniĭ de către păgînĭ, și aŭ căzut acolo mulțime mare dintre ostașiĭ Moldoveĭ. Tot atuncĭ și Tatariĭ aŭ lovit țara Moldoveĭ din ceia parte. Drept aceia, a binevoit Io Ștefan Voevod cu buna sa vrere și a făcut acest hram întru numele arhistratiguluĭ Mihail, și pentru rugăciunea sa și a Doamneĭ sale Maria și a fiilor săĭ Alexandru și Bogdan și pentru pomenirea și de sufletul tuturor binecredincioșilor creștini cari aŭ perit aice; în anul 7004 [1496], iar al Domnieĭ sale al patruzecelea curgător, luna luĭ Novembre 8.»

Biserica e din același an cu cea de la Păpăuțĭ, ceva maĭ nouă decît cele de la Hîrlăŭ și din Vasluiŭ, în ultima perioadă, bogată în fundațiĭ, a vieții luĭ Ștefan. Ea, împreună cu cea din Bădăuțĭ, represintă tipul bisericilor făcute pentru pomenirea uneĭ lupte, celelalte multe ctitoriĭ ale luĭ avînd numaĭ scopul de a pune la îndămîna Domnuluĭ, ce-șĭ schimba necontenit reședința, o biserică unde să asculte slujba (Vasile

Lupu, fugar în codriĭ de la Șcheia din Vasluiŭ, a făcut îndată acolo o biserică de lemn, care se păstrează și pănă acum). Împreună cu cea din Baia, ea se află chiar pe locul unde aŭ murit ostașiĭ moldovenĭ, luptîndu-se. Ca și în inscripția de la Bădăuțĭ, se dă și porecla saŭ numele înnainte de Domnie al răuluĭ vecin din Țara-Românească. — Din inscripția de față se vede că în «Valea-Albă», numele obișnuit al cîmpuluĭ de luptă din 1476, *vale* are înțelesul, păstrat și astăzĭ la munte, de *rîŭ*.

XXIV.

Mănăstirea Slatina.

1. La ușa de la casele domneștĭ (și după un decalc de N. Beldiceanu): 97.

сьи изьвѡрь и сь фѡн... ь сьтв[ори]... Ѧлеѯандрь Воевода, снь Богдана Воевода, бжію матію господарь земли молдавскои; в лѣт ҂зѯд піс.

Adecă:

«Acest izvor și cu fîntîna (?) le-a făcut Alexandru Voevod, fiul luĭ Bogdan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ; la anul 7069 [1561] s'a scris.

Decĭ casele domneștĭ sînt din acelașĭ timp aproape cu mănăstirea, începută la 1553, urmată la 1557 și sfințită la 1559 (*Doc. Bistrițeĭ*, I, pp. LIII, LVII).

2. Inscripția de de-asupra intrăriĭ laterale, în față cu aceste case, a 98.
bisericiĭ (după un decalc de N. Beldiceanu):

[изволеніемь ѡца и сь поспѣшеніемь сна и сьвршеніе]мь стго дꙋха се аз рабь гньскыи покѡиныи вѣрни Ѧлеѯандрь Воевод сь госждеѧ своѧ Роѯань и сь бгодарованими ег ѡдрасль: Бѡгдан, Іѡн, Петро и Костаньтино, начѧ сьздати храмь вь имѧ прѣображеніе гдне в лтѡ ҂зѯд.

[La mijloc]:

сїи камен сьстѫви при ігꙋменѣ ермонах Нил, в лто ҂зч, мсца ап. и.

Adecă:

«[Cu voia Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ] Duh, adecă eŭ robul luĭ Dumnezeŭ răposatul întru credință Alexandru Voevod, cu Doamna sa Ruxanda și cu de Dumnezeŭ dăruitele luĭ odrasle: Bogdan, Ioan, Petru și Costantin, a început a zidi hram întru numele Schimbăriĭ la față a Domnuluĭ, în anul 706[9] [=1561].

Această piatră s'a pus în zilele egumenuluĭ Nil, în anul 7090 [1582], luna April [8].»

Ar fi ciudat ca Lăpușneanu, ctitorul Slatineĭ, să nu-șĭ fi încununat lucrarea puind de-asupra ușiĭ de intrare inscripția amintitoare. Felul în care e redactată însă inscripția luĭ Nil, citarea fiilor Domnuluĭ în altă ordine decît cea cuvenită ar dovedi că înnainte de piatra de astazĭ n'a fost alta care să se fi pierdut. Piatra de mormînt pe care acest Nil și-o gătise sieșĭ se păstrează încă (v. maĭ departe). — Din inscripție se maĭ vede că, dintre fiiĭ luĭ Lăpușneanu, amintițĭ într'un act publicat în Hurmuzaki II [1], p. 532, numaĭ Bogdan, Ioan, Petru și Constantin eraŭ legitimĭ, și nu și Ilie și Ștefan. Actul citat trebuie să fi fost adus (saŭ plăzmuit) de Ilie, care a rătăcit prin Imperiu. Din hrisoavele luĭ Alexandru se vede că Petru era maĭ mare decit Ioan. Ioan (Ionașco) trece însă une orĭ înnaintea celorlalțĭ copiĭ. Nil a uitat pe Mihail, care a trăit și supt Bogdan Lăpușneanu, fratele săŭ. V. *Pretendențĭ domneștĭ*, p. 9, nota 1.

3. Chipurile ctitorilor:

Alexandru, Constandin [fiŭ mort; de vrîstă fragedă], Anastasia [mama luĭ Alexandru ?], Roxanda [Doamna], Theofana [fiică], Bogdan [fiŭ; înfățișat mare de vîrstă], Petru [fiŭ maĭ mic], Theodora [fiică], Ionașcu [fiŭ], Mărica [fiică; toate fetele sînt micĭ de vrîstă].

Aceștĭ copiĭ și alte fete, Cneajna, Anghelina și Trofana (nu Tofana), se întîlnesc și în pomelnicul de la 1793 al Pîngăraților, cea de-a doua ctitorie a Lăpușneanuluĭ, începută a se clădi la 1560; *Doc. Bistrițeĭ*, I, p. LX (Tocilescu, *Raport*, p. 75).

Toțĭ ctitoriĭ sînt îmbrăcațĭ în haine de brocard de aur. Lăpușneanu apare bătrîn, cu barbă albă. Chipul săŭ măcar ar trebui neapărat să fie copiat.

---

[1] Această parte lipsește în decalcul luĭ Beldiceanu. Pentru a-l completa, am recurs la *Dicț. jud. Neamțu* de Serafim Ionescu. Neavînd scară la îndemînă, n'am putut vedea singur inscripția.

4. Pe un mormînt boltit, în dreapta pronaosului, de marmura roșie albă, cu două frumoase capitele corintice și doua rînduri de flori de acant, se cetește: 99.

сьи гробь ѹкраси Іѡ Алеѯандрь Воевода дьщери своеи Ѳеѡфании, еже и прѣстави сѧ кь вѣчнѣи ѡбитѣли, в лѣт ҂зѯд.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o Io Alexandru Voevoda fiicei sale Teofănei, care s'a strămutat la veșnicele lăcașuri, în anul 7069 [1560-1].»

Decĭ Tofana e deosebită de Trofana.

De maritarea Trofaneĭ se vorbia în Polonia la 1583 (Hurmuzaki, XI. p. 151). Ea iscălește așa: Trofana («Trophanna», în polonește) lînga Marica în 1598 (Hurmuzaki-Bogdan, I, p. 474). Pentru Trofana în 1592, v. *Relațiile cu Lembergul*, p. 92 și urm. În actele citate i se zice Trofana Despothowna, magnifici Petri dispote Allexandrowic, Palatini Moldaviae, soror germana . În acest mormînt s'ar fi pus apoĭ — se zice — și Alexandru-Voda (Ureche, p. 222), maĭ apoĭ și Mitropolitul Veniamin, dezgropat daunăzĭ.

5. Pe piatră de mormînt în păretele din dreapta, la contrafort: 100.

здє єст гробь идеже лежит робь бжїи ермонах Нил игѹмен, иже прѣстави сѧ кь вѣчны ѡбителем, в лѣт ҂з—, мсц.

Adecă:

«Aicĭ este groapa unde zace robul luĭ Dumnezeŭ iermonahul Nil igumenul, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul — 700 —, luna —.»

Această inscripție nu dovedește că luĭ Lăpușneanu i se datorește numaĭ zidăria de astăzĭ a Slatineĭ, și, că pe acest loc era și mai înnainte o mănăstioară saŭ un schit. Eftimie, cronicarul luĭ Lapușneanu, arată că mănăstirea s'a făcut din noŭ în Valea-Sacă, între satele Corlăteștĭ și Todireștĭ, unde s'a împiedecat calul Domnuluĭ și l-a trîntit în apa Moldoveĭ. Întăiul egumen al Slatineĭ a fost Iacob Molodeț. Cf. Bogdan, *Cron. moldoveneștĭ înnainte de Urechiă*, pp. 170-1.

Nil îșĭ gătise de înnainte piatra, lăsînd în alb data morțiĭ.

6. Pe o piatră de mormînt, după un decalc incomplect, de N. Bel- 101.
diceanu (eŭ n'am maĭ găsit acea piatră):

сьи гроб сьтвори и ѹкраси гспжда Роѯанда дьщери своею... [еже и прѣстави сѧ кь вѣчнѣи ѡбитѣли] вь лѣт ҂зог.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și înfrumusețat-o Doamna Ruxanda ficeĭ eĭ — [care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ] în anul 7073 [1565-6]».

N'aș crede că moarta (al căreĭ nume nu se află în decalc) era o fată a Ruxandeĭ singure, cu întîiul eĭ bărbat (Ioan-Vodă Joldea). Dintre fetele Lăpușneanuluĭ, ale căror chipurĭ se văd la Slatina, Teofana e în mormîntul de supt no. 4; pe Mărica o găsim și pe vremea luĭ Aron-Vodă. Rămîne decĭ că avem mormîntul Domnițeĭ Teodora, născută îndată după Petru (v. *Pretendențĭ Domneștĭ,* pp. 46-7).

102. 7. Pe o piatră de mormînt (aceiașĭ observație ca la no. 5):

[сьи гробь ест монах] Пахомïе, иже и прѣставис ѡт здешѣго живот кь вѣчнѣи ѡбитѣлï и погребен быст зде вь новѣм своем сьзданïи в лто ҂зоѕ, мсца маі е.

Adecă:

«[Această groapă este a monahuluĭ] Pahomie, care s'a strămutat din viața de aicĭ la veșnicele lăcașurĭ și a fost îngropat aicĭ în ctitoria luĭ cea nouă, în anul 7076 [1568], luna Maiŭ 5.»

Călugărul Pahomie — călugăr de frica Iaduluĭ — e însușĭ Alexandru Lăpușneanu, cruntul ctitor al frumoaseĭ mănăstirĭ. Din această piatră — pe care eŭ n'am maĭ văzut-o — se cîștigă și data precisă a morțiĭ luĭ. Ea concordă foarte bine cu arătările documentelor: în adevăr, la 23 Maiŭ, Bogdan, fiul și urmașul săŭ, scrie cea d'întăiŭ a luĭ scrisoare către Bistrițenĭ *(Doc. Bistrițeĭ*, I, p. LXX).

103. 8. Piatră de mormînt (aceiașĭ observație ca la no. 5):

сьи гроб сьтвори и ѹкраси пань Апостолакïе комис великиï и кнѣгинѣ его Кнѣжна прѣвьзлюбленѡмѹ своемѹ их снѹ Дѹмитрашко, иже прѣставис кь вѣчным ѡбителем в лтѡ ҂зрі, мсца сеп. кѕ.

Adecă :

«Această groapă a făcut-o și a împodobit-o dumnealuĭ Apostolachie Comisul cel Mare și doamna luĭ Cneajna prea-iubituluĭ lor fiŭ Dumitrașco, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul 7110 [1601], în luna luĭ Septembre 26.»

Aceștĭ boierĭ fac și darurĭ Slatineĭ (v. Serafim Ionescu, *l. c.,* p. 312), la 23 April 1597 (Apostolachi fiind și atuncĭ fost Comis). El e de sigur acel boier care luă în căsătorie la 31 Ianuar 1569 pe Domnița Cneajna, fata luĭ Alexandru Lăpușneanu *(Pretendențĭ domneștĭ,* pp. 46-7). Cneajna nu era poate fiica Ruxandeĭ (căsătorită în 1552), pentru că n'o găsim între ctitoriĭ Slatineĭ.

9, Pe o piatră de mormînt (aceiașĭ observație ca la no. 8): **104.**

сьи гроб сьтвори пань Николае Могьлдж вел чашник снꙋ своемꙋ Басилїе бив фтори постелник вь дни Іѡ Гїѡргїе Щефан Воевод, и прѣставис и погребен быст зде, в лѣт ҂зрѯз, мсца сеп. кд.

Adecă :

‹Această groapă a făcut-o dumnealuĭ Nicolae Mogăldĭa Mare-Păharnic fiuluĭ săŭ Vasilie, care a fost al doilea Postelnic, în zilele luĭ Io Gheorghe Ștefan Voevod, și a răposat și s'a îngropat aicĭ, în anul 7167 [1658], luna luĭ Septembre 24.»

Acest Nicolae Mogîldea e arătat ca văr cu Vasile Hatmanul fratele luĭ Gheorghe Ștefan și decĭ cu acesta însușĭ. Fiul săŭ Vasile purta numele Hatmanuluĭ. Despre tatăl săŭ Mogîldea, care luă parte la conspirația din 1653 contra luĭ Vasile Lupu, se spune că era unchiŭ al luĭ Gheorghe Ștefan. V. *Studiĭ și doc.,* V, pp. 580-1.

10. Pe o piatră de mormînt (aceiașĭ observație ca la no. 5): **105.**

сьи гробь сьтвори и ꙋкраси пан Іѡан Соломон великїи вистерник дьщери своеи Иринѣ, иже прѣставис кь вѣчным ѡбителем в лтѡ ҂зс, мсц. авст. зї.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o și înfrumusețat-o dumnealuĭ Ioan Solomon Marele-Vistier feteĭ luĭ Irina, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ, în anul 7200 [1692], luna luĭ August 17.»

4

Ioan Solomon era fiul lui Solomon Bîrladeanul (iar acesta fiul lui Bîrladeanul din sec. al XVI-lea) și al Aniței Logofeteasa. V. *Studiĭ și doc.*, V, pp. 92, 95. Solomon nu maĭ traia în 1677 *(ibid.*, pp. 90-1, no. 66), dar îl găsim încă la 1672 *(ibid.*, p. 89, no. 61). În 1668 era încă Vornic-Mare *(ibid.*, p. 88, no. 55), apoi a fost și Mare-Logofăt. Solomon se ținuse totdeauna de casa luĭ Gheorghe Ștefan, cu care va fi fost înrudit prin Mogîlde, care și el arată a fi fost ruda, prin femeĭ, cu Lăpușnenii. V. *Studiĭ și doc.*, IV, pp. 274-5, no. CVIII. Un Gavril Bîrladeanu era biv Armaș la 1667 (*ibid.*, III, p. 20).

106. 11. Din inscripția pe o zaveasa (aier) vremea m'a îngăduit sa ieau numaĭ ce urmează:

сїа великаа завѣса сьтвори благочстив и хстолюбив Іѡ Алеѯандрь Воеводь, бжю мастю грь земли молдавскы..., лт. ≠зѯд [1].

Adecă:

«Această mare zavească a făcut-o blagocestivul și de Hristos iubitorul Alexandru Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ..., la anul 7069 [1560-1].

Pe zavească sînt facute chipurile luĭ Alexandru și al Doamneĭ lui, Ruxanda, cu mătasă. În jurul lor e scris:

Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ[εο]ῦ 'Αλεξάνδρου Βουβόδα.
Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θ[εο]ῦ Δόμνας 'Ροξάνας ξάντρας *(sic)*.

Adeca:

Rugăciunea robului lui Dumnezeŭ Alexandru Voevod.
Rugăciunea roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Doamneĭ Ruxandra.

Se pomenesc și copiiĭ domnești: Ionașco, Bogdan, Petru, Teodora, Maria, Teofana.

107. 12. A doua zăvească înfațișeaza Schimbarea la față. Pe ea se vad ctitoriĭ: Alexandru-Vodă (Алеѯандрь Воевод) cu coroana în cap, mustațĭ supțirĭ, date în jos, barbă scurtă, supt bărbie; haina de desupt e roșie cu guler de aur; cea de-asupra are brandenburgurĭ și șireturĭ încrușate pe piept, brîŭ, mînecĭ de brocard de aur. Doamna Ruxanda (гпжа роѯаны) are coroană, val pe spate, rochie pe de desupt roșie, guler

[1] Traducerea întregiĭ inscripții se dă de Serafim Ionescu, *l. c.*

de aur; de desupt guler de blană; lungă rochie roșă cu treı cusăturı; mînecĭ albastre și mînecare roșiĭ tivite cu aur.

Eĭ țin în mînă o biserică, cu totul deosebita de cea de astăzĭ: avînd cupolă și treĭ turnurĭ. Data e 7... (adecă 7000 fară zecĭ și unitațı). Decı zaveasa a fost comandată și executată într'un timp cînd Lăpușneanu nu avea lămurit nicĭ planul bisericiĭ sale.

13. Două săpaturĭ pe lemn cu inițialele: I. S. S. V. D. M., adecă Ioan Sandu Sturdza Voevod, Domnul Moldoveĭ . 108.

14. Clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 109.

Mîntuește, Doamne, norodul tăŭ și blagoslovește moștenirea ta, biruință pravoslavia asupra protivnicilor dăruește și cu crucea ta păzăște pre norodul tăŭ. Întru slava a prea-sfinteĭ și de o ființă Treimĭ, și s'aŭ vărsat aceste clopote la anul 1830, în zilele duhovniceștiĭ ocărmuirĭ preaosfințituluĭ Metropolit Moldavii și Suceviĭ chirio chirio Veniamin Costachi, prin osărdie și cheltuiala smerituluĭ întrearhiereĭ chir Filaret Beldeman arhiepiscop Apamii, protestosul *(sic)* aceștiĭ monastirĭ a Slatiniĭ, ucenicul acestueș maĭ sus pomenit Mitropolit, întru a doa a sa igumenie, spre a luĭ večnică pom[en]ire.

Pentru acest frate al poetuluĭ Beldiman v. revista *Cuv. Adevăruluĭ* pe a. 1903 și inscripțiile de le Cîmpulung, maĭ departe.

15. Clopot cu inscripție analogă *(idem)*. 110.

16. Clopot mic (după un decalc de N. Beldiceanu): 111.

Acest clo: s'aŭ vărsat pen: mănăstirea Slatina, în igumenie Sfinții Sale chir Ghenadie Roset ierochirix și arhimandrit, 1825.

XXV.

Rîșca.

1. Între ctitorĭ, Petru-Vodă, cu mustățile în jos, blană la mantie, lanț de aur la gît (v. în *Relațiile cu Lembergul*, I, p. 37, mărturia uneı slugĭ a luĭ Rareș că acesta purta la gît un astfel de lanț: «catena

aurea eiusdem Woievode, quam more suo valachico solebat imponere super habitum ad instar crucis»), mantie galbenă peste o haină de desupt albastră. Lîngă el nu e Ilie, fiul săŭ (atuncĭ la Constantinopol), ci numaĭ Ştefan şi Constantin (acesta, mic; cf. *Pretendenţĭ domneştĭ*, p. 20), Elena (Doamna luĭ) şi Ruxanda, una din fete. Femeile aŭ pe cap un fel de işlic.

112. 2. Piatră la pridvor (după un decalc de N. Beldiceanu):

† изволением ѡца и сь поспѣшенем сна и сьвршением стго дха начѣ сѧ сѣн и *(sic)* сы [п]ритвор вь имѣ стго архіерарха и чюд[о]творца Николаѫ накладом и повелѣнием панȣ Костѣ Бьчок великаго дворника долнѣи земли и сь кнѣгинѣ его Кандакіѫ и нача са здати вь дни благочьстиваг гсдина Іѡ Костантинь Могила Воевода, в лт. ҂зрді, іюн. ѕ дни, и бжіѫ волеѫ сьвршис вь дни благочьстиваг гспдна Іѡ Радȣл Михнѣ Вое[в]ода, в лт. ҂зркѕ, мсца сеп. л дни.

Adecă:

Cu vrerea Tatăluı şi cu ajutorul Fiuluĭ şi cu săvîrşirea Sfîntuluĭ Duh s'a început acest pridvor întru numele Sfîntuluı Archierarch şi făcător de minunı Nicolae, cu cheltuiala şi bunăvoinţa dumisale Costea Băcĭoc Marele-Vornic al Ţeriĭ-de-jos şi cu doamna luĭ Candachia, şi a început a se zidi în zilele blagocestivuluı Domn Io Constantin Moghilă Voevod, în anul 7119 [1611], Iunie 6 zile, şi cu voia luĭ Dumnezeŭ s'a săvîrşit în zilele blagocestivuluĭ Domn Io Radu Mihnea, în anul 7126 [1617], luna luı Septembre 30 de zile.»

Candachia era fata luĭ Petraşcu Şoldan (Tanoviceanu, în *Arch. soc. şt. şi lit. din Iaşĭ*, III, p. 27). Soţul eĭ peri tras în ţeapă de Turcĭ, pentru trădare, în 1620, după ce fusese învins Domnul săŭ, Gaşpar Gratiani, pe care-l ajutase în răscoală (*Studiĭ şi doc.*, V, p. 570). Fiul săŭ, Miron, numit aşa după Miron Barnovschi, cred, a luat pe Tudosca, fata luĭ Dumitraşco şi sora luĭ Nicolae Buhuş (*ibid.*, p. 95, no. 87). O fată a luĭ Bucioc, dar nu cu Candachia, Tudosca, a fost întăia Doamnă a luĭ Vasiie Lupu (Tanoviceanu, *l. c.*).

113. 3. Pe o piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

сьи надгрѡбны камен ȣкрашен ест ѡт своих ем ȣченик

єромонах Веніамин і єромонах Іларіωн и монах Дωсωдеи ωтецꙋ своемꙋ Гедеωнь бывшы епискпь радовскьи, иже и прѣстави сѧ и погребен быст зде при стѣ дстѣнѣ цркві ръстѣ, в лѣто ҂зре и мсца ное. ка.

Adecă:

«Această piatră de mormînt aŭ împodobit-o din baniĭ lor ucenicii săĭ ieromonachul Veniamin și ieromonachul Ilarion și monachul Dosofteĭ părinteluĭ lor Ghedeon, fost episcop de Rădăuțĭ, care a răposat și s'a îngropat aicĭ lîngă zidul sfinteĭ bisericĭ de la Rîșca, în anul 7105 [1596] și luna Novembre 21.»

Ghedeon nu maĭ era de mult episcop. Îl găsim în Scaun la 20 Decembre 1587 (Hurmuzaki, XI, p. LIII) și chiar în 1591 *(ibid.,* p. 218, no. CCCLI). Wickenhauser îl pomenește la 1589 *(Radautz,* p. 19). El intră în locul luĭ Gheorghe Movilă, trecut ca Mitropolit. Aron-Vodă-l sili să se retragă și puse la Rădăuțĭ pe un Gheorghe. V. *Studiĭ și doc.,* III, pp. 609-10.

4. Pe o piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu): 114.

сьи надгробныи камен сътвори и ꙋкраси монах Герман братꙋ своем монах Гервасіе, иже прѣставис и погребень ест зде в лто ҂зрд, юл. к.

Adecă:

«Această piatră de mormînt a făcut-o și înfrumusețat-o monachul Gherman frateluĭ săŭ monachul Ghervasie, care a răposat și s'a îngropat aicì în anul 7109 [1601], Iulie 20.»

5. Pe o piatră de mormînt fragmentară (după un decalc de N. Beldiceanu): 115.

... ша гробь его... кь вѣчнѣи ωбитѣли и погребень быст зде, и ꙋкраси ... ҂зпз, мсца ноем. а, круг. лꙋн. ді.

Adecă:

«[Această piatră de mormînt a făcut-o și împodobit-o] pe mormîntul luĭ.. [care s'a strămutat] la veșnicele lăcașurĭ și s'a îngropat aicĭ, 7087 [1578], luna Novembre 1, crugul luniĭ 19».

116. 6. Piatră de mormînt (după un decalc de N. Beldiceanu):

† прьвоначѧлньи старец монах Снлѹанъ скимонагох Снподїе, прѣстави сѧ кь вѣчнѣи [ѡбителн в лто...; сьтвори и ѹкраси] сїж гробь его Гервасїе и Германь иночии ѹченичи его, и ест радшіл *(sic)* дшж своѫ вь ржцѣ бжїи вь вси лѣто.

Adecă:

«Cel d'intăiŭ nacealnic şi stareţ monachul Silvan, în schimnicie Sinodie; s'a strămutat la veşnicele [lăcaşurĭ la anul 70—; aŭ făcut şi împodobit] groapa aceasta Ghervasie şi Gherman, ucenicĭ aĭ luĭ, şi se veseleşte sufletul săŭ în mînile luĭ Dumnezeŭ în toată vremea.»

117. 7. Inscripţie într'o ocniţă din stînga (după o comunicare a d-luĭ Lăpĕdatu; eŭ crezusem — văzînd-o noaptea şi prinsă cu cărămizĭ — că e inscripţia de pe mormîntul Mitropolituluĭ Macarie (v. *Ist. lit. rom. în secolul al XVIII-lea,* II, p. 540 şi urm.). care a fost îngropat la Rîşca (Ureche, p. 210), pe care el o făcu. Piatra luĭ nu e decĭ păstrată.

благочьстивыи и хсолюбивыи Іѡан Алеѯандрѹ Воевода гспдрь земли молдавскои ѹкраси сьи гроб своеи мтри Анастасїи гспж́дн, еже прѣстави сѧ вь вѣчнѣи ѡбитѣли и погребена быс[т] зде в лтѡ ҂зѯѕ, индиктиѡн .а., кржг ·І· С .з., слѡ. (?) .аі., мсца маи .в.

Adecă:

«Blagocestivul şi de Hristos iubitorul Io Alexandru Voevod, Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, a înfrumuseţat acest mormînt maiciĭ sale Doamneĭ Anastasia, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ şi a fost îngropată aicĭ în anul 7066 [1558], indicţia 1, crugul luniĭ 17, al soareluĭ (?) 11, luna Maiŭ în 2.»

Decĭ femeia din Lăpuşna care a dat viaţa tiranuluĭ Alexandru se chema Anastasia. Titlul de «Doamnă» pe care i-l dă fiul eĭ, e, fără îndoială, o podoabă ce nu i se cuvine.

118. 8. Inscripţie de părete (după un decalc de N. Beldiceanu):

Întru cinstea şi mărirea sf[ă]ntuluĭ ierarh Nicolae, patronul aceştiĭ monastirĭ, la anul 1827, în zilile preasf[i]nţituluĭ Mitropolit Veniamin Costache, prin sărguinţa şi

cheltuiala prè-cuviosuluĭ arhimandrit chir Ioanŭ egumenul acestuĭ sf[ă]nt lăcaș, care s'aŭ prefăcut după modelul običnuit acum în Moldova, s'aŭ lărgit în lăuntru prin dărmarea unuĭ părete din mijloc, s'aŭ mărit și s'aŭ întărit ferestile cu gratiĭ, s'aŭ adaos proscomidiia, s'aŭ înformat fostul pridvor în trupul bisericiĭ, adăogîndu-i-să altul, de noŭ s'aŭ acoperit, s'aŭ zugrăvit pe din lăuntru și pe din afară, și s'aŭ înpodobit cu multe odoară, înturnîndu-se multe driturĭ și moșiĭ împresurate.

9. Inscripția de cișmea, supt arhimandritul Neonil, 23 Iulie 1849 (decalc de N. Beldiceanu). 119.

10. Pe un clopot (după un decalc de N. Beldiceanu):

Acestŭ clopotŭ s'aŭ făcutŭ la Hușĭ, în zilile luĭ [Alexandru] Costandinŭ Mavrocordatŭ-Vodă, care clopotŭ l-aŭ făcutŭ monahiĭ Callinicŭ și Dumitru, cu toată cheltuiala sa și l-aŭ datŭ pentru a lorŭ folosŭ sufletescŭ, la care este închinatŭ sfinteĭ mănăstirĭ Rășca (ca), care este hramŭ sfăntuluĭ ierarhŭ Nicolaĭ, letŭ 1784. Pavelŭ clopotarŭ.

11. Pe alt clopot (după un decalc de N. Beldiceanu): 120.

Acest clopot s'aŭ vărsat în sf. mn. Rîșca, hramul Sf. Nicolaĭ, în zilele Sfinți Sale părinteluĭ chir Iosaf igumen, cu cheltuiala sf[in]t. mn. și cu ajutorul Sfinți Sale părinteluĭ chir Calistru Ene, proin igumen, și cu a Dediuluĭ Țintea Bărsan, an 7288 [1779-80]; iară acum la an Domnuluĭ 1834, în zilile prea-înnălțatuluĭ Domn patriot Mihail Grigoriu Sturza Vvod, ocărmuind arhipăstoria bisăričască înnalt-preasfințitul Mitropolit Veniamin Costache, cu osărdia și cheltuiala prea-cuviosuluĭ arhimandrit proestos al monastiriĭ chir Isaiia s'aŭ de iznoŭ vărsat, cu adaos de 920 ocă piste 580 ; večnica lor pomenire.

XXVI.

Pobrata.

121. 1. Inscripție de de-asupra ușiĭ de intrare (decalc de N. Beldiceanu; publicată în Melchisedec, *Notițe*, p. 152 și Bianu, *Col. l. Iraian*, noua serie, III, 1882, p. 114):

† изволенїем ѡца и сь посп҄ѣшенїемь сна и сьврьшенїемь стго дх҃а се аз рабь вадч҄ѣ моемѹ Ісѹ Ха Іѡ Петрь Воевода бжїею мастїю гспдрь земли молдавскои, снь Стефана Воеводы стараго, благопроизволихь гсва мы нашимь благым произволенїемь вь на четврьтом л҄ѣт҄ѣ дрьжавном црств҄ѣ сьздати сьи храм вь имѧ архиерарха и чюдтворца Николаа, прї игѹмен҄ѣ кѵр Григорїа, в лто ҂злн, ѡкт. [1].

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu savîrșirea Sfîntuluĭ Duh, iată eŭ robul stăpînuluĭ mieŭ Isus Hristos Io Petru Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Ștefan Voevod cel bătrîn, a binevoit Domnia Mea cu buna mea voie, în al patrulea an al stăpîniriĭ [mele] împărăteștĭ (*sic*), a zidi acest hram întru numele arhierarhuluĭ și făcătoruluĭ de minunĭ Nicolae, fiind egumen chir Grigore, în anul 7038, Oct.»

Domnia luĭ Petru Rareș a început (*Doc. Bistrițeĭ,* I, p. XIV) în Ianuar 1527. Decĭ al patrulea an cădea în 1530, nu 1529. Avem astfel dovada că, măcar în inscripțiĭ, se întrebuința pe vremea luĭ cronologia de 1-iŭ Ianuar, nu cea de 1-iŭ Septembre.

122. 2. Inscripția de pe mormîntul de marmoră al luĭ Petru Rareș, ctitorul, așezat în camera de îngropare, la dreapta. Capatul e tăiat pentru ca piatra să fie de o potrivă cu aceia de la mormîntul Doamneĭ.

[сьи гробь есть] хтѡлюбиваго рабѹ бжїо... [Іѡан]а Петра Воевода, снь стараго Стефана Воевода, иж[е прѣстави сѧ вь се]и ѡбит҄ѣли и вь в҄ѣчнїмь ѡбит҄ѣли; в҄ѣчна ем паметь.

[1] Între decalcurile luĭ N. Beldiceanu e unul care cuprinde această inscripție, scrisă în cerc și pe laturĭ: сьи монастир сьзда Петро Воеводь лтѡ гжда его Єлена и чѧд им Іѡ Костантинь, в л҄ѣт ҂знн. Nu-ĭ pot înțelege rostul.

Adecă :

«[Această groapă e a] iubitoruluĭ de Hristos robul luĭ Dumnezeŭ Io Petru Voevod, fiul bătrînuluĭ Ștefan Voevod, care [s'a strămutat la aceste] lăcașurĭ și la veșnicele lăcașurĭ; veșnica luĭ pomenire.»

Piatra era pregătită de Petru-Vodă însușĭ; fiiĭ săĭ n'aŭ adaus ce lipsia. Asupra morțiĭ luĭ, Septembre-Octombre 1546, v. *Doc. Bistrițeĭ,* I, p. XLIII.

3. Piatra Doamneĭ Elena e tot așa. Inscripția e următoarea: **123.**

сьи гробь есть раба бжа Єлина гспожда Петра Воевода дьщері Деспотьва царѣ, иже прѣстави сѧ вь сеи ѡбытѣли и кь вѣчнимь ѡбытѣли; вѣчнаа еи п[амѧт] сьи н...ь ҂з....

Adecă:

«Această groapă e a roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Elina, Doamna luĭ Petru Voevod, fiica luĭ Despot Țarul, care s'a strămutat la aceste lăcașurĭ și la veșnicele lăcașurĭ; veșnica eĭ pomenire... , 70—»

Sfîrșitul nu se înțelege. Asupra morțiĭ, în Septembre 1552, a Eleneĭ Rareș, fiica luĭ Ioan Despot, prin porunca ginereluĭ eĭ Alexandru Lăpușneanu, v. Cronica Moldo-Polonă, în Bogdan, *Cronice inedite,* pp. 131-2. Cf. *Studiĭ și doc.*, V, pp. 651-2.

4. La jertfelnic, în altar: **124.**

помѧни гси дꙋшѫ раб своих Іѡ Стефан Воевод и сна ег Іѡ Петрь Воевода и мтри ег Мрїѫ и гспждѫ его Мрїѫ и чѧд их и гспждѫ ег Єлена и чѧд их и Марїѧ и Анна; помѧни ги дꙋша раба своег ермонах кѵр Григорїе егꙋмена.

Adecă :

«Pomenește, Doamne, sufletele robilor tăĭ Io Ștefan Voevod și fiul luĭ, Petru Voevod, și mama luĭ, Maria, și Doamna luĭ, Maria, și fiiĭ lor, și Doamna luĭ Elena, și fiiĭ lor, și Maria și Ana. Pomenește, Doamne, sufletul robuluĭ tăŭ, iermonahul chir Grigore egumenul.»

Maria și Ana par să fie surorile luĭ Rareș. Grigore egumenul ajunse apoĭ Mitropolit. V. *Ist. lit. religioase a Romînilor,* pp. 44-5.

125. 5. În camera de îngropare, la stînga:

гспджа Роѯанда дьща Їѡ Петра Воеводы гжда же Їѡ Але-ѯандра Воеводі оукраси гробь сьи братȢ своемȢ Стефанȣ Воеводѣ, иже прѣстави сѧ кь вѣчнем ѡбитѣлем, в лѣто ҂зѯ, сеп. а.

Adecă:

«Doamna Roxanda, fiica luĭ Io Petru Voevod, iar Doamnă luĭ Io Alexandru Voevod, înfrumuseță groapa aceasta frateluĭ eĭ Ștefan Voevod, care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul 7060 [1552], Sept. 1.»

Pentru data morțiĭ, prin omor, a luĭ Ștefan Rareș, v. *Studiĭ și doc.,* V, p. 651, nota 4. Melchisedec, care dă n-le 1-4 pe p. 150 și urm. din *Notițe*, a strămutat din greșală pe aceasta între inscripțiile de la Secu — care la 1552 niciĭ nu era zidit, așa încît Melchisedec a trebuit să propuie că piatra a fost adusă de aiurea (v. p. 27 din *Notițe*; cf. Bianu în *Col. luĭ Traian*, noua serie, III, 1882, p. 111).

126. 6. În pridvor, pe un mormînt:

[сьи гробь] сьтвори и Ȣкраси Сїмїон Строич велики вїстѣрнік бив. кнѣгини своеи Ндімиѧ [иже прѣстави сѧ кь вѣчнем ѡбитѣлем в лѣто] ҂зр...

Adecă:

«[Acestă groapă] a făcut-o și a înfrumusețat-o Simion Stroicĭ Marele-Vistier celeĭ ce a fost doamna sa, Iftimia, [care s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul] 71... [= 159-—16-]».

Simion Stroicĭ era fratele Logofătuluĭ Luca Stroicĭ. V. tabla vol. XI din Hurmuzaki.

127. 7. Apoĭ, pe altul *(ibid.)*:

.... Симиѡн Стро[ич]... сьтвори и Ȣкраси....

Adecă:

«Simion Stroicĭ... a făcut și a înfrumusețat....»

Trebuie să fie piatra de mormînt a vre-unuĭ copil al luĭ Simion.

8. Tot în pridvor, pe alt mormînt: 128.

прѣстави сѧ рабꙋ бжю панъ Фржцианꙋ прькалабь немецкогѡ; вечна емь паметь; в л[ѣ]тѡ ҂ꙁнв.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Frăţian, pîrcălabul de Neamţ; veşnica luĭ pomenire; în anul 7052 [1543-4].»

Şi în Melchisedec (cu greşelĭ), p. 156.

9. Tot acolo, pe un mormînt: 129.

сы гробь есть пана Хьра прькалаба хотиньскогѡ, иже прѣстави сѧ кь вѣчны ѡбитѣли в лтѡ ҂ꙁнг.

Adecă:

«Aceasta este groapa luĭ Hîra pîrcălabul de Hotin, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ în anul 7053 [1544-5].»

Pentru Hîra Cămăraşul, v. *Studiĭ şi doc.*, VI, p. 649.

10. Tot acolo, pe un mormînt: 130.

сьи гробь ест *[un rînd ilegibil]* чѧдї своеи (?) Басилка, иже вь... Побрата; в лто ҂ꙁоꙁ, мр. и҃і.

Adecă:

«Această groapă este... copileĭ sale Vasilca, care la... Pobrata, în anul 7077 [1569], Mart 18.»

11. Tot acolo, pe un mormînt: 131.

прѣстави са раб бжїи Сомирадь....

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Somiradŭ.»

12. Tot acolo, pe un mormînt adus din vechea mănăstire a Sf. Nicolae din Poiană. 132.

... фи [ри (?) сіи камен сьтвори = Стефань Боевода ?] Петра Боевод, снꙋ стараго Стефана Боевода; вѣ[чна его памѣт].

Ar fi:

«Această piatră a făcut-o Ștefan Voevod [cel Mare] luĭ Petru Voevod, fiul bătrînuluĭ Ștefan Voevod; veșnica luĭ pomenire.»

Calificativul de «cel Bătrîn» s'ar potrivi maĭ bine cu Ștefan-Vodă biruitorul de la Hîrlăŭ decît cu Ștefan fiul luĭ Alexandru-cel-Bun, despre care Ștefan nimenĭ nu vorbia bucuros, ca unul ce orbise pe fratele săŭ și usurpase tronul; apoĭ Ștefan-cel-Mare ar fi știut data morțiĭ uneĭ rude așa de apropiate de el. În sfîrșit, din actele luĭ Ștefan, fiul luĭ Alexandru nu iese să fi avut copiĭ.

133. 13. Tot acolo, pe un mormînt:

сьи гробь ѹкраси Митрофань бывши епскп радовскы; прѣставї сѧ... его кь вѣчны ѡбитѣли; вѣчна емѹ памѧть; вь лѣт... ҂з... *[zecile și sutele sînt lăsate în alb]*.

Adecă:

«Această groapă [și]-o înfrumusețā Mitrofan, fost episcop de Rădăuțĭ; s'a strămutat [Sfinția] Sa la veșnicele lăcașurĭ; veșnica luĭ pomenire; la anul 70—.»

Mitrofan se întîmpină ca episcop de Rădăuțĭ la 5 Iunie 1551 (*Arch. istorică*, I, p. 125, no. 180). Dar la 4 April 1552 era episcop Eftimie, urmașul săŭ (*ibid.*, no. 181). El îșĭ gătise singur piatra, iar ceĭ ce i-aŭ rămas pe urmă aŭ uitat să însemne data morțiĭ.

134. 14. Spre părete, piatră de mormînt a cuiva din familia Stroicĭ.

135. 15. Afară, lîngă păretele din dreapta, pe un mormînt:

сы гробь сьтвори... престави сѧ кь вѣчнии ѡбитѣли, в лто ҂ѕцое, сеп. д дни (?).

Adecă:

«Această groapă a făcut...: s'a strămutat la veșnicele lăcașurĭ în anul 6975 [1467], Sept. 4 zile.»

În acest an a murit întăia Doamnă a luĭ Ștefan, Evdochia de la Chiev (Bogdan, *Cron. mold.*, p. 145). Dar Ureche pune data de 25 Novembre (p. 155).

136. 16. Tot acolo, pe un mormînt:

сь[и] есть гробь раби бжіѫ Ѡлтѣ мтре гна Іѡ Стеф[ана Воеводы; иже и прѣстави с]е в лѣто ҂ѕцог, ноември д.

Adecă:

«Aceasta este groapa roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Oltea, mama Domnuluĭ Io Ştef[an Voevod; care a murit] în anul 6973 [1465], Novembre 4.»

Piatra e o bucată mică de marmură albă, frumos săpată. Cf. *Istoria luĭ Ştefan-cel-Mare,* pp. 44-5; *Conv. literare* pe Iunie 1904; *Sămănătorul* din Iulie 1904. Ea e însemnată şi la capătul pomelnicului Domnesc al Pobrateĭ, tot ca Oltea (Melchisedec, *Notiţe,* p. 153: «Olteanca»).

17. Tot acolo, pe un mormînt: 137.

сии гробь сьтвори и ȣкраси кнѣгинѣ Мѫраска панȣ своемȣ Лȣпȣл дворник, еже престави [се] кь вѣчньи ѡбитѣ[ли] в лто ҂зрдї, м. фе. и.

Adecă:

«Această groapă a făcut-o şi a înfrumuseţat-o doamna Mărasca domnuluĭ eĭ Lupul Vornic, care s'a strămutat la veşnicele lăcaşurĭ în anul 7114 [1606], luna Februar 8.»

18. La casele de la clopotniţă, alcătuind acum uşoriĭ uneĭ uşĭ, — 138.
piatră mare, foarte bine săpată:

[сьи гро]бь е[ст] раба бжіѧ пань... ньни постельника, снь Сорин, се[стр]еи Стефана Воеводи, иже и прѣстави се [в лѣто] ҂зи, ген.

Adecă:

«Această groapă este a robuluĭ luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ.., năpiĭ Postelnic, fiul Soriĭ, suroreĭ luĭ Ştefan Voevod, care a murit [la anul] 7008 [1500], Ianuar.»

Oltea avea cu soţul eĭ (Bogdan îĭ fusese numaĭ iubit), treĭ fiĭ: Ioachim, Ioan şi Cristea, şi două fete, Maria şi Sorea (Melchisedec, în *An. Ac. Rom.* VII, p. 192). Una din fete luă pe Şendrea (*Col. l. Traian,* VII, pp. 376-80; Ureche, p. 161: «cumnatul luĭ Stefan-Vodă»).

Fiul celeĭlalte e boierul mort în 1500 și al căruĭ nume din nenorocire nu se poate descifra, nicĭ gîci. El era numaĭ Postelnic, nu Mare-Postelnic. Nicĭ fraţiĭ după mamă aĭ luĭ Ștefan n'aŭ fost boierĭ marĭ. Postelnic era Dumșa pănă tocmaĭ pe acest timp, dar cred să fi cetit bine literele de la sfîrșitul numeluĭ acestuĭ nepot al luĭ Ștefan-cel-Mare. Cf. *Uricariul,* XVIII, tablele boierilor.

139. 19. Inscripţia de pe zidul de împrejmuire (după Melchisedec, *Notiţe*, p. 156 și Bianu, *Col. luĭ Traian,* noua serie, III, 1882, p. 114):

[из]воленіем ѡца и сь поспѣшеніем сна и сьвршеніем стго дха Іѡ Василіе Воевода бжіе мати гдрь земли молдавской видѣвши древно дѣлом мнастра, цркв оградй, в лто ҂зрнд.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh Io Vasilie Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, văzînd învechite lucrurile mănăstiriĭ, a îngrădit biserica, în anul 7154 [1645-6].»

XXVII.

Biserica din Dolhasca.

140. Lîngă păretele din dreapta, supt un baldachin:

Suptŭ ačastă piiatră odihnește trupul răposatuluĭ robu luĭ D[u]mnezăŭ Iordachi Cananăŭ, biv Vel Banŭ; și s'aŭ săvărșit la anul 1803, Maĭ 11.

Acest Iordachi se întîlnește ca Medelnicer prin aniĭ 1760-70, apoĭ ca ispravnic de Suceava, unde vedem că-șĭ avea și moșia. V. *Doc. Callimachi*, tabla.

XXVIII.

Biserica din Dolheştĭ.

141. 1. Două pietre din veacul al XV-lea care nu se pot ceti. Una e a tataluĭ luĭ Șendrea Hatmanul, cumnatul luĭ Ștefan-cel-Mare, căcĭ cronica spune că acest boier a fost îngropat la «Doljeștĭ (*sic*), lîngă părintele săŭ» (Bogdan, *Cron. inedite*, p. 42).

2. În stînga, pe un piedestal: 142.

сии гроб ест рабѣ б[о]жи Мари[и], кнѣгинѣ пана Шандри пωртарѣ, иже и прѣстави сѧ кь вѣчнѣи ωбитѣли и погребена з[д]е в лѣт ҂ЅЧЦД, мсд март КЗ, в пне[д]. попасцѣ.

Adecă:

«Această groapă este a roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Maria, doamna dumisale Şandrea Portar [de Suceava, adecă Hatman], care a încetat din viaţă şi s'a îngropat în anul 6994 [1486], luna luĭ Mart în 27, Lunĭ după Paştĭ.»

Mormîntul suroreĭ luĭ Ştefan-cel-Mare e foarte frumos lucrat, cu treı brîie, dintre care cel din mijloc e împletit, şi cu trefle.

În dreapta e mormîntul, tot ridicat de la pămînt, al luĭ Şendrea însuşĭ, dar nu i-am putut desluşi inscripţia: un bun cunoscător de slavoneşte ar putea fi însă maĭ fericit decît mine. El a murit în 1481, în lupta de la Rîmnicu-Sărat.

3. A cincea piatră are o inscripţie, din care se înţelege: 143.

.... вистѣрникь погр....

Adecă:

«... Vistiernic: s'a îngropat....»

XXIX.

Baia.

Biserica lui Petru Rareş.

De-asupra intrăriı: 144.

изволенїем ωца и поспѣшенїем сна и сьвршенїемь стго духа благочестивїи и хрлюбивїи Iω Петрь Воевода бжїею мастїю гспдр земли молдавской снь старого Стефана Воеводи сьзда и сьвршиx сьи храм вь имѣ Успению прчстѣи влдчци нашеи бци и прснодвѣ Марїи в лто ҂ЗМ, мсца сеп. ВI, а гсва его лѣт петое и на шесто текѫщее.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiuluĭ şi cu săvîrşirea Sfîntuluĭ Duh bine-credinciosul şi de Hristos iubitorul Io Petru Voevod cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, fiul bătrînuluĭ Ştefan Voevod, a zidit şi săvîrşit acest hram întru numele Adormiriĭ Precisteĭ şi stăpîneĭ noastre Născătoare de Dumnezeŭ Maria în anul 7040 [1532], luna Septembre 12, iar al Domnieĭ luĭ anuĭ al cincilea şi pe al şeselea curgător».

Anul e început deci cu 1-iŭ Ianuar şi aicĭ[1].

XXX.

Biserica din Horodnicenĭ.

145. Inscripţia de-asupra uşiĭ (dupa un decalc de N. Beldiceanu):

изволенїем ѡца и сь поспѣшенїем сна и сьврь[ше]нїем сто дха промисла и произволи пань Матїашь вел[и]ки вистерник сьзда црков вь имѣ идеже ест храм сьшествїе стго дха на ста оученики... юд [Beldiceanu citeşte: вьсвидол], вь днї благочстиваго гдрѧ Iѡан Стефан Воевод и вь дни кїр Θеѡфана митрополит сꙋчавскаго, и сьвршиис вь лто ҂змз, мсца ноем. и д.

Adeca:

Cu vrerea Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiuluĭ şi cu săvîrşirea Sfîntuluĭ Duh s'a gîndit şi a binevoit dumnealuĭ Matiaş Marele-Vistier de a zidit biserică, anume unde este hramul Pogorîrea Sfîntuluĭ Duh asupra sfinţilor ucenicĭ..., în zilele blagocestivuluĭ Domn Ioan Ştefan Voevod şi în zilele luĭ chir Teofan Mitropolitul Suceveĭ, şi o a săvîrşit în anul 7047 [1538], luna Novembre 8 zile.

Publicata, cu un studiu amănunţit, de N. Beldiceanu, în *Arch. soc. şt. şi lit. din Iaşĭ*, II, p. 513 şi urm. Aicĭ adaug că Matiaş era Marele-Vistier al luĭ Rareş încă din 1530, decĭ chiar de la începutul Domnieĭ luĭ (v. şi *Doc. Bistriţeĭ*, I, p. XXVII; *Transilvania* pe 1874, p. 151). Cf. *Doc. Bistr.*, pp. XXIX, XXXI, XL. O scrisoare de la el am analisat-o *ibid.*, p. 111, no. VI. Pentru Mitropolitul Teofan, v. *Ist. lit religioase*, p. 44.

[1] În decalcurile luĭ Beldiceanu sînt şi inscripţiĭ de mormînt latine, din 1487 (?) şi 1497, dar neînţelese.

III.

ȚARA-ROMĂNEASCĂ.

XXXI.

Schitul Barbu (jud. Buzăŭ).

De-asupra vechiĭ intrărĭ: 146.

Această sfăntă și dumnezeiască mănăstire înfrumsețatu-se-aŭ șă se-aŭ zidit den tem[e]liia eĭ de bunulŭ șă creștinul jupan Barbul Vel Cp. [= Căpitan], înpreun[ă] cu jup[ă]neasa dumnealuĭ Rada, sni ego Hriza, Radul, Jăpa, Andronachi, Neagoe, Badea, întru slava și lauda Dumnezăul[uĭ] Măntuitoriul nostru Isus Hs. și întru hramul șă fala a sf[ăn]tul[uĭ] arhanghel Mihail, pentru sufletul moșălor ș[i] a părinților și ale nostre, să fì pomean[ă]; și se-aŭ isprăvit dinŭ a bunuluĭ și creștinul Io Antonie-Vodă Vistŭ. [=Vistierie]; egumen monah Petronie, leat 7177 [1668-9].

Barbu era un căpitan de Roșiĭ din părțile Buzăuluĭ.

XXXII.

Mănăstirea Ciolanul.

Biserica cea Mare.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 147.

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și cu săvîrșirea Sf[ă]ntuluĭ Duh s'aŭ zidit și înfrumusețat într'acest chip ačastă sf[ă]ntă și dumnezăiască biserică întru cinstia și

slava sf[i]nților slăviților apostolĭ Petru și Pavel, rădicându-să din temelie prin osirdiia și cheltuiala iubitoriuluĭ de D[u]m[ne]zeŭ episcop al Buzăuluĭ chir Chesarie, multă silință și osteneală și ajutor puind și părinți schituluĭ, și cu ajutor de la mulțĭ pravoslavnicĭ creștinĭ ale cărora numele D[u]m[ne]zeŭ le-aŭ scris în cartea vețiĭ. Și s'aŭ început adecă zidirea în zilele Domnuluĭ Grigorie Ghica VV., dar s'a isprăvit cu toate după ce a întrat într'acest pămînt armiia prea-putermiciĭ Împărățiĭ a toată Rosiia și cînd cîrmele pravoslavii le ținea preasf[in]ţitul Mitr[opolit] chir Grigorie al 2; leat 1828, Apr. 25.

Peste puțin Mitropolitul Grigore fu silit de Rușĭ a părăsi țara.

148. 2. La fîntîna din curte:

Să se veselească pustiia cea însetată,
Că i s'aŭ vărsat apă prea-înfrumsețat[ă]:
Alerge ceĭ dogorițĭ de soare,
Răcorească-se foarte cu îndestulare,
Bînd, mulțumească luĭ D[umne]zeŭ cu umilință,
Că este făcută cu mare sîrguință:
Roage pre D[umne]zeŭ cu umilință
Pentru toțĭ ceĭ ce aŭ pus silință,
Că nevo... și pie (?) monahĭ aŭ pus cheltuială
Și părinți schituluĭ multă osteneală.

[Criptogram.]
1811.

3. Din vechea biserică mică a Doamneĭ Neaga s'a făcut prin reparație o biserică nouă.

XXXIII.

Schitul Rătești.

N'are inscripţie veche. Din acte aŭ maĭ rămas:

a) Al luĭ Mihaĭ-Vodă Suţu, 4 Iunie 1784 întăreşte maicelor din schitul cel noŭ, de lemn, de la Răteştĭ şese scutelnicĭ şi scutire de vinăriciŭ şi dijmărit. Apoĭ li maĭ dă 78 de talerĭ la Sf. Gheorghe: «însă tl. 45 pentru 15 bucăţĭ abà neagră, dă îmbrăcămintea maicelor, tl. 9 pentru 12 perechĭ papucĭ cu meşĭ, tl. 15 pentru doaăzecĭ ocă untu dă lemn şi tl. 9 pentru şase ocă tămăe». Marturĭ: beizadelele Ioan, Grigorie, Alexandru, şi boieriĭ: Dimitrache Ghica Vel Ban, Ştefan Prăşcoveanul Vel Vornic de Ţara-de-sus, Ianache Muruz Vel Vornic de Ţara-de-jos, Manolache Brăncoveanul Vel Logofăt de Ţara-de-sus, Grigorie Băleanul Vel Logofăt de Ţara-de-jos, Grigoraşco Balasache Vel Spătar, Ianache Văcărescul Vel Vistier, Alexandru Vel Postelnic, Costandin Filipescul Vel Clucer, Dumitraşco Vel Păharnic, Gheorghie Bengescu Vel Stolnic, — Mano Vel Comis, Barbul Văcărescul Vel Sluger, Panaiotu Vel Pitar. — Întărit de acelaşĭ Domn la 1-iŭ Mart 1792.

b) Al luĭ Nicolae-Vodă Mavrogheni, Iulie 1786. Întărirea precedentuluĭ. Marturĭ: fiiĭ, Costandin şi Petru, boieriĭ: Dumitrache Ghica Vel Ban, Nicolae Brancoveanu Vel Vistier, Ştefan Prăşcoveanu Vel Vornic de Ţara-de-sus, Ienache Văcărescul Vel Vornic de Ţara-de-jos, Grigorie Băleanu Vel Logofăt de Ţara-de-sus, Nicolae Filipescul Vel Logofăt de Ţara-de-jos, Costandin Suţul Vel Spătar, Costandin Filipescu Vel Postelnic, Ioniţă — Vel Clucer, Costache Mavrogheni Vel Păharnic, — Vel Stolnic, Costache Racoviţ[ă] Vel Comis, — Vel Sluger, — Vel Pitar.

c) Al luĭ Alexandru Constantin Moruz-Vodă, 11 Iunie 1793. Întărire. Marturĭ: fiiĭ: Costandin, Dumitrache, Nicolae, şi boieriĭ: Nicolae Brăncoveanu Vel Vistier, Dumitraşco Racoviţă Vel Ban, Ianache Văcărescu Vel Spătar, Ianache Moruz Vel Vornic de Ţara-de-sus, Manolache Brăncoveanu Vel Vornic de Ţara-de jos, Manolache Creţulescu Vel Vornic, Nicolae Filipescul Vel Vornic, Costache Ghica Vel Logofăt de Ţara-de-sus, Scarlat Ghica Vel Logofăt de Ţara-de-jos, Nicolae Hangearlă Vel Hatman, Alexandru Manu Vel Postelnic, Isac Ralet Vel Clucer, Dimitrie Schinah Vel Comis, Nicolae Racoviţă Vel Păharnic, Iordachi Palada Vel Stolnic.

d) 1-iŭ Septembre 1819. Maica stariţă Eufrosina se plînge că celor şeizecĭ de maice din schit li se încalcă pădurea ce aŭ de la boierul Hrisoscoleŭ.

XXXIV.

Mănăstirea Pantelimon.

149. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

În slava și lauda unuia în Tr[oi]ță slăvit D[u]mnezăŭ și întru cinstea sfântuluĭ mareluĭ m[u]č[e]nicŭ și tămăduitoriŭ fără de argint Pandeleimon rădicatu-s'aŭ acestŭ d[u]mn[e]zăescŭ lăcaș de prea-luminatul și prea-înnălțatul D[o]mnŭ a toată Țara-Rumănească Io Grigorie Ghica Vvd, întru a doaoa Domnie a Măriei Sale, unde și spital pentru bolnavĭ aŭ așăzat a fi, cu toate împrejurerile căte să cade, înfrumusețăndu-le pecum să vede, cu toată cheltuiala Măriei Sale, ca să fie pentru večnică pomenirea Măriei Sale și a tot neamul Măriei Sale, ispravnic fiind Sandul Bucșănescul Vel Clucer za Arie, la leatul de la Zidirea Lumiĭ 7258, iar de la Hs. 1750.

[Stemă cu literele: Io G. G. VV. și mărcile amînduror țerilor.] V. *Studiĭ și doc.*, V, p. 494 și urm.

150. 2. Pe mormîntul ctitoruluĭ, așezat în naos, la dreapta:

Datoriia cea obștească
De pre firea omenească
Împlinind prea-fericitul,
De-a pururea pomenitul
Grigore cel prea-înnalt
Ghica-Vodă încoronat,
Domn în Țara-Rumănească
Și în cea moldovenească,
Care cu minte naltă domnind
Și cu dreptate cărmuind
De pre vrema ce-aceste țăr[ĭ]
Cu înțeleapte îndreptăr[ĭ],
La a doaolea Domnie,

Dată de la 'mpărăție,
Din Scaunul cel strămoșăsc
La lăcașul cel ceresc
S'aŭ mutat făr de prihană,
Cu pace și cu pohvală,
Iar trupul său cel de om
Cu cinste ca de un Domn
Aicea s'aŭ astrucat
Și îngropăriĭ s'aŭ dat
La a sa domnească zidire
Spre veačnică pomenire:

Avgust 26 d., leat 7260 [1752].

[Pe margene:]

† 1759, Mart 14, pristăvindu-să întru fericire și Măriia Sa Doamnă Zoița [v. maĭ sus, p. 14, no. 37], s'aŭ pus oasele tot într'ačastŭ mormănt al răposatuluĭ întru fericire Domnu Grigorie Ghica Voivod, iubitu soțu Mării Sale, întru al șaptelea an după răposarea Mării Sale, viindu de la țara Moldoviĭ cu prea-iubitul fiiu Mării Sale Io Scarlat Ghica Voivod cu Domniia Țăriĭ-Rumăneștĭ, și, însușĭ Măriia Sa, viindu cu alaiŭ și cu toată boerimea și cu toată orănduiala Domnii și cu Sfinția Sa Mitrop[olitul] țăriĭ chir Filaret și cu amăndoĭ episcopiĭ și cu alțĭ zeace arhiereĭ străinĭ, aducăndu-să din Bucureștĭ pănă aič, s'aŭ așăzat într'acest mormănt cu mare cinste și cu multă jale dă norodu, păcum Măria Sa aŭ pohtitu, pentru veačnica pomenire.

Cf. Găleșescu, *Eforia spitalelor civile*, Bucureștĭ, 1900, pp. 629-33. Pentru strămutarea luĭ Scarlat Ghica-Vodă din Moldova în Țara-Românească, v. *Doc. Callimachi*, I, pp. LXXXIX—XC.

151. 3. Potir de argint. Pe buza de sus, această inscripție:

† Acestŭ potirŭ l-aŭ fă[cu]tŭ Doamna Maria, Doamna prea-luminatuluĭ Domnu Io Grigorie Voevoda, a. D. 1673.

El vine deci de la Maria Sturdza, soția luĭ Grigore I-iŭ Ghica. La 1673 ea era Doamnă a Țeriĭ-Româneștĭ.

152. 4. Pe moaște:

Anbo' *(sic)*.
Aceasta poală cusută cu fir greŭ am afierisit-o la sf[i]ntele moaște ale Sf[ă]ntuluĭ Pandeleimon eŭ, robul luĭ D[u]mnezeŭ Mihaiŭ Mardagiu biv Vel Medelnicer, și eŭ roaba luĭ D[u]mnezeŭ Elenca sin răposatu Șătraru Costandin Livezeanu, cum și o gevrea de sangulie cusută cu beteală și altă gevrea cusută cu mătăsurĭ, și le-am pus în lădița de argint unde iaste sf[i]ntele moaște, și am făcut și perinița înlăuntru, de plisă ghiuvezie, umplută cu bumbac, fiindcă ceale vechĭ, din pricina molivmi [=ciumiĭ], s'aŭ ars în foc; 1830, Septemvr. 1.

153. 5. Pe fîntînă (românește și grecește):

S'aŭ făcut și fuișor, cu toate cele ce trebuiesc, dupe cum să vede, pentru odihna celor însetoșațĭ și osteniți și večnică pomenirea Mării Sale, fiind ispravnec dum. Sandul Bucșănescul; 1751.

154. 6. Cruce în gradina vechiĭ manăstirĭ:

Întru slava mareluĭ Dumnezeŭ care în Troiță să proslăvești, și întru lauda sfăntuluĭ mareluĭ M[u]č[e]nic Panteleimon rădicatu-s'aŭ ačastă cinstită cruce în zilele preaînnălțatuluĭ nostru D[om]nŭ Io Grigorie Ghica VV., întru a doaoa Domnie, lăngă ačastă făntănă, de dum. Sandu Bucșănescul Vel Cluč. za arie, fiind ispravnec la toată zidirea acești sfinte mănăstirĭ cu toată împrejmuirea eĭ,

precum să vede, și aŭ făcut și fuișor[ul] de-asupra cruciĭ, pentru adăpostirea și odihna călătorilor, și întru pomenirea dumisale, la anul de la Hs. 1751.

XXXV.

Mănăstirea Paserea.

Inscripție de-asupra ușiĭ: 155.

Cu ajutorul prea-puterniculuĭ Dumnezeŭ cel în Treime slăvit s'aŭ clădit din temelie acest sv[ă]nt schit de călugărițe numit Pasărea, în a. 1813 de Cuvioșiia Sa părintele Timofteĭ arh[i]m[andritul] Cernichi în numele sf[i]nteĭ și de viiața făcătoareĭ Treimeĭ, iar, la an 1838, Ianuarie 11, zdrobindu-să biserica de cutremurul ce s'aŭ întîmplat, iar în a. 1846 s'aŭ dărămat aceia și s'aŭ rîdicat ačasta din temelie prin Cuvioșiia Sa păr[in]t[ele] Calinic arh[i]m[andritul] Cernichi, cu ajutor de la binecredinčioși creștinĭ și prin osărdiia Cuvioaseĭ Dionisii, stareța acestuĭ schit, iar îngrijitor fiind la tot lucrul cuviosul Iachint eromonahul din Cernica, în zilele binecredinčosuluĭ Domn Gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod, iar arhiepiscop fiind Preasfinția Sa dd. Neofit Mitropolit; 1847, Noemvrie 2.

XXXVI.

Mănăstirea Văcăreștĭ.

1. Inscripție de-asupra ușiĭ: 156.

Ačastă sf[ăn]tă și dumnezeiască mănăstire întru carea să proslăveaște prea-sf[ăn]ta de viață făcătoare și de o ființa Troiță, ziditu-s'aŭ din temelia eĭ de prea-luminatul, prea-înnălțatul și blagocestivul Domn Io Nicolaĭ Alexandru VV.,

carele, după darul cel dumnezeesc, mutându-se din Domniia țărăi Moldovei în Scaunul Domniei Țărăi-Rumânești, dentru năstavul sf[i]ntei Troițe aŭ început-o, fiind leat 7224 [1716], puind temeliile și zidind până la un loc. Iar apoi, de pe judecățile luĭ Dumnezeŭ ceale nepricepute la oameni, fiind pe ceale vremi războe între Înpărății și răzmirițe în țară, s'aŭ întâmplat de l-aŭ luat oștile Înpărăției Neamților, cu toată luminata Casa Mării Sale, și l-aŭ dus de l-aŭ ținut în Ardeal până ce s'aŭ înpăcat Înpărățiile, iar dup'acè, cu ajutoriul Sf[i]ntei Troițe, l-aŭ trimis de acolo cu multă cinste și, pre aicea, prin țară, trecând, aŭ sosit cu pace și cu cinste de către Înpărăție la luminată casa Mării Sale, și, neadestindu-se multă vreame, din pronie dumnezeiască l-aŭ cinstit Înpărăția iarășu cu Scaunu Domniei Țărăi-Rumânești, și, ajungând aicĭ cu pace, la leatul 7227 [1719], îndată iar s'aŭ apucat de lucrul mănăstirii, dupe răvna Măriei Sale cea dumnezeiască, înfrumusețând-o cu toate podoabele bisericești pre den lăuntru și pre afară, precum să și veade, întru mărirea și lauda Sfintei Troițe, pentru vecnica pomenirea Măriei Sale și a răposaților părinților Măriei Sale, ispravnic mare fiindu dm. Manolache V[e]l Clucearŭ i Mateĭ Mog. b[i]v V[e]l Ag[ă], is[pravnic] pan Iane V[e]l Cup[a]r. Și s'aŭ isprăvit de tot lucrul în luna luĭ S[e]p[temvrie], fiind leatul de la Zidirea Lumii 7231, ai de la Nașterea luĭ Hs. 1722.

Această povestire — o adevărată pagină de cronică — e întărită și de alte izvoare. După prinderea luĭ Nicolae-Vodă (14 Novembre st. v. 1716) Scaunul Țerii-Românești a fost dat frateluĭ săŭ, luĭ Ioan Mavrocordat (2 Decembre 1716), care l-a ținut pînă la moarte (23 Februar 1719; mormîntul săŭ la Sf. Gheorghe Vechiŭ din Bucureștĭ). Nicolae trecuse prin țară în Septembre precedent; el căpătă Domnia fără zăbavă, ca un lucru ce i se cuvenia (el n'a recunoscut, cum se vede și din inscripție, Domnia luĭ Ioan-Vodă). Cf. Radu Popescu, în *Magazinul istoric*, IV, și *Studiĭ și Doc.*, III, pp. 26-7; *Doc. Callimachi*, I, p. XLIII, nota 1; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, 1900, p. 14. Nicolae-

Vodă, fiind numit la 2 Mart (Legrand, *o. c.*, p. 13), plecă din Constantinopol abia în April, precum arată raportul olandes din Smirna de la 19 ale luniĭ: «Den nieuw angestelden Hospodar ofte prins van Wallachien, de Heer Nicolaas Mavrocordati, stond op den 13 deser van Constantinopolen naar dat prinsdom te vertrecken» (Domnul cel numit din noŭ al Țeriĭ-Româneștĭ, Nicolae Mavrocordat, era gata să plece spre această țară la 13 ale luniĭ»). Radu Popescu scrie cele ce urmează despre sfințirea bisericiĭ, la 1722: «Întru al cincilea dar an al Domnieĭ MărieĭSale luĭ Nicolae-Vodă, săvârșindu-se mănăstirea Măriei Sale de la Văcăreștĭ și înfrumusețîndu-se cu toate podoabele, și pre din lăuntru și pre din afară, praznic mare aŭ făcut Domnul în ziua de Sfînta Troiță, ce este hramul mănăstiriĭ, și, mergînd cu toțĭ arhiereiĭ, boiariĭ și neguțătoriĭ și cu altfel de oamenĭ, din toată rînduiala, pre toțĭ i-aŭ ospătat, precum să cade» (p. 119). După liturghie, grămăticul Panaiot ceti din amvon actul de fundație, alcătuit cu multe învățăturĭ filosofice de însușĭ domnescul ctitor, care orînduia ca din veniturĭ «streiniĭ să-ĭ priimească, pre golĭ să-ĭ îmbrace, flămînziĭ să-ĭ sature, bolnaviĭ să-ĭ caute, pre ceĭ din temnițe să-ĭ cerceteze cu milă» *(ibid.)*. Zidul împrejmuitor se isprăvi maĭ tărziŭ, cînd se dădu mănăstiriĭ și a treia parte din venitul domnesc al vamiĭ tîrguluĭ Bucureștilor (p. 126). În acest loc (pp. 138-9), același cronicar povestește serbarea de sfințire solemnă din 13 Septembre 1724: de față eraŭ Mitropolitul Daniil, Ștefan episcopul de Buzăŭ, «arhiereĭ streinĭ», mulțĭ egumenĭ și preuțĭ. Clerul primi pe Domn la poartă, Mitropolitul avînd pe cap moaștele. Nicolae-Vodă descălecă și încunjură de treĭ orĭ frumoasa biserică, împreună cu strălucitul săŭ alaiŭ. Atuncĭ se sluji întăia liturghie și un al doilea praznic se dadu în acele «case» d'imprejur unde e astăzĭ temnița. «Lucrurĭ cinstite se vor fi făcut», încheie Radu Popescu, «care altă dată nu se vor fi făcut». În 1728, la 13 Septembre iarășĭ, patriarhul de Ierusalim Hrisant Notara veni la Văcăreștĭ și făcu lauda ctitoruluĭ, printr'un învățat «engomion».

Manolachi Vel Clucer, ispravnicul cel mare, e Lambrinò, ginerele luĭ Constantin-Vodă Brîncoveanu, care iscălește «biv Vel Clucer» și în 1730 (*Socotelile Brașovuluĭ*, p. 158). «Mateĭ Mog.» e Mogoșescu, apoĭ Serdar: fata luĭ a luat pe Iordachi, fiul beizadeleĭ Gheorghe și nepotul de fiŭ al luĭ Șerban Cantacuzino *(Gen. Cantacuzinilor*, p. 286). O fată a luĭ Nicolae-Vodă a luat pe Cămărașul Ianache Alevrà *(ibid.*, p. 388; Radu Popescu, pp. 111-2, 143), care ar putea fi Iane Cuparul din inscripție.

2. Chipurile ctitorilor: Maria, Smaranda (aceasta, a treia soție a Domnuluĭ; căsătoria se făcu după 1716, cînd muri Doamna Pulheria; Popescu, p. 43), doĭ copiĭ cu cununa pe cap (Ioan, Alexandru, care se născu abia în 1721; Popescu, p. 130; *Gen. Cant.*, p. 389; Legrand, *Généalogie des Maurocordato*, 1902); Nicolae însușĭ: coroană pe cap,

haină roșie pe alta verde, brîŭ galben, apoĭ Scarlat, fiul cel maĭ mare al luĭ Vodă, și Constantin, cel de-al doilea (cu coroane), doĭ ctitorĭ cu căciulĭ pe cap; încă un Domn și doĭ copiĭ.

157. 3. În pridvor, la stînga, inscripție de mormînt:

Μπαρπούλον τύμβος Βακκρέσκον, ὁ δ'ἀμφικαλύπτει, κεδνὸν βουλευτήν, εὐθιδίκη πολίταις· ζήσαιτ' εὐκλεέως εἰς ἀλ[λ]οδαπὴν δὲ θανόντα: πολλ' ἔτλη πρὸς τὰ ἄλγεα γὰρ πατρίδος· τοῦ δ'ἄλοχος Ῥοξάνδρα Ῥωσσετίδων γένησπερ θῆκε λίθον τοῦτον, δάκρυσι τεγγομένη, ᾳψοε', Μαΐου β'.

Adecă:

«Acest mormînt pe Barbu Văcărescu îl cuprinde, un sfetnic priceput, drept cu cetățeniĭ; să trăiască numele luĭ cel bun acum cînd a plecat, murind, spre alte locurĭ: mult a suferit pentru durerile țeriĭ sale. Iar soția sa Ruxandra, dintre Ruseteștĭ, a pus această piatră, stropind-o cu lacrămĭ; 1775, 2 Maiŭ.»

Din *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea* și din *Gen. Cant.*, se pot culege multe știrĭ despre Barbu. El era fiul luĭ Ienachi I-iŭ și al Stancaĭ și frate cu Constantin și Ștefan, acesta din urmă, tatăl poetuluĭ Ienachiță. Fusese la urmă Mare-Vistiernic, Logofăt, Vornic, Ban, și avu o carieră politică foarte zbuciumată. «Luxandra» saŭ Ruxanda Roset, din Moldova, era a doua soție a luĭ. Ea venia mătușă Doamneĭ Ecaterina a luĭ Constantin Mavrocordat (v. maĭ sus, pp. 14-5, no. 38), fiind sora cu Constantin tatăl acesteia, care Constantin era și el fiul luĭ Iordachi Roset, vestitul Vistier. Înrudirea eĭ cu Mavrocordăteștiĭ lămurește îngroparea luĭ Barbu la Văcăreștĭ.

158. 4. Tot în pridvor:

Κρύπτεται ταφῳ σῶμα Δημητράσκου, τοῦ Ποστελνίκου, λέγω τοῦ Μπαλασάκη, ἀλλ'ἡ ψυχὴ ζῇ καὶ τὸ σῶμα ζήσεται ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Χῦ παρουσίᾳ: σὺ δέ, κ[ύρι]ε, δὸς τὴν λύσιν πταισμάτων, ᾳψνς', Νοεμβρίου ιη.

Adecă:

«În acest mormînt se ascunde trupul luĭ Dumitrașcu Postelnicul, adecă al luĭ Balasachi, ci sufletul trăește și va trăi și trupul la cea de-a doua înfațișare a luĭ Hristos: iar tu, Doamne, dă-ĭ dezlegarea păcatelor; 1756, Novembre 18.»

E dintre Balasachiĭ Ţarigrădenĭ. V. *Gen. Cant.*, p. 81. E deosebit de Căminarul moldovean Balasachi, asupra căruia v. tabla la *Doc. Callimachi.* Dumitraşcu era dintre boieriĭ luĭ Constantin Mavrocordat, pe atuncĭ Domn muntean.

5. Mormîntul din 1856 al luĭ Iov, egumenul Văcăreştilor.

6. Mormîntul, frumos săpat, al luĭ Nicolae Mavrocordat, cu această inscripţie : 159.

Ὁρῶν σε, τάφε, δειλιῶ σου τὴν θέαν:
Κεύθεις γὰρ ἔνδον Νικόλαον ἡγέτην
Πρὶν Μολδοβίης, εἶτα δ'Οὐγγροβλαχίης,
Τὸν τόνδε νηὸν τοῦ τρὶς ἡλίου φάους
Θείως καθιδρύσαντα ἐξ αὐτῶν βάθρων,
Τὸν πάνσοφόν τε καὶ φρονήσεως θρόνον,
Τὸ τῶν σοφῶν ἔσοπτρον ἀμφὶ τοὺς λόγους,
Οὗπερ τὸ φῦλον εὐκλεὲς ἐκ Σκαρλάτων:
Τοκεὺς δὲ 'Αλέξανδρος ὃς τῶν 'Οτμάνων
Τῆς Βασιλείας ἐξ ἀποῤῥήτων ἔην,
'Αλλ' ὅν γε μοῦσαι ἔστεφον στέφει κλέους
Ὁ μαρμάρειος νῦν στέφει τοῦτον λίθος,
Βουβῶνος ἐκθανόντα πανδείνῳ πάθει,
'Ηδ' ἄλγος λιπόντα οὐ φορητὸν υἱέσι
'Ηδ'αὐτῇ συνεύνῳ, συγγενῶν τε πλήθυι,
Ὃν ὀλβήσωμεν πάντες ἀξιοχρέως,
Τὸν παντεπόπτην ἀξιοῦντες δεσπότην,
Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν χλόης τάξαι τόπῳ.
† αψλ', μεμακτηριῶνος τρίτῃ ἱσταμένου.

Adecă :

Văzîndu-te, morminte, mă tem de priveliştea ta :
Căcĭ ascunzĭ în tine pe Nicolae Domnul
Moldoveĭ odinioară, apoĭ al Ţeriĭ-Româneştĭ,
Pe acel care această biserică a întreiteĭ luminĭ a soarelui
Dumnezeeşte a înnălţat-o din temelia eĭ chiar,
Pe cel prea-înţelept şi Scaun al înţelepciuniĭ,
Oglinda înţelepţilor în sfaturĭ,
Al căruĭ neam vestit e din al Scarlatilor.

Părintele i-a fost Alexandru, care la a Otmanilor
Împărăţie era tălmaciul cel de taină.
Dar pe care Musele l-aŭ încununat cu-a glorieĭ cunună
Acest mormînt de marmură-l încunun' acuma,
Pierind de îngrozitoarea boală, a ciumiĭ,
Lăsînd durere nesuferită la fiiĭ
Şi la soţia sa şi la rudele multe:
Pe care să-l fericim toţĭ după cuviinţă,
Rugînd pe Domnul, cel ce vede toate,
Să-ĭ puie sufletu 'n livezĭ înverzite.

1730, 3 Septembre.

Se află şi în Legrand, *Généalogie des Maurocordato,* Paris, 1886, pp. 25-6; v. şi cartea cu acelaşĭ titlu a aceluiaşĭ autor, Paris, 1900, p. 14. Moartea luĭ Nicolae Mavrocordat fu cunoscută la Constantinopol în mijlocul unor marĭ turburărĭ, aşa încît n'avu răsunet. Nicĭ-unul din rapoartele de ambasadă pe care le ştiŭ n'o pomeneşte. Abia la 24 Novembre, ambasadorul olandes pe lîngă Poartă arată că «în Septembre sosise aicĭ vestea că Domnul Ţeriĭ-Româneştĭ murise de ciumă»; el adaugă că tînărul Constantin-Vodă a cîştigat moştenirea părintească plătind 1500 de pungĭ şi apoĭ, «extraordinar», alte 500 (raport inedit în Arch. din Haga).

160. 7. La paraclis, de-asupra uşiĭ de intrare:

Ὁ ναὸς τοῦτος Νικολάου Μυρέων
Λαμπρῶς ἐτύχθη δαψιλαῖς ἐν δαπάναις
Τῷ Κωνσταντίνῳ κοιράνῳ Οὐγγροβλάχων,
Πέλοντι νῦν γε καὶ πρῶτον Μολδαβίης,
Υἱῷ ποθεινῷ Νικολάου πανσόφου,
Τετραστέφους πατρὸς τετραστέφει γόνῳ,
Ὅνπερ τὸ πρόσθεν Νικόλαος ὁ κράτωρ
Κτίζειν ἔμελλεν ἁγίῳ ὁμονύμῳ.
Πότμος δὲ μάρψας, τὸν δ'ἀνέστειλεν πόθου.
'Ανθ'ὧν ὁ παῖς τε καὶ διάδοχος θρόνου
['Εκ] βάθρων δόμησ', ἐκάλλευνέν τε πλουσίως,
Προαύλιόν τε τειχίσας ἐν πλαισίῳ:
'Επιστατοῦντος Βηθλεὲμ δ' Ανανίου,
Τοῦ προστατοῦντος τῆς μονῆς τῆς ἐνθάδε.
Ἔτει αψλς', Αὐγούστῳ.

Adecă:

«Biserica aceast' a luĭ Nicolae din Mira
S'a făcut strălucit, cu multă cheltuială,
Luĭ Constantin, Domnul Muntenilor
Acum fiind, iar maĭ întăiŭ al Moldoveĭ,
Fiul dorit al luĭ Neculaĭ prea-'nţeleptul,
Fiŭ împătrit cununat al unuĭ tată 'mpătrit cununat.
Pe care maĭ întăiŭ Nicolae Domnul
Voià s'o înnalţe patronuluĭ sfînt,
Ci moartea, luîndu-l, i-a stricat dorinţa.
În locul căruĭ fiul moştenitor în Scaun
Clădi din temelie, bogat împodobind-o,
Făcîndu-ĭ şi pridvorul cel în patru colţurĭ;
Ispravnic Anania, din Betleem episcop,
Fiind egumen la mănăstire-aceasta.

1736, August.»

Tipărită în Legrand, *Genealogia* întăiŭ, *l. c.*, p. 27.

Constantin Mavrocordat domnià în adevăr a patra oară. Întăia dată, el a stăpînit de la 3 Septembre pănă în Novembre (ştirea despre rechemare în raportul olandes din 24 Novembre). La 31 Octombre 1731, acelaşĭ ambasador scrie că Domnul mazil a fost numit «zilele acestea» *(voor eenige dagen)* în locul luĭ Mihaĭ Racoviţă; el ar fi dat vre-un milion de leĭ.

În Maiŭ 1733 se anunţă trecerea luĭ Mavrocordat în Moldova *(Studiĭ şi doc.,* VI, p. 257, no. 395). Apoĭ, în 1736, el capătă iarăşĭ Ţara-Românească. Cf. a doua *Genealogie*, pp. 16-7.

XXXVII.

Mănăstirea Cotrocenĭ.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 161.

Aĉastă sv[ă]ntă şi d[u]mn[e]dziiască mănăstire zidită iaste de în temeliia eĭ pănă în săvărşit întru proslăvirea şi mulţimirea numeluĭ preasv[i]nteĭ şi uniĭ d[u]mn[e]zeeştiı Firitriţeĭ şi întru slava şi lauda sv[i]nteĭ de D[u]mn[e]zeŭ

Născătoareĭ Fečoareĭ Marieĭ, a căriia și hramul Dormirea-ĭ acesta iaste, de prea-luminatul și slăvitul Domn Io Șărban Voevodŭ, adevăratulŭ nepo[t] răposatuluĭ Șerbanu Basarabŭ Voevodŭ, strămoșiloru, moșilor, părinților și Mării Sale veačnică și fericită pomenire, dănd și laudă nemoartă mareluĭ și bătrănuluĭ luĭ ne[m]; prè-buna faptă în[să] nesăvărșăt lăsă[n]du, începutu-se-a a se zidi la cursu anilo[r] 7187 [1679], Maiŭ 26.

Data e aceia cînd s'a început lucrul supt Șerban-Vodă (ales în Decembre 1678). Mulțămita călugărilor de la Ivir din Atos, către Șerban, că-șĭ închinase ctitoria mănăstiriĭ lor, luînd de acolo și pe cel d'intăiŭ egumen, Partenie, în *Doc. Cantacuzinilor,* Bucureștĭ, 1902, pp. 113-9.

2. Mormintele, *ibid.*, p. 331 și urm.

162. 3. Potir:

Acest s[fă]ntu potir iaste făcut de prea-luminatul Io Șerban Voevod Băsărabŭ, și l-aŭ dăruit snt. mnstire Cotrăceaní pentru veačnica pomenire; 1680 [cu cifre].

Decĭ Șerban-Vodă începu îndată după urcarea sa în Scaun și împodobirea Cotrocenilor.

163. 4. Cadelniță:

Acesta candelniča l-aŭ dat creștin Io Șărban Voevod la sv[ă]nta sa mănăstire ot Cotrăcenĭ, pentru večnica pomenire; mța — 1680 [cifre].

164. 5. Alte odoare:

1784. Ἀφιέρομα τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ Ιωάνου Κ: Νιάζουλας εἰς τὴν ἱρὰν μονὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεοργίου ἐν χανίῳ Σερμπάν-6όδα.

Adecă:

«1784. Danie a robilor luĭ Dumnezeŭ Ioan și Niazula (?) la sfînta mănăstire a Mareluĭ Mucenic Gheorghie, în hanul luĭ Șerban-Vodă.»

Δια συνδρομῆς ἐμοῦ Μ[ητ]ροφάνους καὶ ἡγουμένου τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς κυρίας ἡμῶν Θ[εοτο]κου τῆς Κοτροτζάντησης ἔγινε τὸ παρὸν ἀρτοφόριον, καὶ ἀφιερώθη εἰς αὐτὸν τὸν περικαλλ. αψα'. 165.

Adecă:

Cu ajutorul mieŭ, Mitrofan, şi egumen al venerateĭ mănăstirĭ a Adormirii Născătoareĭ noastre de Dumnezeŭ de la Cotrocenĭ, s'a făcut artoforul acesta, şi s'a dăruit către acea vestită [mănăstire]; 1701.»

Mitrofan e poate viitorul Mitropolit, care urmâ luĭ Antim Ivireanul.

6. Acest[ă] naforniča s'aŭ dăruit de prea-luminatul Şerban Voevod Băsărabŭ la a sa snt. mnstire Cotrăceanĭ. 166.

7. Candelă: 167.

Robul luĭ Du[m]nezeŭ Radul Catacuzino Vel Spătariŭ; 1715.

Dăruitorul e fiul de al doilea al luĭ Constantin Stolnicul. El muri în chiar acest an, Domn fiind fratele săŭ Ştefan, la 25 Februar, şi e îngropat în mănastire (*Doc. Cantacuz.*, p. 333, no. IV).

8. La turnul de intrare: 168.

м[їлостїю] б[ожїею] І[ѡ] Ш[ербанъ] Б[ъсърабъ] В[оевода] г[осподаръ] з[емли] ѕ[гро]в[лахїскои].

Venițĭ către dănŭsa şi vă vițĭ lumina, că uşa mănăstiriĭ ač... luau-ş vestea; 7189 [1680-1].

XXXVIII.

Mănăstirea Plumbuita.

1. Inscripție zugrăvită de-asupra uşii înnăuntru: 169.

Ἐν πρώτοις ἀνηγέρθη ὁ πάνσεπτος ναὸς ἐνδοξ. προφητοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου αὐθέντος Πέτρου Β[οεβόδα], ἀπὸ δὲ τῆς πολυκαιρίας διεράγη παντελῶς· ἐκ δευτέρου ἀνήγηρεν ἐκ βάθρων ὁ εὐσεβέστατος αὐθέντης Ἀλέξανδρος ΒΒ. πατὴρ τοῦ Μίχνα ΒΒ.,

σὶν τῆς εὐσεβεστάτης κυρίας Αἰκατερίνης, Γαλατιανῆς, Ῥωμαίας, τῆς τοῦ αὐτοῦ σιμβίας· ἐκ δὲ τρίτου ἐ... πισεν ὁ εὐσεβέστατος Ματθαίης Μπασαράμπας ΒΒ. ἐν τῷ ἀπὸ κτήσεος ,ζρνε', ι' τοῦ Ἀπριλίου· ἐν δὲ τῷ ,αωβ' σωτηρίῳ ἐπὶ μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ιδ', ἐκ τοῦ [φοβε]ροῦ σεισμοῦ τελείως ἐκατεδαφίσθη· ἀνηγέρθη δὲ τόσον ὅ[πως ὁρᾶται] ναὸς ὅσον καὶ καμπανάριον δαπάνῃ καὶ σπουδῇ Διονυσίου τοῦ... μινοῦ, καὶ ἐξ Ἰωαννινῶν ἐκχόριον, προτοπαπᾶ ἐπεη. ... τῷ ,αωα' ἔτι, τῇ κ' Μαΐου, καὶ ἐτελειώθη ἧς... ω ,αως' [τοῦ Χρι]στοῦ ὡς ὁρῶνται, ἀρχιερατεύοντος [τοῦ παν]ιερο[τάτου κὺρ Δοσιθέου καὶ ἡγεμονεύοντος... [τοῦ Ιωάννου Κωνστα]ντίνου Ὑψιλάντη ΒΒ... δούλων....

Adeca:

«Maĭ întăiŭ s'a înnălțat prea-venerata biserică a prea-vestituluĭ prooroc Înnainte-Mergătorul și Botezătorul Ioan de către prea-cucernicul Domn Petru Voevod; iar, din mulțimea anilor, s'a dărîmat cu totul; ci a doua oară a înnălțat-o din temeliĭ prea-cucernicul Domn Alexandru Voevod, tatăl luĭ Mihnea Voevod, împreuna cu prea-cucernica Doamnă Ecaterina, din Galata, Greacă, soția luĭ; iar a treia oară a [clădit-o] prea-cucernicul Mateĭ Basarab Voevod în anul de la Facerea Lumiĭ 7155 [1647], la 10 ale luĭ April; iar în anul Mîntuiriĭ 1802, în luna luĭ Octombre 14, a fost dărîmată cu totul de grozavul cutremur; iar apoĭ s'a înnălțat, așa cum se vede, atît biserica însășĭ, cît și clopotnița, cu cheltuiala și sîrguința luĭ Dionisie ... și din Ianina de loc, protopop..., în anul 1801, la 20 Maiŭ, și s'a săvîrșit la... 1806 de la Hristos, precum se văd, fiind archiereŭ prea-sfințitul chir Dosofteĭ și Domn Ioan Constantin Ipsilanti] Voevod....».

Petru-Voda, întăiul ctitor, fiind arătat ca maĭ vechiŭ decît Alexandru Mircea, e Petru de la Argeș, Radu Paisie, ctitorul de la Tismana, bolnița Coziei și de la Mislea (v. maĭ departe, *Cozia,* și Ștefulescu, *Tismana,* pp. 93-6). El se înfațișează, la începutul veaculuĭ al XVI-lea, ca un împodobitor al țeriĭ, urmaș vrednic al luĭ Neagoe și emul al luĭ Petru Rareș din Moldova. Pentru Ecaterina, soția luĭ Alexandru Mircea, v. *Contribuțiunĭ la istoria Munteniei*, p. 1 și urm. Pentru marele cutremur din 1802, v. Iorga, *Manuscriptele mănăstiriĭ Cernica*, Bucureștĭ, 1902 (extras din *Biserica ortodoxă),* p. 20. Atuncĭ a căzut și turnul Colțiĭ; «de ar fi ținut maĭ mult , scrie un contemporan, «poate că se strica și pamîntul» *(ibid.).*

2. Pe o cruce: 170.

Οὗτος ὁ πανσεβάσμιος σταυρὸς ἐκοσμήθη δι 'ἀναλωμάτων τοῦ ἐνδοξοτάτου ἄρχοντος Μεγάλου-Πορτάρη κυρίου Γεωργίου Γρήγο. 1724.

Adecă:

«Această prea-venerată cruce s'a înfrumusețat cu cheltuiala prea-vestitului boier Marele-Portar [al lui Nicolae Mavrocordat] dumnealui Grigore Grigo; 1724.»

XXXIX.

Mănăstirea Mărcuța.

1. De-asupra ușii de intrare: 171.

Cu vrearea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și a Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ zíditu-s'aŭ ačastă sf[ă]ntă mănăstire după apa Colintini, unde să cinstească și să prăznuiaște hramul sfinților îngeri, însă den temeliia eĭ, de Dan Vel L[o]go[fă]t, cănd era cursul anilor 7095 [1587], care, după întâmplarea vremilor rămăind la mare lipsă, și văzănd ctitori că nu vor putea să o chiverniseаscă, venit-aŭ jupăneasa Vișana, fata luĭ Marco Vel Armașu, nepoata luĭ Dan Vel Log[ofă]t, la preasfințitul Mitropolit chir Theodosie de o aŭ închinat-o metoh Sfinteĭ Mitropoliĭ, și Sfințiia Sa aŭ învălit-o și aŭ făcut și casele. Iar acum, în zilele prea-luminatuluĭ D[o]mnŭ Io Grigori Ghica Voevod, îndemnatu-s'aŭ den răvna d[u]mnezeiască Preasfințitulu Mitropolit al Ug. chir Stefan de o aŭ înfrumsețat și cu slomnu [=pridvor] și cu clopodnița și cu zugrăveala pe den lăuntru și pe den afară, cu ferestri și cu ușa de piatră și cu alte multe, precum să veade, făcăndu-să noŭ ctitor, ca să fie Sfinției Sale veačnică pomenire; Sept. 20, 7242 [1733].

Și în Musceleanu, pp. 82-3.

Dan n'a fost Mare-Logofăt al luĭ Mihnea-Vodă, care era Domn la acea dată de 1587: el nu face parte din nicĭ-un Divan înnainte de Mihaĭ Viteazul (Danciul din această epocă e altul; atuncĭ traia și Dan-

ciul din Brîncovenĭ, tatăl luĭ Mateĭ Basarab). Supt Mihaĭ Viteazul, în 1594, el era Vistier, dar nu Mare-Vistier (acesta fiind Teodosie Rudeanu) (v. *Studiĭ şi doc.,* VI, p. 259, no. 27). Era un om bogat: la dînsul trase un emir ce venia din Ungaria, şi aicĭ peri el în focul pus de ghiulelele tunurilor luĭ Mihaĭ (ms. Hevenesi, la Şincaĭ, pp. 395-6; cf. Walter, în Papiu, I, pp. 14-6). În 1598, el era fugar în Moldova şi cerea Polonilor, în fruntea celorlalţĭ pribegĭ, ca Domn noŭ şi bun pe Simion Movilă (Hurmuzaki, *Supl.* II, I, pp. 487-8). Fireşte că acesta, luînd Scaunul muntean, îl făcu Mare-Logofăt al săŭ (*Studiĭ şi doc.,* V, p. 177, no. 16). El fugi cu Simion în 1602; şi în 1603, el, «Dan Danilovičŭ Velich. Logofăt», stă, împreună cu Mitropolitul Eftimie, iaraşĭ în fruntea pribegilor (Hurmuzaki, *l. c.*, p. 265). El pare să fi murit în Moldova. — Pentru Mitropolitul Ştefan, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 513.

2. Chipurile ctitorilor: la dreapta, Grigore Mateĭ Ghica, Doamna şi cincĭ copiĭ (se pot identifica astfel: Scarlat, Mateĭ şi treĭ fete; dintre care una: Ruxanda; v. maĭ sus, p. 14, no. 37), apoĭ Dan; la stînga, Alexandru Ipsilanti, Doamna, un boier şĭ o jupîneasă.

172. 3. În pridvor, piatră de mormînt, cu această inscripţie:

Ἐνθάδε κεῖντο δοῦλοι τοῦ Θεοῦ Χρυσάφο, σύζυγος τοῦ μακαρ[ί]τη Θεοδοράκη Παπανικολάου, καὶ ὁ ὑὸς αὐτῆς Κονσταντῖνος.

Adecă:

«Aicĭ zac robiĭ luĭ Dumnezeŭ Hrisafa. soţia răposatuluĭ Teodorachi Papanicola, şi fiul eĭ Constantin.»

173. 4. Pe turn: Io Al. Io. Ips. VV. 1779.»
Aceasta înseamnă că Alexandru Ioan Ipsilanti a clădit din noŭ clopotniţa şi a reparat biserica la anul pomenit.

XL.

Mănăstirea Comana.

174. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

[Stema Cantacuzinilor.]

Ačastă sf[ă]ntă şi d[u]mnezeiască mănăstire şi d[u]mnezeescu lăcaş făcut iaste den temelie de cel de demult,

ce în bl[a]gocestivie sa aŭ săvărșit-o, răposatul Șărban Voevod, care aŭ domnit Țara-Rumănească, cel adevărat și vechiŭ Băsărăbescu, la l[t] 7097 [1588-9]; decĭ vechindu-se de multa vremi, căt și la stricăciune ajunsease, nu numaĭ sf[ă]nta bisearică, ce și alte zidirĭ după împrejur; care ajungăndu până la nepoțiĭ și strenepoțiĭ aceluiaș răposat Domnu de maĭ sus zis, den multa osărdie și pohtă d[u]mnezeiască s'aŭ îndemnat cel den strenepoțĭ Șerban Cantacuzino Vel Păh., fiiul răposatuluĭ Drăghiciŭ Cantacuzino Vel Spăt., nepotul aceluiaș răposat Șerban Voevod dentr'a luĭ fiică Ilinca și fečor luĭ Costandin Cantacuzino biv Post., și s'aŭ apucat cu multă osteneală și cheltuiala de o aŭ înnoit, și cu lucrul, și cu altele, înfrumusețănd biserica întăiŭ cu înnălțarea și zidirea slomnuluĭ[1] acestuia, precum se veade, și, afară dentr'alte zidirĭ, și cu multe arginturĭ, odoară și moșiĭ și Țiganĭ o aŭ adaos și o aŭ întărit, arătăndu-se desăvărșit ctitor întru slava luı D[u]mnezeŭ și a celuĭ de minunĭ făcătoriŭ Mareluĭ Nicolae, care și hramul iast[e], întru veačnica pomenire a luĭ și a neamuluĭ săŭ; 7208 [1699-700].

Înca de la 7081 (1572-3), un Șerban din Coianĭ, fiind Postelnic, facea, împreuna cu mama-sa, Anca, o danie mănăstiriĭ Goleștilor, Vieroșul (*Doc. Cantacuzinilor*, pp. 8-9, no. XI). Anca, sora cu Postelnicul Marcea, era, cred o fata nelegitimă a luĭ Basarab Neagoe, căcı nepotul eı de fiică Șerban, ajuns Domn ca Radu-Vodă Șerban, în 1601, își zice «внук (nepot, petit-fils) al luı Basarab Voevod» (el numi Basarab pe fiul său, care nu trăi însa decît prea puțin; Ilie Nicolescu, în *Rev. p. ist., arch. și filologie* pe 1902, p. 204). Despre Anca se maı spune că «era din Craioveștı», ceia ce se explică și prin aceia că mama luĭ Basarab Neagoe, Neaga, era soră cu Craioveștiĭ (Barbu, Pîrvu și frațiĭ lor). I se zicea Baneasă, și cred că soțul eĭ fusese Barbu Craiovescu, și nu fostul Vornic, apoĭ Banul Șerban din 1539, rasculat în potriva luĭ Radu

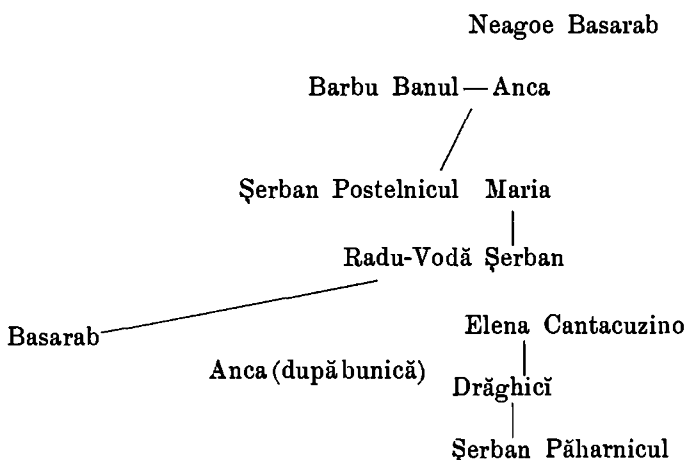
[1] Acest cuvînt, cu înțelesul de pridvor, se întîlnește și în inscripția de la Mărcuța si în Cronologia critică (v. Șincaĭ, la a. 1215: «slona aceı bisearicĭ»).

Paisie (Hurmuzaki, XI, p. 855, nota 1; p. 856, nota 1). Acest Șerban, care se întîmpină la 1535 în Divanul luĭ Radu, fu înlocuit apoĭ cu al doilea Barbu Craiovescu, fiul luĭ Pîrvu. Cînd Barbu fugi în Ardeal, la plecarea din Domnie a luĭ Radu Paisie, înlocuit cu Mircea Ciobanul, Mircea făcu milă Ancăĭ, lasînd-o să vîndă parte din moșiile pribeagului (cf. *Studiĭ și doc.*, VI, p. 456; Nicolescu, în *Noua Rev. Romînă*, IV, p. 358, col. 2, nota 1; *Pretendențĭ domneștĭ*, p. 36, nota 2).

Anca avu cu Barbu pe Șerban Postelnicul și pe o fată, Maria. Aceasta Marie născu un copil din florĭ, pe Șerban (numit astfel după unchiul săŭ), care nu pomenește nicĭ-odată de tatăl săŭ. În 1588-9, el era Păharnic, dar nu Păharnic-Mare (Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romînă*, IV, pp. 357-8). Mare-Păharnic ajunse numaĭ supt Mihaĭ Viteazul, al căruĭ urmaș în Domnie a fost.

Elena, fata luĭ Radu Șerban, a luat pe Costantin Postelnicul Cantacuzino. Fiul eĭ maĭ mare se numi Drăghicĭ, după Drăghicĭ din Mărgineni, din care se coboria Doamna Elena, mama acesteĭ Elena Cantacuzino. Fiul cel maĭ mare al luĭ Drăghicĭ fu botezat însă Șerban, după bunicul săŭ Domnesc, precum și după unchiul săŭ, Șerban Cantacuzino, care a domnit și el. El jucă un mare rol în Domnia luĭ Brîncoveanu și făcu Prefața la *Liturghia* din 1702 (Bianu și Hodoș, la această dată). Șerban muri în August 1709 (*Ist. lit. rom.*, I, p. 358, nota 1).

Decĭ avem următorul tabloŭ genealogic:

Cf. și *Soc. Sibiiuluĭ*, pp. 20-1.

2. Pe un mormînt, în dreapta: 175.

D[răghicĭ] [Cantacuzino]. C[onstantin] C[antacuzino].

м[їлостїю] б[ожїєю] І[ѡ҇] Ш[ербань] Б[асьрабь] В[оевода] г[оспо-дарь] з[емли] ѕ[гг ро]в[лахїйскои].

† Ačastă ună piatră aceste treĭ țărăne acopere: a bătrânuluĭ Șărban Băsărabŭ Voevod, a lu Drăghič Catacuzino Vel Spătar, de fată nepotu-ĭ, și a lu Costandin Vel Peh., iubit fiiŭ lu Drăghič; pre cariĭ cum viiața în dragoste sângeluĭ i-aŭ legat, așa mortea, aice aducându-ĭ, veacilor i-aŭ răposat. Cariĭ și, creștinește, cu dereptate, cu dragoste, cu milosteniĭ și cu toate bunele fapte trăindu, s'aŭ săvârșit, la anul de la Hs. spăsitoriul [7128 = 1620], de vârstă —, moșul, nepotul la [7176 = 1667], de vârstă —, fiiul la [ ], de vârstă —.

Tipărită și în *Cronicele muntene*, pp. 158-9.

Pentru îngroparea luĭ Radu Șerban la Comana, v. *ibid. Genealogia Cantacuzinilor* (p. 98) dă data precisă a îngropăriĭ: 13 Novembre 1667. În aceiașĭ zi, Radu-Vodă Leon, în slujba căruia Drăghicĭ murise de ciumă la Constantinopol, trecu veniturile dregătorieĭ luĭ de Spătar asupra celuĭ maĭ mare dintre fiiĭ în viață mortuluĭ, Pîrvu (Constantin, numit după bunic, Constantin Postelnicul, era încă în viață — *ibid.*; cf. și pp. 101, 109. Tot așa muri tînăr și alt fiŭ al luĭ Drăghicĭ, Grigore, numit după Grigore-Vodă Ghica, ce-l va fi botezat). Faptul că în acest mormînt se arată ca îngropat și Constantin, dovedește că piatra a fost pusa abia de Șerban.

3. Pe un patrahir: 176.

Γερμάνου ἀρχιμανδρίτου καὶ ἡγουμένου Βακαρεστίου. αψπα΄.

Adecă:

«Al luĭ Gherman arhimandritul și egumenul de Văcăreștĭ; 1781.»

XLI.

Biserica din Coenĭ (lîngă Comana).

177. De-asupra ușiĭ de intrare în biserică:

Acĕastă sfântă și dumnezeiască bisărică, care să vede zidit[ă], den temelie iaste făcut[ă] de Doamna Ilinca, fata răposatuluĭ bătrăn Io Șărban Băsărab Voevod, înpreună cu aĭ săĭ fecĭorĭ, cu Costandin Vel Stol., cu Mihaiŭ Vel Spăt., cu Mateiŭ Vel Ag., cu Iordache Vel Căm[ă]raș, pentru că ĉa bătrănă care lăngă acĕasta era maĭ de'ntăĭ făcut[ă] de tatăl Doamneĭ Ilincăĭ, cel de maĭ sus zis bătrăn Io Șerban Basarabŭ Voevod, moșul acestor coconĭ aĭ eĭ, răŭ crăpăndu zidurile acele de 'ntăĭ, ĉastalaltă de iznoavă începùtu-o-aŭ și săvărșit cu ajutorul lu Stăi Nicolae, în zilele bunuluĭ creștin Domnu bătrăn Io Antonie Voevod, lăsăndu părinților, moșilor, strămoșilor bună și în veaĉ pomean[ă]; amin. Și a 'nceput a se lucra la Maĭ 3, și se-aŭ sfrășit la Sep. dn. 18, lt 7180 [1671].

În copia mea era 7170, dar atuncĭ la 1661 nu domnia încă Antonie-Vodă, care ocupă tronul muntean între aniĭ 1669 (7177) și 1672 (7180), Mart. Decĭ ar putea fi numaĭ 7178, 7179 și 7180.

Casele din față cu biserica, locuite de jupănesele din Coenĭ, Anca și Maria, aŭ fost apoĭ una din reședințile luĭ Constantin Postelnicul Cantacuzino. În adevăr, iată ce scrie Paul de Alep despre aceste Curțĭ (trad. Cioran, pp. 110-1): «Un sat ce aparține Mareluĭ-Postelnic Constantin, anume Coianiĭ [nu Comana!], așezat pe un loc ridicat, cu priveliște asupra rîuluĭ Argeș. În el se află un mare palat după chipul palatelor din Constantinopol. De minune e clădirea celor două corpurĭ principale ce-șĭ staŭ în față. Ca formă, nu se deosebesc, aŭ turnurĭ și sînt zugrăvite cu liniĭ tremurate asemenea cu marmora pătată. În vîrful fiecăruĭ turn, e zugrăvit un cerc care samănă [prin coloare] cu porfir de cel maĭ bun, iar în jos sînt felurite colorĭ ca ale marmureĭ pestrițe. Lemnăria e foarte frumoasă; sculpturile de la ferestĭ, minunate. În cuprinsul palatuluĭ e o biserică mare, cu hramul Sf. Nicolae».

XLII.

Biserica din Dobrenĭ (jud. Vlaşca).

1. De-asupra intrăriĭ în biserică: 178.

† Cu bună voe Tatăluĭ ş[i] cu ajutorul Fiiluĭ şi cu săvărşătul Svăntuluĭ D[u]hu rădicatu-se-aŭ ačasta sv[ă]ntă şi dumnezeiască besearică pre hramul prea-cistiteĭ şi slaviteĭ Uspeniĭ b[ogorodi]ţă [=Născătoareĭ de Dumnezeŭ], în zilele prea-luminatuluĭ Io Mateiŭ Voivod Băsărabŭ, şi aŭ făcut den temelie jupan Costandin Vel Sărdar, snă Io Şărban Voivod, i jupăniţa Bălasa *(sic)*. Pis msţa Avgust 15 dnă, vă leat 7154 [1646]. Ispravnicŭ Vladulu Logofăt.

Constantin Şerban, care ocupa mica dregătorie noua de Serdar (luata de la Turcı), mersese în 1644 în Ungaria cu contigentul muntean dat de Mateĭ Basarab luĭ Gheorghe Rákóczy. La 20 Februar se afla la Sîngiordz, în Ţinutul Bistriţeĭ, unde i se trimitea de Bistriţenı o sticlă cu rachiu (*Studiĭ şi doc.*, I-II, p. 43). Cronicarul ardelean Kraus (în *Fontes rerum austriacarum)* socoteşte la 6.000 numarul ostaşilor puşı supt comanda luĭ Constantin. La Jeszenö, pe care venise sa-l despresure Imperialiı supt Homonnay, Constantin îı atacâ noaptea, înnainte ca eı sa se aşeze în lagar. La urmă, Homonnay fu învins de duşmaniı saĭ şi i se lua şi o bogata prada, din care se vor fi împartaşit şi Munteniı (*l. c.*, II, p. 139). Saşiı din Bistriţa-ı zic «tînarul Şerban-Vodă », şi vedem şi din inscripţie că, îngaduit de Mateı, el nu se sfia a-şĭ marturisi obîrşia domneasca.

2. Pe o piatra de mormînt în dreapta: 179.

Cu mila lu Dumnezeŭ şi cu ajutorul Precistiı creştinul şi luminatul Domno Io Costantin Şărban Voevod pus-am şi o am aşăzat ačastă cinstită piatră pe cinstita gropă pe osel[e] maičĕ[i] me[le] Elini, şi se-aŭ prestăvit în zilele Io Matheĭ Voevod, msţ. Avgust 6 dni, vă leat 7150 [1642], şi se-aŭ pus ačastă piatră în zilele Io Costantin Voevod, vă leat 7164 [1656].

Mama luĭ Constantin Șerban a fost soția preotuluĭ din Dobrenĭ. V. articolul mieŭ despre dînsa, în *Conv. literare* pe 1903.

Constantin îșĭ făcuse un palat aicĭ. Paul de Alep (trad. Cioran, p. 209) îl descrie așa: «Curtea e mare și încunjurată cu un zăplaz de lemn: înnuntru sînt odăĭ marĭ și încăpătoare, cu turnurĭ pe care sînt zugrăvite icoane de sfințĭ și lupte. Casa dă într'o grădină întinsă, cu straturĭ și jghiaburĭ de olane. Jur împrejur, e un heleșteŭ mare, cu un pod de-asupra luĭ. În mijloc este un foișor frumos, iar lîngă el o biserică mare de piatră, cu hramul Adormiriĭ Maiciĭ Domnuluĭ».

După mazilirea și fuga luĭ, Constantin se maĭ întoarse odată în țară, în April-Maiŭ 1660, și ajunse iarășĭ aicĭ: «Aŭ venit în Scaun, și s'aŭ dus până la Dobreanĭ... Uniĭ zic că Costandin-Vodă s'aŭ tras de aŭ venit în țară pentru că aŭ avut avuție înnecată în burie în heleșteul de la Dobrenĭ, și, neluînd-o când s'aŭ dus întăĭ, acum aŭ venit de o aŭ luat» (Cron. luĭ Const. Căpitanul, ed. Iorga, p. 142). Cf. *Studiĭ și doc.*, IV, pp. CCCVI-VIII, 271. Și cronica luĭ Kraus spune că scopul veniriĭ luĭ Constantin era numaĭ să-șĭ scoață din heleșteŭ comoara (II, p. 56).

Dobreniĭ ajunseră apoĭ, prin moștenire, ca și Vărășțiĭ, la Elena luĭ Constantin Postelnicul Cantacuzino (*Doc. Cantacuzinilor*, pp. 88, 143): ea trecu pe aicĭ în mersul spre Constantinopol, întovărășită și de patriarhul de Constantinopol Dionisie (*ibid.*). Cf. și *ibid.*, pp. 150, 160.

3. Chipurile ctitorilor sînt refăcute dăunăzĭ. Constantin Șerban are o mantă verde cu șireturĭ pe piept și un dolman roș cu blană neagră. Bălașa poartă o mantă roșie blănită cu negru peste o haină galbenă. Fiica lor, «coconița Bălașa», are peste o haină verde o mantie roșă.

XLIII.

Biserica din Fierăștĭ (jud. Ilfov).

180. 1. Pe un mormînt înnaintea ușiĭ bisericiĭ, se deosebesc numaĭ aceste cuvinte și frînturĭ de cuvinte, săpate într'o piatră ordinară:

† здє єсть гробь... жє так...... изміы в... ювьи... градам... и св... д плавват... цє ѹт... вава... омвмѹвѣтѣ гда. ҂ахк, мсца маїа в гда... прѣстави сє...

De aicĭ se înțelege numaĭ atîta că mortul a părăsit lumea la 2 Maiŭ 1620. Cred că el nu poate fi altul decît acel Fiera Logofătul care scrie un act al luĭ Mihaĭ Viteazul la 6 Iulie 1600 (Bogdan, în *Prinos Sturdza*, p. 165) și care era, după d. general Vasiliu Năsturel (Prefața la ed.

luĭ *Varlaam și Ioasaf*, tradusă de Udrişte Năsturel), tatăl luĭ Udriște Năsturel: aceste e, împreună cu sora sa Doamna Elina a luĭ Mateĭ Basarab, ctitorul bisericiĭ din Fierăștĭ. O altă soră avea un palat mare în apropiere, la Vărăștĭ (Macarie de Antiochia, p. 211).

2. De-asupra ușiĭ de intrare: 181.

сеи сщенны и бжственны храм из самагѡ егѡ ѡснованїа вьздвижень бы. и сьздань бжїею помощию повелѣнием же и иждивенїем пресвѣтлыѧа благочстивыѧ кнѧгины гпжды Єлены бжюблагодатїю началнини воеводины землѧ ꙋгровлахїискоѧ, сꙋпрꙋжници пресвѣтлаго и дрьжавнѣише гѡспдрь Іѡ Мадеа Басрабы тщанием же и ѡт частна стгошенїем двао еѧ и твю (*sic*) братꙋ казнагь тꙋтрела (*sic*) Иѡреста Нꙋстꙋрела, вь прсмноеа вликолѣпное имѧ престыѧ живонаданыѧ и животворѧщїѧ троиць, бга единь живагѡ безначагѡ и всесиланаг і вь предисное единаго Троица дха стгѡ в мирь сышествїе началствꙋющꙋ тогда бгоданномꙋ гсидрꙋ вышереченномꙋ тоѧ сꙋпрꙋжникꙋ, при архиепспѣ кѵр Θеѡфилѣ и епскпꙋ рывническом кѵр Игнатїи, и бꙋзовскомь кѵр Єтефанѣ, вь лѣто ѡт сьзданїа мїра зрнв и ѡт спснїа мїра ҂ахмд; пристанїкь же дѣлꙋ быст Маманть Барбꙋловьѡт Нетезеіц.

Această inscripție savantă, datorită de sigur mințiĭ iubitoare de cuvinte și întorsăturĭ pretențioase a luĭ Udriște Năsturel, are acest înțeles:

«Acest sfînt și Dumnezeiesc hram din însășĭ a lui temelie s'a înnălțat și zidit cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ și cu cheltuiala prealuminateĭ blagocestiveĭ doamne Doamna Elena, cu mila luĭ Dumnezeŭ stăpînă și Voevodeasă a Țeriĭ-Ungrovlahieĭ, soția prealuminatuluĭ și stăpînitoruluĭ Domn Io Mateĭ Basarab, cu osteneala și în parte și a . . . frateluĭ . . . Iorest Násturel, întru . . . numele precisteĭ, de viață dătătoareĭ și de viață făcătoareĭ Treimĭ, unul Dumnezeŭ cel viŭ și fără început și prea puternic . . . și întru . . . Treimĭ, și al pogorîriĭ în lume a Duhuluĭ Sfînt. . ., fiind Domn atuncĭ de Dumnezeŭ dăruitul Domnul cel maĭ sus pomenit, soțul eĭ, supt archiepiscopul chir Teofil și episcopul de Rîmnic chir Ignatie și cel de Buzăŭ chir Ștefan, în anul de la Facerea Lumiĭ 7152 [1644] și de la Mîntuirea Lumiĭ 1644. Vătah a fost la lucru Mamant fiul luĭ Barbul, din Netezeștĭ.»

XLIV.

Mănăstirea Mărgineni.

182. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Θεέ.

Κοσμοῦντι ναὸν τις νεμηθείη χαρις:
Βιῶναι εὖ θανόντι δ'αὖ σωτηρίᾳ.
Τῷ δὴ Μακαρίῳ τῷ ἀρχιμανδρίτῃ,
Ἡγουμένῳ τῆσδε τῆς ἱερᾶς μονῆς,
Ἕλκοντι δὲ τὴν πατρίδα ἐκ Ἐφέσου,
Κοσμοῦντι ναὸν σὸν, νέμοις τ' ἀφθῶνος.
ᾳωξδ', Ἰούλιος.

Aceasta inscripţie pedanta şi confusa arată că noua biserică de la Margineni s'a facut abia în Iulie 1862 de Archimandritul Macarie, egumenul manastirii, de loc din Efes.

183. 2. Din vechea inscripţie pusă de Constantin Postelnicul Cantacuzino, s'a pastrat numaĭ o parte din stema familieĭ luĭ.

184. 3. Pe o piatra depusa în pronaos:

Ὁ παρὸν τζεσμὲς ἔγι[νε ἐφ'] ἡμερῶν τοῦ ὑψηλωτάτου Ἰωάνου Γρηγορίου Βοεβό[δα], ἀρ[χιερατε]ύοντος τοῦ π[ανοσιωτ]άτου κυρίου....

Adecă:

«Această cişmea s'a [făcut în] zilele prea-înnălţatuluĭ Ioan Grigore Voevod [un Ghica], fiind archiereŭ prea-cuviosul chir.... .

185. 4. Tot acolo:

Διὰ τῆς φιλοκαλίας τοῦ νῦν ἡγουμενεύοντος ἀρχιμανδρίτου κυρίου Μακαρίου Ἐφαισίου, Σιναΐτου, ἐγένετο ἡ παροῦσα βρῦσις, τῷ 1848, Μαΐου.

Adecă:

Prin iubirea de frumos a egumenuluĭ de acum, archimandritul chir Macarie Efesianul, de la Muntele Sinai, s'a făcut această fîntînă, în 1848, Maiŭ 18.»

5. De-asupra uşiĭ : 186.

Οὗτος ὁ θεῖος ναὸς ὁ ἐπ' ὀνόματι τιμώμενος τῶν ἁγίων πανμεγίστων τῶν ἀγγέλων ταξιάρχων ἐκτισθη τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ κυρίως αὐτοῦ κτήτορος Μεγάλου-Βορνίκου Δραγήτζη Μαρτζινάνου, τοῦ περιφανοῦς τῶν Φιλιππέσκων γένους· τῷ δὲ ἔτει σωτηρίῳ 1646, ἐπὶ Ματθαίου Μπασαράμπα ΒΒ. πεπαλαιώμενος ὢν καὶ διεῤῥωγώς, ἀνηγέρθη τὸ δεύτερον ὑπό τε τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου καὶ προεστοῦ Μαρτζινανίου, κυρίου Παρθενίου, καὶ ὑπὸ Μεγάλο-Ποστελνίκου κυρίου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Μεγαστολνίκου κυρίου Δημητράσκου καὶ τοῦ Μεγ. Βιστιαρίου κυρίου Ἰστρατίου καὶ τοῦ Λογοθέτου κυρίου Πάνα υἱὸς Δημητράσκου Λογο. τοῦ Μαρτζινάνου· μετὰ δὲ ἔτη 96 ἐκ σεισμοῦ πεπτοκώς, ἀνηγέρθη τὸ τρίτον ἐπὶ Μιχαὴλ Ῥακοβίτζα ΒΒ., ὑπὸ τοῦ κὺρ Ἀνθίμου ἀρχιμανδρίτου καὶ καθηγουμένου, τοῦ Συναΐτου, κατὰ τὸ 1742 ἔτος; τελευταῖον δὲ τῷ 1802, Ὀκτωβρ. 14, πάλιν ἐκ τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ καθηδαφήσθη μέρος τοῦ τειχοκάστρου καὶ ὅλη ἡ δεξιὰ πτέρυξ τῶν κελλιῶν καὶ ὁ ναὸς οὗτος ἕως ἐδάφους· ὅθεν τὰ νῦν τὸ τέταρτον ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων ἐπὶ τοῦ ἐκλαμπρωτάτου ἡμῶν αὐθέντου Ἰωάνου Κωνσταντίνου Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη ΒΒ. καὶ ἐπὶ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας κυρίου Δοσιθέου, δι' ἐπιμελείας καὶ δαπάνης τοῦ ἁγίου καθηγουμένου Μαρτζινανίου, κυρίου Ιωάκειμ Σιναΐτου, τοῦ ἐκ Βουλγάρων, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1806, κατὰ μῆνα Αὐγούστου 6.

Adecă:

«Această dumnezeiască biserică cu hramul sfinţilor prea-marilor îngerĭ carĭ duc cetele îngereştĭ s'a zidit întâiŭ de cel de căpetenie ctitor al eĭ, Marele-Vornic Drăghicĭ Mărgineanul, din vestitul neam al Filipeştilor, şi, în anul Mîntuiriĭ 1646, fiind Domn Mateĭ Basarab Voevod, cum era învechită şi stricată, s'a înnălţat a doua oară, de către prea-sfinţitul episcop şi egumen al Mărginenilor chir Partenie şi de către Marele-Postelnic dumnealuĭ Constantin şi de către Marele-Stolnic dumnealuĭ Dumitraşcu şi de către Marele-Vistier dumnealuĭ Istratie şi de către Logofătul dumnealuĭ Pană, fiul luĭ Dumitraşcu Logofatul din Mărginenĭ; iar, după 96 de anĭ căzînd de cutremur, s'a înnălţat a treia oară supt Mihaĭ Racoviţă Voevod, de către chir Antim archimandritul şi egumenul, cel din Sinai, la anul 1742;

şi, la urmă, în 1802, Octombre 14, din noŭ s'a dărîmat de cutremurul cel grozav o parte din zidul de împrejmuire şi toată aripa dreaptă a chiliilor şi însăşĭ biserica aceasta pănă în temeliĭ; decĭ acum a patra oară s'a înnălţat din temelie supt prea-strălucitul nostru Domn Io Constantin Alexandru Ipsilanti Voevod şi supt prea-sfinţitul Mitropolit al Ungro-Vlahieĭ chir Dosofteĭ, cu îngrijirea şi cheltuiala sfinţituluĭ egumen de Mărgineni, chir Ioachim Sinaitul, cel dintre Bulgarĭ, în anul Mîntuiriĭ 1806, luna luĭ August 6.»

Asupra luĭ Drăghicĭ cel real (supt Neagoe Basarab) şi cel fabulos, v. Cronica luĭ Constantin Filipescu, ed. Iorga, 1902, p. III şi *Doc. Cantacuzinilor*, p. 239, no. I. Constantin Postelnicul e Cantacuzino; Stolnicul Dumitraşcu e Filipescu; Pană fiul luĭ Dumitraşcu, pe atuncĭ al doilea Logofăt, luă pe Mărica, fata luĭ Constantin Cantacuzino; Istratie Vistierul (v. asupra luĭ Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romînă* din 1-iŭ Novembre 1901), care peri din porunca luĭ Mihnea-cel-Răŭ, face, în 1646 tocmaĭ, o cumpărătură de moşie de la un ginere al luĭ Dumitraşcu Filipescu. V. ed. citată al luĭ Constantin Capitanul, p. VIII. Istrati, fiul vestituluĭ Stroe Leurdeanu, ţinea pe Ilinca fata luĭ Nicolae-Voda Petraşcu cu Ancuţa fiica luĭ Radu-Vodă Şerban. Ancuţa era însa soră cu Elena soţia luĭ Constantin Cantacuzino, şi acesta venia astfel unchiu luĭ Istrati (Ilie Nicolescu, *l. c.*). Decĭ toţĭ ctitoriĭ ceĭ noĭ eraŭ rude. — Cutremurul din 1742 nu e cunoscut (v. Gr. Ştefanescu, în *An. Ac. Rom.*, XXIV, partea ştiinţifică, p. 14). Cod că e vorba de cutremurul din 1740, supt Constantin Mavrocordat *(ibid.)*, şi că în 1742 s'a facut numaĭ clădirea din noŭ a bisericiĭ. — Pentru cutremurul din 1802, v. şi maĭ sus, Plumbuita.

187. 6. Aghiasmatar de argint, cu această inscripţie:

† мѧстию бжїею Іѡ Петрꙋ Воивод и снь его Іѡ Марко Воивод и гспжда его Рѡѯанда, и гнь влашкои земли, сьтворі стракінь.

Adecă:

«Cu mila luĭ Dumnezeŭ Io Petru Voevod şi fiul luĭ, Io Marco Voevod, şi Doamna luĭ, Roxanda, şi Domnĭ aĭ Ţeriĭ-Româneştĭ, aŭ facut [această] strachină.»

Domniĭ sînt Petru de la Argeş (Radu Paisie) şi Marcu, ctitorĭ şi în

multe alte locurĭ (v. maĭ sus, *Plumbuita)*. Drăghicĭ din Mărginenĭ trăia încă, dar fără să fie alta decît *biv* Vornic, la începutul Domnieĭ luĭ *(Studiĭ şi doc.,* V, p. 456, no. 7 şi p. 596). El era foarte bătrîn pe atuncĭ, căcĭ încă de la începutul Domnieĭ luĭ Vlad Călugărul slujise ca Vornic-Mare acestuia (Lăpĕdatu, *Vlad-Vodă Călugărul,* Bucureştĭ, 1903, p. 69; Drăghicĭ Păharnicul luĭ Neagoe e altul). Doamna Ruxanda a luĭ Radu Paisie apare şi în alte ctitoriĭ ale soţuluĭ eĭ: gîndindu-mă la numele eroic sîrbesc de Marco, foarte puţin obişnuit la noĭ, al fiuluĭ eĭ, aş vedea într'însa văduva luĭ Radu de la Afumaţĭ şi fata luĭ Neagoe Basarab, care ţinea, cum se ştie, pe o Sîrboaica.

7. Anaforniţă, cu această inscripţie: 188.

† Robul lu Dumnezeŭ Nicŭla, Samfira, Stroe, Vilae, Mateĭ, Lina, Neacşa.

E de prin 1630—40.

8. Potir de argint lucrat, cu această inscripţie: 189.

монъстири Мържинани, храмь архист[рати]га.

Adică:

«Al mănăstirii Mărginenĭ, cu hramul: arhistratigiĭ.»

Urmează cuvinte din Scriptură.

9. Pe o carte: 190.

Să s[ă] ştie de cănd s'aŭ începutŭ a să zidi casele dă afară din ziduri, din temeliiŭ, dă părintele Meletie eg[u]menul, la leat 1797, I[u]n. 30; ireĭ Thoma duh[o]v[nic].

10. Catapiteazmă nouă, de marmură, făcute de Simion Nikolaou din Tinos, supt egumenul Ioachim din Tinos. 191.

11. Cruce de lemn săpat, cu podoabe de filigrană pe smalţ albastru, piruzele şi mărgăritare; cu această inscripţie: 192.

Cruce împodobitî cu cheltuiala jupăneaseĭ Maricăĭ, fata luĭ Constantin Cantacuzinò şi soţ luĭ Panî Filipescul V. Spat., şi datî la mănăstire la Mărgineanĭ [scurtare pe н] pentru sufletul săŭ; 7171 [1662-3].

Deci la această dată Pana era în viață. V. ed. citată a lui Constantin Capitanul, p. XIII.

12. Pomealnicul ctitorilorŭ sf[i]ntei mănăstiri Mărgineanii»:

Domni: Șerban, Radul, Elena [fiică], Pătrașco [ginere cu soția:], Ancuța, Alixandru, Mateiŭ, Costantin, Mihai [de două ori], Antonie, Duca, Șerban Cantacuzino, Brîncoveanu, Ștefan Cantacuzino, Alexandru Voevod [Mavrocordat], Nicolae Mavrocordat, Pulheria [Doamna lui], Constantin Mavrocordat, Ecaterina [Doamna lui], Mihai Racoviță, Ana [Doamna lui].

Băsarabești i Cantacuzinești»: Constantin Postelnicul, Elena [soția], Calea [din Brîncoveni], Drăghici [Vornicul și soția lui], Velica, Ancuța, Șimirì (!), Toma, Bălașa, Constantin, Grigore, Bălașa, Barbul, Preda, Papa [Brîncoveni cei din urmă trei], Radulŭ, Arghira, Alixandru, Catrina, Matei, Ilina [sînt trei părechi Domnești: Radu Mihnea, Alexandru Coconul, Matei Basarab; mai sus e Constantin Cîrnul și Balașa], Enachie, Smaragda, Draghici, Ilinca, Ancuța, ș. a.

Pomelnicele Saftei Stolniceasa» [a lui Constantin Stolnicul Cantacuzino]: Marga Spătăreasa [soția lui Mihai, fratele lui Constantin], Păuna Spătăreasa, Mara Spătăreasa, Marica Logofeteasa Cantacuzino [par a pe toate trei cumnate ale Saftei].

Boieri: Drăghici, Udriște, Neacșa, Băsărabŭ, Gheorghie, Drăghici, Șerban, Vlădae, ș. a.

Apoi: Ancuța și Voichița Filipescu, Istratie Florescul, Vel Ban. Pană Filipescul.

Lista moșiilor: Boboci (de la Drăghici [II] și frații lui: 7079 = 1570-1), Cricoveani (de la Drăghici și Udriște, 7082 — 1573-4), Uliteștĭ (de la egumenul Spiridon; părți de la Miroslav Vel Vist.), Stanești (de la Vintilă și fiul săŭ Drăghici), Bănești și Moreani (de la Frujina), Măgureani (de la Maria, fata Voicăi Post.), Cătunul (de la Voica din Șoplea), Telega (de la Drăghici Vor. de Mărgineni), Teșila și Crăițele (de la Banul Udriște și Drăghici Vornicul), Cucleș (de la ei), Spatniță (de la Frenț), Vlădeani (de la Theofil monah), Secăreani, Plopeani (de la Draghici Vor.) Cioara (de la Albaș de Tîrșor), Negovani, Ratunda (de la Dumitru Vornicul), Capriorul (de la Stan Logofăt și soția sa Vișa), Corneani (de la Dumitru Vornicul), Blagodești (de la Calea și fiii ei: Drăghici Comisul și Udriște Postelnicul), Stalpeani și Coșcovita (de la Manda), Dealul Măgurii (de la Elena soția Clucerului Badea) Lacul Tătarului (de la Frujina), Moșăști, Balta-Albă (de la Patrașco Postelnicul fiul Banului Mihalcea), Găunoși (de la Rada Filipescu [soția lui Constantin Capitanul]), Rușățul (de la o jupaneasă, altă parte de la Matei și Pîrvul Șatrar Cantacuzino [fiii lui Pîrvu I-iu, nepoții de fiŭ ai lui Drăghici și, prin aceasta, strănepoții Postelnicului]),

Zagurenĭ (de la Șerban-Vodă Cantacuzino), Rușețul (de la Maria Paleologhina [văduva luĭ Dumitrachi Chirița Paleologul, din Moldova]), altă parte din Rușeț (de la Grigore Filipescul [fiul luĭ Constantin Căpitanul]), altă parte (de la Spătăreasa Stanca), Largul și Breaza (de la Mărica Filipeasca), Drăgăneștĭ și Păcurile, munțiĭ Piatra-Arsă, Stîna luĭ Bucă, Bucecіĭ (de la aceiașĭ).

XLV.

Mănăstirea Viforîta.

1. Icoană: Sf. Gheorghie. 193.

Acĕastă icoană a mareluĭ m[u]č[e]ni[c] Gheorghie închinatî iaste de creștinul Domn Ioan Leon Voevod, fičorul lu Stefanŭ-Vodă și de a luĭ prea-luminatî Domnî Victoriia, fiindŭ arhiereŭ chir Grigorie, în a. [1631, Octomvrie 1].

Ἡ παροῦσα ἁγία εἰκόνα τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἀφιερόθη παρὰ εὐσεβεστάτου αὐθέντος Ἰωάνου Λέοντος Βοεβόδα, υἱοῦ Στεφάνου Βοεβόδ[α], καὶ τῆς αὐτοῦ ἐκλαμπροτάτης Ντόμνας κυρίας Βικτορίας, ἀρχιερατεύοντος κυρίου Γρηγορίου. ἐν ἔτει αχλα΄, Ὀκτ. α΄.

Μαύρος τέχνης.

Partea întâiŭ din inscripție corespunde cu însemnarea românească de maĭ sus; cealaltă dă numele meșteruluĭ: Mauros, Mavru.

Domnul e Leon-Vodă Tomșa. Soția sa, Victoria, era o Constantinopolitană saŭ Levantină.

2. Potir, cu această inscripție: 194.

P[o]t[irul] acest prin pp: Ioanŭ ec[lisiarh] la m[ănăstirea] Vi[forîta], în 1775.

XLVI.

Mănăstirea Dealuluĭ.

1. Inscripție la dreapta și la stînga ușiĭ de intrare: 195.

† произволенїемь ѡца и сь поспѣшенїемь сна и сьвршенїемь стго дха, благочестивыи и хрстолюбивы, вьсѣкым правос-

лавныхъ заповѣдми ѹкрашенъ и вскым вѣчнем вѣнчан Іѡ Радѹл Великы Воевода мастїѫ бжїеѫ гспдрь вьсеи земли ѹгровлахїискѡи, снъ Великаго Влада Воеводы, въ лѣто ѯзи, кръгъ зѡдїины в слнѹ и лѹны ѕі, деменіе кд, Інтиктіѡн г, лѣтокъ рѫц г, начесь здати и ѡбновити и ѡт ѡснованїа въздвиже съ всѣкымъ благолѣпїемъ и великымъ ѹкрашенїемъ ѹкрашены сїи великыи храмъ въ име иже въ стыхъ ѡца нашго і архїерарха чюдотворца Николи мирликїскые, и ѡсти се по седмѣмъ тьсѫщнѣ і лѣт, мсца д. д днь, при игѹменѣ Захарии, аминъ.

Adecă:

«Cu voia Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiuluĭ şi cu săvîrşitul Sfîntuluı Duh blagocestivul şi iubitorul de Hristos, înfrumuseţat cu toate învăţăturile drept-credincioase şi încununat cu toate cununile, Io Radul Mare-Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn a toată Ţara-Românească, fiul mareluĭ Vlad Voevod [Călugărul], în anul 7008 [1500], crugul zodieĭ: 2 al soareluĭ şi al luniĭ: 16, temelia: 29, indicţia: 3, mîna anuluĭ: 3, a început să zidească şi să înnoiască şi din temelie a ridicat cu toate bunătăţile şi cu marĭ frumuseţe a înfrumuseţat acest mare hram întru numele sfîntuluĭ părinteluĭ nostru şi arhierarh, făcătoruluĭ de minunĭ Nicolae din Mira Lichieĭ, şi a sfinţit-o în acelaşĭ an 7010, luna D[ecembre] 4 zile, fiind egumen Zaharia. Amin.

Indicţia e bine socotita.

Încă Alexandru fiul luĭ Mircea-cel-Mare dădea la 1431 mănăstiriĭ Dealuluĭ moşia Alexenĭ (Cronologia tabelară, în *Operele luĭ Const. Cantacuzino*, Bucureştĭ, 1901, p. 23, no. 20). Despre înnoirea din 1500, *Viaţa luĭ Nifon* spune, la îngroparea luĭ Radu: «îl îngropară în mormîntul care-l făcuse în tinda bisearicii în mănăstirea din Deal, unde iaste hramul sf[ă]ntuluĭ Nicolae facătoriul de minunĭ, caria o zidise den temelie în Domniia Sa, tot de piatră čoplită, şi stălpiĭ uşilor şi ferestrile tot de marmură, cum se vede şi acum bisearică frumoasă şi minunat[ă], iar a o zugrăvi el n'aŭ apucat, ce apoĭ s'aŭ zugrăvit cu porunca luı Neagoe-Vod[ă], cu văpseale şi cu aurŭ» (ed. Erbiceanu, pp. 58-9).

2. Mormînt în mijlocul pronaosuluĭ, cu inscripția: 196.

Aice zace cinstitul și răposatul capul creștinuluĭ Mihaĭl, Marele Voevod, ce aŭ fost Domn Țărăeĭ-Rumăneștĭ și Ardealuluĭ și Moldoveĭ: cinstitul trup zace în căupiĭ Tordeĭ, și, când l-aŭ ucis Neamți, ani aŭ fost 7109 [1601], în luna lu Avg. 8 zil[e]: ačas[tă] piatră o-ŭ pus jupan Radul Buz[escu] i jupăn[i]ț[a] eg. Preda.

Edițiĭ: Musceleanu, p. 51; Papiu, *Tesaur*, I, p. 395 (după un tabloŭ istoric de maiorul Papazoglu) și Onciul, *Ștefan-cel-Mare și Mihaĭ Viteazul*, Bucureștĭ, 1904, p. 69 (cu litere cirilice).

De fapt, Mihaĭ a fost ucis în zoriĭ zileĭ de 9/19 August, Duminecă (*Basta și Mihaĭ Viteazul*, p. 58).

3. Mormînt, în stînga pronaosuluĭ: 197.

† си на[д]гробное камень сьтвори и оукраси гсжда Маргита снȣ̂ своемȣ Iѡ Михаил Могила Воевод и гпдрь земли молдавскыи, снь Симеѡн Могила Воевод, и конец житие его ест мѣсть Трьговище, и погребень быст зде вь стѣ цркви дѣлскои ѡбитѣл, при дни благочстиваго гсдрѣ Iѡ Радȣ̂л Воевод, внȣкȣ Бьсьраба Воевода и гпствова вь мѣсто ѡцство его г мсци: быс[т] же вьсе житїе дние его лѣт ѕı и пол лѣт; ҂зрѕї, мца — кз.

Adecă:

Această piatră de mormînt a făcut-o și a împodobit-o Doamna Marghita fiuluĭ eĭ Io Mihail Moghilă Voevod și Domn al țeriĭ Moldoveĭ, fiul luĭ Simion Moghilă Voevod; și sfîrșitul viețiĭ sale i-a fost în locul Tîrgoviștei, și a fost îngropat aicĭ, în sfînta biserică, lăcașul Dealuluĭ, în zilele blagocestivuluĭ Domn Io Radul Voevod, nepotul de fiŭ al luĭ Băsărab Voevod, și a fost Domn treĭ lunĭ în locul părinteluĭ săŭ: i-aŭ fost toate zilele vieții anĭ 16 și jumătate; la anul 7116 [1608], luna [Ianuar] 27».

Bună traducere în Musceleanu, pp. 53-4.

Mihail saŭ Mihăilaș Movilă s'a născut decĭ în 1592 saŭ 1593, cînd unchiul săŭ Ieremia nu era încă Domn, în adăpostul din Polonia al

familieĭ sale. Simion, tatăl luĭ Mihail, murise, după o scurtă Domnie, la 24 Septembre st. v. 1607. Stăpînirea luĭ Mihail, tulburată de lupte cu vărul săŭ Constantin, fiul luĭ Ieremia, ținu până la 16 saŭ 19 Decembre, cînd fu învins în lupta de la Ștefăneștĭ. Radu Șerban îl ajutase cu ostașĭ: el voià să căsătorească cu el pe fiică-sa cea mare, Ancuța, care luă pe urmă pe fiul luĭ Mihaĭ Viteazul. Decĭ fugarul fu primit bine în Țara-Românească, unde-l duse ambițioasa luĭ mamă. Aicĭ, scrie (după știrĭ de la un om împărătesc care văzuse lupta) ambasadorul venețian, la 15 Februar 1608, el «muri peste cîteva zile, de durere — *da malinconia;* bietul băiețel! — «avînd vrîsta de cincĭsprezece anĭ» (de fapt, 16 pe 17) (Hurmuzaki, IV², p. 294). Decĭ data de lună trebuie a se înțelege: 27 Ianuar. Cf. *Studiĭ și doc.*, IV, p. LXVI și urm.

198. 4. Mormînt, în dreapta pronaosuluĭ, lîngă părete, — în formă de sicriŭ, cu această inscripție:

прѣстави сѧ Іѡ Владиславь Воеводь вь лѣт ҂ѕцѯг, мѣсѧца авгѹст к, вь дніь... и сьтвори сіа камень вь дни Іѡ Нѣгое Воевода, сьт[во]ри Барбѹл Бань и Прьвѹл Дворник и сь братїами ихь, снови Нѣгое Краꙗвскы, понеже и Владислава Воевод подигнѹл властели.

Adecă:

«A răposat Io Vladislav Voevod, în anul 6963 [1455], luna August 20, în zilele —; și s'a făcut această piatră în zilele luĭ Io Neagoe Voevod: aŭ făcut-o Barbul Banul și Pîrvul Vornicul și cu frațiĭ lor, fiiĭ luĭ Neagoe din Craiova, căcĭ Vladislav Voevod ĭ-a făcut boierĭ.»

Data morțiĭ luĭ Vladislav, fiul luĭ Dan (alt Vladislav-Vodă nu se poate să fie) e greșită. El muri abia în 1456, ucis de Țepeș, care-ĭ luă locul. Data de lună poate fi exactă: ceĭ doĭ Domnĭ se vor fi frămîntat cîteva lunĭ de zile până la moartea celuĭ vechiŭ. V. Bogdan, *Vlad Țepeș, passim.* După peirea luĭ Vladislav, causa dănească fu represintată de fratele săŭ Dan, care fu și el omorît de Țepeș, apoĭ de ceĭ doĭ Basarabĭ. Basarab cel Tînăr (Țepeluș) luă pe fata boieruluĭ Neagoe din satul Craiova și avu cu această Neaga pe Neagoe de maĭ tărziŭ. Frațiĭ Neagăĭ, Barbu, Pîrvu, Danciul și Radu, puterniciĭ «Craioveștĭ», numițĭ și Banovețĭ, după ce Bănia fu *creată din noŭ* și așezată, nu la Rîmnic, Noul Severin, ci la Craiova luĭ Neagoe. Ajunșĭ stăpînĭ aĭ țeriĭ, eĭ pun

piatra aceasta pe mormîntul rudeĭ lor, care fusese îngropată la manastirea, nouă pe atuncĭ, a Dealuluĭ.

Cf. Lăpĕdatu, *o. c.,* p. 31, nota 5, şi articolul săŭ despre mormintele de la Dealu, în *Convorbirĭ literare* pe anul 1903.

5. Lîngă acest mormînt, maĭ către mijlocul bisericiĭ, altul, cu această inscripţie: 199.

пр'ѣстави се иже вь ха̃ ба̃ в'ѣрномꙋ Іωаннь Петрашко Воевода и господинь вьсеи земли ꙋгровлахиское, снь Іѡ Радꙋль Воевода, и ꙋмре мща декеврїе кѕ днь, вь л'ѣт ҂зѯѕ.

Adecă:

«A răposat întru Domnul Hristos credinciosul Ioan Petraşco Voevod şi Domn a toată Ţara-Românească, fiul luĭ Io Radul Voevod, şi a murit în luna luĭ Decembre 26 de zile, în anul 7066 [1558]».

Astfel se hotăreşte definitiv data morţiĭ tătăluĭ luĭ Mihaĭ Viteazul. El a fost îngropat la Dealu, ca unul ce era fiŭ legiuit al Radu Paisie şi nepot de fiŭ al luĭ Radu-cel-Mare, ctitorul (v. *Studiĭ şi doc.,* V, pp. 433-4, no. 2 şi Hurmuzaki, XI, p. VII şi urm.).

6. Pe mormîntul luĭ Vlăduţ-Vodă. Tipărită în Lapĕdatu, *Vlad Călugărul*, p. 63. Se spune în ea că «Vlad Voevod, fratele luĭ Io Radul Voevod, fiul prea-bunuluĭ şi mareluĭ Io Vlad Voevod» — decĭ fratele luĭ Radu-cel-Mare şi fiul luĭ Vlad Călugărul —, a domnit «anĭ 1, şi lunĭ 9 şi jumătate». «Şi a venit Domn Io Basarabŭ Voevod şi, după ce a fost luptă [între eĭ], a taiat capul luĭ Vlad Voevod în cetatea Bucureştilor», la 23 Ianuar 7020 (1512). Cronica sîrbească pune însă la 25 ale luniĭ moartea luĭ Vlăduţ *(Studiĭ şi doc.,* III, p. 3). Socoteala Domnieĭ luĭ nu e bună, căcĭ ea ar duce la data de April 1510 pentru suirea ın Scaun a tînăruluĭ Voevod, pe cînd predecesorul săŭ Mihnea era fugar în Ardeal încă din Mart *(Pretendenţĭ domneştĭ,* p. 16; Hurmuzaki, XI, p. 843 nota 1). Neagoe însuşĭ îngropă pe Vladuţ la Dealu, căcĭ acel care-l tăiase, spune *Viaţa luĭ Nifon*, fusese «Paşa», Mehmed-beg. 200.

7. Pe mormîntul Capleĭ, sora luĭ Radu-cel-Mare. Tipărită *ibid.,* pp. 63-4. Ea muri la 21 Februar 1511, în Domnia frateluĭ eĭ, «*mareluĭ* Voevod Io Vlad», căruia însă lumea i-a zis Vlăduţă. Ea fusese soţia, în a doua căsatorie, a Mareluĭ-Vornic Bogdan, care a trăit şi după dînsa, căcĭ se întîlneşte ca «fost Vornic» la 10 Iulie următor *(Studiĭ şi doc.*, VI, p. 592). El ar fi pribegit la moartea cumnatuluĭ săŭ, dar fu prins la 201.

vadul Dunăriĭ, chinuit pentru a-şĭ mărturisi bogăţiile şi ucis (*Viaţa luĭ Nifon*, pp. 45, 74 şi urm.).

202. 8. Pe o cruce:

Ačastă svăntă cruce ferecatu-o-aŭ creşten Mateiŭ-Vod[ă] şi cu Doamnă-sa Elena şi o-ŭ dăruit la mănăstirea Dealu[lu]ĭ, u[n]de iaste hramul Sti N[i]colae, în an[ul] 7157 [1648-9].

Cf. Papazoglu, *Colecţie de la mănăstirile din Statul Romînii* (tablou istoric).

203. 9. Pe o icoană în pronaos:

Făcutu-s'aŭ ačastă sf[ă]ntă icoană la leat 1809, prin osărdiia şi toată cheltuiala smerituluĭ arhimandrit Ilarion igumen sf[i]nteĭ mănăstirĭ Dealuluĭ, unde s'aŭ şi aşăzat icoana. De Constantin zograf s'aŭ zografisit.

XLVII.

Tîrgovişte.

I. Biserica Domnească.

204. 1. De-asupra uşiĭ de intrare, în lăuntru:

Ačastă sf[ă]ntă şi dumnezeiască bisearecă a Curţii Domneştĭ den Tărgovişte, unde hramul Adormireĭ stăpâniĭ noastre de Dumnezeŭ Născătoareĭ să prăznuiaşte, den temeliia eĭ făcută iaste de Pătru Voevod Cercel la anulŭ de la Zidirea Lumiĭ 7101 [= 7091; decĭ: 1583], când domnià ţeara, şi aşa, de atunce nemaĭ căutăndu-se şi nemaĭ tocmindu-se de nimenĭ, s'aŭ învechit, şi vremile, maĭ vărtos ceale răzmericiose, răŭ o aŭ stricat; luminatul deŏ Io Costandin B[răncoveanu] Basarabŭ Voevod, ales spre dumnezeeştile lăcaşă blagocestiv, şi forte şi osărdnic fiindŭ a direage, precum multe şi pre[n] multe locurĭ să văd, nu numaĭ

direase, ce și den temelie sfinte bisearică și mănăstiri aŭ rădicatŭ și aŭ înfrumușițatŭ, așa și acestă domnească bisearică o aŭ diresŭ și o aŭ înpodobitŭ cu zugrăveala-[ĭ] peste totŭ, cu pardoseala-ĭ și cu alte toate trebuințele, pentru nemortul săŭ nume și bună pomenirea-ĭ în veacĭ; isprăvind-o la leat 7207 [1698-9], întru al zeacelea an al Domnieĭ și oblăduiriĭ aceștiĭ țărĭ moșteane a luĭ; carea cu multă priveghiare și marĭ ostenelĭ, ales prin cumplitele aceastea vremĭ ale oștirilor, bine și creștinește o ocărmuiaște și o păzeaște. Costandin, Ioan, Iachim, Stan zugravĭ.

Copie din 1881 a luĭ Pană Hagi Avram zugravul, după original, în Musceleanu, p. 79.

V. mărturia călătoruluĭ Bongars, din 1585: «Petro-Voda a faict à Tervisch, où il avoit sa Cour, un palais petit, mais beau et magnifique ...pour la portée du pays, et tout contre basty un[e] église» (Hurmuzaki, XI, p. 192). Pe lîngă aceasta, însemnarea cronicii de țară: «Aŭ făcut bisearica ce este în *cetatea* Tîrgoviștei» (*Magazinul istoric*, IV, p. 276). Turciĭ luĭ Sinan-Pașa încunjurară la 1595 Curtea cu o întăritură de pamînt prinsă între două rîndurĭ de parĭ (Walter, în Papiu, I, p. 32). Eraŭ pe atuncĭ vre-o 40 de bisericĭ, dintre care cele maĭ multe fura stricate de Turcĭ (v. art. mieŭ în *Conv. lit.* din 1900, despre biserica Sf. Nicolae din oraș). Mihaĭ, venind să iea înnapoĭ Tîrgoviștea, făcu la Dealu două turnurĭ de pămînt, și de aicĭ bătu cu tunurile cetatea dușmană; de la Dealu el trecu apoĭ, pentru asalt, la «altă biserică mult maĭ aproape de cetate», pe care o cuceri (Walter, *l. c.,* pp. 33-4). Aceasta poate fi biserica luĭ Cercel, care ne închipuim ușor în ce stare va fi rămas. Jurămîntul către Împarat se facu de aceia, la 1598, în biserica de la Dealu, care fusese singura cruțată. De sigur că Mateĭ Basarab a făcut din noŭ biserica, puind-o în legătură cu Curtea reparata (calatoria luĭ Macarie de Antiochia, trad. Emilia Cioran, pp. 83-4). Reparația luĭ Brîncoveanu înseamnă maĭ puțin decît zice inscripția, cacĭ se cetește în cronica luĭ oficială: «Atuncĭ [la culesul viilor din 1699] s'aŭ ispravit și biserica domnească din Tîrgoviște de zugrăvit, măcar ca și maĭ nainte zugrăvită era, ci se învechise și se stricase zugrăveala, iar Măria Sa aŭ pus de iznoavă de o aŭ zugravit și o aŭ pardosit cu lespezĭ de piatră, cu multă cheltuiala, și foarte frumos o aŭ înfrumusețat, precum se vede» *(Magazinul istoric,* II, p. 347).

Inscripția pe piatra din afară lipsește.

205. 2. În pridvor, sus, partea d'innuntru:

Aĉastă sfăntă și dumnezeiască biserică din luminata Curte Domnească a Țăriĭ-Rumăneștĭ, din Tărgoviște, fiind zidită de prea-înnălțatul Domn Petru VV. și înfrumusețată de alțĭ înnălțațĭ Domnĭ și fericițĭ ctitorĭ ce aŭ stătut după vremĭ oblăduitorĭ acestiĭ țărŭ, acumŭ în cele după urmă stricăndu-se de întămplările vremurilor și rămăindŭ, nu numaĭ dăzvălită, ci încă și sf[ă]ntul oltarŭ dăzlipit de biserică și bolta dărăpănată, încăt era spre cădere a toateĭ bisericĭ, d[u]mnezeiasca Provedenție, încununănd cu stema Domnii pre Măriia Sa înnălțatulŭ Domnŭ Mihail Suțu VV., o aŭ înnoit-o și aŭ învălit-o și aŭ înpodobit-o cu hramul astfel cum să vede, înpreună cu luminata D[oa]mna, cu Sevastì Calimahi VV., prin rugăciunea și îndemnarea luĭ jupan Ianache Văcărescu Vel Vistier și mare dicaiofilax al Bisericiĭ.

Și în Musceleanu, pp. 78-9.

E faptă frumoasa a poetuluı Văcărescu ca a scapat de peire biserica luĭ Petru Cercel, gîndindu-se cu evlavie la trecutul maĭ bun al țeriı. Vacarescu îndemnă pe Mihaĭ Suțu în întăia Domnie a acestuia (1783-6). Cf. și *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* II, p. 138. Pentru soția luı Mihaı-Vodă, Sevastia, fiica luĭ Ioan-Vodă Callimachi, v. *Doc. Callimachi,* tabla.

206. 3. Tot acolo (inscripție ștearsă):

Pururea fiind ctitor, am... eștĭ facerĭ de bine Sfinția Sa... eclesiarh al acesteĭ sfinte marĭ bisericĭ... visteanu, hartofilax și ostenitor păn la săvărșire... Ioan zugrah... of mănăstirea... Argeș...; 1785 [în față; jos, în față:] Vel Păh., aflăndu-se ispravnic județuluĭ Dămbovița.

207. 4. Musceleanu adauge (pp. 79-80) o inscripție «scrisa pe zid», care resumă întăiŭ pe a luı Brîncoveanu și apoĭ urmează așa:

După aceia aŭ fost putrezit șindrila bisericiĭ și a caselor, iară, cănd aŭ fost la leatul 7243 [1734-5], [în] Domnia prea-înnălțatuluĭ Domn Grigorie Voevod, strănepot răpo-

satuluĭ Grigorie Ghica Voevod cel bătrăn, din răvna dumnezeiască îndemnatu-s'aŭ de a înveli biserica și casele. Iar de cîtăva vreme domnià țara *(sic!)* Costandin Nicolae Voevod, la leat 7245 [1737] în țară *(sic!)* s'aŭ ars de oștĭ și biserica. În această vreme întămplîndu-să mare cutremur, s'aŭ surpat și turla și amvonul cel din afară. După aceia, trecănd vreme, cănd aŭ fost cursul anilor 7256 [1748], din mila luĭ Dumnezeŭ viind iarășĭ al doilea Domn prea-înnălțatul și prea-luminatul Domn Io Grigorie Ghica Voevod, strănepotul răposatuluĭ Grigorie Ghica cel bătrăn, decĭ fiind dumnealuĭ Grigori Pazo *(sic!)* Vel Vornic za Tîrgoviște, fiul răposatuluĭ Diamandache Vel Vistier, aŭ dat în știrea Măriei Sale pentru stricăciune, apoĭ, prin silința și toată cheltuiala Mării Sale [luĭ] Vodă, s'aŭ zidit turnu și amvonul, și l-aŭ zugrăvit, după cum se vede, peste tot.

Inscripția e greșită în ceia ce privește coborîrea luĭ Grigore Ghica: el era nepotul luĭ Grigorașco-Vodă prin fiul acestuia Mateĭ (numit dupa Matiaș Sturdza, Doamna Maria fiind dintre Sturdzeștĭ). Nu înțeleg în ce chip razboiul austro-ruso-turc, care n'a atins Tîrgoviștea, a putut aduce arderea bisericii. Asupra cutremuruluĭ din 1740 însă, v. maĭ sus, *Mărgineni.*

5. Chipurile ctitorilor: 208.

În stînga: Mihaĭ Viteazul, Radu Șerban, Constantin Basarab, Șerban Cantacuzino, Mihnea (cel Rău).

Aceștĭ Domnĭ vor fi făcut daniĭ bisericiĭ și, găsindu-ĭ în pomelnic, Brîncoveanu a pus sa li se zugrăvească chipurile.

În dreapta: Pătru-Vodă și Constantin Brîncoveanu (ctitoriĭ), apoĭ Neagoe șĭ Mateĭ.

Neagoe-Vodă, acesta, pare să fie, nu vechiul Basarab, care n'avea ce să caute într'o biserică întemeiată de un urmaș tărziŭ al luı, ci Neagoe fiul luĭ Antonie-Vodă din Popeștĭ și tatal Doamneĭ Mărica Brîncoveanu.

6. Pe o piatră pătrată, cu cadıu săpat, așezată vertical în pronaos, **209.**
la stînga:

Aicea zac eŭ Matheĭ, în cest pămănt reace,
Pentru ce cu voĭ ceĭ viĭ nu poč a petreace:
Cela č-am fost oarecăind de toț prea-lăudat,

Acum zac fărî suflet, cu lut împresurat.
Numaĭ vă rog greșitul toț să mî ertațĭ.
Cest mormănt întunecat pururea cercetațĭ.

Literele sunt facute după cele latine, podoabele sînt săpate în stil Renaissance. Cred că săpătura pietreĭ s'a făcut în Rusia.

Despre îngroparea luĭ Mateĭ-Vodă scrie patriarchul de Antiochia, care a fost de fațä : «de aicĭ îl aduseră în pridvorul al doilea [adeca în pranaos] al bisericiĭ Curțiĭ și-l înmormîntară alăturea cu groapa raposateĭ Doamne și a fiuluĭ lor (trad. Cioran, p. 116). Cf. cronica țeriĭ, în *Magazinul istoric,* IV, p. 335. Acest fiŭ, numit și el Mateĭ, se vede printre ctitoriĭ de la Strehaia (v. maĭ departe). Strămutarea oaselor luĭ Mateĭ la Arnota, mănăstirea de familie (*ibid.*, p. 174), s'a facut numaĭ supt Mihnea-cel-Răŭ. Anume un act din 1675, analisat de Odobescu (în *Ateneul Romîn,* II, 1869, p. 14, nota 2), arată că Mateĭ a fost întaiu dezgropat de Seimenĭ, cît timp eĭ avură în stăpînirea lor Tîrgoviștea, supt Constantin Cîrnul, în 1655 (tot ce aŭ aflat în bisearicĭ aŭ luat, numaĭ pietrile goale au lasat», scrie cronica țeriĭ), saŭ de Turciĭ și Tatariĭ cari aduseră, la 1658, în locul luĭ Constantin, pe Mihnea fiul luı Radu Mihnea. Actul citat se unește cu povestitorul călatorieĭ luĭ Macarie ca să dea vinovăția pe aceștia din urma. Paul de Alep înseamnă, în adevăr, că întovarășitoriĭ păgînĭ aĭ luĭ Mihnea «aŭ pus foc Curțiĭ și bisericiĭ Mitropolituluĭ, de asemenea și bisericiĭ Curțiĭ domneștĭ: aŭ pîngarit și mormîntul luĭ Mateĭ-Vodă, care, fiind în viață, își arătase dorința de a fi îngropat la mănăstirea Arnota, dar Constantin-Vodă nu se învoise la aceasta ; tot așa au pîngărit și mormîntul fiuluĭ luĭ Mateĭ și al Doamneĭ luĭ Constantin : dezbrăcînd trupurile, eĭ li aruncară hainele și purtară pe morțĭ astfel prin oraș, după ce sfarîmase în bucățĭ toate pietrele de mormînt» (trad. Cioran, pp. 228-9).

210. 7. Mormîntul, înnalt al Doamneĭ, luĭ Mateĭ, Elena, acoperit cu o placa de marmura, în care leĭ țin stema țeriĭ, se află în dreapta pronaosuluĭ. El poartă această inscripție, săpată în litere supțirĭ, ce se apropie mult de cele latine, — de sigur de un meșter din Rusia, din Moscovia:

Homo natus de muliere brevi vivens tempore repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut umbra ; Iob, cap. 14.

E destul de neașteptată această citare în latinește a Carțiĭ luĭ Iov, care suna astfel în Biblia de la Petersburg :

Că pămînteanul nascut din muiare iaste cu viață scurtă și plină de mînie și, ca o floare înflorind, cade, și ca umbra fuge și nu stă.»

[сьи ест гровь прѣсвет]лыѧ гспжди Єлени кнѧгины вьжделенныишеѧ сȣпржници пресвѣтлаго благочстивѣиша... заплани[н]скїѧ началника Воеводы и дѣдовнаго гпра, іаже двашидвадесѧт цѣлых вь санѣ сьпрȣжном испльнивши лѣть, многи цркви богатоданаѧ, сьздате[л]ница монастир [patru litere rupte] ȣл (?) [rupt] стоваѧ вьзвизателница нищих чюна [rupt] [пра]вославнаѧ вѣрнаѧ и ревнителнаѧ поборница, часты же дѣль благочстны вьсег дашаѧ добродѣтелница и вьсѣх ȣ [rupt] помагателница превеликаѧ и своих си и тȣждых сьвѣтодателница [rupt], превеликом плачем и рыданием своих и вьсѣх живот свои скончѧ лѣтȣ преходѧщȣ вьзраста своего нд и бытиа мира ҂зрѯа, сло [rupt] же бжіа вьпльщена ҂ахнв.

Adecă:

[Acesta este mormîntul] prea-luminateĭ Doamneĭ Elena, Doamna, stăpîna, prea-pohtita soție a prea-luminatuluĭ, blagocestivuluĭ muntenesc stăpîn, Voevod și moștenitor Domn, care de două orĭ douăzecĭ de anı împlinind în vrednicia de soție, a dat multor bisericĭ daniĭ bogate, care a zidit mănăstirĭ..., a ridicat săracilor..., a apărat cu credință și rîvnă Biserica drept-credincioasă, a făcut bine totdeauna dese lucrurĭ blagocestive, și a sprijinit foarte mult toate... și a fost prea-mare dătătoare de sfaturĭ la aı saı și la alțiĭ, cu prea mare plîngerea și tînguirea alor săĭ și a tuturor și-a încheiat viața împlinind anĭ aı vrîsteĭ sale cincĭzecĭ și patru, și anul de la Facerea Lumiĭ 7161, iar de la întruparea luı Dumnezeŭ Cuvîntul 1652 [= 1653].

Și în Udriște Năsturel, *Varlaam și Ioasaf,* ed. general Vasiliu Năsturel, Prefața, pp. LXV-VI.

Cf. Cronica țeriĭ, *l. c.,* p. 328: «Iar când aŭ fost la August, murit-aŭ și Doamna Elena, și cu mare cinste fu îngropată în biserica domnească din Tîrgoviște».

8. Pe un teasc de argint: 211.

Acestŭ teascŭ l-aŭ datŭ Doamnaa Balașa a cinstituluĭ Domnu Io Costandinŭ Șărban Voevod la bisearica domnească în Tărgoviște, leat 7165 [1656-7].

212. 9. Pe o evanghelie din 1693:

Ačastă sf[ă]ntă evanghelie înpodobitu-o-aŭ cu argint cum să veade pe den afară, iară luminatul Domnu Io Costandin Bas[a]rab Voevoda, și o aŭ închinat sf[i]nteĭ beseareč domnešt[ĭ] den Tărgovișt[e], unde iaste hramul Uspenie B[ogorodi]țeĭ [=Adormirea Născătoareĭ de Dumnezeŭ].

213. 10. Pe catapiteazmă:

1697 [cifra]; 7205.

Deci tîmpla e dintre cele adause de Brîncoveanu.

214. 11. *Grafite:* «Ap. 28, 7210 [1702], căndu s'aŭ apri[n]s biserica.

215. 12. Cronică scrisă cu cărbunele în altar, pe dosul catapitezmeĭ:

1799, Fev. 18, la 5 časur[ĭ], Viner[ĭ], aŭ tăiatŭ capu luĭ Costandin Angerli Boivod *(sic)*, căndu aŭ scos văcărit po t[1] 2.

Data concordă cu aceia pe care o daŭ alte însemnări de cronică (v. *Manuscriptele mănăstiriĭ Cernica,* în *Biserica ortodoxă* pe 1901, no. 126; p. 19 din tiragiul aparte).

Av. 16, 1806, s'aŭ mazilit Costandin Voivod Alexandru Ipsilant Voivod.

Știrea sosise la Bucureștĭ cu o zi înnainte (Erbiceanu, *Cronicariĭ grecĭ,* p. 267).

Iar la Oct. [=Dech.] 15 aŭ venit cu multă oste moschičască, iar la Mart 21 aŭ fugit la Brașov.

La 21, Domnul ajunse la Buzăŭ; el trecea în Moldova (Erbiceanu, *l. c.,* p. 273).

Ar Măn. *(sic)* 24 aŭ venit veste ca să s[ă] pom[e]nesc[ă] pre Împăratu Alexandru Pavlovič, Lunea.

Ipsilanti nu fu scos din Domnie decît în Mart 1808 (*ibid.*, pp. 276-7).

Ioan ereĭ ec[lisiarh] d. 1765 [cifre].

13. La clopot (dupa un decalc dat de păr. paroh): 216.

Laudate Dominum omnes gentes, Anno Domini 1669. Divino auxilio fudit me Gerhardus Benningk, Gedani.

E decĭ aproape ca şi clopotul de la Cetăţuia. Antonie-Vodă de la Popeştĭ, Domn la această dată, va fi făcut decĭ o comandă odată cu vecinul său din Moldova. Şi despre clopotul de la Sf. Sava din Iaşĭ, descrierea călătorieĭ luĭ Macarie de Antiochia spune că e făcută la Danzig (trad. Cioran, p. 13). Brîncoveanu obişnuia să aducă «tipsiĭ de Danţca» *(Socotelile Braşovuluĭ,* p. 140). — Pe clopot e şi o inscripţie cirilică, ieşită prea rău în decalc ca s'o pot dezlega.

II. Sfînta Vinerĭ.

1. De-asupra uşiĭ de intrare, o inscripţie nouă, dar frumos săpată în stil vechiŭ, care arată că 217.

Acest sfînt lăcaş unde se prăznueşte hramul Sfinteĭ Paraschevíĭ, din vechime s'aŭ fost zidit de o Doamnă Sultana, în urmă, arzănd oraşul şi chiar ačastă bisericuţă, aŭ stătut mulţĭ anĭ nişte ziduri părăsite,

pănă a făcut-o din noŭ, la 1850-2, Şerban Fusea.

Probabil că această Doamnă «Sultana» e Balaşa luĭ Costantin Cîrnul, care e şi îngropată aicĭ.

2. În stînga intrăriĭ, pe un mormînt: 218.

Aicĭ suptŭ ačastă piatră odihnescŭ oasele răposatuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ jupan Ion cupeţ ot Trăgovişte, meseţa Noem. 12 dnă, leatŭ 7294 [1786].

Frumoasă piatră cu caracter archaic al slovelor.

3. În dreapta, spre mijloc, pe o piatră de mormînt, inscripţie în cea maĭ mare parte neînţeleasă, din 2 Decembre 1764. 219.

4. Spre zid, pe o piatră de mormînt: 220.

Supt ačastă înfrumuseţat[ă] piiatră află odihna oasel[e] răp[o]sateĭ Saftiĭ, cu doĭ fiĭ a eĭ, anume Ioan şi Stefan,

fiea răposatuluĭ Poste: Ioan Dămbvu. [Dămboviceanu?], ce aŭ ținut întru căsătoriea-ĭ Nicolae Voinescu biv Polc. za biod. (? ?), fiindŭ vărsta de doozeč și doĭ de anĭ, când aŭ răposatŭ, lăsând soțuluĭ săŭ i părinților multă întristare. Cu mare cinste s'aŭ astrucatŭ întru acestŭ sf[ă]ntŭ lăcaș la anul 1787, Sep. 10, fiindŭ D[o]mnŭ Io Nicolae Petru Mavroghen[i] Vvod și fiindŭ Mitropolit Grigorie al Ungrovlahii, icsarhu a toată laturile și păstor fiind turmeĭ luĭ H[risto]s.

[Marca Cantacuzinilor.]

Nu ne putem lămuri stema cantacuzinească pe acest mormînt de modestă jupănească.

221. 5. Maĭ departe, pe o piatră de mormînt (marmură):

[Stema țeriĭ.]

Într'acestŭ mormăntŭ zace acoperit trupul a prea-luminateĭ Doamneĭ Balașiĭ, Doamna și soțiia cea iubită a prea-luminatuluĭ Domnŭ Io Costantin Șerban Voevod D[omn]ul Țeriĭ-Româneștĭ, a moșteanuluĭ Domnii, caria 27 de aĭ umplăndu cu soțiia eĭ, și în Domnie 3 ane, fost-aŭ și mănăstiri Jitiianuluĭ ziditoare și a multe moaște ale sfinților împodobitoare, săracilor miluitoare, credinții dereapte rămnitoare și lucrure scumpe pururea lucrătoare și a toată sărăcimea, oamenĭ pătimaș, ca o destoinică ajutătoare, cu mare plănsŭ și jale de aĭ e[ĭ] oamenĭ și de toțĭ, viața eĭ o aŭ sfărșit, trecănd de vărsta eĭ 45 aĭ, întămplăndu-s[ă] la pogrebanie eĭ fericitul părintel[e] Macarie i patriiarhul ot Atehofiia, ѡт бытіѧ мира ҂зрѯе, от въплъщениа же ҂ахѯз, мсца м[а]р[тие] дни ві.

† Μπαλάσα ἡγεμονὶς πάλην ἄγρετον ὕπνον: ἡ ἀνειτῶν ἀγαθῶν γὰρ ὕπνος κ᾽οὐ θάνατος τελεύθει, ἐν ἔτη 1657.

Aceste confuse cuvinte greceştı caută să însemne:

Balaşa Doamna [doarme] somnul din care se va trezi (?) iarăşĭ, căcı sfîrşitul celor bunĭ... e somn, şi nu moarte; în anul 1657.

Cu greşelĭ multe, în Musceleanu, p. 96.

Data e exactă: o dă şi patriarhul de Antiochia, Macarie, pomenit în epitaf *(Călătorie,* trad. Cioran, p. 152). Doamna a fost înmormîntata în «amvonul bisericiĭ din Curte . Ea a fost dezgropată însă de Turcĭ şi Tatarĭ la gonirea din Scaun a soţuluĭ eĭ; de bună samă, Mihnea cel Răŭ a fost acel care a făcut ca rămăşiţele eĭ să fie strămutate în ctitoria Balaşeĭ, Sf. Vinerĭ.

Pentru clădirile sfinte ale Balaşeĭ, Jitianul, Mitropolia din Bucureştĭ şi daniile eĭ la bisericĭ, v. şi Cronica ţeriĭ, în *Magazinul istoric*, IV, p. 336.

6. Pe o piatră de mormînt spre mijloc: 222.

[Supt ačastă] piatră odihneşte coconiţa Stanca fiica luminatuluĭ Costantin Brăncoveanu beizadea, nepoata răposatuluĭ Domnu Costandin B[asarab] Voevoda, în luna... 7216 [1707-8].

Constantin (Dinu), fiul cel maĭ mare al luĭ Constantin-Vodă Brîncoveanu, luă în căsătorie pe fata Vorniculuĭ Ioan Balş, la 1706 (Neculce, pp. 286-7; Greceanu, partea inedită). Fiica luĭ fu numită după Stanca, sora luĭ Dinu. În privinţa dateĭ, trebuie să se observe că ea trebuie cetită 7226 (1717-8) saŭ că piatra a fost pusă după 1714, cînd aŭ fost ucişĭ şi Constantin beizadea şi bătrînul luĭ tată, Domnul, în împrejurările cunoscute.

7. Pe un mormînt din stînga, în faţa, se poate ceti numaĭ: 223.

...Judecăţii şi înviarea morţilor şi viaţa a lumineĭ...

8. Pe altul de acolo, spre părete: 224.

[Supt] ačastă piatră odihneşte Voichiţa [fata v]rednica p. Bo...[ianul], soţia luĭ Mihalce..., caria aŭ răposat... ndula în zilele prea-luminatuluĭ şi prea-înnălţatuluĭ Domn Costandin-Vod[ă] Basarabŭ, la luna Iule 24, v leat 7200 [1692].

Familia Bozianu s'a înrudit şi cu Cantacuzinii. V. *Gen. Cant.*, p. 116.

225. 9. Pe o anaforniţă de argint:

Nenco Netelco, 1694 [în cifre].

226. 10. Pe o cutie de lemn:

Acest iconostas este făcutŭ cu osărdiia dumnealuĭ jupan Radul Mihăilă biv...čauş *(sic ?)*.

227. 11. Pe o piatră de afară:

Ačlla sf[ă]ntul jărtăvnec ce să zice proscomidie, n'aŭ fost aşa dăn timelie, ci pan Şărban Fus[ea] aŭ făcut şi l-aŭ zugrăvit în zilel[e] luĭ Io Costandin Voevod, 7240 [1731-2].

În faţă, e pomelnicul familieĭ Fusea.

228. 12. La chiliĭ:

Aceste chiliĭ făcutu-le-aŭ Doamna Balaşa a luĭ Io Costandin B[a]s[arab] Voevod la sf[ăn]tŭ i dumnezeiescŭ hram Preapadomna Paraschiva, ca să fie dumnealor pomeană, şi părinţilor dumnealor, Io Şărbanŭ Voevod i gosp[o]jda eg. Elina, i jupanŭ Necolachi biv Stolnic i jupaniţa eg Elina, ca să fie de odihnă creştinilur cari cad în nevoe, ceĭ ce scap la sf[ă]nta beserecă, — să fie pomeană în veač; пис мсца юн. днь є, вь лѣт ҂зрѮд [=s'a scris în luna luĭ Iunie 5 zile anul 7164=1656].

Şi în Musceleanu, p. 95.

Din această inscripţie se capătă numele părinţilor Doamneĭ Balaşa, cari nu sînt cunoscuţĭ altfel: Nicolachi fusese Stolnic, dar nu Vel Stolnic.

E interesant că Domnul, fiŭ din florĭ al luĭ Radu Şerban, pomeneşte ca mamă a sa pe Doamna acestuia, omonimă cu adevărata luĭ maică.

XLVIII.

Biserica Stelea.

229. 1. Inscripţia de de-asupra uşiĭ de intrare:

изколением штца и сь поспѣшенiемь сна и сьврьшенiемь стаго дха се азь рабь и поклоникь стѣи животворѣщей и

неразьритѣ стѣи Троиць Іѡ Басилие Боевод, бжіею мастію гдрь земли молдавскои сьстьви храмь вскрсьніе га ба и спас нашего Іс Ха, прѣжде сьтвори ж Отелѣ кѫпець, иже лежи и тѣло покоинаго ѡца моего Неколае Бел Агь, а нинѣ како дарова ни гь бь сь гспство земли мѡлдавскои, разори тоих прѣднаѣ ста цркво, паде же до ѡснованніе, и помщію божіею нача наздати ж вь дни брата нашего Іѡ Матею Басьрабь Боев[о]да бжю мастю гпрь земли ѫнгровлахіскои, и сьтвори... [сь бжю?] мца септе. і, и вл. ҂зрнд. пис там апоц.

Adecă:

«Cu voia Tatăluĭ şi cu ajutorul Fiuluĭ şi cu săvîrşirea Sfîntuluĭ Duh adecă eŭ robul şi închinătorul sfinteĭ de viaţă făcătoareĭ şi nedespărţiteĭ Sfinte Troiţe, Io Vasilie Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al ţeriĭ Moldoveĭ, am făcut hramul Învieriĭ Domnuluĭ Dumnezeuluĭ şi Mîntuitoruluĭ nostru Isus Hristos, pe care înnainte-l făcuse Stelea negustorul, unde zace şi trupul răposatuluĭ părinteluĭ mieŭ Nicolae Vel Agă; ci acum, cînd m'a dăruit Domnul Dumnezeŭ cu Domnia ţeriĭ Moldoveĭ, fiind risipită această de maĭ înnainte sfîntă biserică, şi căzută pănă în temelie, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ a început a se zidi în zilele frateluĭ nostru Io Mateĭ Basarab Voevod, cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn al Ţeriĭ-Româneştĭ, şi s'a făcut [sfîrşit], cu Dumnezeŭ (?), în luna luĭ Septembre 10 zile, şi anul 7154 [1646]; a scris aceasta Apoţ (??).

Ediţie şi în Papadopol Calimah, *Ştefan Gheorghe*, Bucureştĭ, 1886, p. 34.

V. maĭ sus, observaţia pentru Soveja.

La venirea Turcilor şi Tatarilor cu Mihnea, biserica Stelea, în care se aflaŭ Cazacĭ, s'a împotrivit maĭ multă vreme (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 228). Cf. *ibid.*, pp. 78-9, 91. Nicolae Aga era printre Greciĭ luĭ Radu Mihnea, care aduse în Moldova pe fiul săŭ Lupu (din botez, Vasile).

2. Pe un mormînt, în pronaos, la dreapta: **230.**

Suptŭ ačastă piatră înfrumuseţată află-să odihnindu Răducanulŭ fiiul Raduluĭ Dudescul Vel Păharnicŭ, fiindŭ vărsta

de 14 anĭ, lăsândŭ părinților̆ŭ săĭ multă întristare, cu mare cinste s'aŭ astrucat întru acestŭ sfânt lăcaș, la anul 7222 [1713], în luna luĭ Noemvrie 9 zile.

Radu Dudescu a luat pe Maria, fata luĭ Constantin Cantacuzino Stolnicul; fiul eĭ a fost numit după Răducanu, fratele Marieĭ. Treĭ frațĭ aĭ luĭ Răducanu, Constantin, Ștefan și Ioan (ceĭ d'intâiŭ numițĭ după Stolnic și după Ștefan-Vodă Cantacuzino, cellalt frate al Marieĭ), aŭ trăit. V. *Gen. Cant.*, p. 320. Prin Constantin s'a urmat neamul.

231. 3. Pe un mormînt, în pronaos, la stînga:

Aicia supt aciastă piatră să odihnesc oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ jupan Ioniță Chirescul, cu părinți săĭ Chirul ereĭ, Tudora presv[itera] și cu tot neam[ul] lor; leat 1820, Apr. 17.

232. 4. Pe un mormînt, maĭ departe, către naos:

Aicia supt acest[ă] peatr[ă] zacu oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Ștefan Cĭoh[o]darul; Dumnezeŭ să-l odihnească în Împărăția Ceruluĭ. S'aŭ preastăvit în zilele creștinuluĭ Mateiŭ Voevod, în luna luĭ Avgust 7 zile, leat 7155 [1647].

233. 5. Pe un mormînt prins afară:

Ἐκοιμήθω *(sic)* ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... Ἠσάρη... ἀπὸ τὰ... μένεται.

Adecă:

«A adormit robul luĭ Dumnezeŭ... Isar... din... așteaptă....»

234. 6. Pe alt mormînt:

Supt ačasta petră odihnesc osele luĭ Hagi Gheorghe, cu soțiia luĭ Elena, și s'aŭ pristăvit în zilele luĭ Mateiŭ Basarabŭ Voevod... **при мсца... дни, в лѣт ҂зр...** [= în luna luĭ... zile, anul 710—].

235. 7. Pe alt mormînt:

прѣстави се раба божію жȣпан Гиωка снь жȣпанѣса.... мѣсца маи кг, вь лѣть ҂зрчз....

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ jupăn Ghioca, fiul jupănesei..., în luna luĭ Maiŭ 23, în anul 7197 [1689]....»

8. Pe un mormînt la stînga turnuluĭ de intrare: 236.

.... нание Iѡ Радꙋла Боєвод, мца юл кз....., вь лѣт ҂зрзї....

Adecă:

«.... În Domnia luĭ Io Radul Voevod, în luna Iulie 27..., în anul 7117 [1609]....»

237.

9. Pe altul la dreapta aceluĭ turn:

Ἐνθάδε κῆται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Χρήστος ἅμα σὴν συζύγῳ αὐτοῦ Σουλτάνᾳ [αὐθεντεύο]ντος τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπρωτάτου αὐθέντος Ἰωάνου Σερμπὰν Βοηβόδα, 1682, ἡ δὲ Σουλτάνα 1688, μηνὶ Ἀπριλλίῳ ις', ἐνονεύουτος *(sic)* Ἰωάνου Κονσταντίνου Βοηβόνδα.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Hristu cu soția luĭ Sultana, [mort în Domnia] prea-nobiluluĭ și prea-străluciturluĭ Domn Ioan Șerban Voevod, 1682, iar Sultana în 1688, luna luĭ April 16, unindu-ĭ Io Constantin Voevod [Brîncoveanu].»

238.

10. Pe un disc de argint suflat cu aur:

† сию дискѡсь сьтвори Iѡ гспѡжда Станка вь днь снь єго Iѡнь Нікꙋлає Боєвода, вь лѣт ҂зри.

Adecă:

«† Acest disc l-a făcut Io Doamna Stanca în zilele fiuluĭ eĭ Ion Nicolae Voevod, în anul 7108 [1599, de la Octombre—1600, Septembre].

Stanca e soția și Nicolae Pătrașcu, fiul luĭ Mihaĭ Viteazul. Cf. și articolul mieŭ din *Conv. lit.* pe 1903, pp. 708-9. Discul face parte din averea vechiĭ bisericĭ a luĭ Stelea.

IV. Biserica Sf. Constantin.

De-asupra ușiĭ de intrare:

Cu vrearea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiiuluĭ și cu sporul Duhuluĭ Sf[ă]nt îndemnatu-s'aŭ creștinul Domnol Mateiŭ-Băsarab Voevod i g[ospo]jda ego Ilina, de aŭ zidit acestă sf[ăn]tî beasearicî, hramul Stăĭ Nicolaĭ, de în temelie pănă în săvrășit,' ca s[ă] le fie de pomeană în veacĭ. Ispravnic Hagi Costandin. Pis msța Sep. 15 dnă, vă leat 7159 [1650].

V. Mitropolia.

Se știe că această frumoasă clădire a fost dărîmată și înlocuită cu un edificiu noŭ, încă neterminat. Pietrele cu inscripțiĭ sînt aruncate pentru moment în curte, lîngă zid, saŭ acoperite cu pămînt în bolta de supt clădirea actuală. Am putut culege ce urmează:

239. 1. Pe piatra ce se găsia, de sigur, de-asupra ușiĭ de intrare:

Cu voia Tatăluĭ și cu ajutorul Fiiuluĭ și cu săvrășitulu Sf[ă]ntuluĭ Duh fiindu aĉastă... prea-luminatuluĭ și de [Hristos iubitoriuluĭ] creștinul [Io Costandinŭ] Basarabŭ Voevod și [Domn,] cu mila luĭ Dumnezeŭ... Domnu Țărăĭ-Rumăneștĭ... [cu] cheltuiala dumneluĭ, ca să-ĭ fie veaĉnică pomeană, și părinților, bunilor...; [ispravnic fiind] credinĉos boiarinul Mărieĭ Sale Apostol Armaș, nevoind cu tot dinadinsul pănă s'aŭ săvărșit, vă leato 7216 [1708], mța Avgust 27 dni.

Musceleanu dă alte două inscripțiĭ și adecă:

a) Una (în traducere) de la Petru-Vodă (și fiul săŭ Marco), decĭ Radu Paisie, care arată că întâiŭ clădirea s'a făcut de «Io Neagoe Voevod, împreună cu Doamna mea Despina și cu fiul mieŭ Teodosie», supt Mitropolitul Macarie, dar lucrul a fost întrerupt prin moartea ctitoruluĭ, la «7018, Septembre 30». Petru-Vodă însușĭ, «cînd aŭ ridicat Dumnezeŭ schiptrul Domnieĭ Mele», mîntuie Mitropolia, «mama bisericilor», o acopere cu plumb și o zugrăvește, isprăvind «în zilele arhiepiscopuluĭ

chir Varlaam». Pe lîngă Aninoasa, dăruită de Neagoe, el adaugă «balta ce se chiamă Sultana», vadul de moară de la Căscioare «și hotarul care este la deal», satul Sineștiĭ, cumpărat cu 6.000 de aspri. Data e «1533 (*sic*), Oct. 24».

Pomelnicul Mitropolieĭ, după înșirarea cîtorva Domnĭ vechĭ cu merite pentru biserică, dă pe Neagoe, Despina și Teodosie, ca uniĭ ce «aŭ mutat și Mitropolia în Tîrgoviște» (*Studiĭ și doc.*, V, p. 629, nota 1). Pentru Mitropolitul luĭ Neagoe Macarie, fostul tipograf, v. *Ist. lit. religioase*, pp. XLVIII, LI, LIX, LXXI. Radu Paisie a îndeplinit și aicĭ sarcina de întemeietor și dregător de bisericĭ pe care și-o luase și care se potrivia cu trecutul săŭ de egumen la Argeș. Ca ginere al luĭ Neagoe (v. maĭ sus, Mărginenĭ), el era chemat să ducă la capăt aicĭ opera începută de acesta. Mitropolitul Varlaam era dintre clericiĭ luĭ Neagoe (*ibid.*, pp. LII, LXII-III). Amîndouă datele sînt însă greșite: Neagoe a murit în Septembre 1521, iar Radu Paisie s'a făcut Domn abia în 1535.

b) Alta de la Brîncoveanu (inscripție de-asupra ușiĭ de intrare, pe d'innuntru, zugrăvită). Ea repetă întăiŭ pe cea veche, adaoge apoĭ ca «aŭ perit tot plumbul după biserică» și zugrăveala s'a stricat de ploaie. Mateĭ Basarab o acopere a doua oară ca la început. Teodosie, Mitropolitul luĭ Brîncoveanu, o zugrăvește apoĭ din noŭ, «însă biserica cea mare cu altar și cu tinda cea mică», făcînd și alte îmbunătățirĭ, din veniturile Mitropolieĭ. Data e 30 Septembre 7216 (1708) și zugraviĭ se numesc Nicolae și Radu.

Dărîmarea Mitropolieĭ s'a făcut la 1595, iar cea făcută din noŭ a fost dărăpănată în aniĭ 1655—8.

Mitropolia veche era după modelul Sf. Sofiĭ (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 92).

Tot în Musceleanu se înseamnă vechiĭ ctitorĭ ce eraŭ zugrăvițĭ pe părețĭ: Neagoe și Despina, Pătru, nu însă cu Ruxanda, ci cu Ecaterina (a doua soție?), Vlad, Mihaĭ, Alexandru (Iliaș saŭ Coconul), cari sînt și în pomelnic, Radu (Șerban?), Mircea (Ciobanul), Mateĭ, Constantin (Cîrnul), Radu (Leon), Șerban Cantacuzino; Mitropolițiĭ Ștefan (îngropat aicĭ) și Antim (al luĭ Brîncoveanu), boieriĭ Barbu Corbeanu vătav de aprozĭ, îngropat în biserică, în sfîrșit bunicul îngrijitoruluĭ vechilor clădirĭ din Tîrgoviște: Ienachi I-iŭ Văcărescu, ca Păharnic, împreună cu soția luĭ Stanca și toțĭ fiiĭ: Constantin, Barbu, Ștefan, Marina, Ilinca, Balașa (v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* II, p. 131 si urm). Ienachi va fi fost ispravnic la clădire (dar v. inscripția de supt no. 1).

Morminte:

2. Din Musceleanu, p. 55: 240.

Suptŭ acastă piatră odihnesc oasele prea-sfințituluĭ chir

Stefan Mitropolitul Țării-Rumânești, fiind păstor în Scaun ani 20, și, viind vremea, și-aŭ dat obșteasca datorie, și s'aŭ astrucat aici, în Sfânta Mitropolie : вѣчна ємꙋ памѧть ; în luna lui Aprilie 25 zile, la anul de la Facerea Lumii 7186 [1668].

Ștefan a fost Mitropolit între 1648 și 25 April 1668 *(Ist. lit. religioase,* pp. CXXXI și CLXVII-VIII), deci tocmai douăzeci de ani.

241. 3. Pe un mormînt de marmură, ridicat, cu laturile foarte frumos sculptate :

Supt ačastă marmură odihnează țărăna blagorodnii Balașii Cantacuzenii, una fiică a lui Ilie Cantacuzinò Vel Vist. den Moldova, soție a luminatului coconului Ștefan Brăncoveanul, al doilea fiiŭ al înnălțatului și blagocestivului Io Costandin Băsărabŭ Voevod, care, de an[i] 15 vărsta fiind, cu iubit soțul ei creștinează efsevòs [εὐσεβῶς=cucernic], cu înțelepčune și cu alalte aretas [ἀρετὰς=virtuți] aŭ trăit, ci, cruda moarte făr de vreme încă sosind, după ce în boală grea căzănd, nu mult zăcănd, o aŭ răpit, viețuind cu luminatul soțul ei numai ai 2, lun[i] 10. [Ai]ce e odihna și răpaosul de veač, dupre bunătățile sale căștigat, iar iubitului ei soț și tot blagorodneculuí neamului ei lacrămi nestămpărate și jale necurmată aŭ lăsat, răposănd la anul de la Zidirea Lumii l[t] 7220 [1711], Dech. 23, astrucăndu-se cu multă cinste în Sfănta Mitropolia Tărgoviștii.

Cu greșeli, și în Musceleanu, pp. 55—6.

Pentru casătoria lui Ștefan, al doilea fiŭ al lui Brîncoveanu, cu fata lui Ilie, fiul lui Toderașco și nepotul de fiŭ al lui Iordachi Vistierul Cantacuzino, v. Neculce, pp. 289—90. Fata lui se chema Balașa după o soră mai mare a tatalui ei *(Studii și doc.,* VII, p. 173). Ilie rămase cu acest prilej în Țara-Românească. Cronica oficială a lui Greceanu (partea inedita, anul 21) pune nunta la Februar 1709 și arată că nun a fost Constantin Stolnicul Cantacuzino, care fusese și nașul lui Ștefan (și Con-

stantin avea un fiŭ cu acest nume, Domnul de maĭ tîrziŭ). În cronica Greceanuluĭ se înseamnă și moartea Balașeĭ, după o scurtă boală.

După stilul presărat cu cuvintele greceștĭ s'ar părea că autorul epitafuluĭ e însușĭ Greceanu (v. *Cronicile muntene*, p. 26).

4. Pe altă piatră de mormînt: **242.**

Suptu ačastă piatră zace jupan Scarlat Vel Păharnic' ginerile prea-luminatuluĭ Io Costandin Băsărabŭ Voevodŭ și fečoru a luĭ Alexandru Mavrocordat, Mareluĭ-Dragoman al Porțiĭ turceștĭ, tînăr încă, d'abià vărsta-ĭ 22 de aĭ ajungănd, și un anu și jumătate numaĭ cu iubitulu-ș soție trăindu, cruda moarte viiața i-aŭ scurtatu; la cursul anilor de la Spăsitoriul H[risto]s 1699, mța Iulie 28.

Mențiune și în *Biserica ortodoxă*, XIV, p. 724.

Scarlat, fiul luĭ Alexandru Exaporitul, s'a născut la 2 Mart 1678; logodit încă din 1692 cu Ilinca fiica a treia a luĭ Constantin-Vodă Brîncoveanu, el se cunună cu dînsa la 5 Februar 1698 (Greceanu, p. 343; Iorga, *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brîncoveanu*, Bucureștĭ, Minerva, 1901, p. 168). Data morțiĭ din inscripție se găsește și în Greceanu (p. 353). «Poate că maĭ mult luĭ Dumnezeŭ aŭ plăcut decît părinților», încheie cronicarul Curțiĭ. Cf. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 343, nota 3 (însemnarea luĭ Brîncoveanu însușĭ despre sfîrșitul gineruluĭ săŭ) și Ém. Legrand, *Généalogie des Mavrocordato* Paris, 1900, p. 12. Însemnarea domnească spune că Scarlat a fost îngropat «în tindă».

5. Pe o piatră foarte ștearsă se maĭ văd următoarele litere, ce nu **243.** pot da un înțeles:

их.... наир.... с... их.... нашего во.... [Шерб]ан [Вое]вода земли.... ьѡ иде.... даде и гражданое.... п.... нбо землѧ все др...ь.... стол... толико....

6. În acest mormîntŭ întunecat Barbul Corbeanul zace: **244.**
Vătav aprozilor era, și multă cale face.
In vîrsta tinerețelor datu-l-aŭ săvărșitul,
Lăsănd femeaia tinără și toate, ticăitul.

El era probabil fratele luĭ Dumitrașco și Mihaĭ. V. *Ist. lit. rom. în sec. al. XVIII-lea*, tabla.

245. 7. Suptŭ ačasta piatră să odihnescu oasele dumneluĭ răposatuluĭ Mateiŭ Cleronomo, care aŭ fostu Vel Portar în zilele Mării Sale Io Costandin Bă[sărab] Voevod : den averea luĭ de la [părinți] și după č[e] au slujit cu credință Domnilor și țăriĭ, după orănduiala... de obște a neamulu... urăi o... cții... dumnealuĭ, lăsăndu în rudeniile... iubite în gria(?) jale... ne'ncitată; 26 de zilele luĭ Iunie, leat 7209 [1701].

246. 8. Supt ačastă piatră zace [Ior]ga Slugearul-cel-Mare carele de la [Ag]rafa locul moșilor săĭ are —; lasat-aŭ rudelor sale multă jale și mare —, eșind dintr'ačastă lume la veačnica odihnire.

Pentru Grecĭ din Agrafa în țerile noastre, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 161, no. 112. Iorga Sulgerul se întîlnește în Sfatul luĭ Brîncoveanu la 1699 (*Socotelile Sibiiuluĭ*, p. 18, nota 1). Urmașul săŭ fu un Done (*ibid.* și *Studiĭ și doc.*, V, p. 194, no. 57).

247. 9. Aicea odihnescŭ oasele de bun neam jupanŭ Costanŭdinŭ Bucșanulŭ fečorul luĭ Ventilă Vel Ban : aŭ răposat în zilile Io Costantin Mafroc[ordat] Voevod. Deșaita lume am trecut, fiind, am făcut; rugațĭ voĭ Domnul Hristos să-mŭ trimiță ertăciune dentru a sa mare milă; luna lu Oc[tomvrie] 26 zile, leat 7245 [1736].

Pentru Vintilă Bucșanul, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 528, no. 17; *Doc. Cant.*, pp. 249-50. Ruda sa Staico făcu un complot contra luĭ Brîncoveanu și fu spînzurat (*ibid.*, pp. 528-9, no. 20; p. 715; locurile din *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, supt numele Merișanu).

248. 10. Supt ačastă piatră să odihnesc oasele dumnealuĭ de bun neam răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Costandin Corbeanul Vel P[i]t[ar], fiiul dumnealuĭ răposatuluĭ Vintilă Corbeanul biv Vel Ban și al dumneaeĭ Băneaseĭ Ilincăĭ

Cantacuzinii, carele în zilile prea-luminatuluĭ Domnŭ Io Costantinŭ Basarabŭ Voevoda aŭ dat datoriia vieți dumnealuĭ la anulŭ de la Zidirea Lumeĭ 7218, iară de la Hristos 1710, în luna luĭ Septemvrie în 19 zil[e].

Ilinca era fata luĭ Constantin Cantacuzino Postelnicul, după care a fost numit fiul eĭ.

11. Supt ačastă piatră să odihnesc oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Zahariia ermonah Mesopotamian ot Sfeatagora, proigumen al mănăstiri Plumbuita; aŭ răposatŭ în Tărgoviște, April 6, 1811, fiindŭ în vărstă de anĭ 85, și patriia o ar[e] de la Athina. 249.

12. Supt ačastă înfrumusețată piatră se odihnescu-să osele robeĭ luĭ Dumnezeŭ Păuna, care aŭ fostŭ jupăneasă dumnealuĭ Ghiorghiă Căpitan de Cazacĭ, den Tărgoviște, și fiica dumneaeĭ jupăneaseĭ Chițiĭ Portăreaseĭ, și, trăindu cu al dumneai bărbat(?) anĭ 8, bună viață aŭ petrecut și după cea de obște datorie și-aŭ dat sufletul către Domnul în ziva de Sfănta Troița, și cu mare cinste s'aŭ pus oasele eĭ supt ačaste piiatră în Sfenta Metropolie den Tergoviște, la l[ea]tul 7216 [1708], măsița Maĭ. 250.

13. Supt ačastă piiatră se odihnesc oasele răposatuluĭ robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Ma...nie erodiaconu cel ce-aŭ fost iconom sfinteĭ Mitropoliĭ din Tărgoviște, č-aŭ răposat la leat 1799, Mart, fiindŭ Mitropolit Preasfinția Sa chirio chir Dosofteĭ..., care cu a Prea Sfănții Sale cheltuială și cu c[heltuiala...] s'aŭ pus ačastă piatră la leat 1800, Avg. 9. 251.

Același lucru se repetă pe margene.

14. Suptŭ ačastă piatră odihnescŭ oasile răposatuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ Ghiorghie Lupoianul ot Meedințĭ, dinpreună cu acest[e] nume: Floarea, Șărban, Mariia, Dumitru, Costandin, Mateiŭ, Ilinca; la vleat 7197 [1689], msța Iunie 1. Pisar Miia[ĭ]. 252.

E o piatră de mormînt-pomelnic, analoga cu crucile din regiunile de munte ale Țeriĭ-Româneștĭ. — Lupoieniĭ se înrudiră apoĭ și cu Cantacuziniĭ (*Gen. Cant.*, p. 347).

253. 15. Supt aŏastă reace piiatră de aicĭ, în sfănta și marea Mitropolie odihnescu-se oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Neagoe Spătariul Văcărescul, avăndŭ viiață în lume anĭ 72, și s'aŭ săvărșit cu pace în luna luĭ Septemvrie în 28 de zile, la anul 7210 [1701].

Pentru Negoiță Văcărescu, fiul luĭ Ivan, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, p. 201. Ienachi I era fiul luĭ.

254. 16. S'aŭ prestăvit în Domnul dumnialuĭ Dumitrașcu Caramanlăul biv Velŭ Postealnic, în zilele prea-luminatuluĭ Domn Io Costandinŭ Basarabŭ Voevod, la anii de la Zidirea Lumiĭ 7217 [1709], în luna luĭ Avgustŭ în 20 de zile. Viaŏnică fie pomenirea dumnialuĭ.

El a fost și capuchehaie la Constantinopol (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 373). Brîncoveanu și-l făcuse Mare-Postelnic (*Soc. Sibiiuluĭ*, p. 18, nota 1).

255. 17. Aicea odihnescu oasele dumnealuĭ de bun neam jupan Ivan Văcărescul i jupanița luĭ Maria i snă ego Ivan, Ștefan, Asan, Mariia și Neagoe, Zamfira, Ianache, Neacșa, Datco, Mihalcea, Costantin..., Sava, Barbu, Eba..., Ancuța, Zoița, Badea; aŭ răposat în zilile luĭ Scarlat Ghică Voevod; Marti 17, leat 7268 [1760].

E de sigur din vre-o ramură de provincie a Văcareștilor. Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 363 și urm.

256. 18. Pe un clopot, așezat între bucățile de plumb ale coperemîntuluĭ, am putut ceti atît:

мастїю бжїею Стефань [архїепископь и] митрополит Ѹгровлахискии [= cu mila luĭ Dumnezeŭ Ștefan, arhiepiscop și

Mitropolit al Ungrovlahieĭ], acest clopotŭ făcutu-l-am sfintiĭ Mitropoliĭ ot Tărgovişte [msţa —,] vleat 7176 [1667-8].

Me fudit Pet[rus] Murator [= Maurer], 1667.

XLIX.

La o fîntînă (jumătate de ceas departe de Tîrgovişte).

Cu ajutoriul luĭ Dumnezeŭ fiind acăstă făntănă bună, 257.
veache şi măncată în multă vreame pe moşie megieşască, a stătut nedreasă pănă acum, iar acum, cumpărănd moşiia de la Vintilă, cu voia a tuturor moşneanilor, dumnealuĭ Grigorie Greceanul Vel Ban, s'aŭ îndemnat de o aŭ dres şi o aŭ înnoit deprecum să veade, maĭ multŭ pentru că, fiind apă foarte bună şi bînd călătoriĭ, să dea mulţumită luĭ Dumnezeŭ şi să zică: D[u]mn[e]zeŭ să iarte sufletele ale celora ce aŭ cheltuit de o aŭ înnoit şi [a]le lor ce den temelie o aŭ făcut; şi o aŭ zidit al doilea oară den temelie, această făntănă, de acestŭ maĭ sus numitŭ boiariŭ, în zilele prea-înnălţatuluĭ şi prea-luminatuluĭ nostru Domnŭ Io Constandin Neculae Voevod Mavrocordatŭ, în anul de 'ntăĭ dentru a patra Domnie a Mărieĭ Sale, la anulu de la Adam 7253, iar de la H[risto]s 1744, Octonvrie 14 (ДД).

L.

Pe o cruce din drum.

Ca model de astfel de inscripţiĭ: 258.

Cu vrerea Tatăluĭ şi cu ajutoriul Fiiuluĭ rădicatu-s'a acăstă sf[ă]ntă şi dă viaţă făcătore cruce între hramu Prepodomni Paraschivi, şi s'aŭ ridicat în zilele prea-înnălţatuluĭ D[o]mnu Ion Neculae Constandin Voevod, şi s'aŭ ridicatu de robu luĭ Dumnezeŭ Bancă şi [soţia] luĭ Maria, etc.

LI.

259. **Pe crucea de la satul Gemenea (jud. Dîmbovița).**

въздвиже с сьи чстни крст вь молбо и вь (и) поx̃валь ста . . . вь дни Іѡ Михаї Воеводи, гжда ег Станка и син ег Петрашко Воеводи, и ѹкраси (?) жѹпан Радѹл вел клѹч. и жѹпан Прѣда вел постелник и жѹпан Строе вел столнек. [Urmează pomelnicul, cu Pîrvu, Marco, Negrea ș. a.], вь лѣт ҂зре. Пис (?) Воико.

Adecă:

«S'a ridicat această cinstită cruce, pentru rugăciunea și lauda Sfîntuluĭ... în zilele luĭ Io Mihaĭ Voevod și ale Doamneĭ luı Stanca și fiuluĭ lor Petrașco Voevod; și a făcut dumnealuĭ Radul Vel Clucer și dumnealuĭ Preda Vel Postelnic și dumnealuĭ Stroe Vel Stolnic..., în anul 7105 [1596-7]. A scris (?) Voico.

LII.

Biserica din Mihăieștĭ (pietre depuse la mănăstirea din Cîmpulung).

260. 1. прѣстави се раб бжїи жѹпань Бадѣ вь дни благстваго Іѡ Влад Воеводї в лѣт ҂зм, мсца Фев[р]оарїе к днь, вьтоорник, и ендиктѹ д, дем. кг: вѣчнаа мѹ памет.

Adecă:

«A raposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealui Badea, în zilele blagocestivuluĭ Io Vlad Voevod, în anul 7040 [1532], luna Februar 20 de zile, Marțĭ, și indicția 4, temelia 23: veșnica luĭ pomenire.»

Badea nu e un boier mare, poate nicĭ macar un boier cu slujbă. Vlad-Vodă e fiul luĭ Vladuță, Vlad înnecatul.

261. 2. прѣстави сѧ рабѹ бжїю пан Аьѹдат великыи клѹчар вь дни благочьстиваго Іѡ Винтила[ь] Воевод, в лѣт ҂змa, мсца сеп. в днь: вѣчна е[мѹ] памет.

Adecă :

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Lăudat Mare-Clucer, în zilele blagocestivuluĭ Io Vintilă Voevod, în anul 7041 [1533], luna Septembre 2 zile: veșnica luĭ pomenire.»

Acesta e boierul muntean care în 1529, supt Moise-Vodă, atăcă Branul, apărat de Brașoveanul Ioan Hoch (*Chron. Fuchsio-Lupino-Oltardinum*, în *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó*, IV, Brașov, 1903, p. 77). Ca un vecin al Branuluĭ, el asigurase pe Domnul săŭ «că va lua cetatea fără nicĭ-o greutate», dar, adauge cronicarul sas Ostermayer, «s'a întors cu rușine și pagubă, și a primit de la Vodă răsplata cuvenită pentru trufia sa» *(ibid.*, p. 499). Totușĭ Brașoveniĭ îĭ trimet un sol încă în 1530 *(Quellen*, II, p. 202). Din această inscripție se maĭ vede că pe atuncĭ și în Țara-Românească se socotia anul de la 1-iŭ Ianuar: în adevăr, înnecarea luĭ Vlad și suirea în scaun a luĭ Vlad-Vintilă se întîmplară după 2 Septembre 1532 (Brașoveniĭ daŭ de veste la Curte la 2 Decembre; *l. c.*, p. 376). Eĭ primiseră știrea la 8 Octombre. Soliĭ cu vestea alegerea luĭ Vintilă-Vodă sosesc abia la 29 Novembre *(ibid.*, pp. 273-7).

3. прѣстави сѧ рабȣ бжю Житїан снь Лъȣдат великыи клȣчар [вь дни благочьст]иваго Іѡ Пьтр[ȣ] Воевод, в лѣт ҂змг (?), мсца аѵгѵста еі днь; вѣчна е[мȣ] памет. 262.

Adecă :

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Jitian fiul luĭ Lăudat Marele-Clucer, [în zilele blagocestivuluĭ] Io Pătru Voevod, la anul 7043 (?), luna luĭ August 15 zile: veșnica luĭ pomenire.»

Din cifra unităților se înțelege numaĭ partea de jos a cotoruluĭ; pare să fie un г (3). În acest cas, s'ar hotărî și astfel data de «vara 1535» pentru venirea în Domnia luĭ Petru-Vodă care și-a zis și Radu (Radu Paisie). V. art. mieŭ în *Conv. lit.* din 1904. Un Stolnic Jitian se întîlnește în Sfatul luĭ Neagoe Basarab; el a fost, de sigur cel d'intăiŭ întemeietor al mănăstiriĭ Jitianul, pe care o făcu apoĭ din noŭ Balașa, Doamna luĭ Constantin Basarab.

LIII.

Biserica de la Hîrteştĭ.

263. De-asupra ușiĭ de intrare (după un desemn de d. G. Şapcaliu, profesor):

благоволенїемь wца и поспѣшением сна и сьдѣиствїем стго дха сьврьши сѧ сии чстны храм стмꙋ архїереꙋ Хвоу Николае вь дни благовѣрнаг гна Iw Вла[д] Воеводе, и трꙋди се w сем жꙋпан Лꙋдат и сьпржжница его Воика и брат его жꙋпань Бадѣ, снове жꙋпанꙋ Баде Котескꙋл, и мти и[х] монахїа Саломиа, вь лѣт ҂зм, крсжѣı *(sic!)* 17 *(sic)*.

Adecă:

«Cu bună-vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sf. Duh s'a făcut acest cinstit hram al sfîntuluĭ arhiereŭ al luĭ Hristos, Nicolae, în zilele bine-credinciosuluĭ Domn Io Vlad Voevod, și s'a ostenit la aceasta dumneluĭ jupăn Lăudat și soția luĭ, Voica, și fratele luĭ, jupăn Badea, fiiĭ dumnealuĭ Badea Cotescul, și mama lor, monahia Salomia, în anul 7040 [1532],... 17.»

Înțelesul literilor de la sfîrșit, în care s'ar aștepta cineva să găsească data, nu-l pot descoperi. Pentru Lăudat, v. maĭ sus, *Mihăieștiĭ*.

LIV.

Mănăstirea din Cîmpulung.

264. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Aĉastă sfăntă biserică ce să prăznuește întru cinstea Adormiriĭ prea-sfinteĭ Născătoareĭ de Dumnezeŭ și pururea-feĉoareĭ Marieĭ s'aŭ zidit întăiaș dată din descălicătoarea țăriĭ de răposatul întru pomenire prea-bunul creștin și de H[risto]s iubitor singur-stăpănitor Radul Negrul Vvd., cănd aŭ fost cursul anilor de la Adam 6723 [1214], și aŭ stătut aĉastă bisearică cu bună pace pănă în zilele creștinuluĭ Domnŭ Alexandru Vvd. Iliiaș, întru a doa

Domnie, fiind leat[ul] 7136 [1628], când atuncea, surpându-să și stând câțva anĭ dărăpănată, până când, din voia luĭ D[u]mnezeŭ s'aŭ rădicat Domnu Țăriĭ prea-milostivul creștin Mateĭ Basarab Vvd. carele, ca un râvnitor de cele d[u]mnezeeștĭ, aŭ zidit-o iarăș, cu aceleașĭ pietre, pre aceiaș temelie, fiind leat 7143 [1634-5], precum în pisaniia luĭ pe larg arată, iar, cînd Proniia cea d[u]mnezeiască aŭ binevoit, și priveleghiurile țăriĭ cele vechĭ s'aŭ înnoit și [n]e-aŭ dăruit, dînd Țăriĭ pre blagocestivul și bunul patriot Grigorie Dimitriu Ghica Vvd., în leatu 7332 [1823-4], între alte multe podoabe ce aŭ făcut patrii sale, țăriĭ aceștiia, ca un râvnitor acelor vechĭ și adevărațĭ D[o]mnĭ patriоțĭ, văzînd și pre acastă sfîntă biserică cu totul zmăcinată și pornită spre cădere din pricina groaznicului cutremur ce s'aŭ întîmplat în leat 1802, Oct[om]v[rie] 14 de la H[risto]s, încît și închisă aŭ fost șapte aĭ, și, nelăsîndu-l splahna [grec. = inima] cea creștinească a privi o zidire veche ca acasta întru atîta proastă stare, din porunca Mării Sale s'aŭ surpat pînă în fața pămîntuluĭ, și iarăș cu aceleaș pietre, pă aceiaș temelie, s'aŭ zidit și s'aŭ înfrumusețat, înpodobindu-să cu deosebire din ceia ce aŭ fost, precum să vede, păstorind turma Țăriĭ Preaosfințiia Sa chir Grigorie Mitropolitul, iar năstavniciia aceștiĭ sfinte mănăstirĭ ocîrmuind smeritul între arhiereĭ chir Filaret Apamias, Beldiman, din patrie Moldavii, întru al 14 an al nastavnicii sale; carele și silitor aŭ fost asupra acestuĭ lucru, nevoindu-să cu toată inima pentru pomenirea și mîntuirea sufletuluĭ săŭ, spre răspuns bun la înfricoșata judecată; începîndu-să zidirea la anul de la Adam 7335, iar de la H[risto]s 1827, în luna luĭ Maĭ în 14, și s'aŭ săvîrșit la [nescris].

Pentru Filaret Beldiman, v. maĭ sus, *Slatina*. Iar pentru inscripția de față, întru cît privește trecutul mănăstiriĭ, cele două ce urmează.

265. 2. Sus, pe fațadă, în stînga:

În zilele dulceluĭ creștin și de Dumnezeŭ iubit creștin Mateĭ Bas[ă]rabî Voevod, g[ospo]jda ego Elina, cu vrerea luĭ Dumnezeŭ pus a fi Domn creștin în Țara-Rumănească, întru moșiia luĭ, care iaste dîntru Ungurĭ descălecat[ă], adecă început-aŭ a scrie de ačastă s[ă]ntă dumnezeiască beaserică ce iaste hramul prea-sfinteĭ владчице наше бце и присноде Mariia, carea s'aŭ început și se-aŭ zidit și se-aŭ săvrășit de bătrănul și prea-m[i]l[o]stivul creștin Radul Negrul Voevod; carea aŭ fost de 'nceput desc[ă]lec[ă]torol Țeriĭ-Rum[ă]neștĭ și d'început aŭ fost zidit[ă] ačastî sf[ă]ntî d[u]mnezeiască besearec[ă], cănd aŭ fost cursul anilor de la Adam 6723 [1215], și tot aŭ stătut cu bun[ă] pač[e] păn în zilele creștinuluĭ Alexandru Voevod Iliiaș, doao Domnie, cănd aŭ fostŭ cursul anilor de la Adam 7136 [1628]; atunce, într'aceia vream[e], se-aŭ surpat de întru voia luĭ Dumnezeŭ, în zioa de S[fe]ti Ilie proorocul, la miazanoapte, și nič-o firoseal[ă] nu s'aŭ făcut, iar dup'aceaia, deac'aŭ dăruit Domnul Dumnezeŭ pre acestŭ Domn bun și m[i]lostiv creștin Mateiŭ Băs[ă]rabî Voevodi, g[ospo]jda eg Elina, cu Domnie în Țeara-Rum[ă]nească și întru moșiia luĭ, și fiind și Măriia Sa de într'acea rudă bun[ă] și de întru acel neam adev[ă]rat, socotit-aŭ ca un Domnu bun și m[i]lostiv ca s[ă] rădič[e] și să fac[ă] ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască besearec[ă], să nu piiară pomeana acelor răposațĭ Domnĭ bătrănĭ, și acest Domnu bun și milostiv creștin Mateĭ Băs[ă]rabî Voevod i g[ospo]jda eg Elina, încă să le fie de pomeană lă s[fă]ntul jertfealnic întru vecie nesăvărșit[ă] și de mare ajutoriŭ înnaintea feațeĭ luĭ Dumnezeŭ adeverit. Și ispravnic aŭ fost dup[ă] lucrul acești sfinte dumnezeiască beasearic[ă] Socol Cluceriul de Cornățeanĭ, și aŭ nevoit și acestŭ boiariŭ înțelept cu mult[ă] strad[a]nie și cu tota inima pentru slujba și pentru pomeana Domnu-

săŭ, apoĭ și pentru sufletu luĭ, ca să fie de ajutoriŭ la înfricoșata jud[e]cat[ă]. Şi se-aŭ început a se zidi ačastă dumnezeiască beseareĉă de în fața temelieĭ în luna Iunie 22 zile, cănd aŭ fost văleatul de la Adamŭ 7143 [1635], și se-aŭ săvărșit în luna luĭ Avgust 20 de zile, vă leat 7144 [1636].

3. Tot așa, la stînga: 266.

вь имѣ ѡтa и сна и стго дхa, амин. În zilele dulceluĭ creștin și de Dumnezeŭ iubit creștin Mateĭ Băsărabŭ Voevod i g[o]sp[o]jda eg Elina, cu vrearea luĭ D[u]mnezeŭ pus a fi D[o]mnu creștinŭ în moșiia luĭ, adec[ă] scris-am de ačastă sfăntă beseareĉă ce-ĭ iaste hramul Ѹспение прсте владчици и присндевы Maria, carea aŭ zidit răposatul Radul Negrul Voevod, cănd aŭ fost vleatul de la Adam 6723 [1215] și aŭ stătut cu bun[ă] pač[e] pănă în zil[e]le luĭ Alexandru Vod[ă] Iliaș, fost-aŭ leatul 7136 [1638]; atunce se-aŭ surpat; iar, deacă aŭ dăruit Dumnezeŭ pre creștin Mateĭ Băș[ă]rab Voivod i g[o]s[po]j[d]a eg Elina cu Domnie întru moșiia luĭ, socotit-aŭ ca u[n] D[o]mnu m[i]l[o]stiv ca s[ă] rădič[e] ačast[ă] s[fă]ntă bearic[ă] ca s[ă] nu piar[ă] pomeana moșilor, pentru c'aŭ fostu și Măriia Sa dentr'acia rud[ă] bun[ă] și adev[ă]rat[ă], și ca s[ă] fie și Domnieĭ Luĭ de pum[e]an[ă], la sf[ă]ntul și de mare ajutoriŭ înnaintea fețeĭ luĭ Dumnezeŭ întru vecie, amin. Dup[ă] ačaia și acesta ce se zič[e] Dălg[o]poliŭ să fie ertat de vama de păine, să nu diah vam[ă] domnească. Așijderea și orușani să nu diah vam[ă] de č[e] vor vende, cum aŭ fostu ertaț de răposatul Radul Negrul Voivod și cum scrie în cărțile ceale bătrăne. Așijderia să fie ertaț și de Domniia Mea, iar cine nu va întări, să fie proclet și anatema. Și se-aŭ început ačastă sf[ă]ntă beseareĉă de în fața temelieĭ în luna lu Iunie 22 dni, de la Adamŭ *[rupt]* trecuț aĭ 7143 [1635]. Ispravnicŭ aŭ fost dup[ă] lucrul al cești sf[i]nte beseareč

jupan Socolŭ Cliuciiariul de Cornițeanĭ. Și aŭ nevoit și acest boiariŭ cu toat[ă] inima și cu multă str[ă]danie pentru slujba Domnulu[ĭ săŭ] și pentru sufletul luĭ, ca să-ĭ fie dea ajutoriŭ. Vă leat 7144 [1636]. Și s'aŭ săvrășitŭ în luna luĭ Avgustŭ 20 de zile cănd aŭ fostŭ.

Cele două inscripțiĭ din urmă, cu multe greșelĭ, în Hasdeŭ, *Istoria critică*, ed. a 2-a, pp. 134-5 (după o copie de C. Aricescu).

La analisa vioaie și doveditoare a d-luĭ Hasdeŭ, care arată cît de puțin istoric e Radu Negru întemeietorul, adăugăm următoarele:

Pănă la începerea, supt Petru Rareș, a legăturiĭ culturale dintre Moldova și Țara-Românească, nu se află nicĭ-o pomenire despre Radu Negru și despre o *descălecare* a țeriĭ din Ungaria.

Pentru întăia oară se întîmpină numele de «Negru-Vodă» într'un act al luĭ Alexandru-Vodă Mircea, care arată la 8 Ianuar 7077 (1569) că mănăstirea Tismana (clădită de Vladislav Voevod; 1364-138...) a reclamat moșia Elhovița care i-ar aparținea «de la întemeiarea Țeriĭ-Româneștĭ, de la cel dintăiŭ Negru Voevod» (**ѡт създанїе влашкое земле, прьвои Негрȣла Воевода**) (*Magnum Etymologicum*, IV, planșe). De oare ce Tismana a fost întemeiată de Vladislav, nu se poate ca «Negrul-Vodă» să fie înnaintea luĭ; de bună samă că Alexandru n'a văzut un act, pe care l-ar fi citat, ci i s'a vorbit numaĭ de călugărĭ, cari puneaŭ după legendă ca cel maĭ vechiŭ Domn muntean pe «Negru».

Luccari, negustor ragusan care a fost mult timp pe la noĭ, știe și el numaĭ de «Negru-Vodă», care ar fi făcut cetățile Cîmpulung, Bucureștĭ, Tîrgoviște, Flocĭ, Buzăŭ, Argeș; mormîntul luĭ ar fi la Argeș. El ar fi trăit pe la 1310. Fiul săŭ ar fi fost Vladislav (din 1364). Cf. *Studiĭ și doc.*, III, pp. LX-I. Poporul atribuie luĭ Negru-Vodă și aducerea moaștelor Sf. Filofteia la Argeș (*Biserica ortodoxă*, II, pp. 635-6).

Există în Cîmpulung o veche și puternică mănăstire, clădită, ca Sîn-Nicoară, din Argeș, de Nicolae Alexandru Basarab. Piatra acestuia, cu data de 6973 (1364), se maĭ vede, perfect păstrată, la dreapta în locul cuvenit ctitorilor. Biserica era însă zguduită, și ea se dărîmâ în curînd, supt Alexandru Iliaș, stînd apoĭ șepte anĭ în părăsire.

În 1633 se întoarse, întărit de la Poartă, Mateĭ Basarab. El începe clădirile de biserici în 1635 chiar, prin restaurarea celeĭ de la Cîmpulung. Ispravnic alege pe Clucerul Socol din Cornățenĭ. Acesta era trimes în misiune la Rákóczy în 1636 (*Studiĭ și doc.*, IV, p. CLXXXII), dar, de și inscripția spune că lucrul la biserică se mîntuise încă în acest an 1636, maĭ găsim pe Socol la Cîmpulung ca «ispravnic după lu-

-crul sfinteĭ beseareci» și în 1637, și chiar în 1639 *(ibid.,* I-II, pp. 275-6). Abia în 1640, Socol, înnaintat Postelnic, capătă de la Domnul său alte sarcinĭ *(ibid.,* IV, p. CLXXXII). Cu prilejul șederiĭ sale în Cîmpulung, el făcuse în drumul de la Tîrgoviște la Rucăr și un pod: Podul luĭ Socol (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 230).

Orășeniĭ, în fruntea cărora se găsia judeṭul Gheorghe, întrebuinṭară această întîmplare a dregeriĭ bisericiĭ lor pentru a cere o întărire de privilegiĭ, prin care ar fi scutiṭĭ de vamă. Eĭ înfăṭișară pentru aceasta, în April 1636, luĭ Mateĭ-Vodă maĭ multe cărṭĭ domneștĭ, și anume: una de la Vladislav Dan, alta de la Vlad Dracul, a treia de la Mihail fiul luĭ Mircea și, în sfîrșit, o a patra carte de la un Radu-Vodă, foarte veche. Acestor două din urmă nu li se cunoștea sfîrșitul cifrelor din dată, așa încît, fără zecĭ și unităṭĭ, se ceti 6800, acolo unde va fi fost 6890 și ceva, și 6900 unde va fi fost 6920 și ceva [1]), căcĭ Radu era fiul luĭ Vladislav și Mihail fiul luĭ Mircea (e suspect numaĭ că actul de la Radu nu fusese arătat pănă atuncĭ Domnilor anteriorĭ, cari și eĭ dăduseră asemenea întărirĭ). Fiind vorba de un Radu foarte depărtat, s'a zis, în legătură cu legenda, Radu Negru, și astfel se creă acest nume fals, care corespunde întru cîtva numeluĭ de Bogdan Dragoș, ce se născocise dăunăzĭ pentru întemeietorul Moldoveĭ. Cf. *Magazinul istoric,* V, p. 331 și urm.

Dar Radu Negru nu trecuse încă în credinṭa mulṭimiĭ, care știa tot numaĭ de vechiul Negru-Vodă. Astfel Paul de Alep putu să alcătuiască după spusele lor, următoarele știrĭ despre Negru-Vodă: «Se zice că în timpurile vechĭ la Cîmpulung a fost reședinṭa Domnilor Ṭeriĭ-Româneștĭ, căcĭ eĭ trăiseră în Ṭara-Ungurească supt stăpînirea Craiuluĭ, avînd un Voevod al lor. Acest Voevod veni să-șĭ pască turmele în ṭerile acestea ce se aflaŭ în mîna Tatarilor, dar cu totul golite de locuitorĭ. El ceru voie Craiuluĭ, se așeză aicĭ și, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ, goni pe Tatarĭ din ṭara ce stăpîniaŭ și luă în mîna luĭ tot Ṭinutul. *Eĭ obișnuiaŭ să-l numească Negru-Vodă,* și el zidi această mănăstire care până în timpul luĭ Mateĭ căzuse în risipire și acesta o înnoi, așa cum este și acum: nouă și frumoasă» (Macarie de Antiochia, trad. Cioran, p. 148).

Biserica veche era *maĭ veche* decît Radu. Ea nu poate să fi avut pisanie, căcĭ din ea s'ar fi luat oarecare știrĭ precise. Vechimea făcea pe Cîmpulungenĭ s'o atribuie tot luĭ Negru, a căruĭ cetate, Negru-Vodă, se vede în Argeș [2]. Acum însă se formase legătura «Radu Negru». Această

[1] Găsesc aceiașĭ explicaṭie și la d. Onciul, *Originile principatelor*, p. 219. Ea mi s'a impus însă independent, și aceasta arată cît e de firească.

[2] Cetatea, azĭ în ruine, stătea chiar în margenea drumuluĭ mare ce ducea în Ardeal. Se zicea că Turciĭ o dărîmaseră. O pomenesc doĭ călătorĭ din veacul al

legătură se maĭ întărise și prin faptul că în biserică zugrăveala veche înfățișa pe un Radu-Vodă (fiul luĭ Vladislav) cu fiul său Dan (Dan I-iŭ) (*Bis. ort.,* III, p. 180). Avînd nevoie de o dată, eĭ dădură luĭ Socol pe a mormîntuluĭ luĭ Nicolae Alexandru, care va fi fost cine știe ce acoperit de praf, cetind deci 6723, acolo unde era 6873. Data fu primită, și într'un hrisov din 3 Maiŭ 1636 și în altul din 1647 ale Domnuluĭ înnoitor (*Operele luĭ Constantin Cantacuzino,* p. 19; *Magazin,* V, p. 343 și urm.). Astfel se născu fantasma «Radu Negru». Stoica Ludescu desăvîrși figura eĭ, scoțînd din titlul de «duce al Făgărașuluĭ și Amlașuluĭ» purtat de Domniĭ munteni de la Vladislav I-iŭ înnainte, o indicație de origină și coborînd pe «Radu Negru» din Ardeal (*Magazin istoric*, IV, pp. 231-2). Tot astfel Luccari, pornind de la numirea de «Ungro-Vlahia» dată în diplomele slavone Țeriĭ-Româneștĭ, făcuse pe «Negru-Vodă», ungur. Și tot așa autorul inscripțieĭ de la 1636, întemeindu-se pe aceiașĭ numire, declară Țara ca descălecată «dîntru Ungurĭ». Pe vremea luĭ Paul de Alep, legenda obîrșieĭ ungureștĭ începuse a se răspîndi. Constantin Cantacuzino făcea din Negru-Vodă un Hațegan (*Operele*, p. 43).

Acest Constantin Cantacuzino Stolnicul, în srîrșit, încercă, în notele sale pentru o istorie critică a Țeriĭ-Româneștĭ, să împace cu data de 6723 oricare altele iĭ căzură în mînă (*Operele luĭ Const. Cantacuzino*, pp. 19-20). Întăiŭ el primise pe acea de 6798, ivită cine știe cum în mintea luĭ Stoica Ludescu (*Magazin*, IV, p. 231; *Operele* citate, p. 50).

Caracterul îndoit al inscripțieĭ se explică prin aceia că a doua e pusă de Cîmpulungeni, cari voiaŭ să veșnicească și astfel amintirea privilegiilor lor. Supt Duca-Vodă, la 25 Decembre 1675, eĭ le săpară pe o piatră, scriind și acolo că vama li-a fost «iertată și de răposatul Io Radul Negru Voevod»: e interesant că aicĭ eĭ numaĭ dădură anul de 6800 din documente, ci primiră pe acel de «6723» din pisania bisericiĭ (visitația Mitropolituluĭ Neofit, în *Bis. ortodoxă*, III, p. 181).

267. 4. Supt jilțul Vlădicăĭ (în locul ctitoruluĭ):

мсца ноемврїа ѕі днь прѣстави сѧ великїи и самодрьжавны гдрь Їѡ Никола Алеѯандрь Воевода, снь великаго Басарабѫ Воеводѫ, вь лѣт ҂ѕѡог, енд. г; вѣчнаа емꙋ памѧт.

Adecă:

«În luna Novembre 16 zile a răposat Marele și de sine stătă-

XVI-lea, Bongars (1585) și Walter (1597) (Papiu, *Tesauru,* I, p. 31; Hurmuzaki, XI, p. 191). Și Constantin Cîrnul fugi pe acolo, la 1658 (*Studiĭ și doc.,* IV, p. CCLXXXVIII).

torul Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, fiul mareluĭ Basarab Voevod, în anul 6873 [1364], indicția 3; veșnica luĭ pomenire.»

Indicția nu concordă.

Inscripția a fost întăiŭ semnalată de Mihaĭ Banul Cantacuzino, în tratatul săŭ istoric descriptiv asupra Țeriĭ-Româneștĭ, tipărit în grecește, la 1806, de frațiĭ Tunuslì (cf. și Șincaĭ, la an. 1360). Apoĭ a fost copiată de Mitropolitul muntean Neofit, greșit și necomplet (*Bis. ortodoxă,* III, p. 180). În urmă, ea a fost dată de dd. Hasdeŭ (art. Basarabă) și Onciul (*Orig. principatelor*, p. 182) și în ediția din 1900 a a *Ist. Romînilor* d-luĭ Gr. G. Tocilescu. Un facsimile fototipic în revista *Tinerimea romînă* pe 1900, cred. Literele sînt săpate, nu scoase în relief, garnitura e întreagă: înfățișarea scrisoriĭ samănă cu a răvașelor slavone păstrate în Brașov.

5. Pe un chivot, cu litere de aur pe smalt albastru: **268.**

Іѡ Матеи Воевод сь сѹпрѹжницею нашею Єлены гпжа вь храм сьзид. ѡд на[шег]о прѣчистиѧ ти (*sic*) матри н[аш]е[г]о (*sic*) ѹ Дльгполи, вь мца деке. кв (?) днь, вь лѣ[т] ҂зрн.

Înnainte de aceste cuvinte e obișnuita rugăciune: «ale tale dintru ale tale», etc.

Adecă:

«Io Mateiŭ Voevod, cu soția noastră Elena Doamna, hramuluĭ zidit de noĭ, Adormirea precisteĭ Maiciĭ noastre de la Cîmpulung, în luna luĭ Decembre 22 (?) de zile, anul 7150 [1641-2].»

6. Pe o cristelniță: **269.**

Ačastă creștelniță este a mănăstiriĭ Cănpulunguluĭ, făcută cu cheltuiala și argintul sfinteĭ mănăstirĭ de Sfinția Sa părintele igumenul chir Dositheŭ arhimandritu, msța Ghen. 20, leatu 1788.

7. Pe o mușama: **270.**

Acest sfînt și dumnezeiasc lăcaș fiind dintru întăĭ zidit de fericitul întru pomenire ctitorul Io Radul Negru V[oe]vod cu nume de biserică domnească și, după patru sute și maĭ bine anĭ, de un cutremur aŭ căzut, stănd grămadă 7 anĭ, pănă în zilele Domnuluĭ Io Mattheĭ Basaraba Vvod, cînd

atuncĭ Mărie Sa l-aŭ zidit iarășĭ cu aceleașĭ pietre dela Radu Negru Vvod, pre care l-aŭ numit monastire opștejitie de părințĭ și înzestrându-o cu moșiĭ, viĭ și țiganĭ, precum în testamentul Mării Sale dela monastire cuprinde: așa dar aŭ stătut ačastă zidire pîn la leat 1819, când atuncĭ întru una de zile, Sîmbătă, la 8 časurĭ, aŭ căzut o bucată mare de boltă, fiind biserica foarte slabă de multe cutremure și acoperemîntul de multe ploĭ; care din poronca stăpînireĭ s'aŭ închis, stînd închisă pănî la leat 1826, cînd atuncĭ, din porunca Domnuluĭ Io Grigorie Dimitriu Ghica Vvod și cu blagoslovenie preosfinţituluĭ Mitropolit Ugrovlahii chirio chirio Grigorie, la Maĭ 4 s'aŭ început ačastă zidire, iarăș cu aceleaș pietri vechĭ, maĭ adăogîndu-să și alte pietriĭ, ce nu s'aŭ agiunsu, și, din multe întîmplărĭ a vremilor care s'aŭ urmat, adică războiul Rosii cu Poarta, boala ciumiĭ, scumpete bucatelor, iar, maĭ la urmă, și cumplita boală a holeriĭ, s'aŭ prelungit gătire bisericiĭ păn la leat 1831, cînd atuncĭ s'aŭ isprăvit și pren oserdie și osteneala bunuluĭ creștin, dumnealuĭ Panî Costescu Vel Vornic, fiindcă mă aflam la Iaș, și, întorcîndu-mă eŭ de la Moldova, la leat 1832, o am tîrnosit cu ajutoriul Maiciĭ D[o]mnuluĭ, a cărie nume să prăznuiește. Îndatoresc însă pre urmașiĭ mieĭ a ceti în condica pomelniculuĭ ce iaste de mine făcută și a urmà întocma cu a fi pomenit, eŭ, căt și părințiĭ mieĭ răposațiĭ, ce sînt trecuț în acea condică, ca, urmînd după a mea îndatorire, să afle și eĭ har înnaintea D[o]mnuluĭ, cînd va veni cu a sa slavă; amin. Filaret, arhiepiscop Apamii, năstavnic sfnt. monastirĭ Cîmpulunguluĭ, Moldovean.

271. 8. Pe o tablă de alamă:

O prè-milostiva mea stăpînă de D[u]mnezeŭ născătoare Maria, ce din Moldavia m'aĭ adus la ačastă sf. m[ă]n[ăsti]re pre care dintru ale tale pre a ta beserică o am zidit și care

întru al tău nume să cinstește spre slava a prea-Sf. Treimeĭ, te rog dintru adîncul inimiĭ meale ca, la înfricoșata zi a veniriĭ fiiuluĭ tăŭ și Dumnezeuluĭ nostru, prin a ta solire să mi se erte toate păcatele meale, căcĭ numaĭ tu știĭ cîtă luptă am avut cu înprotivniciĭ mieĭ pentru ačastă zidire, până cînd iarăș tu m'aĭ învrednicit a o zidi și a striga ție: Bucură-te cea plină de dar care întru adormire ta nu ne lașĭ pre noĭ; amin.

De Filaret Apamias, la a sa igumenie,
S'aŭ zidit acest lăcaș preste vechea temelie
Cu rîvna prea-însetată să-șĭ lase nemuritor
Al săŭ nume pre pămînt la ceĭ ce-sĭ viețuitor[ĭ],
Căcĭ și eĭ sunt muritorĭ, nu în veac viecuitorĭ.
Și eĭ mie să-mĭ urmeze, să fie nemuritorĭ,
Zidind zidire frumoase, un lăcaș dumnezeiesc,
Praznic a stăpîniĭ noastre, pre care mult o cinstesc,
Întru slava a preasfinteĭ Treimeĭ de o ființă,
Jertfa cea fără de sînge a săvărși cu credință.
Și spre a mea pomenire lasu o pildă la urmașĭ,
Bogăția să o lase, [să] nu fie pătimaș,
De bogăție cerească Evanghelia vorbește:
Omul să se nevoiască, căcĭ ia nu se maĭ sfîrșește.

1833, 7 Aprilie.

9. La paraclis (după o copie nouă, piatra fiind așezată în pămînt cu inscripția în jos): 272.

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh început-am de a zidi această sfîntă și dumnezeiască biserică întru Nașterea Sfîntuluĭ și slăvituluĭ Preditică Ioan încă maĭ d'innainte, fiind biserică de lemn; și, viind vremea de a putrezi, și rămîind sf. rugă de nu se putea face, ca să pomenească ctitoriĭ și răposați pă-

rinți carė sînt aice, văzînd eŭ, Teofan ieromonahul, năstavnicul sf. mănăstirĭ, că stă sf. rugă jos, din darul luĭ Dumnezeŭ şi al Maicii Sfinții Sale m'am nevoit de o am zidit şi o am înfrumusėțat cu toată podoaba, ca să avem vecnică pomenire. Şi s'aŭ făcut în zilele luminatuluĭ Ioan VV. şi Mitropolituluĭ chir Mitrofan. Vă rog, iubițĭ frațĭ, cari vețĭ fi năstavnic, să avețĭ purtare de grijă ca să nu stea făr de sf. rugă, ca să aflațĭ milă înnaintea județuluĭ sfînt. Iar cine s'ar ispiti a strica, a nu purtarea de grijă, să fie supt blestemul a 318 sf. părințĭ de la Nicheie. Iulie 5 zile, leat 7226 [1718], fiind ispravn. Vasile erodiacon, Ioan Logofăt ispravnic. — Acest Vasile erodiacon aŭ dat viile din Valea Beniĭ, ca să aibă vecnică pomenire.

Ioan-Vodă e Mavrocordat. Mitrofan, fost de Nisa, urmâ luĭ Antim Ivireanul.

273. 10. Pe un mormînt lîngă paraclis:

Suptŭ acastă piiatră să odihneşc oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Ilarion arhimandritul, şi s'aŭ pristăvitŭ în zilele pria-înnălțatuluĭ Domnŭ Ion Costandin Nicolae Voevod şi Mitropolit al Ug. chir Neofitŭ şi năstavnicŭ chirŭ Nicodimŭ egumenul ot Dolgopol şi isprăvnicel Costandin vnucŭ Varlaamŭ arhimandritŭ .... *[rupt]* ot Bucureştĭ, ca să aibă vecnica pomenire; 7253 [1745], Ghenare 8 d. Şi iar în într'acastă piiatră să pomeneşte numele răposatuluĭ Onisifor monah, şi să odihnescŭ oasile luĭ la schitul Hagiuluĭ, mța Ghen. 8 dni, vă leat 7235 [1727].

274. II. SF. TROIȚĂ (BISERICĂ DĂRÎMATĂ).

произволенїем ѡца и сь поспѣшенїем сна и сьвршенїем стго дха амин, вьздвиже с и сьтвори с и сьзиждь с сьй чстна ста прѣславна црков вь имѣ свтѣи Троици трисьщство вь єдинѡм бжство, и исписах се вь дны благочстивомꙋ и х[ри]с[т]ꙋлюби[во]мꙋ

гсднь нашем Іѡ Матеи Воевод, и потрꙋдих се и понꙋждах се рабь бжю жꙋпан Василаки и жꙋпаница ег Митина и снви им и родителе им жꙋпан Аслан и мтре ег Єлина и снви им жꙋпань Василїе Вист. и жꙋпаница ег Дꙋмитра и снви им и дѣдинци.... еи славь и Тꙋд[о]ра, Костантин, Зорѣ: вѣчна им памет. Пис мсца авг. в дны, в лѣт ӡзрм.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșitul Sfîntuluĭ Duh, amin, s'a înnălțat și s'a făcut și s'a zidit această cinstită, sfîntă, prea-slăvită biserică întru numele Sfinteĭ Troițe, a Dumnezeiriĭ celeĭ întreĭte într'unul singur, și s'a isprăvit în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn al nostru Io Mateĭ Voevod, și s'a trudit și s'a nevoit robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Vasilachi și soția luĭ Mitina și cu fiiĭ lor, și cu părințiĭ lor, dumnealuĭ Aslan și mamă sa Elina și fiiĭ lor, și dumnealuĭ Vasilie Vist. și jupăneasa luĭ Dumitra, și cu fiiĭ și cu moștenitoriĭ lor,... slav, Tudora, Constantin, Zorea. Veșnica lor pomenire. S'a scris în luna luĭ August în 2 zile, anul 7140 [1632].

Nu e vorba aicĭ de Marele-Vornic Aslan (cf. *Studiĭ și doc.*, V, p. 182), ci de un boierinaș de provincie cu acest nume.

LV.

Biserica din Băjeștĭ. 275.

De-asupra ușiĭ de intrare (după un desemn de d. G. Șapcaliu, profesor):

Cu vrearea Tatăluĭ și cu ajutoriul Fiiuluĭ, cu săvărșitul Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ urzitu-si-aŭ aĉastă sf[ă]ntă besearec[ă] d[i]n temeliia eĭ, hramul Uspenie B[ogorodi]țe, dintru osteneala robuluĭ [luĭ] Dumnezeŭ Mareș Băj[ă]scul Vel Vornic i suprujneța ego Mariia [și soția luĭ Maria], în zilel[e] luminatuluĭ Domnŭ Io Radu Lion Voivod; msța Sep. 15 dni, leat 7175 [1666].

Mareș începuse ca Logofăt în 1659 *(Doc. Cant.,* p. 10). În 1661 era Vistier-Mare *(ibid.,* p. 60). Ca Vornic-Mare găsim pe Mareș și în 1667 *(Gen. Cant.* p. 102). Pe urmă, supt Domnia luĭ Antonie din Popeștĭ,

el înnaintă la Bănie în locul luĭ Gheorghe Băleanu. Făcea politica Cantacuzinilor, și fata sa Ilinca ajunse soția luĭ Drăghicĭ, fiul cel maĭ mare al luĭ Constantin Postelnicul *(ibid.*, p. 111). Din neamul său maĭ jucă un rol numaĭ Iordachi, care fu decapitat la 1764 *(ibid.*, p. 140).

LVI.

Dragoslavele.

276. 1. Crucea de lîngă șosea:

произволенїе[м] ѡца и сь поспѣшенїе[м] сна и сьвршенїе[м] стѡ дха вьзвиженїа чеснаго и животворещаго крста вь молвое и вь похвало чсное вьзнес[е]нїе г҃а б҃а и спас нашего і҃с х҃а емѹжь днь *(sic)* **храм, вь днѣ благочстиви и бгохранимиі вѣрнаго прѣсвѣтлаго Іѡ Мадею Басарабь Воивод гнь и госпжда ег Илина. Писа сѣ сїе стою крсть мца авг. е д[н]і, в лѣт зр —** *[rupt]*.

Adecă:

«Cu voia Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh, ridicarea cinstiteĭ și făcătoareĭ de viață crucĭ întru rugăciunea și lauda cinstiteĭ Înnălțărĭ a Domnuluĭ Dumnezeŭ Mîntuitorul nostru Isus Hristos, al căruia este hramul, în zilele blagocestivuluĭ și de Dumnezeŭ ținutul adevăratul prea-luminatul Io Mateĭ Basarab Voevod, Domn, și Doamna luĭ, Ilina. S'a scris această sfîntă cruce în luna luĭ August 5 zile, anul 71 —.»

277. 2. De-asupra ușiĭ de intrare în biserică:

Cu vrearia Tatăluĭ și cu ajutoriulŭ Fiiuluĭ și cu săvrășitul Sfântuluĭ Dhu într'una sfănta Troiță nedespărțită, ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască biserică ziditu-se-aŭ den temelie de prea-creștinul și luminatul Domn Io Gligorie Ghica Voevod și luminată Doamn[a] Măriei Sale Mariia, întru cinstitul hram **Ѹспенїе прѣчисти бцѣ** [Adormirea precisteĭ Născătoareĭ de Dumnezeŭ], ca s[ă] fie întru pomenire de

veač. Și ispravnic Haci [Hagì] Ghiuca, mța Avg. 26 dni, văl. 7169 [1661].

În Septembre 1660, Grigore Ghica înlocuise pe tatăl său, Gheorghe-Vodă (v. *Studiĭ și doc.,* IV, pp. CCCVII-VIII).

LVII.

Rucărul.

1. Pe o piatră-pomelnic din vremea luĭ Antonie-Vodă, după nume, pe altă lature: 278.

Să s[ă] știe cum aŭ cumpărat ceștĭ frațĭ moș[i]e de la min[e] dea Radu i și Dinc[ă]; ce n'are trabă Ion.

2. De-asupra ușiĭ de intrare la biserica cea veche: 279.

Cu ajutorul luĭ D[u]mnezeŭ rădicatu-s'aŭ ačastă sf[ă]ntă biserecă dinŭ temelie cu toată cheltuiala dumnealuĭ jupănŭ Gheorghiie Necola Smerna Linotopitis [= din Linotopoi], eparhiia Castorea, hramu sf[ă]ntuluĭ marele-mucenicŭ Gheorghiie și a sf[ă]ntuluĭ mare m[uce]nicŭ Dimitrie.

'Εκτήσθη ἐκ θεμελιῶν παρὰ τοῦ κὴρ Γηόργη Νηκολάου Σμέρνα Λινοτοπήτης, γανβρῶς τοῦ Κλουτζέρη 'Αποστώλου ἀπὸ Κυπουλούνγου; leat 1780, April 23, 7288, ἀπρήλι κγ'.

3. Inscripțiĭ la zugrăvelile din pridvor: 280.

«Gura Iaduluĭ, Zorilă, Negrilă, Zghidarcea, Cocoșilă, Trăgilă. Care dorm Dumineca și nu merg la biserică, călugărițe.»

4. Grafit: 281.

Vaĭ de cel ce va face răŭ pe lume acesta, că sufletul aceluia va merge în focul de vecĭ.

5. În dosul stîlpilor: 282.

Această sf[ă]ntă beserecă din temelie în zilele prea-lu-

minatuluĭ Domnuluĭ nostru Io Alexandru Ioanŭ Ipsilant Voevodŭ, fiindŭ prea-sfințitŭ Mitropolitŭ chirŭ Grigorie, la anii de la Adamŭ 7281 [1773].

283. 6. Pe păretele din dreapta:

Costandin, Ionŭ zădarĭ otŭ Câmpulungŭ, mesița Avgustŭ 1782.

LVIII.

Posada.

284. Pe o cruce:

Acéstă sf[ă]ntă cruce s'aŭ rădicat în slava D[o]mnuluĭ nostru Is[us] H[risto]s de bl[a]gocestivul Domnŭ Io Costandinŭ Brâncoveanul Basarab Voevoda, la 23 de anĭ al Domnieĭ luĭ, când aŭ făcut și podulŭ acesta peste Dâmbovìță, fiind ispravnic Alexandru Șufarul Vălsănescul; și s'aŭ săvârșit la luna luĭ Octo[m]vrie 1 zi, la leatul de la Zidirea Lumiĭ 7220 [1711].

LIX.

Mănăstirea Nămăieștĭ.

285. Pe o icoană:

Acéstă sf[ă]ntă iconă s'aŭ înbrăcatŭ cu argintŭ prin osteneala robilor luĭ Dumnezeŭ Ianache Postelnicul, Petra, Ioanŭ, la leat 1798.

LX.

Schitul Trivale.

286. Piatră, care fusese odată de-asupra ușiĭ de intrare:

[Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutor]iu Fiiuluĭ și cu desăvrășit darul D[u]huluĭ Sf[ă]ntŭ [s'a rădicat acest sfânt și

dumnezees]cu lăcaș întru cinstea și lauda și marea mărire și frămseațe [aceleĭ din] Părintele și Fiiul și D[u]hul Sf[ă]nt nedespărțită Sf[ă]nta Troiță, cu nevoința [și cheltuial]a părinteluĭ Varlaam ŏ-aŭ fost Mitropolit Țărăĭ-Romăneștĭ, în zilele luĭ Grigorie [Ghica Voevod] și maĭ întăĭ episcop Rămniculuĭ și, dup[ă] lipsirea den Vl[ă]dicie închinător sf[ă]ntu[luĭ Ant]onie [= schivnic] aŭ rădicat aŏ[e]st sf. lăcaș în Domnia luĭ ȘerbanVod[ă], începăndu-s[ă] prim[ă]va[ra, iar pisa]nia s'aŭ pus în Domniia luĭ Costandin Voivod Brăncoveanul, ms. Sep. 10, l. 7207 [1698].

Tipărită și în *Rev. p. ist., arch. și fil.*, serie nouă, 1902, no. 1. Varlaam a înlocuit cîtva timp pe Teodosie ca Mitropolit muntean (cf. *Ist. (lit. religioase)*.

Încă din 1687 se făceaŭ daniĭ mănăstiriĭ *(Studiĭ și doc.,* V, p. 488, no. 29).

LXI.

Mănăstirea Vieroș (Viereș).

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 287.

....ctitorĭ vechĭ ertațĭ... și pre-acel noŭ... și lor cu toțiĭ urmațĭ... pentru Domnu vă rugațĭ și toțĭ supusă credință dațĭ....

E o inscripție zugrăvită la începutul veaculuĭ al XIX-lea, saŭ poate chiar în al XVIII-lea.

2. Pe un mormînt ridicat, în pronaos la dreapta: 288.

Suptŭ această piiatră să odihnesc oasele fericiților ctitorĭ acestuĭ sfănt lăcaș: Ivașco Vel Lo(ro)gofăt și a luĭ Albu Vel Clucer, Leordeniĭ, care la leat 7081 (1573) aŭ făcut o mănăstire și aŭ zidit biserica cea veche, care de mulțimea anilor dărăpănăndu-să, s'aŭ rădicat aceasta, precum să vede, de Samuil Tărtășăscul arhimandritul Mitro-

polieĭ și năstavnicul acesteĭ mănăstire, la leat 1834, în zileale prea-înnălțatuluĭ Domnu Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, spre veșnica pomenire a acelorаș ctitorĭ și a neamuluĭ lor.

Inscripția imită caracterul celor vechĭ. Cel ce a redactat-o nu știa că Ivașcu Golescu zace în mănăstirea moldovenească a Bistrițeĭ și că Leordeniĭ eraŭ numaĭ al doilea rînd de Goleștĭ (din veacul al XVII-lea încoace).

289. 3. Pe un mormînt, în pronaos, la stînga:

Aicea iaste îngropată roaba lu Dumn[e]zeŭ Axiniia[1], fata [luĭ] jupan Stroe Vel Ban și a jupăneaseĭ Vișeĭ ot Leurdeanĭ, și, când s'aŭ pristăvit, fost-aŭ în luna luĭ Dechi. 11, în zilele bunuluĭ creștin Io Mateĭ Basarab Voevod, leat 7155 (6 ?) [1646-8].

Acest Stroe Leurdeanu, soțul Vișeĭ din Goleștĭ, începe al doilea rînd de Goleștĭ prin nepotul săŭ de fiŭ. În 1660, el era Mare-Logofăt (v. *Doc. Cantacuzinilor,* pp. 9-10, no. XII: iscălitura sa pe p. 10). La 1646 fusese Mare-Vistier (*Studiĭ și doc.,* V, pp. 299-300, no. 29). Cf. Ilie Nicolescu, în *Noua Revistă Romînă* pe 1-iŭ Novembre 1901 (IV, p. 330 și urm.). Asupra relațiilor sale cu Cantacuziniĭ și amesteculuĭ sau în moartea luĭ Constantin Postelnicul, v. cartea mea *Despre Cantacuzinĭ.*

290. 4. Pe un mormînt apropiat (piatră lucrată cu florĭ; de-asupra, într'un cerc, o pasere):

A[de]c[ă]... ačasta piatră fost-aŭ înnălțată (?) acum d[e] [jupan]ul Mateĭ f[ost...] Vărtejanul [care aŭ trecut din] viața ačasta....

După slove, e de pe la 1700.

291. 5. Pe un mormînt, maĭ departe:

прѣстави с[е] раб бжю Никѹла снь жѹпан Строе лого[фе]т и матри его Виша, внок жѹпан Фота пост. и жѹпаниц. его Стана, и прѣст[а]ви с[е] вь дни блгочстивомѹ и хрѹлюбивомѹ

[1] D. Vasiliu Năsturel cetește (*Albina* pe Octombre 1904): Gherghina. Numele e destul de șters.

гнь нашемȢ Іω М[а]т[ею] Воивод, вь лѣт ҂зрмв, егда бисть ωтць его вь лѣвишское земле вь воиско, мсца ωк. вь ѕ дни.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Nicula, fiul dumisale Stroe Logofăt și al mameĭ sale Vișa, nepotul de fiică al dumisale Fota Postelnicul și al jupăneseĭ luĭ Stana: și a răposat în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn al nostru Io Mateĭ Voevod, în anul 7142 [1633], cînd era părintele săŭ în Țara Leșească la oaste, în luna luĭ Octombre 6 zile.»

Decĭ Vișa nu era fata, ci o ruda maĭ depărtată a celuĭ din urmă Golescu din linia veche (cf. Bălcescu, în *Magazinul istoric,* I, p. 389, nota 1. Stana, «nepoată» luĭ Ivașco Vornicul cel bătrîn din Goleștĭ, era cumnata luĭ Preda Brîncoveanu (Constandin Căpitanul, ed. Iorga, p. 133, nota 1). La 1631, Stroe stăpînia satele ce i se dăduse de zestre de către Stana și soțul eĭ Fota *(Studiĭ și doc.*, IV, p. CLXIII, nota 2). Necula trebuie să fi fost botezat de bogatul Vistier Necula *(ibid.*, V, p. 703). Asupra expedițieĭ luĭ Mohammed Abaza, Pașa de Silistra, împotriva Polonilor la 1633, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. CLXX; *Studiĭ asupra ist. Rom. în sec. al XVII-lea*, I, pp. 8-10. Pe atuncĭ Stroe era simplu Logofăt, nu Logofăt-Mare.

6. Pe alt mormînt, lîngă acesta: 292.

прѣстави с[е] жоупан Ȣдрѣ[1] логофет вь лто ҂зпе, вь дни благочистиваго Іω Алеѯандрȣ Воевод и что ес имаал стежаніе мало мног село, цигани, води и приложе стомȢ монастирȣ Вирош, [храм] стѣ Вьведеніе; ктω се покȢси по мое смрьти ωтети что ωт стго монастир, да ест проклѣт ωт ба и ωт тні стіх ωць, амин.

Adecă:

«A răposat dumnealuĭ Udrea Logofătul în anul 7085 [1576-7], în zilele blagocestivuluĭ Io Alexandru Voevod: ce a avut puțin: sate, țiganĭ, ape, le-a adaos sfinteĭ mănăstirĭ Viroșul, unde este hram Vovidenia; cineva cuteza, după moartea mea, a lua ceva de la sf. mănăstire să fie blestemat de Dumnezeŭ și de ceĭ 318 sfințĭ părințĭ [de la Nicheia]; amin.»

[1] Numele a fost cetit de alțiĭ; Codrea, Rodea, Prode. V. art. citat din *Albina.*

Mănăstirea Vieroșul a fost întemeiată la 7081 (1572-3), atuncĭ cînd frațiĭ Goleștĭ eraŭ în culmea puteriĭ lor. V. *Doc. Cantacuzinilor*, pp. 8-9, no. XI.

293. 7. Pe un mormînt, tot acolo (cu colonete și podoabe):

Suptŭ ačastă piiatră zac oasele răpoosatuluĭ eromonah egumen Iosafŭ ot Vierăș, și atuncia iara leatulŭ 7210 [1702], în luna luĭ Iulie în 7 zile, în zilele [luĭ] Io Costandin Voevod Basarab.

294. 8. În naos, la stînga (marmură cu florĭ alese pe margine):

† прѣстави с[е] госп[о]жда Єрина дьщера покоїнаго Іѡ Милош Коевод и сѹпрѹжница великаг храбора Албѹловѹ великомѹ ключар, в всех добрѣх делех хрстиѩнством ѹкрашеномоу вь дни благочистиваго Іѡн Алѯандрѹ Воивод, в лто ҂зп., мсца фр. ѕднь.

Adecă:

«A răposat Doamna Irina fata răposatuluĭ Io Miloș Voevod și soția mareluĭ viteaz Albul Marele-Clucer, cea împodobită cu toate lucrurile bune, creștineștĭ, în zilele blagocestivuluĭ Ion Alexandru Voevod, în anul 708 —, luna Februar 6 zile.»

Tipărită de Ilie Nicolescu, în *Rev. p. ist., arch. și fil.* pe 1903, p. Împreună cu celelalte slavone, în *Albina* pe Noembre 1904.

Miloș-Vodă, frate cu Alexandru Mircea, născut pe la 1530, muri în Februar 1577 abia.,V. *An. Ac. Rom.*, XVIII, pp. 2-3 și Hurmuzaki, XI, locurile arătate în tablă. Că el trăia în 1573-7 se dovedește în destul prin izvoarăle ce am adus înnainte în *An. Ac. Rom.*, *l. c.* Cînd s'a scris epitaful acesta, firește că Albul, soțul Irineĭ fiica luĭ Miloș, nu maĭ era în viață, căcĭ epitetul săŭ de «mare viteaz» vine de la moartea glorioasă de care se învrednici în 1574. Pe de altă parte, Alexandru Mircea însușĭ, arătat ca Domn, muri în Iulie 1577. Așa încît inscripția nu e completă la dată, cum se vede, de altmintrelea, și prin bucata de marmură lăsată după п, pentru a se maĭ săpa o cifră. Trebuia să fie 6 Februar 7085 (1577). Miloș muri abia la 20 ale luniĭ, dar cînd se lucră inscripția pentru Irina, vestea morțiĭ tatăluĭ eĭ era acum cunoscută. Miloș-Vodă despre care se spunea în 1596 că s'aŭ găsit pe drum niște scrisorĭ privitoare la el, recomandațiĭ, de prelațĭ grecĭ (Hurmuzaki, XII, p. 235), nu

e, de sigur, acesta, ci, precum se și spune cu acest prilej, un fiŭ natural al luĭ Alexandru, numit astfel după unchiul săŭ.

9. În față, la dreapta: 295.

† прѣстави сѣ жȣпань Албоу҆л великыи ключар: да се знает кьда ест дошел Іѡн Воевод и сь воиска и сь прѣлыщеніе над главȣ гсноу нашемȣ Іѡ Алеѯа[н]дрȣ Воевод, кьда хотѣл брат гсвоу емоу Іѡ Петроу Воевода оулѣзнȣти гсдрь ȣ землн молдовское сь скиптроу царовȣ, тогда вьси вѣрни болѣр гсдвоу ем[ȣ] ѡставили его загиноути глав емоу, инако нѣс[т] было, како ест сам бь свѣд[ѣ]тель, а азь не смь заборавил хлѣба гсвоу емоу, нь сам вратил лица кь вражмаси гсдвоу емȣ и сьтворил сам ползѫ главоу гсвоу емȣ, и тако скончах сѧ, мсц. април кд дны, вь стѫѧ срѣд и тѣкѫщомȣ лѣт ҂зпв, и бил сам имал тогда годинї кг.

Adecă:

«A răposat dumnealuĭ Albul Marele-Clucer: să se știe, cînd a venit Ion Voevod și cu oaste și cu înșelăciune asupra capuluĭ Domnuluĭ nostru Io Alexandru Voevod, cînd a vrut fratele Domnieĭ Sale Io Petru Voevod să intre Domn în țara Moldoveĭ cu schiptrul Împăratuluĭ, atuncĭ toțĭ credincioșiĭ boierĭ aĭ Domnieĭ luĭ l-aŭ lăsat să-șĭ piardă capul, și într'alt chip n'a fost, cum e martor unul Dumnezeŭ, iar eŭ n'am uitat pînea Domnieĭ luĭ, ci singur mi-am întors fața asupra vrăjmașilor Domnieĭ luĭ și m'am făcut însumĭ pavăză capuluĭ Domnieĭ luĭ, și așa m'am săvîrșit, în luna luĭ April 24 de zile, în Sfînta Miercure [a Paștilor], și fiind anul curgător 7082 [1574]; și am avut atuncĭ anĭ 23.»

Un hrisov de întărire pentru Ivașco, fratele Albuluĭ, pomenește această luptă (*Arch. ist.*, I, pp. 39-40). Prin altul, din 25 Ianuar 1575 (cellalt e din 30 Ianuar, de sigur același an), se daŭ mănăstiriĭ, pentru că în ea se află mormîntul luĭ Albu, cincĭ aspri din vama domnească (*ibid.*, p. 67, no. 79). Albu avu un fiŭ cu același nume, care era în 1575 Postelnic (*ibid.*). Goleștiĭ eraŭ fiiĭ Cluceruluĭ Radu, de supt Radu Paisie, care și el a apărat, în lupta de la Fîntîna Țiganuluĭ, «capul Domnuluĭ săŭ» (*ibid.*, pp. 68-9, no. 80). Pentru legătura de familie dintre Alexandru Mircea și Petru Șchiopul, v. *Studiĭ și doc.*, V, p. 703; cf. *ibid.*, VI, p. 661. — Pentru lupta de la Jiliște, v. Hurmuzaki, XI, p. XXV. Inscripția de față ar aduce folosul de a statornici data lupteĭ, dar 24

10

April n'a căzut Miercurĭ. Miercurea Mare a fost la 7 ale luniĭ. 14 April a fost Miercurĭ, — așa încît se poate ca inscripția să se fi scris tîrziŭ, și de aceia greșit.

LXII.

Mănăstirea Argeșuluĭ.

296. 1-2. Inscripțiile de pe fațadă (cea din dreapta de la Neagoe, ctitorul, fără dată), cea din stînga, de la Șerban Cantacuzino (care arată că a pus să se dreagă scara și temelia, și a schimbat, de sigur, și fațada, și, în sfîrșit, cea de de-asupra ușiĭ, care nu e maĭ veche decît păstoria celuĭ d'intăiŭ episcop de Argeș, din șirul cel noŭ, Iosif), se află în [Tocilescu și Lecomte du Noüy], *Curtea de Argeș,* pp. 33, 52, 54.

297. 3-4. Tot acolo se dă și inscripția de pe păretele despărțitor dintre pronaos și naos, care mărturisește despre zugrăvirea bisericiĭ, prin Dobromir zugravul, supt Radu de la Afumațĭ, și însemnările de pe păretele lateral din dreapta ale zugravilor celor noĭ din veacul al XVIII-lea.

I. Mormintele din Biserică.

298. 5. прѣстави се раб бжю Иωн Нѣгое Воевода и гсднь вьсеи земли Ѹгровлахїискои и подѹнавїю, мсца сеп. еі днь, в лѣт ҂зкд, крѹ҄г слнцѹ кѕ, крѹг лѹни еі, дем. иі, црствова д лѣт и пол. и моле се ихже вь изволит бити по нас да сѣ хранїет сіе малое покоище и дωм костем моим ıак б[и]ти неразрѹ҄шимо.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Io Neagoe Voevod și Domn a toată Țara-Românească și a părților dunărene, în luna luĭ Septembre 15 zile, anul 7029 [1521], crugul soareluĭ 26, crugul luniĭ 15, temelia 18. A domnit 9 anĭ și jumătate. Și rog pe ceĭ ce Dumnezeŭ îĭ va îngădui să vie după noĭ, să păzească adăpostul acesta mic și lăcașul oaselor mele, ca să fie nestricat.»

Și aicĭ anul e început la Ianuar. Pentru data morțiĭ luĭ Neagoe Basarab, v. *Pretendențĭ domneștĭ,* p. 17 și nota 6. Titlul de «Domn al părților dunărene» ca și expresia de «a împărățit» în loc de «a domnit» sînt luate din formularul oficial sîrbesc.

Trebuie să se ție în samă însă că încă de la 14 Septembre Sibiienii

trimeteaŭ un sol la Teodosię-Vodă, urmașul luĭ Neagoe («ad investigandum habitudinem Theodosii Wayvode»; Hurmuzaki, XI, pp. 844-5). La 17 ale luniĭ, un om al lor pleacă la regele Ungarieĭ pentru a da de știre «despre moartea luĭ Basarab-Vodă» *(ibid.)*. La 7 Septembre moartea luĭ Neagoe nu era cunoscută Brașovenilor *(Quellen der Stadt Kronstadt,* I, p. 355), dar se dădea de știre Vice-Voevoduluĭ Ardelean că Domnul «e bolnav» *(ibid.,* p. 356). Îndată i se aflâ însă (înnainte de 26 ale luniĭ) moartea *(ibid.,* p. 357). Aș crede că data cea bună a morțiĭ e *5,* nu 15 Septembre. Inscripția, saŭ întregirea eĭ cu data, pare a fi numai din vremea luĭ Radu de la Afumațĭ. Nicĭ socoteala Domnieĭ de 9 anĭ «și jumătate» nu e bună, căcĭ Neagoe împlinise ceĭ 9 anĭ încă din Ianuar. Cronica țeriĭ socoate maĭ bine: «anĭ 8[-9], lunĭ 8».

6. прѣстави се раб[а бжїа госпо]жда Ѳтана дьщи Іѡн 299.
Бас[а]рабь Воивод и г[о]спожде его Деспине и бывши г[о]спожда Іѡн Ѳтефана Воивода, а на сьмрьти приет лик аггелски и нарече се име еи монахїа Ѳофрониа, в лѣт ҂ЗЛД, мсц. фев. и днь.

Adecă:

«A răposat roaba [luĭ Dumnezeŭ] Doamna Stana, fiica luĭ Io Basarab Voevod și a Doamneĭ luĭ Despina, și a fost Doamna luĭ Io Ștefan Voevod, iar la moarte a luat shima îngerească și i s'a zis numele eĭ: călugărița Sofronia, în anul 7039 [1531], luna luĭ Februar 8 zile.»

Stana, fata cea maĭ mare a luĭ Neagoe, a fost măritată după Ștefăniță, Domnul Moldoveĭ. Ea s'a călugărit poate odată și în același loc cu mama eĭ, Despina (v. maĭ departe, în acest capitol, lămuririle la mormîntul Platonideĭ). Oasele eĭ aŭ fost aduse, de sigur, de sora sa Ruxanda, măritată a doua oară cu Radu Paisie. Cf. Hurmuzaki, XI p. 848, nota 1.

7. прѣстави сѧ раба бжїа Агг[е]лїна, дьщи Іѡн [Басар]аба 300.
Воивѡд и госпожда его Деспини, мс. а[в]г. г днь.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ Anghelina, fiica luĭ Io Basarab Voevod și a Doamneĭ luĭ Despina, luna luĭ August 3 zile.»

Anul nu e dat, nicĭ pentru moartea acesteĭ Domnițe, nicĭ pentru al celorlalțĭ copiĭ aĭ luĭ Neagoe. Eĭ murirâ după ce acesta aduse la Argeș rămășițele mameĭ sale, Neaga, în urma sfințiriĭ biserciĭ. V. *Ist. literaturiĭ religioase*, pp. 60-61.

301. 8. прѣстави се рабꙋ бжїю Їwн Їwн Воивwд снь Басарабь Воивwд и госпожда ег Дес[п]ин[н], мс. ное. кз днь.

Adecă :

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Io Ion Voevod fiul luĭ Basarab Voevod și al Doamneĭ luĭ Despina, în luna luĭ Novembre 27 de zile.»

302. 9. прѣстави се рабꙋ бжїю Іwн Петрꙋ Воивwд снь Іwн Бас[а]раб Воивод и гпод. ег Десп[ини], м. юн [ап. ?] еі.

Adecă :

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Io Petru Voevod fiul luĭ Io Basarab Voevod și al Doamneĭ luĭ Despina, în luna luĭ Iunie [April ?] 15.»

303. 10. прѣстави се рабь бжїи и многыи вь милости Іwань Радꙋль Великы Воеводь и господинь вьсеи земле оуггровлахїиские и подꙋнавїꙋ, снь великаго пре[добраго Рад]ꙋла Воеводи, вь лѣто ҂злз, мца генарь д днь, кржгь слнцꙋ з., индиктионь г.

Вѣдомо да е вамь бран... [rupt; 3-4 litere] вамь сказати еже сьтворихь азь: а. бои сьс Агарѣни, в. на Гоув.... [3 litere], г. на село Щтефѣни над Нѣжловь, д. на К[лежани], е. на Чокьнещи, ѕ. на градь Бꙋкꙋрещи, [з. на градь Тьрговище], и. над реко Аргишель, ѳ. над [село Плата, ї. на А]льмьнещи, над Телеорман, [аї.]... w вьсѣхь бои, на Грꙋма[зи]..., [вї.]...на Никополе, гї. на Ши[ш]товь..., [дї. над Поенари] градꙋ сьс хwрани, еї. на Гер[гица], [ѕі..], зї. на Слатине варош, иі. [на градь Бꙋкꙋрещи] сьс Владіславь Воевод, ѳї [на село Рꙋкьр], [к...] на Дидрихь, тогда дарова [rînd astupat cu ciment] и богатьство крѣпнои всл ѣди даросим . . . множествомь wбестоимь, ржкꙋ же помощ к вьсѣм простери милостивно; нинѣ здѣ лежж вь гробѣ мале еднь, wжидае ар-

хаггелскаго гласа, послѣднжѫ трѫбѫ, вьсего мира вьскрсеніе, стихїамь прѣмѣненїе, моле се ихже вь изволить прити по нас да сьхранеть сїе малое покоище и дом костемь моим, ꙗко бити неразд҄рꙋшимо.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ și mult-milostivul Io Radul Marele-Voevod și Domn a toată Țara-Românească și a părților dunărene, fiul Mareluĭ și [prea-bunuluĭ] Radul Voevod, în anul 7037 [1529], luna luĭ Ianuar 4 zile, crugul soareluĭ 7, indicția 3. Să vă fie știute războaiele ce vă voiŭ povesti, pe care le-am făcut eŭ: cel d'intăiŭ războiŭ cu Agareniĭ, al doilea la Gub[avĭ], al treilea la satul Ștefeanĭ lîngă Neajlov, al patrulea la C[lejanĭ], al cincilea la Ciocăneștĭ, al șeselea la cetatea Bucureștĭ, [al șeptelea la cetatea Tîrgoviștei], al optulea la rîul Argeșel, al noulea la [satul Plata; al zecelea la A]lămăneștĭ, pe Teleorman, [al unsprezecelea, cel maĭ iute și vîrtos], din toate războaiele, la Gruma[zĭ cu 7 sangeacurĭ], [al doĭsprezecelea] la Nicopol, al treĭsprezecelea la Șiștov [al patrusprezecelea] la cetate la Poienarĭ, cu țeraniĭ, al cincĭsprezecelea la Gherghița, [al șeisprezecelea iar la Bucureștĭ], al șeptesprezecelea la oraș la Slatina, al optsprezecelea [la cetatea Bucureștĭ], cu Vladislav Voevod, al nouăsprezecelea la satul Rucăr, al douăzecilea la Didrih. Atuncĭ m'a dăruit [Dumnezeŭ cu stăpînire și schiptru, și m'aŭ încins și cu caftan mohorît și cu cunună m'aŭ încununat și cu cinstea bogăției și cu multă mărire de dar aducătoare, și, cu mulțimea oștilor fiind încunjurat], și la mulțĭ am întins mînă de ajutor cu îndurare. Acum zac singur aicĭ în mormînt mic, așteptînd glasul arhangheluluĭ, cea de pe urmă trîmbiță, învierea a toată lumea, prefacerea stihiilor. Rog pe ceĭ ce Dumnezeŭ îĭ va îngădui să vie după noĭ, să păzească acest mic adăpost și casă a oaselor mele, ca să fie nestricat.»

Întăiul războiŭ al luĭ Radu «cu Agareniĭ» s'a făcut în părțile Ilfovuluĭ, de unde-șĭ trăgea obîrșia, înnainte de April 1522. A doua luptă e așezată de cronică la «Glubavĭ» (*Magazinul istoric*, IV, p. 269). Trebuie să se citească însă «Gubavĭ», cum se vede și în inscripție: satul Gubavĭ se află în jud. Vlașca, pl. Cîlniște. Lupta s'a dat cu Turciĭ din Giurgiu. Radu învinge și se așează 'n Bucureștĭ, Domn în șes. Ștefeniĭ

(de la Ștefúl) aŭ fost tot în Vlașca, ceva maĭ departe, «pe Neajlov»: lupta din această localitate face și ea parte din întâia campanie a luĭ Mehemed-beg. A doua campanie e tot în Vlașca (și tot în cursul iernii): biruința de la Clejanĭ (cronica citată) e cîștigată iarășĭ lîngă Neajlov, în părțile unde Mihaĭ Viteazul va birui la Călugărenĭ. După aceasta însă Turciĭ înaintează (ca și după Călugărenĭ): Radu se maĭ luptă — în zădar — la Ciocăneștĭ, în părțile Snagovuluĭ. El face puțină împotrivire la Bucureștĭ chiar. De aicĭ se retrage la Tîrgoviște — dacă Mitropolitul Neofit[1] a cetit bine. El trece din valea Dîmboviței în a Rîuluĭ Doamneĭ, în a Argeșeluluĭ, ce se varsă în acesta. Altă ciocnire la necunoscutul sat Plata (evident tot prin Argeș), apoĭ la Alimăneștĭ, în jud. Argeș, pl. Topolog. În sfîrșit, Domnul învins trece munțiĭ.

Cu ajutor ardelean, Radu se întoarce, în Iunie. El se coboară pe valea Oltuluĭ, bate pe Turcĭ la Grumazĭ, pe apa Teleormanuluĭ. Acum se ajunge până la Nicopol și Șiștov. E a treia campanie. Pentru luptele următoare, v. *Studiĭ și doc.*, III, p. XLVII. Neofit întregește Poienarĭ la no. 14, Bucureștĭ la no. 16 și Rucăr la no. 19. Asupra Dridihuluĭ (Dridov), lîngă Gherghița, v. *Studiĭ și doc.,* IV, p. CCLXXI; Cron. luĭ Constantin Căpitanul, p. 133. Lupta aceasta se dădu în 1524. Urmează întărirea luĭ Radu de către Turcĭ. Pentru data cea adevărată a morțiĭ luĭ, v. Gh. Bogdan-Duică, în *Arch. soc. șt. și lit. din Iașĭ,* IX, p. 313 și urm.

II. Morminte afară din biserică.

304. 11. прѣстави се раба бжїа гжда прѣосщенаго митрополита кѵр Ананїа Ѹгровлахїиское земли вь лѣт ҂з—, мсць —, кржг слнцꙋ —, кржг лꙋн. —, епакт. —, тем. —.

Ar ieși:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ Doamna — a prea-sfințituluĭ Mitropolit chir Anania al Țeriĭ-Româneștĭ, în anul 70—, luna—, crugul soareluĭ —, crugul luniĭ —, epacta —, temelia —.»

Dar aceasta n'ar avea sens. S'ar putea presupune că Anania, boier mare înainte de a fi Mitropolit, să fi avut ca soție pe o «Doamnă», văduvă saŭ fată de Domn. Dar atuncea ea ar fi trebuit să fie moartă la călugărirea soțuluĭ eĭ, ajuns apoĭ Mitropolit. Dacă e așa însă, Anania nu se putea să nu știe data morțiĭ. Faptul că se daŭ toate însemnările pentru a se întregi apoĭ cu cifre arată că e o piatră gătită de'nnainte

[1] *Biserica ortodoxă*, II, p. 638: de aicĭ a comunicat cine-va d-luĭ Tocilescu — v. *o. c.*, p. 46 — traducerea locurilor distruse saŭ nesigure, fără să-ĭ spuie însă unde le-a aflat.

(ca ale soților Rareș la Pobrata) de însușĭ acela care doria să fie îngropat supt ea.

Decĭ se impune părerea că treĭ cuvinte din inscripție sînt greșite și că avem înaintea noastră inscripția pentru Anania însușĭ. Genetivul la **прѣосщенаго митрополита** în loc de nominativ se află și în inscripția următoare, redactată în acelașĭ timp. Anania era Mitropolit în 1545 încă, fiind pus de Radu Paisie. El trăi întăiŭ și supt Domnia luĭ Mircea Ciobanul, dar, compromițîndu-se apoĭ prin prea multă aplecare față de înlocuitorul acestuia, Petrașcu-cel-Bun, fu ucis de Mircea întors în Scaun, la 1558, în ziua de 3 Februar (cf. Hurmuzaki, XI, pp. VII-VIII și *Ist. lit. religioase*, locurile arătate în tablă). V. Hurmuzaki, XI, p. 888.

12. **прѣстави се раба бжїа гжа монахїа Платонида и скончасе вь Сибию вь лѣт ҂зѯв, мсца ген. л днь, и по в лѣт принесе ѫ прѣосщенаго митрополит кѵр Ананїа.** 305.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ Doamna călugărița Platonida, și s'a săvîrșit la Sibiiŭ în anul 7062 [1554], luna Ianuar 30 de zile. Și după doĭ anĭ a adus-o prea-sfințitul Mitropolit Anania.»

Platonida a murit la Sibiiŭ pe vremea Domnieĭ luĭ Mircea Ciobanul. Ea era decĭ o pribeagă și o *Doamnă*. Cînd Petrașcu-cel-Bun domnia în 1556, Mitropolitul însușĭ a mers să-ĭ aducă oasele (el merse în Ardeal și în 1554; Hurmuzaki, XI, p. 791). El le-a așezat la Argeș, unde nu se îngropaŭ decît rude de-ale ctitoruluĭ Neagoe. Dintre ele lipsește însă tocmaĭ Despina, soția sa. Știm că aceasta și-a petrecut ultimiĭ anĭ din viață la Sibiiŭ, unde o găsim judecîndu-se cu un argintar și la 1524 (*Studiĭ și doc.*, III, p. LXXV). Ultima oară ea apare în socotelĭ ardelene la 1536 (Hurmuzaki XI, p. 755). Despina se întorsese în țară supt Radu de la Afumațĭ ginerele eĭ, apoĭ fugi și nu veni iarășĭ decît în Domnia luĭ Radu Paisie. care i se făcuse al doilea ginere (de și se dădea drept frate cu Radu de la Afumațĭ). Ultima eĭ pribegie fu supt Mircea Ciobanul. Nu știm cînd s'a făcut călugăriță.

13. **прѣстави сѧ рабꙋ бжю жꙋпан Костандин, сном Предеи Спьтар** și muma luĭ Stanca, fata log. Prăvuluĭ ot Ruda, nepot Bădicanuluĭ, **вь дни Їѡ Матею Воевод. Пис мсца дек. ї дни, вь лѣт ҂зрмѳ, а ѡт рждество Хво ҂ахз.** [= A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Costandin fiul Predeĭ Spătar... în zilele luĭ Io Mateiŭ Voivod. Scris în luna luĭ Decembre 10 zile, în anul 7149=1640, iar de la 306.

Naşterea luĭ Hristos 1607; *sic.]*. Şi pentru pomeana părinților şi a luĭ şi a moşilor luĭ aŭ lăsat aicĭ în sf[ă]nta mănăstire: Şegarcea jum[ă]tate sat, partea luĭ tot[ă], care iaste l[a] gura Oltuluĭ şi partea de la Stălpĭ, de jos de Bucureştĭ, care a fost al moşe-sa Grăjdană.

Şi în Tocilescu, p. 63, nota. Pentru Grăjdana, soțul eĭ, Leca Spătarul şi alțĭ nepoțĭ, v. *Studiĭ şi doc.,* IV, p. CLXII, nota 4 şi p. CCLXIX, nota 7.

307. 14. Supt aceasta piatră odihnescu-s[ă] oasel[e] roabeĭ luĭ Dumnezeŭ jupanițiĭ Cheajniĭ carea aŭ fostŭ jupaneasa jupanuluĭ Ivaşco Vel Armaş, şi se-aŭ pristăvitŭ în zilele răposatuluĭ Domn Io Mateaiŭ Voivod Bas[a]rabŭ, vă meas. Oct. vă 5 dni, vleat 7150 [1641-2].

Armaş al luĭ Mateĭ şi apoĭ al luĭ Constantin-Vodă Cîrnul, Ivaşco trecu cu acesta în Ardeal, la 1659 *(Studiĭ şi doc.,* IV, p. 57, no. LIII).

308. 15. Supt acăstă piiatră odihnescu-se osele robuluĭ luĭ D[u]mnezeŭ Ioanŭ sinŭ jupan Pătru cupețu ot Argeşŭ, care s'aŭ prestăvit la leat 7255 [1747], Avg. 25, şi aŭ lăsat sfinteĭ mănăstirĭ partea luĭ de moşie den Cerbureniĭ. Iunie 29, leat 7264 [1756] s'aŭ prestăvit şi robu luĭ Dumnezeŭ Ionichie monahu Berindescu, şi s'aŭ îngropatŭ aicĭ în mănăstire, şi aŭ lăsat sfinteĭ mă[nă]s[tirĭ] moşiia Turburia şi doao roate de moară în oraşu Argeşuluĭ.

III. Pe moaşte.

309. 16. Acăstă cutie, întru care să păzeaşte cinstita mînă a sfnt. Nifon patriarhuluĭ Țarigraduluĭ, s'aŭ făcut cu osîrdia smerituluĭ episcop al Argeşuluĭ chir Iosif; 1795, Avgust 11.

310. 17. Cinstitul cap al sfnt. muč[enic] Bachu.

311. 18. Cinstitul capŭ sfnt. Nifon patriarhul Ț[a]rigraduluĭ.

Ačastă cutie s'aŭ fost făcut de răposat arhim[andritul] Argeș. chir Parthenie, și s'aŭ adus la maĭ bună podoabă de smeritu ep[i]scopu Argeșŭ, Iosifŭ; 1799.

19. Io Costandin Șărban Voevod i g[os[p[o]j[d]a Balașa. Νήφονος πατρ. [= al luĭ Nifon Patriarhul]. **312.**

20. În păretele din dreapta, afară: **313.**

Dreptŭ acestŭ locŭ odihnescu-se osele robuluĭ luĭ D[u]mnezeŭ Parthenie shimonah, ce-aŭ fost igumenŭ aicea 14 anĭ, pănă la leat 93, căndŭ s'aŭ făcutŭ mănăstirea Scaunŭ de episcopie. Și acumŭ la leat 1797, Sept. 20, aŭ răposatŭ, fiind preasfn. părintel[e] chir Iosif întăĭ episcop.

21. Pe o icoană: **314.**

госжДж Деспина; госжДж Стана; госжДж Роѯанда.

Adecă:

«Doamna Despina [și fetele eĭ]: Doamna Stana, Doamna Roxanda.»

22. Pe alta: **315.**

вльдичице прими дшоу раба твоижго Іωн Θеодосіе Воевода и принесе си соут[ст]во емоу. гсжда Деспина.

Adecă:

«Stăpînă, primește sufletul robuluĭ tăŭ Iou Teodosie Voevod, și adu-l la județul tăŭ. Doamna Despina.»

Ea e făcută în haine de jale, cu copilul încoronat, mort în brațele eĭ

Jos:

Ačastă sf[ă]ntă icoană fiind foarte veche și stricată, s'aŭ meremetisit prin osîrdiia presfințituluĭ mie stăpîn chir Iosifŭ episcopul Argeșuluĭ, la leat 1801.

23. Pe un patrafir, așa zisul *brîŭ al luĭ Neagoe*: **316.**

вь градѣ Слоуцкь.

Adecă:

«În orașul Sluczk [în Polonia].»

317. 24. Pe o fîntînă (astăzĭ piatra e pusă de-o parte):

Aĉastă apă limpede și lină,
Dinŭ firea eĭ reace și bună,
Vederiĭ mult veselitoare
Și setiĭ potolitoare,
Dinŭ izvoarăle adănculuĭ
S'aŭ scos în fața pămăntuluĭ
De Iosifŭ smeritŭ episcopul,
Cu Meletie bun iconomul,
Ca cine va bea să mulțumească
Și pre eĭ să-ĭ pomenească,
Că pentru aĉasta s'aŭ îndemnat
Și la acest locŭ bun o aŭ mutatŭ:
Unul adecă dănd cheltuiala,
Iar celalaltŭ puindu osteneala.

Anulŭ 1800.

318. 25. La fîntîna zisă a meșteruluĭ Manole:

Cursul apeĭ din fîntînă,
Cînd iaste reace și bună,
La ia mult norod să adună
Ca setea să-ș potolească,
Inima să-șĭ răcorească,
Vederea să-șĭ veselească,
Și cine bea mulțămeaște
Și pre ctitorĭ proslăveaște,
Cu toțiĭ îĭ fericiaște.
Și, pănă cînd apa curge,
Pomenirea nu se stinge,
Ci și maĭ mult să adaoge,
Că curge cu'ndestulare:

Acasta sfîrşit nu are,
Şi ca să bea fieşcare.
Acest izvor era tăinuit,
Din vechime negăndit,
Pănă acum cînd s'aŭ înnoit,
Făcîndu-să întăiŭ cercare
Pentru gustul care-l are:
Aşa aŭ şi găsitŭ cu cale,
Că 'ndată cum o aŭ aflat,
Într'acest loc o aŭ mutat,
Bun lucru cu adevărat,
Preasfinţiia Sa stăpînul
Iosif episcopul cu Meletie iconomul,
Căcĭ şi aicĭ s'aŭ ostenit
Şi nu puţin aŭ chieltuit
La cişmele ce-aŭ făcut,
Cum şi alte lucrurĭ multe,
Cu marĭ cheltuielĭ făcute,
Pre afară şi în curte.

26. Pe o cruce: 319.

Cu vrerea Tatăluĭ şi cu ajutoriul Fiiuluĭ şi cu săvărşire D[u]huluĭ S[fă]ntŭ, aminŭ, rădicatu-s'aŭ această sfăntă cruce întru pomenirea mareluĭ m[u]č[e]nicŭ Gheorghie, în zilele creştinuluĭ Io Gligorie Ghica Voevod, cu bl[a]gosloveniia Mitropolituluĭ chir Stefan şi cu toată nevoinţa igumenuluĭ Theodosie, cu toată cheltuiala mănăstiriĭ: într'aceaia vreame fost-aŭ [înfricoşata] ciumă în toată ţara, şi la acastă mănăstire încă s'aŭ petrecut Stefan egumenul de acastă morte: [večnica luĭ] pomenire...; 7170 [1661-2].

LXIII.

Mănăstirea Snagovul.

320. 1. Vechea pisanie, pe o piatră așezată acum înnaintea altaruluĭ, lîngă acea care, după tradiţie, acopere rămășiţele luĭ Vlad Ţepeș:

вь им[е] вьсем хва[л]ноеим бꙋ и похвалꙋ прѣ пѣ...[o literă] е [= прѣпдбные] мтри бцеи, чстное и славное еж благовѣщеніе иже ꙋмномꙋ и повествномꙋ вьсемꙋ мирꙋ радост, вьздвижест и сьзда сіе чстні и мастиви и с[т]ьи храм ѿ ѡснованіе сь прочими покоичиини доми и мали келіи послѣднїим вь архїереѡх сщенним митрополит Серафим, егда ѿ прстла извьжденьбыст, сь до[бро]волним трꙋдом и настоанїемь ѿ еже вь дасть его вꙋстежаніе, вь дни благочестиваго Іѡ Михнѣ Воевода и мти его госпожда Екатерина, гспдтвꙋещимь вь Богданствꙋ земли Іѡ Петрꙋ Воевода, текꙋщимь лѣтомь ҂зчѕ, а ѿ рождества хства ҂афпи.

Adeca:

«În numele tuturor celor lăudaţĭ aĭ luĭ Dumnezeŭ și întru lauda cuvioaseĭ Maice de Dumnezeŭ născătoare, cinstita și slăvita eĭ Bună-Vestire, care e înţeleaptă și povestită bucurie a toată lumea, s'a ridicat și zidit acest cinstit și milostiv și sfînt hram din temelie, cu celelalte case de locuinţă și micĭ chiliĭ de cel de pe urmă între archiereĭ, sfîntul Mitropolit Serafim, cînd a fost alungat din Scaun, cu osteneala de bună voie și cu cea care e de la Dumnezeŭ dată a luĭ avere, în zilele blagocestivuluĭ Io Mihnea Voevod și mameĭ luĭ, Doamna Ecaterina, fiind Domn în ţara Moldoveĭ Io Petru Voevod, anul curgător 7096, iar de la nașterea luĭ Hristos 1588.»

Această pisanie nu privește mănăstirea cea mare, singura păstrată astăzĭ, și al căreia hram e Vovedenia[1], ci una din cele două biseri-

[1] Inscripţia de pe panaghiar (la Odobescu, *Rev. Romînă*, III, p. 363) trebuie cetită astfel: сьтвори сьи панагіар жоупан Држгыч вел столник [nu винтилескомꙋ] вь храм ѡбнтѣл пречтыѧ вьве[де]ніе, монастыр ѿ Снѣгов, в лт ҂зцлѕ,

cuțe, ce eraŭ odinioară pe lîngă dînsa și din care cealaltă era închinată Adormirii Maicii Domnului. V. Pavel de Alep, trad. Cioran, p. 213. Serafim fu Mitropolit în tot cursul celor două Domnii ale luĭ Mihnea Turcitul.

2. Pe păretele de către altar al zidului ce desparte pronaosul de naos: 321.

Οὗτος ὁ ναὸς ἐκ πολλοῦ φθήρεις χρόνου, ἀκλεὴς ἐτύγχανε τὸ 'πεῖν δι 'ὅλου.
Καὶ τῶν ἐχόντων ἐκ πολλοῦ τούτον πρόσθεν οὐδεῖς ἐμερήμνυσεν, οὐκ οἶδα
[πόθεν.
Νεύσει δὲ θείᾳ ἱδροσθεὶς [—ἱδρυσθείς] ἐπὶ θόκου [—θρόνου], μᾶλλον δὲ
[προνοίας τε τῆς Θεοτόκου,
Ὁ πανευσεβὴς Καρατζᾶς Ἰωάννης ἡγεμών, ὁ ἔνθεος Δακίας πάσης,
Ἄνδρα συνεστήσατο ἀρχιερέα ἄξιον καὶ ἄριστον εἰς τὰ πρακτέα,
Οὗ κλῆσις ἐκράτησε πάνου ἀξία [numele e șters, îndreptat și azı
[neinteligibil] ἡ εὐκοσμία,
Ὅστις καὶ ἀνήγειρε, κατακοσμήσας, τοῦτον τὸν ναὸν ὡραῖον καταστήσας.
Ὅσοι δὲ τοῦτον ὁρᾶτε θαυμασίως, μυρίαν = [μνήμην] ποιεῖστε τοῦτου τε
[ἀϊδίως.

Ἔχον... [șters].

1815, Ἰουλίου 5.

Adecă:

Această biserică, de multă vreme fiind stricată, ajunsese a fi, să
[zicem, ticăloșită cu totul,
Și ctitoriĭ ceĭ de mult nu se'ngrijiaŭ de loc, nu pot să știŭ
[pentru ce,
Ci, cu voia luĭ Dumnezeŭ fiind pus în Scaun, maĭ ales prin grija
[Fecioareĭ,
Prea-cucernicul Carageà Ioan, Domnul, dumnezeiescul al Dacieĭ
[toate,
A pus archiereŭ pe un om vrednic și prea-bun la fapte,
A căruĭ chemare cu totul vrednică... a fost orînduiala,
Care și 'mpodobind, a 'nnălțat-o, făcînd acest frumos templu,
Iar ceĭ ce vedețĭ pe acesta 'n minune, pomeniți-l în vecĭ...

1815, 5 Iulie.»

ѕнлз. («A făcut acest panaghiar dumnealuĭ Drăghicĭ Vel Stolnic, la hramul de locuință Voevedenia Precisteĭ, mănăstirea Snagovuluĭ; în anul 6939=1431, Iunie 7).»

322. 3. Ctitoriĭ: de o parte, Neagoe, Doamna Despina și Teodosie (greșit adaus, în loc de Neagoe: «Mircea Voevod», iar, în loc de Despina: «Io Mihail Basarab, Vlad Țepeș al 4 Voevod»); de alta, Mircea Ciobanul, Chiajna și copiiĭ lor: Petru, Radu și Mircea.

323. 4. Grafit:

a) Costea Duca; 7247 [1738-9].

Пис азь Бадеа граматикь ѡт Доброшьщ, вь дни Іѡ Антоніе Воевод, юн. кд дні, вь лѣт ҂зрон.

Adecă:

«Am scris eŭ Badea Grămătic din Dobroșăștĭ, în zilele luĭ Io Antonie Voevod, Iunie 29 de zile, în anul 7178 [1669-70].»

c) Eŭ zugrav Neagul calfa.

324. 5. Pe o piatră de mormînt:

посѣчень бысть жѹпан Ѹдрѣ ѡт Мирчѣ Воевода вь село Ѡнчещи, бь[ість же снь] Драгѡмирь Постелникь и жѹпаница ег Маріа, вь лѣт ҂зѮа, мца ноем. ді.

Adeca:

«A fost tăiat dumnealuĭ Udrea de către Mircea Voevod în satul Onceștĭ; a fost fiul luĭ Dragomir Postelnic și al jupănițeĭ luĭ Marga, în anul 7061 [1552], luna luĭ Novembre 14».

Onceștiĭ aceștia trebuie să fie ceĭ din Vlașca. Pentru motivul tăieriĭ luĭ Udrea, v. Hurmuzaki, XI, p. IV.

325. 6. Pe alta:

прѣстави се рабь бжїи Прьвѹль великиі дворникь вьсеи земли Ѹггрѡвлахїискои и подѹнавїѹ вь [лто] ҂зк (?)[1], мца іѹніа г (?) днь, вь сѫботѫ, вь часъ. д. днѣ; вѣчна емѹ памѧть.

[1] Mi s'a părut că recunosc întăiŭ н, ceia ce nu se poate. Odobescu (*l. c.*, p. 373) cetește: к, și data de luna є.

Adecă :

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ Pîrvul Marele-Vornic a toată Țara-Romănească și a părților de la Dunăre, în anul 7020 [1512], luna Iunie în 3(?) zile, Sîmbătă, la ceasul al 4-lea din zi; veșnica luĭ pomenire.»

Sînt sigur că acest Pîrvu e Craiovescu, fiul luĭ Neagu și fratele Banuluĭ Barbu. Supt Vlad Călugărul, el e, în adevăr, Mare-Vornic de la 1487 la 1496, adecă până la sfîrșitul Domnieĭ (Lăpĕdatu, *Vlad Călugărul,* p. 69). Tot Vornic-Mare îl găsim supt Radu-cel-Mare, urmașul Călugăruluĭ *(Studiĭ și doc.,* VI, p. 456, no. 8). Supt același Domn în 1505 el nu maĭ avea dregătorie, ci era numaĭ «Pîrvul de la Craiova», Craiovescul *(ibid.,* p. 455, no. 2). Și supt Mihnea Pîrvu se întîmpină apoĭ, tot ca Vel Vornic *(ibid.,* no. 3), ca și supt Vlăduță, și chiar supt Neagoe dar numaĭ la început. Pîrvu îngropat la Bistrița e decĭ al doilea Pîrvu, precum Barbu Banul mort la Viișoara era al doilea, iar cel din 1542 era al treilea Barbu. V. Const. Căpitanul, ed. Iorga, p. 53, nota 2 și Lăpedatu, *o. c.,* p. 31, nota 5.

7. Pe alta : **326.**

посѣчень бысть жѹпан Барбѹша ѡт Алеѯандрѹ Воевода вь варош Бѹкѹреци, и бысть же снь Драгомир постелникь и мати его монахїа Ефросина, мсц. сеп. д днь, вь лѣто ӡзои[1].

Adeca :

«A fost tăiat dumnealuĭ Barbușa de către Alexandru Voevod în orașul Bucureștĭ, și a fost fiul luĭ Dragomir Postelnicul și al maĭneĭ luĭ monahia Efrosina, luna Septembre 4 zile, în anul 7078 [1569].»

E frate cu cel de la no. 5. Maria se călugărise ca Eufrosina. Pentru motivul ucideriĭ luĭ, v. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

8. Pe alta : **327.**

[посѣчень бысть] жѹпан Крачѣ ѡт Алеѯандрѹ Воевод вь варош на Бѹкѹреци, и быст же снь Драгомир п[ос]телникь и мти его монахїа [Ефросина]....

---

[1] Anul lipsește în copia mea, dar se află la Odobescu, *l. c.*, p. 383.

Adecă :

«[A fost tăiat] dumnealuı Cracea de către Alexandru Voevod în oraș la Bucureștĭ, și a fost fiul luĭ Dragomir Postelnic și al mameĭ luĭ, monahia [Efrosina].....»

328. 9. Pe alta:

[посѣч]ень бысть жоупань Радꙋл стwлникь за (?) Ѧлиѯан-дроу Воевода, и быст же снь Драгомир постелникь и мти его монахїѧ Єфросина, вь лѣт ҂зон, мца сеп. д днь.

Adecă:

«A fost tăiat dumnealuĭ Radul Stolnic e către Alexandru Voevod, și a fost fiul luĭ Dragomir Postelnic și al mameĭ luĭ, monahia Eufrosina, în anul 7078 [1569], luna Septembre 4 zile.»

Aș ceti: 1568 (7077). V. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

329. 10. Pe alta:

прѣстави сѧ раба бжїѧ монахїа Єфросина по сьмрьти .д. сны, иже посѣчени быше; вѣчна [еи] памѧт; прискрьбна мти до смрти.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ monahia Eufrosina după moartea a 4 fiĭ, cari aŭ fost tăiațĭ; veșnica eĭ pomenire! Prea-întristată mamă până la moarte!»

Inscripția o dă Odobescu, *Rev. rom.*, II, p. 384. Piatra se afla încă la locul eĭ în toamna anuluĭ 1903. Acum (Octombre 1904) n'am maĭ aflat-o.

330. 11. Pe alta:

прѣстави сѧ [раб]ь [бж]їи монахь Іwаннь великы л[о]го-федь вь дны благочьстиваго и хстолюбиваго Іw Басараб Вое-вода, в лѣт ҂зкв, мць фв. д.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ monahul Ioan Marele-Logofăt,

în zilele blagocestivuluĭ şi de Hristos iubitoruluĭ Io Basarab Voevod, în anul 7022 [1514], luna luĭ Februar 4.»

Vlad Călugărul avuse ca Logofăt pe Staico, ginerele său, care rămase şi supt cumnat, Radu-cel-Mare (Lăpĕdatu, pp. 64, 69). Acesta *începe* cu el (1500), dar în 1501 are pe Barbul (Craiovescul). Peste puţin el mărită pe sora sa Caplea cu Bogdan, şi acesta e Mare-Logofăt în 1505 şi în tot restul Domnieĭ. Mihnea-cel-Răŭ pune în locul luĭ Bogdan pe Tudor. Bogdan e Mare-Vornic supt Vlăduţă, iar Logofeţia o are Oncea. Neagoe începu cu Ioan, care se călugări îndată şi muri. Cf. *Studiĭ şi doc.*, VI, pp. 455-6, 592. Îl găsim ca Stolnic supt Mihnea şi Vlăduţă şi ca Logofăt la 29 Septembre 1512 *(Arch. ist.*, I[1], pp. 142-3).

12. Pe alta: 331.

.... прѣwсщени ... митрополит Серафїмь .... вь дни Іw Михнѣ В[оевода]....

Adecă:

«[A răposat] preaosfinţitul... Mitropolit Serafim... în zilele luĭ Io Mihnea Voevod....»

Odobescu *(Revista Romînă,* III, p. 385; *Scrierĭ,* I, p. 430) maĭ cetia şi anul 7098. În 7096 în adevăr Serafim era în viaţă (v. no. 1). În 1591 (7099) Mihnea nu maĭ era Domn. Cf. şi *Ist. lit. religioase*, p. cv, nota 5.

13. Pe alta: 332.

[посѣчень бысть жȣп]ань Дима с[толник wт] Михаил Воевода, вь лѣт ҂зрг, мсца ноем. кг[1].

Adecă:

«[A fost tăiat dumnealuĭ] Dima [Stolnicul de] Mihail Voevod, în anul 7103, luna luĭ Novembre 23.»

Azĭ nu se maĭ cunosc literele în care Odobescu a cetit посѣчень бысть. Mihaĭ ucisese cu cîteva zile înnainte pe Turciĭ din Bucureştĭ. Dima fusese Stolnicul luĭ Ştefan Surdul. Cf. Hurmuzaki, XI, p. 904; *Studiĭ şi doc.,* I, p. 436, nota 1.

Odobescu maĭ are (p. 386) piatra de mormînt a Logofătuluĭ Stoica

[1] La Odobescu, p. 385: кн.

din Crăcĭanĭ, mort supt Alexandru Iliaș, la 7 Iunie 7136 (1628). Ea nu se maĭ află acum, de și am văzut-o încă în 1903.

333. 14. Pe un potir:

Dram. 229. Ghioca zlătarul. † Anthim tipograful, 1694 (cifre).

334. 15. Icoane de la Nicolae din Enos (Νικόλαος ὁ ἐξ Αἴνου), 1798-1806, așezat în Bucureștĭ.

335. 16. Pe dvere:

Acest[e] dver[e] făcutu-s'aŭ cu osărdiia și toată cheltuiala smerituluĭ Nicodim ierodiiac sni Ștefan Greceanŭ biv Vel Sluger, hărăzindu-le la sf[ă]nta mănăstire Snagov, pentru a sa pomenire, la leatŭ 1790, April 23.

Săpat:

Nicd. ierod. 1790.

Asupra acestuĭ traducător de cărțĭ religioase, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* tabla. El stătu apoĭ (până prin 1811) la mănăstirea Căldărușanĭ.

III.

OLTENIA.

LXIV.

Schitul Şerbăneştĭ.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 336.

Acĕastă sfăntă şi dumnezeiască biserică, întru care să cinsteaşte şi să prăznuiaşte hramul sf[ăn]tuluĭ apostol şi evanghelistŭ Mafteĭ, iaste zidită din temelie cu toată cheltuiala dumnealuĭ jupan Mateĭ snă Dumitraşco Morănglavi i jupaniţa ego Mariia, în zilele luminatuluĭ D[o]mnŭ Io Costandin Nicolae Voivod, Iun. 13, 7254 [1746].

Şi în Ghenadie al Rîmniculuĭ, *Visite canonice,* Bucureştĭ, 1892, p. 233.

2. În bolta uşiĭ, înnuntru: 337.

Făcutu-s'aŭ acĕastă sfăntă mănăstire prinŭ osteneala dumnealuĭ jupanŭ Mateĭ Morănglavi ca să fie pentru pomenirea dumnealuĭ şi a totŭ neamuluĭ dumnealuĭ, în zilele luminatuluĭ Domnŭ Ioan Costandin Mihaĭ Racoviţă Voevod, la anul 7262 [1753], Octomvrie dnă 2, fiindŭ zugraviĭ popa Gheorghe i brati ego, Andreĭ, Vasilie, Stanŭ, Gheorghie.

Tot acolo, p. 233. Şi aicĭ data e greşită în publicaţia luĭ Ghenadie: dacă în Octombre 1763 — căcĭ el ceteşte 7272=1763 — Constantin Racoviţă maĭ trăia încă şi se afla în Domnie, şi în 1753 acesta stăpînia, ca unul ce venise în Scaun în cursul veriĭ (*Gen. Can.,* p. 123 şi nota 2). Morunglav se chiamă un schit în Argeş şi un sat în Romanaţĭ. Egumenul celuĭ d'intăiŭ sat era în ceartă de moşie cu Barbu I-iŭ Ştirbeĭ (*Studiĭ şi doc.,* V, pp. 329-30, n-le 129-30).

3. Chipurĭ ctitoreştĭ: Morănglavul, tatăl săŭ, fiŭ al luĭ Giura, Ilina; 338.
Giura şi copiiĭ luĭ: Dumitraşco, Preda, apoĭ Pătraşcu, fratele luĭ Giura

și soția luĭ, Mușa; Maria, soția luĭ Mateĭ, ctitorul, Stoica și soția luĭ, Sora. Într'o ocniță: «Stan Stănescu din Cerna, ispravnicu acești bisericĭ», Preda și Fota Priotescu, Stanca și Pătru, fratele luĭ Dumitrașcu, cu copiiĭ luĭ: Vochița și Ienache.

Ctitoriĭ sînt dațĭ altfel în Ghenadie, *l. c.*, p. 234.

LXV.

Schitul Dobrușa.

339. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Aŏastă sfăntă și dumnezeiască biserică, carele este în hramul Voveadenii Precistiĭ b[ogoro]d[i]țe, s'aŭ găsit zidită din temelie de răposațiĭ ctitorĭ, dar, dup[ă] întâmplarea vremilor, n'aŭ fost ajuns numițiĭ ctitorĭ ca să o înfrumusețeze cu zugrăvit: încă și stricat[ă] fiindŭ, s'aŭ prefăcut dea Preasfinția Sa răposat Stefan episcop Răm[niculuĭ], și s'aŭ început a să zugrăvi în zilele prea-blagocistivi împărăteseĭ noastre Ecatirina a toat[ă] Rusia și în zilele Sf[i]nții Sale părinteluĭ chirio chir Parthenie episcop Răm., leat 1771, și s'aŭ isprăvit de zugrăvit în zilele Preasfinții Sale părinteluĭ episcop chirio chir Chesarie al Nouluĭ Severin, l[ea]t 1774, mes. Av. 5.

Însă aŏast[ă] zugrăveală este cu toat[ă] cheltuiala smeriți[lo]r ermonah[ĭ] Daniilŭ și a luĭ Dragomir ereŭ, fiindŭ la aŏast[ă] sfăntă mănăstirea egumenŭ Isaiia erămonah ot sfăntă episcopie a Rămnic[uluĭ], 1774.

Din puțin meșteșug ce am составилъ азъ рабъ его [am alcătuit eŭ robul luĭ,] Dragomir ereŭ zug[rav], puțin ajutor брат н[а]ше [= fratele nostru] Neculaie ereŭ, er[o]diacon Rafail zug[rav], er[o]d[ia]con Dumitrașco, Petru ucenic și calfă.

Dobrușa, acum o biserică de mir destul de dărăpănată, a fost cîndva mănăstire. Numele eĭ vine de la numele de persoană Dobruș; precum Mărcuța vine de la Mărcuță și Cernica de la Cernica, nume de persoană. Nu e greŭ să i se găsească întemeietorul: în Divanul luĭ Mircea Ciobanul din a doua Domnie se află ca Mare-Postelnic Dobruș (Hurmuzaki, XI, p. 888). Cf. *ibid.*, p. 891.

2. Ctitorii se înfăţişează astfel: 340.

Chesaria..., fiindŭ oblăduitor Stefan episcopul Rimnic[uluĭ], care aŭ prefăcut mănăstirea, l[ea]t 7102 [1593-4], Isaiia erŭmonah fiindŭ egumen. Preda eriţa [preoteasa]; Dragomirŭ ereŭ snă Văs[i]lia, preaoţĭ aĭ bisericiĭ; [Par]tenie; Daniil ero[mo]nah şi proegumen, ctitorĭ de obşte, Dragomir ereĭ ot Suteştĭ, ctitorĭ; Neacşa eriţ[a], ctitoră aič; Ilinca eriţă, ctitoră.

Din inscripţia de lîngă chipul luĭ Ştefan se vede că nu e cel din veacul al XVIII-lea, ci întăiul Ştefan de Rîmnic, din vremea luĭ Mihaĭ Viteazul.

3. Pe o cărămidă a fereştiĭ întăiŭ: 341.

P[o]meni g[ospod]i [pomeneneşte, Doamne] monah Zizim ot Dobr[u]ş[a] ot sel [din satul] Săpata, vlt. 7200 [1691-2].

Fiind părintele ip[iscop] Clementŭ, m'oŭ făcutŭ diacon la Sfiti Nicolae, şi m'aŭ rănduit gata, şi am făcutŭ acestŭ pod lt. 7249 [1741], Fv. 4. Clementŭ ip[iscop].

Asupra episcopuluĭ Clement, de la 1738 la 1748, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 519-20.

4. La fereasta următoare, pe o cărămidă: 342.

Az Stoica grămătic, vă l[ea]t 7131 [1722-3].

5. Pe clopot: 343.

Isaiia ermonah egumen Dobrojan şi Sarul vameşul; 1780.

Sarul se chema şi un boier de pe vremea luĭ Mihaĭ Viteazul. V. *Analele Academieĭ Romîne,* XX, p. 457.

6. Pe o cărămidă: 344.

Prefăcută-aŭ şi înnoitŭ măn[ă]stir[ea] episcupu Ilarion, lt. 7210 [1709-10].

Aceasta e a doua prefacere a Dobruşeĭ.

7. Pe altă cărămidă: 345.

Aŭ fost ispravŭnic bătr[ă]nul Daniilŭ ot Bistriţă; leat 7210 [1701], S[ep]te[mvrie] 30.

346. 8. Pe faţadă, săpat:

Pătru ucenicu.

347. 9. Pe o Pravilă Mare din Tîrgovişte:

Aĉasta sfântă pravil[ă] este a sfinteĭ măn[ă]st[irĭ] Dobruşa, la an de la H[ri]s[tos] 1775; şi am legat-o. Isaia ig[umen] Dob[ruşeĭ].

Sofronie ig[u]m[en] Dobruşeĭ; Fev. 13, 1768.

Isaia ig[umen] Dobruşan. Dumnezeŭ să te iarte, frate, [pe un popă Stan, ce scrisese maĭ sus], că ast[ă]zŭ veĭ fi ţărână, precum şi eŭ măne. Ioan igum[en] Dob[ruşeĭ]; 1783, Ghen. 31.

Astăz scriseĭ, Fev. 1, leat acelaş.

LXVI.

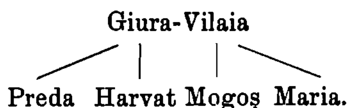
Biserica din Stăneştĭ.

348. 1. Grafite:

Vasili Mamul Logo[făt]. Eŭ Radu Păh. ot Băbenĭ. Păharnicul Paraschiv. 1664. Iova Capic, l^{t} 7183 [1674-5], 7228 [1719-20].

349. 2. Ctitoriĭ: în stînga, jupăn Gĭura Logofăt cu fiiĭ: Preda, Harvat, Mogoş, ţin vechea biserică cu două uşĭ, o fereastă laterală, de cărămidă, şi un turn coperit cu şindrilă. Urmează: «jupaniţa Vila[i]a, deşta ego [= fata eĭ] Maria». În sfîrşit: Stroe Buzescu şi soţia luĭ Sima, de-asupra mormîntuluĭ lor.

Ar ieşi deci următoarea genealogie:

Gĭura trebuie să fie pîrcălabul din vremea luĭ Radu de la Afumaţĭ (Bogdan, *Doc. şi regeste*, p. 171). Fireşte că Harvat e deosebit de cel care trăia supt Radu-cel-Frumos (*Studiĭ şi doc.*, V, pp. 289-90, n-le 1, 4). Tot aşa altul e Harvat, Logofăt însă ca şi precedentul, care joacă

un rol supt Neagoe, ca și supt ginerele acestuia, Radu de la Afumațĭ, după ce slujise și pe ceĭ d'intăiŭ urmașĭ aĭ luĭ Radu-cel-Mare (Bogdan, *l. c.*, p. 298, no. 11; Hurmuzaki, XI, p. 848). Acest Harvat era din părțile Romanaților; el e în legătură cu originea Brîncovenilor *(Studiĭ și doc.,* V, pp. 638-9).

D. Ștefulescu aduce înainte, în *Gorjul istoric și pitoresc*, Tîrgu-Jiiŭ, 1904, p. 291, inscripția de de-asupra schituluĭ Stăneștilor, pe care am găsit-o foarte stricată. Ea are următorul cuprins în românește:

«Eŭ robul stăpînuluĭ mieŭ Isus Hristos, jupan Ghiura Logofătul și cu soția mea jupăneasa Vilaia... am început din temelie acest sfînt hram al Precisteĭ de Dumnezeŭ-Născătoare stăpîneĭ noastre și purureafecioareĭ Marieĭ și cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ am săvîrșit-o. Și am scris în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Io Petru Voevod, în anul 7045 [1536], luna luĭ Octombre 21 de zile.»

Decĭ biserica e clădită supt Radu Paisie, într'o vreme rodnică în astfel de clădirĭ.

3. La stînga ușiĭ se cetește: 350.

аѕъ рабъ твои влад[ы]ко Х҃е пом[и]лꙋи ме Могош бивше бан и снꙋ мꙋ его Могош бывше спатарь.

Adecă:

«Eŭ robul tăŭ, Hristoase stăpîne, miluiește-mă pe mine Mogoș ce am fost Ban și cu fiul mieŭ Mogoș ce a fost Spătar.»

Un Mogoș Spătarul a scris și un răvaș către Sibienĭ, care se păstrează în Archiva aceluĭ oraș. Bănia luĭ Mogoș nu trebuie pusă după stîngerea familieĭ Craioveștilor supt Mircea Ciobanul, căcĭ el nu pare să fi fost Ban-Mare. Cred că Mogoș Banul e fiul luĭ Giura, ctitorul.

Maria sora luĭ Mogoș I, Harvat și Preda, luă pe Radu Buzescu Armașul, fiul luĭ Buzea și nepotul luĭ Vlad. Eĭ sînt părințiĭ vestiților Buzeștĭ: Preda, Stroe și Radu. Cf. Ștefulescu, *l. c.*

4. Pe mormîntul luĭ Stroe Buzescu: 351.

въ име ѡца и сна, стꙋ҆ Дха амин [în numele Tatăluĭ și al Fiuluĭ și al Sf. Duh, amin].

Aĉasta petră pre grop[a] jupănuluĭ lu Stroe Buzesculŭ, ce'ŭ fostŭ Stolnicŭ la Mihaĭ-Vodă, și aŭ fost la tote răz-

bo[i]le de preaună cu Domŭnu-său, ca o slugă creadenčosă Domŭnu-său, și la războiul din întăĭ dobăndi rană la măna stăngă de Turcĭ și la războiul de la Gĭurğu, când să lovirä cu Hanul, să răni în ochiul [costa?] stăngŭ de săgetă; și aŭ slujit Stroe luĭ Mihaĭ-Vod[ă] până peri în Țara Unguresсă. Deač să sculară boeriĭ țăriĭ, și cu Buzeștiĭ rădicară prea Radulŭ-Vod[ă]; iară Simion Voevod cu [ed. Hasdeŭ, *Calendar* pe 1871; Tocilescu, *Col. l. Traian*, II, No. 33: să sculă cu] Turcĭ, Tatarĭ, Moldovenĭ, Leșĭ mulțĭ făr[ă] samă] [veniră den Țara Moldoveĭ; fugiră? Ed. cit.: de scoase pe Radu-Vodă și pe] Buzeștiĭ din țara lor la Țara Unguresсă [ed. citată: ce o aŭ ținut cu oștile lor]. Iar atunce merse jupănul Stroe la 'npăratul nemțesc ca să ceară [ed. citată: de ceru] ajutoriŭ, de eșiră la Țara-Rumănească cu Radul-Vod[ă]; și nu-ĭ așteptă Simion-Vodă; deacĭ se-aŭ rădicat [ed. cit.: se duse de aduse] cu Leșiĭ și Moldoveniĭ [și] Hanul cu mare oaste de Tătarĭ [ed. cit. 160.000 de Tătarĭ], și eșiră de să lovir[ă] în gura Telejinuluĭ, la Teiușanĭ, în luna luĭ Săptemvrie 14 zile și v leat 7110 [1602] [ed. citată întregește: Lunĭ dimineață până sara], și făcur[ă] năvală mar[țĭ] dimineață de 3 orĭ de toate părțile; iară; după ed. citată; văzănd] jupănul Stroe atăta nevoe pre creștinĭ, stătu împotriva Tătarilorŭ, de să lovi cu Mirza nepotul Hanuluĭ, și-lŭ junghiè pre Tătarŭ, și dintr'acel războĭ să răni la obraz [și preste 3 săptămînĭ se tîmplă; ed. citată] morŭt[ea-ĭ; ed. citată], în luna luĭ Octovrie 2 zile, v leat 7110 [1602]. Și nu fu pre voe căinilor de Tătarĭ: Dumnezeu-l erte.

Pe lăturĭ: Scrisu eŭ jupuneas[a] Sima a Stol[ni]cul[u]ĭ Stroe, deaca voĭ muri să-m grupațĭ lăngă dumnealuĭ aičа.

Pentru întăia rană a luĭ Stroe, v. Cronica pe care am numit-o a Buzeștilor, în *Magazinul istoric*, IV, p. 278: «într'acel războiŭ [uciderea Turcilor la Bucureștĭ în Novembre 1594] fu rănit Stroe Buzescul la

măna stăngă». A doua rană o căpătă el în lupta de la 11 21 Ianuar 1595, dată la alțĭ Stăneştĭ, din Vlaşca, pl. Margine, «la o milă departe de Giurgiu» *(ibid.,* p. 279; Walter, în Papiu, I, p. 18). Călătoria la Praga a luĭ Stroe se făcu în Novembre 1601 (*Studiĭ şi doc.,* IV, pp. XI, XXII): sosi în Decembre, fu primit în audiența la 20 Februar 1602 şi plecă peste puțin în țară *(ibid.)*. Lupta din gura Teleajinuluĭ nu începu, cum spune inscripția, la 14/24 Septembre, ci cu o zi înnainte. În această zi de 13/23, şi nu a doua zi, Stroe ieşi la luptă cu Tatarul. În sfîrşit Marțĭ n'a fost 14/24, ci 13 23. Anul a fost, fireşte, 7111, nu 7110, cum iarăşĭ se scrie din greşeală pe piatră. Dacă am avea Socotelile Braşovuluĭ pe 1602, am şti şi ziua sosiriĭ acolo a luĭ Stroe rînit.

Pe o piatră de mormînt:

прѣстави с[е] раба божіа монахіа ва.... ѡт....

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ monahia Va... din....»

Pe alta:

[прѣстави се раб] бжїи жȣпан Прѣда пост....

Adecă:

«[A răposat robul] luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Preda Postelnic....»

Pe alta, în tindă:

прѣстави се рабь бжїе жȣпан Доумитрȣ снь жȣпан Прьвȣлȣ пост. и жȣпаниц ег Димитре....; вѣчна емȣ памѣт... [вь дни] Мирчѣ Воевода, пѡтрȣди жȣпан Стьнил[ь] пост. сїе писанїе; аз [un cuvînt], да бȣдет помен.... пос... ство ҂зѯ..., мсца април гі.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Dumitru feciorul dumisale Pîrvuluĭ Postelnic şi al jupăneseĭ luĭ Dimitra...; veşnica luĭ pomenire...; [în zilele] Mirceĭ Voevod; s'a trudit dumnealuĭ Stănil[ă] Postelnicul cu această pisanie; eŭ... să fie pomeană.... [anul de la Facerea Lumiĭ] 706—, luna April 13.»

Dumitru pare să fie fiul celor doï ale căror pisaniï de mormînt s'aŭ dat maï sus. Stănilă Postelnicul e, probabil, deosebit de vestitul boier cu acest nume din aceiașĭ Domnie a luï Mircea Ciobanul.

LXVII.

Mănăstirea Mamul (Lungeștĭ).

352. 1. De-asupra ușiĭ:

Ačastă sfăntă și dumnezeiască mănăstire ce să chiamă Mamul, unde să prăznuiaște hramul sf[ă]ntuluĭ și făcătoriuluĭ de minunĭ Necolae arhiepiscop de la Mir[a]lichia, care, maĭ nainte de alțĭ ctitorĭ fiindu bisearica făcută de lemnu, iară după ce Domnul Dumnezeŭ aŭ miluit cu Domnia Țărăĭ-Rumăneștĭ, la Scaunul strămoșilor, pre buncredinčos și iubitoriul de H[risto]s Domnu Io Costandin Băsărab Voevod și dentru Dumnezeŭ năstăvit, întănplăndu-să cu trecerea a veni aič la sfănta mănăstire, pus-aŭ în gănd să zidească ačastă sfăntă mănăstire den piatră și, la al șaptele an den Domnia Mării Sale, luînd într'ajutor pre Dumnezeŭ și pre Sf[ă]ntul Nicolae, început-aŭ a zidi den temelie pănă în săvărșit, și cu toate ceale pe den lăuntru podoabe ale eĭ, precum să veade, întru slava luĭ Dumnezeŭ și întru lauda părinteluĭ nostru de minunĭ făcător Nicolae arhiepiscop Mir[a]lichieschi și întru veačnică pomenire a Mării Sale și a părinților; care s'aŭ săvărșit la al optulea an den Domnia Mării Sal[e], msța Av[gus]t 1, leat 7204 [1696]. Tănasie Ceaușul Măldărescul, ispravnic. Badea care aŭ fost păr[călab] za [= de] Curt[enĭ], ispravnicŭ.

Și în Ghenadie, *Visite canonice*, p. 229.

Întemeiarea în acest an a mănăstiriĭ din Rîmnicul-Vîlceĭ și a «Mamuluĭ den sud Vălcea, care este hramul celuĭ dintru sfințĭ părintele nostru Nicolae Mirlichischiĭ făcătoriul de minunĭ, care maĭ nainte era

făcută mănăstioară de lemnŭ, şi se trăgea de spre Buzeştĭ, şi, veche fiind, de demult se stricase», e pomenită în Cronica oficială a luĭ Greceanu (*Magazinul istoric*, II, p. 330). Stanca Cantacuzino, mama luĭ Brîncoveanu, o dresese întâiŭ *(ibid.)*.

2. Chipurile ctitorilor sînt acestea: **353.**

În stînga, «jupan Apostol [zis Papa] Brăncovian, jupaniţa ego Stanca Cantacozino, jupan Preda Vel[i]chi Vornic, jupăniţa ego Păuna»: sînt tatăl şi bunul luĭ Constantin-Vodă.

În dreapta: Constantin Brîncoveanu şi Doamna Maria, cu copiiĭ lor, precum şi Mateĭ Basarab Voevod şi Doamna Ilina.

LXVIII.

Biserica din Străjeştiĭ de sus.

Pe un mormînt la dreapta intrăriĭ: **354.**

Buzăştiĭ ce din vechime pentru ţară s'aŭ jărfitŭ
S'aŭ sfărşit acum prin mine, precum Domnul aŭ voitŭ,
Căcĭ odraslă bărbătească din neamul meŭ n'aŭ rămasŭ,
Ci numaĭ de fămeiască dooă fiicĭ iubite las,
Rămăind spre pomenire nişte semne şi lucrărĭ,
Numai dor din auzire şi din alte întămplărĭ.
Oasele cele trudite aicea să odihnescŭ,
Supt pămîntŭ acoperite de piatra ce le păzesc.
Iartă dar, iubite frate, cel ce veĭ vrea să ceteştĭ,
Blagoslovind întru toate pre romănaşiĭ Buzeştĭ.
Smeritul Costandin Buzescul, sfărşitul neamuluĭ săŭ.

1831, Ian. 31.

LXVIX.

Mănăstirea Cozia.

I. Paraclisul Bolniţeĭ.

1. Pe o bandă ce merge de jur împrejurul pridvoruluĭ: **355.**

изволеніе[м] ѡца и сь посп'ѣшением сна и сьврьшением стго дха иже вь Троице славимаго *(sic)* бога почи се и сьврьши

се сьи стаѫ црькква вь храм сто апсла Петра и Павла вь дни Іѡ Петром Воеводам и снь ег Марко Воеводам и прѣѡсщенім митрополитом кѵр Варлаам, и прї игоумен ѣ ермонах Иларiѡн; и пак азь раб хсво iермонах Маѯим маистором еже быx ѹчител, да бѫдет вь покоенiе. И писах аз многогрѣшнаго Давид и снь его Радѹслав в лѣт ҂зна.

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșitul Sfîntuluĭ Duh celuĭ întru Treime slăvit Dumnezeŭ, s'a început și s'a săvîrșit această sfîntă biserică cu hramul Sf. Apostolĭ Petru și Pavel în zilele luĭ Io Petru Voevod și ale fiuluĭ săŭ Marco Voevod și ale preasfințituluĭ Mitropolit chir Varlaam și supt egumenul ieromonah Ilarion; așijderea eŭ robul luĭ Hristos ieromonahul Maxim maistorul, care am fost învățător, ca să-mĭ fie spre odihnă. Și am scris eŭ mult-greșitul David și fiul mieŭ Raduslav în anul 7051 [1542-3].»

Și în visitația luĭ Neofit, *Biserica ortodoxă*, II, p. 741.

Pentru Mitropolitul Varlaam, v. *Ist. lit. religioase*, p. 62.

356. 2. Grafite:

a) În zile[le] luĭ Scarlat-Vod[ă], vă leat 7267 [1758-9].
b) Gheorghie Grămăticu din Strămba, fiind la Cozia.
c) Costachi ce am fost surgun; 1826, Iulie 4.

357. 3. Pe o piatră de mormînt:

Acastă piatră iaste a luĭ Mihaĭ eromonah, care aŭ fost igumen la Coziia, și, deacă l-aŭ pus la [mănăstirea] Cămpul-Lungu igumen, care ...ta... măn[ă]stiriĭ Cămpu-Lunguluĭ aŭ făcut vă dni Io Costandin Voevod i Mitropolit chir Antimŭ.

Acest egumen a trăit deci supt Constantin Brîncoveanu.

358. 4. Ctitoriĭ: Petru Voevod (Radu Paisie), într'o haină verde de brocard peste alta de mătasă roșie cu puncte; blană de samur. La stînga, Marco Voevod, în haină de brocard albastru cu cacom peste o haină

roșie; Doamna Roxanda, cu coroană pe cap, cerceĭ lungĭ, haină de brocard alb cu placă de fir pe piept și două liniuțĭ pe umăr; copila Doamna Zamfira, în aceiașĭ îmbrăcăminte. În pridvor e înfățișat «jupan Stroe Velichi Spatar». Acest Stroe, de bună samă ispravnicul clădiriĭ, e Spătarul luĭ Radu Paisie în aniĭ 1535-40 și 1544 (Hurmuzaki, XI, p. II, nota 2). În 1545 însă, el nu maĭ era în viață (*Studiĭ și doc.*, V, p. 289, no. 2; VI, p. 456, n-le 7, 9). Tot acolo se vede Mircea cu fiul luĭ Mihail (v. Hurmuzaki, I², planșa).

I. BISERICA CEA MARE.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 359.

În slava sf[i]nteĭ și de viață făcătoareĭ Troițe, s'aŭ început [înnălțat?] din temelie acastă sf[ă]ntă beseareca de creștinul D[o]mn al Țărăĭ-Rumăneștĭ Io Mircea Voevod la leat 6809 [1301], și, lipsindu-se de podoaba eĭ cea d'intăĭ, pentru mulțimea anilor, aŭ luatŭ iară acastă înfrumoșețare, precum să veade, de ceĭ ce s'aŭ înduratŭ, în zilele prea-luminatuluĭ Domn Io Constandin B[asara]b Voevod, fiind Mitropolit Țăriĭ-Rumăneştĭ chir Theodosie și ostenitoriŭ chir Anthimŭ episcopulŭ de Rămnicŭ, leat 7215 [1706-7], în egumeniia prea-cuviosuluĭ chir Mihail.

Și în Neofit, *l. c.,* p. 739; Tocilescu, Rapoarte, p. 24.

De fapt, Cozia cea veche a fost clădită în 6894 (1386). Lucrul fusese început însă aicĭ, la Călimăneștĭ, încă de Radu-Vodă, tatăl luĭ Mircea (Hasdeŭ, *Ist. critică,* ed. a 2-a, p. 129 și urm.). Pisania veche fusese de sigur înlocuită prin alta, pusă de Radu Paisie. De acolo s'a luat data greșită de «6809» pe care a cules-o din acelașĭ izvor Constantin Stolnicul Cantacuzino (v. *Operele* luĭ, p. 20, no. 4). De alminterea, Stolnicul a cetit greșit data tuturor vechilor documente coziene *(ibid.).*

2. Înlăuntru, de-asupra ușiĭ de intrare, o altă inscripție dă anul 6894 (1386) pentru întăia clădire. În ea se spune că zugrăveala a făcut-o Șerban Cantacuzino Păharnicul, ctitorul de la Comana, fiind năstavnic călugărul Serafim, prin Preda și fiiĭ luĭ, Ianachi, Sima și Mihail, la 7213 (1704-5). 360.

V. Tocilescu, *o. c.,* pp. 24-5; Neofit, *l. c.,* pp. 739-40.

361. 3. Ctitoriĭ: Mircea, Mihail, Șerban Cantacuzino cu soția a doua, Andriana [Fălcoianu], și întăia, Maria [Rustea], precum și tatăl și mama luĭ: Drăghicĭ și Păuna [Buicescu]
Tocilescu, *l. c.* — Cf. *Gen. Cant.*, pp. 109-10.

362. 4. Pe părete:

Μνησθῆτι, κ[ύρι]ε, τῶν ζογράφων [Adu-țĭ aminte, Doamne, de zugravĭ]: Andreĭ, Constantin, Gheorghie; 1707 [cifre arabice].

363. 5. Pe o piatră de mormînt în pronaos, la dreapta:

прѣставı се раба бжїа călugărița Theofana, muma roposatuluĭ Mihailŭ Voevod, și fie-sa Doamna Florica și fiiusăŭ [N]icolae-Vod[ă] aŭ nevoit și aŭ scris vă dni Io Radulŭ Voevoda, 7114 [1605-6].

Edițiĭ: în Neofit, *l. c.*, p. 740; Papiu, *Tesauru*, I, p. 396; cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 26.

III. Paraclisul din Mijlocul Chililor.

364. De-asupra ușiĭ de intrare:

изволеннем ѡца и сь поспѣшенıем сна и сьвршенıем стго дха аминь. [е]же и аз хв моемꙋ раб егꙋмен ермонах Амфилофıе желанїем вьжделѣх и вьздвигох сї чсныи храм ꙋспе[ние] прстына владчцѣ нашеѧ бцѣ и приснодвы М[а]риѧ вь дны бгочестива и хрстолюбиваго гнра... Іѡ Мнхнѣ Воевод и при ѡсщенѣм митрополите кѵр Ѳерафимь, вь лѣт ҂зрв.

Adecă:

Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiiuluĭ și cu săvîrșitul Sfîntuluĭ Duh, amin; eŭ, robul luĭ Hristos al mieŭ, egumenul ieromonah Amfilofie cu pohtă am pohtit și am înălțat acest cinstit hram al Adormiriĭ Precisteĭ stăpîneĭ noastre de Dumnezeŭ născătoareĭ și pururea-Fecioareĭ Mariĭ, în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domn Io Mihnea Voevod și pe vremea sfințituluĭ Mitropolit chir Serafim, la anul 7102 *(sic)* [1593-4].

Serafim e întemeietorul bisericiĭ Buna-Vestire de la Snagov. Data însă nu e bine scrisă. Mihnea Turcitul a domnit de la 1577 la 1583 şi de la 1585 la 1591. Probabil trebuia: 7092. — Ghenadie Enăceanu *(Bis. ortodoxă*, II, p. 741) cetia: 7012.

Data aceasta e primită şi de Tocilescu, *l. c.* Dar la 1504 era Domn Radu-cel-Mare!

LXX.

Biserica din Cetăţuia (lângă Rîmnicul-Vîlceĭ).

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 365.

Întru mărire aceli de o fiinţă şi nedespărţite Treimĭ, şi în cinstea şi lauda sfinţilor maĭ marĭ Voevozĭ Mihail şi Gavril şi a tuturor celor fără de trupurĭ puterĭ s'a zidit din temelie această sfăntă şi dumnezeiască biserică la anul de la întruparea Domnuluĭ şi măntuitoruluĭ nostru Isus Hristos 1680, Avg. 19, cu toată cheltuiala preasfinţituluĭ arhiepiscop şi Mitropolit a toată Ţara-Romănească chir Teodosie, în zilele drept-credinciosuluĭ Domn Şerban Cantacozin VV., iar la anul 1850, după alegerea făcută de opştescul Divan al Ţăriĭ, suindu-să pe arhipăstorescul Scaun al sfinteĭ Mitropolì a Ungrovlahii preaosfinţitul arhiepiscop şi Mitropolit a toată Ungrovlahia dd. Nifon, şi, fiind dărăpănată biserica acestuĭ sfănt schit numit Cetăţuia, metohul sfinteĭ Mitropoliĭ a Ţări, şi locul pustiit cu totul, s'a prenoit de Preaosfinţiia Sa biserica cu toate ale eĭ şi s'a înfrum[u]seţat cu case şi zidu împrejurŭ, după cum se vede, în zilele Înnălţimi S[a]le bine-credinciosuluĭ Domn stăpănitor al Ţări, Barbu Dimitrie Ştirbeĭ VV., cu îngrijirea aceşti prenoirĭ fii[n]d însărcinaţĭ arhim. Misail Berislăvescul şi Pitariu Nastase Leculescu, leat 1853.

2. Vechea pisanie, în zid, supt păretele din stînga: 366.

Cu vrearea Tatăluĭ şi cu ajutoriul [Fiiuluĭ şi cu] săvrăşirea Sf[ă]ntu[luĭ Duh s'aŭ făcut această biserică] şi cu chilì

întru čnste[a] și mărirea și lauda Sf[i]nților Voivozi, a arhi-[stratigilor Mihail] și Gavriil [și] a tuturor făr de trupuri puteri, cu toat[ă] cheltuiala și osteneala preasfințitului părinte chir Theodosie arhiepiscop și Mitropolit a toat[ă] Țara-Rumănească, în zilele prea-luminatului Domn pravoslavnicului Șărban [Cantacozino Voevod. Săvărșitu-s'aŭ] în lun[a] Av. 19, leat 7188, 1680.

Amîndouă, foarte greșit, în Ghenadie, *Raport*, p. 4.

LXXI.

Mănăstirea Govora.

367. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastă sfăntă și dumnezeiască bisearică întru care să cinstească și să prăznuiaște Adormirea preacurateĭ și de Dumnezeŭ născătoareĭ pururea-fečoareĭ Marie, care de'nceputul eĭ ačastă bisearică cine o aŭ fostŭ zidit-o nu să știe, iar căndŭ aŭ fost în zilele luminatuluĭ Domnu Io Radul-Vodă, fečorul luĭ Vlad-Vod[ă], aŭ găsit-o ačasta mănăstire. bisearica pustie și stricată, la leatul 7000 [1491-2], și den bun găndul luĭ se-aŭ apucat de o aŭ dres și o aŭ infrumsețatŭ, și aŭ stătut ačastă bisearică pănă în zilele luminatuluĭ Domnu Io Costandin Băsărabŭ Voivodŭ și, fiindŭ prea învechită și crăpată, căt îĭ venise vreamea a cădea; deci într'ača vreame fiindŭ năstavnic acești sf[i]nte mănăstiri cuviosul chirŭ Paisie iermonah și văzăndŭ slăbiciunea bisearicii, îndemnatu-s'aŭ dentru al săŭ găndŭ bun și aŭ prefăcut-o o din temelie, înfrumusețăndu-o cu zugrăveala și cu toată podoaba eĭ, cu chieltuială de la el și cu ajutoriŭ den mănăstire, ca în veacĭ să aibă pomenire, sfărșindu-se la aniĭ de la Zidire 7209 [1701], Iulie 23 dni.

Și în Neofit, *l. c.*, III, pp. 7-8; Ghenadie, *o. c*, p. 23.

2. Ctitorii. În dreapta, Radu în haine de brocard roșu cu samur peste o alta verde, cu brîŭ, guler roș răsfrînt; mînecele hainei de desupt cu garnitură roșie, de-asupra cu un șir de mărgăritare; el poartă părul în bucle; conduri roșii. Doamna Catalina are un văl vărgat, ce se lasă pe umere, haină de brocard roșu cu samur pe o haină de desupt roșie. Urmează Brîncoveanu, purtînd un dolman roș cu samur, haină de brocard vînăt căptușită cu roș, pantaloni roșii, mînecare ieșite prin haina de de-asupra; papuci galbeni. Mitropolitul Antim arată slab, cu barbă albă, în odăjdii blănite, cu o cîrjă împletită în mînă. Vin la sfîrșit Paisie ermonahul, popa Dobre, Damaschin episcopul Rîmnicului, de la începutul secolului al XVIII-lea, și încă un cleric. 368.

3. Pe catapiteazmă: 369.

Cu vrearia și cu mila lui Dumnezeŭ făcutu-s'aŭ ačaste tămple cu sfintele icone întru lauda a preacuratei Maice a Domnului nostru Is[us] Hris[tos] în zilele prea-luminatului și bunului creștin Io Costandin Băsăraba Voivod, cu osteninţa și cu toată cheltuiala părintelui chir Paisie ermonah, eg[u]men aceștii sfinte monastiri Govora, msța Noem. dni 7, leat 7210 [1701].

Az Neculae zugrav,

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 23.

4. Pe dvere: 370.

1785, Av. 14.

5. Pe un potir: 371.

Acest sf[ă]nt și d[u]mnezeesc potir s'aŭ făcut cu cheltuiala dumnealui chir Panaiot Nicolaudis, epistat sf[i]ntei mănăstiri Govora, și s'aŭ dat pentru pomenire d[u]mnealor Panait, Zoița, Nicolae, Mariia; 1819, Iulie 10.

6. Pe o icoană: 1775. 372.

7. Pe alta: 373

Pomenește, D[oa]mne, pe robul tăŭ Dumitru.

8. Pe icoana împărătească a Maicei Domnului: 374.

O vldcițe... Iosif ermonah; 7220 [1712; și cu cifre].

375. 9. Pe icoana Adormirii, în caractere de pe la 1700:

Az Rante zugrav.

376. 10. Sfeșnicele sînt din Ianuar 7210 (1702).

377. 11. În zidul bisericii:

Aiča să odihnesc oasele robului lui Dumnezeŭ Costandin arhimandritul, egumenul [a]cestei [sfinte mănăstiri]....

378. 12. Pe o piatră de mormînt, în pronaos, la stînga:

прѣстави се [раба бж҃їю] жѹпаница Мара дьщера Радѹль великомѹ логофет ѡт Дрьгоещи, мѣсца деке. днь л, в лѣт ҂зод.

Adecă:

«A răposat [roaba lui Dumnezeŭ] jupăneasa Mara, fata lui Radu Marele-Logofăt, din Drăgoieștĭ, în luna lui Decembre, 30 de zile, anul 7079 [1570].»

Radu diu Drăgoieștĭ, Logofătul, *poate* socrul lui Petrașcu-cel-Bun, a fost tăiat în 1568 de Alexandru-Vodă, care-l înlocui cu Ivașco Golescu. Soția lui se numia, după cît se pare, Neacșa. V. Hurmuzaki, XI, p. XXI.

379. 13. Supt clopotniță, de-asupra ușii:

La anii 1770, cănd flacăra războiului ardea între Rossia și între Otmani, fiindu igumen chiriu Stefan Mănăstiranul, de f[rică] închizăndu-să, aŭ venit Florea hoțul și, spărgîndu zidul..., aŭ tăiatu fierul și stălpii ușii, și așa rămăsese stricată; iară acum s'aŭ înnoit pă cum să veade, dă cuviosul chiriu Anatolie ieromonahu, ig[u]menu mănăstirii Govora, pă vreamea preasfințitului păstoru chiriu chiriu Filaretu episcopul Rimnicului, Domnul țării fiindu prăpădit atunča... Nicolae Mavrogheni Voevodu, anu 1787 [luna lui Iulie. Dumitru zugravu [1]].

Și în Ghenadie, *o. c.*, pp. 22-3.

[1] Partea din croșete e adausă după o copie comunicată de actualul paroh.

14. Sus, la clopotniță: **380.**

Ačastă clopotniță, fiind zidul stricat din toate părțile și dărîmat, încît rămăsese ruine, deci cuviosul egumen al mănăstirii Govora chir Anatolie ieromonah, din a Sfinției Sale rîvnă apucîndu-se, o aŭ înnoit cu totul și de-asupra acoperișului aŭ pus și cruce nouă, ... aducîndu-o și meremetisîndu-o în ce chip se vede, pentru veșnica pomenire a Cuvioșiei Sale și a tot neamul săŭ, săvărșind acest lucru întru al *(sic)* preasfințitului păstor chir chir Filaret episcopul Rîmnicului; 1783, Avg. 12.

După o copie comunicată de actualul paroh.

15-6. Ghenadie *(o. c.,* pp. 22-3) maĭ dă: **381.**

a) Inscripția trapezăriei, dreasă de Grigore fostul episcop de Rîmnic, «locuitoriŭ întru această sfîntă mănăstire», la 1775 (se retrăsese la 1764; la 1770 a fost apoĭ locțiitor de Mitropolit). V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 520.

b) Inscripția clopotuluĭ celuĭ mare, prefăcut de acelașĭ, în egumenia luĭ Mihail Totoianu, la Novembre 7286 (1777).

El maĭ dă și părțĭ din catagrafia de la 1834 (pp. 25-6).

LXXII.

Mănăstirea dintr'un Lemn.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: **382.**

Ačastă sfîntă și d[u]mnezeiască mănăstire care să numeaște dentr'un lemnŭ, unde să cinsteaște și [să] prăznuiaște Nașterea preasfinteĭ și preacurateĭ de Dumnezăŭ Născătoare fečoareĭ Marieĭ, din temeliia eĭ iaste zidită și făcut[ă] de Ioan Mateĭ Basarabŭ Voevod; deč, trecîndŭ multă vreame, început-aŭ a să învechi și a să strica toate lucrurile și zugrăveala; dup' ačaia, din voia și porunca luĭ Dumnezăŭ stî[n]d Domnŭ bl[a]gocestivul și creștinul Ioan Ștefan Cantacozino Voevod; deč, avînd mare evlavie

către sfîntulŭ lăcașul acesta, numaĭ de cît cu osîrdie s'aŭ apucat ca de iznoavă a o înfrumuseța, luminînd și maĭ lărgindŭ întîĭ biséarica și zugrăvindu-o a doaoa și împodobind-o și cu tîmple și cu altele ce i-aŭ trebuit, făcîndu și case și chiliĭ de prejurul eĭ, cum să veade, în slava preacurateĭ stăpîne și întru pomenirea Mării Sale și a părinților; săvîrșindu la lt. 7223 [1715], mes. Av. 30 dni; i ispravnicu fiindu chir Ioanŭ arhimandrit de la Ureză.

Ioan, cel d'întăiŭ arhimandrit de la Horez, e îngropat acolo, V. maĭ departe. — Inscripția și în Neofit, *Bis. ortodoxă*, III, p. 10.

383. 2. Ctitoriĭ: Papa Brîncoveanu, Preda, Constantin Șerban, Doamna Maria (a Brîncoveanuluĭ), Mateĭ Cantacuzino și Ștefan, cu soția.

384. 3. Neofit (*l. c.*, p. 9) dă și o inscripție pe o cruce de lemn pomenind pe ctitorul d'întăiŭ, Radu, supt «Ioan Alexandru Voevod».

LXXIII.

Mănăstirea Surpatele.

385. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastă sfăntă și dumnezeiască biséarică a mănăstiriĭ de călugăričoare ce să chiamă Surpatele, în care să prăznuiaște un Dumnezeŭ, făcătoarea de viață prea-sfănta Troiț[ă], zidită aŭ fostu oareșcăndŭ de Buzeștĭ, însă mică și prost lucrată, iară apoĭ, după multă vreame, stricăndu-să, surpăndu-se, bl[a]gocestiva și buna creștină Doamna Maria a luminatuluĭ și innălțatuluĭ Ioan Constandin Băsărabŭ Voevodŭ, mișcăndu-se den bunătatea sa, aŭ vrut a o preface, și așa den temelie aŭ rădicat-o cu toată chieltuiala Măriei Sale, cum astăzŭ să veade făcută, frumoasă și iscusită, înpodobind-o cu de toate și miluindu-o pre cătŭ uneĭ sfinte biséaricĭ și mănăstioare ca ačasta să cade și să cuvine, pentru buna pomenire și spăseniia sufletelorŭ în veacĭ, a

părinților și a Măriei Sale; și ispravnic fiind chir Ioan arhimandritul de Hurezi, și săvărșindu-se la anul de la Adam 7214 [1706], msța Avgust 1 d.

LXXIV.

Mănăstirea Horezul.

1. La paraclis, supt icoana Maicei Domnului: 386.

Acasta prea-cuvioasă
Trapezare frumoasă,
Care iaste tuturor drăgăstoasă,
Ca o maică măngăioas[ă],
Căndŭ ședŭ frații la masă,
Întru neuitare făcută
Și așa tocmită
Și cu zugrăveale împodobită

De smeritul Ioan arhimandritŭ, — năstavnic fiind acești mănăstiri pănă s'aŭ făcut; lt. 7214 [1705-6].

Exact și în Neofit, *l. c.*, p. 20.

2. De-asupra ușii de intrare: 387.

În anul de la H[risto]s 1787, Octomvrie, aŭ venit Turci, Muscali și cu Nemți în țară, ca să să batŭ, și, făcîndŭ stricăciuni, robi multe, cătŭ și sfintele biserici le-aŭ făcut grajduri de cai, ce nu s'aŭ pomenit; 1867, Iulie 27.

Inscripția aceasta e în legătură cu cea de la bisericuța Doamnei.

3. Ctitorii: Bunul și înțeleptulŭ Ioan Costandinŭ Băsărabŭ Voevod, Doamna Maria», cu fiii, Constantin, Radul, Ștefan și Matei. 388.

4. Supt biserica ce țin în mîni ctitorii: 389.

Sfăntul și dumnezeiescul acesta paraclis știut iaste că den temelie prea-luminatul bl[a]gocestiv Domnu Ioan Constandin

Basaraba Voevod l-aŭ înnălțat și cu zugrăveala l-aŭ înfrumusețat întru cinstea și lauda Nașterii Maicii Domnului Is[us] H[risto]s și de pururea fečoarei, și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea-bl[a]gorodnic neamului săŭ, săvârșindu-să la alŭ optulea anŭ a Domniei Sale, fiind leatul 7205 [1696-7], și ispravnicŭ fiindŭ chir Ioan arhimandrit, egumen. **Азь исписа[х] сїи параклис рѫкѫ грѣшни Преда и Марин** [și eŭ am scris acest paraclis, cu-mina-greșitul Preda și Marin], zugrafi.

390. 5. Afară, chipul Mitropolitului Antim.

391. 6. Pe un disc de aur:

Costandin Brăncoveanul V[e]l Spăt[ar], lt. 7192 [1683-4].

392. 7. În Neofit, p. 20, se dă și o inscripție din capul unei scări, arătînd că «acest foișor și cu scara» sînt făcute de Dionisie Bălăcescu, arhimandritul, la 7261 (1752-3).

393. 8. Pe amvonașul din fața bisericii (scrisoare din 1862):

De Costantin Voevod Brîncoveanul s'a făcut ačastă sf[ă]nt[ă] m[ă]n[ă]s[tire] Horezu; 1694.

394. 9. Inscripția de-asupra ușii de intrare:

Să voi întra în sălașul casei meale, aŭ să voiŭ sui spre așternutul patului mieŭ, să voiŭ da somnŭ ochilor miei și plohupelor *(sic)* meale dormitare și răpaos tămplelor meale pănă nu voiŭ afla loc Domnului și sălaș D[u]mnezeului lui Iacov, jurăndu-să, cănta și zicea marele proroc și înpărat D[a]v[i]dŭ; ačasta dară și în mintea luminatului și înnălțatului Ioanŭ Costandin Basarab Voevod, Domnŭ și oblăduitor Țărăi-Rumănești, încă den tinereațele sale hotărăt avănd, n'aŭ dat odihnă mădulărilor sale, nič răpaos găndurilorŭ sale, pănă n'aŭ aflat aice loc D[o]mnului, unde ačastă frumoasă și sf[ă]ntă mănăstire, lăcașul lui D[u]mn[e]zeŭ, din temelie cu multă osărdie și cu mare cheltuială

aŭ zidit și aŭ rădicat marelui Costandin și Elenii, semnaților Înpărați[i], tocma cu ap[o]st[o]lii, spre scutarea *(sic)* și paza ei închinăndu-o; carii mari și sf[i]nții înpărați D[u]mn[e]zeului și Măntuitoriului nostru Is[us] H[risto]s și aicea jos pre lume aŭ trăit, și în Ierusalimul cel de sus să trăescŭ în veaci, nehotărăți, slăvindu-se și căntăndu-să; acestŭ sf[ă]ntŭ și luminat lăcaș blagocestivului Domnŭ făcăndŭ, așa l-aŭ înfrumosețat și cu de toate înzestrat, căt nemoartă pomenire lui și părinților ŭ, moșilorŭ, strămoșilorŭ și tot bătrănŭ și bl[a]gorodnicului săŭ neam în veac să rămăe și să se laude, aŭ lăsat; sfărșindu-se la anul de la zidirea lumii 7200 și de la Sp[ă]seniia d. 1692, în luna lui Iunie, ispravnicŭ fiindŭ Părvul Cantacuzino Marele-Stolnic.

Și în Ghenadie, *Visite,* p. 38.

10. Ghenadie Enăceanu (Neofit, *l. c.,* p. 21) dă o altă inscripție «pe ușa bisericii în lăuntru», care cuprinde data de 1-iŭ August 7206 (1698) și începe așa: «precum cerbul setos de izvor dorește și, aflînd apă rece, bînd, se veselește». E însă, de fapt, acea de la o bisericuță despre care se va vorbi îndată.

11. De-asupra ușii de intrare, pe d'innăuntru: 395.

Sfănta și dumnezeiasca besearică ačasta, dupre ce, cum s'aŭ zis și știut iaste că dăn temelie prea-luminatul și bl[a]gocestivul Domnu Ion Costandin Brăn[coveanul] Băsărabŭ Voevod, cu toate căte pre den afară înprejur să văd, aŭ zidit și aŭ alcătuit, vrut-aŭ și pre dăn lăuntru a o înpodobi și a o înfrumuseța cu de toate și, zugrăvindu-o ca nu alta aseamenea, mai vrut-aŭ, între alte, ca și dunga cea mare bătrănă și bl[a]gorodnă a rodului și neamului săŭ, atăta despre tată, căt și dăspre mumă, să să zugrăvească și să să pue ai[1] cum să veade, într'ačastă dăsfătată, frumoasă

[1] Adică «anii».

și iscusită tindă, spre slava, întăî, cea necuprinsă și neschimbată în veaĉ a luî Dumnezeŭ celuia ce aŭ învrednicit pre acestŭ bun și bl[a]gocestiv Domnu a face aĉastă, și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea-bl[a]gorod[nic] neamuluî săŭ; săvărșind aceastea la al șeaselea an al Domnii Sale, în anul dă la Nașterea Feĉoareî și Măntuirea Lumiî 1694 și dă la omul cel de'ntăiŭ 7203, msța Sept. 30, și egumen fiind chir Ioan arhimandrit, și ispravnicu fiindu Cernica biv Vel Arŭmaș, in urma Părvuluî Stolniculuî, διὰ χειρὸς ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων ζωγράφων Κονσταντίνου Κ. Ἰωάννου, Andreî, Stan, Neagoe, Ioachim.

[Pe o pictură sus:]
Αὐγούστου.

Greceanu, cronicarul Brîncoveanuluî, înseamnă la 1690, că întru acest an s'aŭ apucat Măria Sa de mănăstirea de la Hurezî din temelie a o face cu multă osîrdie și cheltuială», alegînd locul prin vărul săŭ primar Pîrvu Cantacuzino, fiul luî Drăghicî. S'a lucrat vara și toamna, cînd Domnul a venit «de s'aŭ dat seamă». În primăvară, lucrul a urmat. Vara, Pîrvu moare la Hurezî. Îndată e înlocuit prin Cernica Știrbeî (*Magazin istoric,* II, pp. 153-4). Acest fiŭ al Marieî din Izvor (de unde i se și zicea Izvoranul; v. Greceanu, p. 156) și al treilea cu acest nume din familia sa, fusese Armașul luî Brîncoveanu în 1689. Era căsătorit cu Maria și avu treî fiî: Drăghicî, Tudor și Șerban. Maî tărziŭ el unelti împotriva Domnuluî săŭ (*Studiĭ și doc.,* V, pp. 686-7). De sigur că fiul săŭ Drăghicî fusese botezat de Drăghicî tatăl luî Pîrvu.

Clădirea fu zăbovită prin însărcinarea pe care o primi Cernica de a gati pod pe Argeș, la Costeștî, Turcilor ce se duceaŭ în Ardeal (Greceanu, p. 156), apoî prin trimeterea aceluiașî împotriva hoților (*ibid.,* p. 174). Sfințirea mănăstiriî se făcu deci abia în vara anuluî 1693, slujind Mitropolitul Teodosie «și alțî arhiereî și părințî». Tot atuncî Domnul merse și la Mănăstirea dintr'un lemn (*ibid.,* pp. 209-10). În anul următor, după Sîntă-Mărie, el văzu iarășî la Hurezî «cele ce acolo se maî lucrase (*ibid.,* p. 214). În 1697, cam pe aceiașî vreme, la 18 Septembre, Brîncoveanu aflâ «mănăstirea gătită de tot» (*ibid.,* p. 340).

12. Ctitoriî: În stînga, «Costandin Cantacozino biv V[e]l Post. al luî Mateî-Vod[ă], de'nceputul Domnii luî păn la moarte; jupanița ego Ilina,

fata luĭ Şerban-Vodă; Drăghič Cat., biv Vel Spătar, Costantin Ct., biv Vel Stolnic, Mateĭ Cat., biv Vel Ag[ă], Mihaĭ Cat., Vel Spătar, Iordache Cat., biv Vel Spătar, Marica Ct., Ilinca Ct., Ancuţa Ct., Stanca Ct., muma luĭ Costandin-Vod[ă], Balaşa Ct.

Sînt Constantin Postelnicul, soţia şi copiiĭ luĭ. Marica a luat pe Pană Filipescu, Stanca pe Papă Brîncoveanu, Ilinca pe Banul Vintilă Corbeanu. Ele trăiaŭ toate şi în Domnia Brîncoveanuluĭ *(Doc. Cantacuzinilor,* p. 128). Cele două maĭ micĭ aŭ fost măritate cu Moldovenĭ: Costin Neniul Căpitan de Margine *(Gen. Cantacuzinilor,* p. 81; dar acesta a maĭ fost căsătorit apoĭ, cu o Safta; *Studiĭ şi doc.,* V, p. 230, No. 75), şi Apostol Catargiu *(Gen. Cant.,* p. 80; şi acesta s'a însurat din noŭ, cu Catrina; *Studiĭ şi doc.,* V, p. 48, No. 221). *Genealogia Cantacuzinilor* ştie şi de o altă fată, Florica, ce ar fi luat pe Bălăsachi (p. 81); dar de sigur e o confusie cu numele Balaşeĭ.

Vine apoĭ: «Părvul Cant. biv Vel Stol., snă Drăghič Cat. Vel Spăt., ispravnicul cel de'ntăĭ al aceştiĭ mănăstir[ĭ]», şi unchiul săŭ «Io Şărban Cantacozino Basarab Voevod, fečorul luĭ Costandin Cant. biv Vel Post., den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7187 [1688] şi aŭ domnit anĭ 10».

Acum vin la rînd doĭ Domnĭ din sîngele Ilincăĭ Cantacuzino, fratele şi tatăl eĭ: «Io Costandin Băs[ăra]b Voevod, fečorul luĭ Şărban-Vod[ă], den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7163 [1655=1654] şi aŭ domnit anĭ 4» şi «Io Şărban Băsărab Voevod, fečorul Banuluĭ Şărban [greşit; v. *Comana]*; den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domnia la leatul 7110 [1602=1601], şi aŭ domnit anĭ 9[=10]».

Acum în dreapta:

Rudele după tată ale Brîncoveanuluĭ: «Preda Brăncoveanul biv Vel Vornic, snă David Post., jupaniţa ego Păuna, fata Papeĭ Vel Log., Ancuţa B. [maĭ mică], Papa Post. Brăn., snă Prediĭ Vor., tatăl luĭ Costandin-Vod[ă], Mateĭ [copil]; jupaniţa ego Stanca, Costandin-Vod[ă] [copil încoronat], Barbul [copil]», în sfîrşit şi: «David Post. tatăl Prediĭ biv Vel Vornic».

Datco din Brîncovenĭ (David) a avut cu Calea pe Danciul şi pe Radu. Radu e sterp. Din Danciul se nasc David, Barbul şi Mateĭ, care domneşte ca Mateĭ Basarab, şi o fată, cea de a doua Calea. David are, cu Stanca *(Studiĭ şi doc.,* V, p. 186, nota 1), pe Mateĭ şi pe Preda *(Studiĭ şi doc.,* V, pp. 641-2), şi pe Stana, soţia luĭ Fotie. Preda, care poartă un vechiŭ nume băsărăbesc, iea pe fata luĭ Papa Greceanu (încă din 1619). Fiul luĭ Preda e botezat Papa după bunic. El e ucis de seimenĭ în 1655, împreună cu unchiul săŭ Drăghicĭ, fiul luĭ Papa Greceanu *(Studiĭ şi doc.,* IV, p. CCLII). Tatăl săŭ piere din porunca luĭ

Mihnea-cel-Răŭ, la 1658 *(ibid.,* p. CCXC). Eĭ sînt îngropațĭ la mănăstirea Brîncovenĭ *(An. Ac. Rom.,* IV, seria I, X², p. 291). Papa, căsătorit cu Stanca Cantacuzino, are pe Constantin și pe Barbu (după Barbu I-iŭ Brîncoveanu: iar acesta are și el un nume băsărăbesc), dintre cari acesta din urmă era încă în viață la 1677 (cf. *Studiĭ și doc.,* V, p. 187, no. 45 pp. 444-6, 647). I-a crescut Păuna Greceanu, văduva luĭ Preda. Ea a dat numele eĭ Păuneĭ (fiica luĭ Drăghicĭ saŭ a luĭ Fotea Greceanu), maĭ tărziŭ Doamna luĭ Ștefan Cantacuzino.

Însușirea de Basarabĭ a Brîncovenilor (Mateĭ îșĭ zice întăiŭ: «nepotul luĭ Basarab Voevod», ca și Radu Șerban) vine, cred, din aceia că Datco Armașul, străbunul săŭ, se dădea drept fiŭ din florĭ al luĭ Neagoe Basarab. V. și maĭ sus, pp. 85-6.

Într'o zugrăveală maĭ nouă se vede: «Ioan arhimandrit, carele au fost năstavnic căndŭ s'aŭ făcut acăstă sfăntă mănăstire, și aŭ fostŭ de la leat 7200 [1692], și aŭ eguminit anĭ 30».

Urmează ceĭ doĭ Domnĭ pe cari Brîncoveanu-ĭ privia ca înnaintașiĭ de același sînge aĭ luĭ Mateĭ: «Io Laiotŭ Basarab Voevod, den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domniia la leatul 6902 [1393-4] și aŭ domnit anĭ 17» și «Io Neago Basarab, fečorul Părvuluĭ biv Vel Vornic, Craiovescul, den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domniia la leatul 7017 [1508-9], și aŭ domnit anĭ 9».

Știrile despre Laiot sînt luate din Cronica țeriĭ (a luĭ Ludescu); anul e adaus după cine știe ce socoteală greșită (Constantin Căpitanul are: 6968). Și ce se spune despre Neagoe (afară de an, greșit) e din cronici (anume din a luĭ Constantin Căpitanul). Firește că Pîrvu Vornicul căruia i se atribuie paternitatea luĭ Neagoe e cel d'intăiu (îngropat la Snagov), care nicĭ nu maĭ trăi decît foarte puțin după suirea pe tron a pretinsuluĭ săŭ fiŭ.

Al treilea «Basarab» e Mateĭ: «Io Mateĭ Basarab Voevod, fečorul Dančuluĭ biv Vel Vornic, Brăncoveanul, den mila luĭ Dumnezeŭ aŭ luat Domniia la leatul 7141 [1632-3], și aŭ domnit anĭ 22».

Acum ctitoriĭ: «Io Costandin Basarab Voevod, snă Papeĭ Post., vnuc Predeĭ biv Vel Vor. Brăncoveanu», și «Mariia Doamna, fata Neaguluĭ Post. snă Antonie-Vod[ă]» și copiiĭ lor: Smaragda (de tot mică; ea se mărită la 8 Iunie 1712 după Constantin Băleanu), Safta (căsătorită la 12 Maiŭ 1700 cu Iordachi Crețulescu), o a treia [Ancuța] (căsătorită la 2 Iunie 1704 cu Manolachi Lambrinò), Balașa (căsătorită la 30 Octombre 1708 cu Manolachi Ruset; aceste treĭ Domnițe arată de aceiașĭ vrîstă), Stanca (măritată la 1-iŭ Novembre 1692 cu Radu-Vodă Iliaș), Ilinca (căsătorită la 5 Februar 1698 cu Scarlat Mavrocordat, apoĭ cu Șerban Greceanu), «Maria Doamna Moldoveĭ» (căsătorită la 13 Oc-

tombre 1693 cu Constantin Duca-Vodă). Cf. Greceanu, partea inedită, *Gen. Cantacuzinilor,* pp. 409-10 și *Documente privitoare la Constantin-Vodă Brîncoveanu,* 1901, p. 167 și urm. Vedem în sfîrșit pe fiiĭ luĭ Constantin-Vodă: Constantin, Ștefan, Mateĭ și Radu.

V. și Tocilescu, *l. c.*, pp. 30—1. La acelașĭ, alte chipurĭ, pp. 29—30.

13. Mormîntul de marmoră, fără inscripție, al Smaragdeĭ fiica luĭ Brîncoveanu. 396.

14. Pe un mormînt, în partea stîngă a pronaosuluĭ: 397.

Supt ačastă peatră odihnesc osăle roabeĭ luĭ Dumŭnezeŭ Maria fiica dumnealuĭ Dicul Bengescu; care o'ŭ ținutŭ dumnealuĭ Ion Băleanu.

Smaranda Brîncoveanu luase pe Constantin Băleanu; acest Ioan ar putea să fie fiul lor. Dar *Genealogia Cantacuzinilor* spune lămurit: «de la care, copiĭ n'aŭ rămas» (p. 410).

15. Pe alt mormînt, lipit cu acesta: 398.

Supt ačast[ă] piiatră să odihnesc oasele răposatuluĭ robu luĭ D[u]mn[e]zeŭ Ioan Măldărescu bivŭ văt[av] za aprozĭ și a soțieĭ luĭ Stanca: aceștia aŭ datŭ viia dumnialor de la Troianŭ, cu locu.

În dreapta, lîngă zid, pe un postament înnălțat:

[Valurĭ] multe rădică fu[rtuna pe] mare,
Maĭ vărtos găn[dul omului] întru lucrul ce are,
Nu atîta grijă începutuluĭ,
Cît maĭ multă grijă și primejde a săvărșituluĭ,
[Pentru] că tot lu[crul] bun și de [multă] nevoință
Îl arat[ă aceia] ce să ostenescŭ pentru [credință?] [1],
Precum și acestŭ pă[ri]nte ce să vădŭ le-aŭ făcut [isprăvit ?]
[Pentr]u ačaia și noao tuturor cu milă [ne învoia].
Ca să nu fie uitatŭ,
Că ne va fi păcatŭ,
Că prin multe osteneale ce aŭ luatŭ,

[1] În copia mea: [lauda ce a]jŭ adevărat.»

Iară acum zace cu [țăr]ână împresuratŭ,
Și aŭ fostŭ năstavnicŭ acestŭ părinte.. *[2 litere]* anĭ 30.
Și fu și trecu
Ca căndŭ și nu fu.

Și i s'aŭ săvărșitŭ viața luĭ, mutăndu-se cătră Dumnezeŭ la leatul 7234 [1726], Iun. 15 dne.

Inscripția se cetește cu greŭ și e plină de lipsurĭ, piatra, foarte proastă, fiind cojită. Cele d'intăiŭ versurĭ le-am îndreptat după inscripția de pe ușa bisericiĭ Sf. Apostolĭ, pe care o dă Ghenadie *(o. c.*, pp. 39—40). Aceasta se mîntuie însă așa:

«Într'acest chip fiind într'acè grijă și eŭ smeritul Ioan, mult m'am nevoit pănă această sfăntă biserică o am isprăvit, și pre urmă cu înfrumusețare o am zugrăvit, întru slava luĭ Dumnezeŭ și întru pohvala Sfinților Apostolĭ. Și s'aŭ săvîrșit la Iulie 6, leat 7208 [1700].

Ghenadie maĭ dă, la p. 40, o înscripție de la Ioan, pusă de-asupra ușiĭ de intrare la schitul închinat Sf. Ștefan mucenicul, în anul 7211 (1702-3).

El dă numaĭ (p. 41) o notiță despre mormîntul egumenuluĭ.

Cf., pentru toate, și *Biserica ortodoxă*, III, pp. 21—2.

399. 16. Pe un mormînt, în stînga pronaosuluĭ:

Supt acastă piatră să odihnescŭ ... robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Nicolae ... scul, care ... aŭ luatŭ cinul călugărescŭ într'acastă sfăntă mănăstire și nerăm ... lume aŭ fost ... to .. aŭ avutŭ sfănta mă[năstire] moșiĭ, viĭ și ... [ro]bĭ, tot ace precum pă[... mărtu]risește cartea luĭ ... de danie, ca în veacĭ să se pomenească ..., dnă 25 Iun., leat 7222 [1714].

400. 17. Pe un prapor cu Sf. Constantin și Elena și stema țeriĭ, zugrăvit în Apus:

Konstantinus Brancovan, Valachiae Transalpinae princeps, anno Domini 1698.

Pe dosul praporuluĭ, foarte frumos lucrat, e botezul Domnuluĭ.

401. 18. Pe sfeșnice:

Iubitoriul de H[risto]s Io Costandinŭ B[asarab] Voevod,

cu Doamna sa Maria, la a lor mănăstire Sfinților Înpărați Costandin și Elena, lăngă alalte și acest sfeșnic, cu soția luĭ, aŭ adaos; lt. 7200 [1692], Fe[vruar] 1.

Și în Tocilescu, *Raporturĭ*, p. 34.

19. Pe icoana Pantocratoruluĭ, e scris în carte: 402.

Eŭ sănt ușa: prin mine deva întra cineva, să va măntui, și va întra și va eși, și pășune va afla.

Ar fi interesant de căutat acest loc în cărțile bisericeștĭ pe limba țeriĭ, din acest timp.

20. Pe un disc de argint: 403.

G[o]sp[o]jda Maria dentru a sa osărdie făcut-aŭ această anaforniță, și dată la bolnița de la sf[ă]nta și d[u]mnezeiasca mănăstire unde să numeaște Hurezi, ca să fie întru veačnica pomenire: Iule 5 zile, lt. 7205 [1697].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 36.

21. Ghenadie maĭ dă inscripția de pe niște tetrapoade din 7201 (1692-3) 404.
și aceia de pe moaștele Sf. Procopie mucenicul, dăruite la 7200 (1691-2) de patriarhul constantinopolitan Iacob, adăpostit la Curtea Brîncoveanuluĭ, și de pe ale Sf. Minodora, aduse de la Sinope (Scarlat Mavrocordat, ginerele Domnuluĭ, venise cu un preot de acolo, Nicolae; v. Greceanu, în *Magazin*, II, p. 354) la 7201 (1692-3).

La Tocilescu, *Raporturĭ*, p. 32 și urm. se daŭ maĭ bine inscripțiile de pe moaște (și de pe moaștele Sf. Teodor Tiron, care n'aŭ nicĭ-o dată) și cele de pe tetrapoade. Maĭ găsim inscripția de pe o candelă dăruită de Doamnă la 7205 (1696-7), cea de pe icoane, datată 7202 (1693-4), cea de pe «o placă de sfită», dăruită la 1700, de Șerban Cantacuzino Pàharnicul, și cea de pe o cruce a Mitropolituluĭ Varlaam, ctitorul Trivaleĭ, din 1672.

El dă și extrase din pomelnic, pe pp. 41-3.

La el maĭ găsim inscripția de pe niște ripide din 7205 (1696-7), de pe niște perdele, de pe un aier (care trebuie cetită însă așa: ἄνετον παρὰ τοῦ εὐγενεστάτυ καὶ ὑψηλωτάτου ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα), de pe un epitrafir din 7200 (1691-2), de pe un orariŭ din același an și de pe niște talere din vremea luĭ Bălăcescu.

Tot acolo (pp. 39-40), inscripțiile de pe clopote: unul turnat la Michel Zehender în Viena, din 1696, celalt, turnat în țară, la 7200 (1691-2), și care poartă numele luĭ Teofil ieromonahul, vărsătorul; al treilea, maĭ vechiŭ, e din Brașov, 1655, al patrulea iar de la Teofil. Permisia imperială pentru trecerea clopotuluĭ din Viena, 28 Sept. 1696, am tipărit-o în *Studiĭ și doc.*, V, pp. 128-9, No. 51.

Ghenadie (p. 38) și Tocilescu (pp. 35-6) daŭ, în sfîrșit, inscripția de pe o piatră prinsă în zid, care arată că învelitoarea a fost făcută din noŭ, la 1827, de Grigore Brîncoveanul, Marele-Ban (și cel din urmă din vechiul neam). Cetirea amîndurora e tot așa de rea.

405. 22. De-asupra ușiĭ de intrare a bolnițeĭ:

Răvnindŭ și urmănd în toate bunele fapte și bl[a]gocestevie Maria, luminata Domnă, pre innălțat soțul săŭ Io Costandin Băsărabŭ Voevod și, precum soțul și Domnul eĭ bisearica cea mare în cinstea Marilor Înpărațĭ și sfințı Constandin și Elena den temelie o aŭ rădicatŭ și o aŭ înfrumusețat, așa și Măria Eĭ în slava de Dumnezeŭ Născătoareĭ fečoare și stăpâniĭ noastre aŭ ziditŭ ačastă sf[ă]ntă beserecuce, bolniță, făcănd-o, ca în veacĭ bună pomenire stremoșilor să rămăe și al lor nemortŭ nume, și părinților, isprăvind-o la al optulea anŭ alŭ Domnii lor, la leatŭ de la Zidirea Lumiĭ 7205 [1696], msța Septe[m]vrie 20 dni.

406. 23. Ioan și Pahomie țin în mînă această pisanie, pe zidul din afară:

La leat 1789, fiindŭ răzmiriță și nevoe mare în țar[ă] de Neamțĭ și de Turcĭ, aŭ venit un saraschier cu oaste turčasc[ă] de aŭ șăzut în m[ă]n[ă]st[ire o l]ună, și multe stric[ă]čun[ĭ] s'aŭ făcut sf. beseárecĭ: ajunsase grajdurĭ de caĭ,— căt să dăznădăjduise Rafail egum[enul] ce [e]ra atunč, că nu va maĭ vadea deres, — căt și aicĭ de tot era stricat. Iar, după moartea aceluià, ajungăndŭ egum[en] Pahomie, fiindŭ din soborul sf. m[ă]n[ăstirĭ], luat-aŭ într'ajutor pe milostivul D[u]mnezeŭ și pe prea-curata sa maică și pre st. Înpărațĭ și s'aŭ apucat a drege, și, cu ajutorul celor maĭ sus zișĭ, aŭ și isprăvit, înpodobindŭ cu zugrăveal[ă],

dup[ă] cum să vead[e], în Domniia Mării Sale Ioan Alicsandru Mor[u]z[i] Voivod.

Amîndouă inscripțiile se daŭ și în Tocilescu, *o. c.*, pp. 40-1, ca și cea următoare. Cf. și *Biserica ortodoxă*, III, p. 18, nota 3.

24. Pe același părete, fața din biserică: 407.

Dentru alo tale aducu Sf[i]nții Tale, stăpănă, ačastă sf[ă]ntă și dumnezeiască bisear[i]că ca o mireasă înpodobită precum pe dănnafară așa și cu de toate podoabele înpodobită și pe dăn lăuntru, întru cinstea și lauda Adormirii Sf[i]nții Tale, Născătoare de Dumnezăŭ, ca pomenire și eĭ să fie, moșiloră, părinților și noo în veacĭ. Și s'aŭ zugrăvit la leat 7207 [1699], Maĭ 31 dni, și ispravnică fiindŭ chirŭ Ioan arhimandrit, egumen; азь исписах рѹка грѣшнага [am scris eŭ, cu mîna mea păcătoasă:] Preda i Nicola, zugrafĭ; [jos:] Efrem.

25. Chipurile ctitorilor: Constantin-Vodă și Maria, apoĭ, în stînga, «Ioan Antonie Voevod» și «jupan Neagu Post. snă Antonie Voevod și tată luminateĭ Doamne Maria».

LXXV.

Mănăstirea Bistrița.

1. Inscripția cea veche nu maĭ e astăzĭ în ființă, biserica fiind cu totul prefăcută de Bibescu și Barbu Știrbeĭ. Ea e păstrată însă, în traducere românească, la Neofit, *Bis. ort.*, III, p. 13. Iată-ĭ cuprinsul:

Cu voia Tatăluĭ și [ajutorul] Fiuluĭ și [săvîrșirea] Sfîntuluĭ Duh, începutu-s'a sfîntul hram [= *acest* sfînt hram] 408.
al Adormiriĭ Preasfinteĭ stăpîneĭ noastre Născătoareĭ de Dumnezeŭ și pururea Fecioareĭ Maria, în zilele Măriei Sale prea-luminatuluĭ [de sigur că era: blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ] Domn Io Neagoe Voevod, de ctitorul [aceste două cuvinte sînt vădit adause] Banul Barbul,

fratele Pîrvuluĭ Vornicul [de sigur: și frațiĭ săĭ: P. V.] i Danciul i Radul i Preda i Mircea; leat 7026 *(sic)*.

Anul e greșit. Actul de fundație al fraților Craiovești datează din 1506. V. Bogdan, *Doc. Brașovuluĭ* (ediția textelor slave), p. 305.

409. 2. Inscripția luĭ Brîncoveanu, păstrată acum supt turnul de la poartă:

Sfânta această și dumnezeiasca mănăstire pomenească-s[ă] a fi zidit[ă] întâĭ și den temelie de Barbul Banul Craiovescul, carele aicĭ și îngerescul cinŭ alŭ călugării maĭ pe urmă aŭ luatŭ; iară dupre această reaua vrășmășie a cruduluĭ Mihneĭ-Vodă Dracea, ce-aŭ avut pre dinsulŭ, den fața pământuluĭ a o ștearge silindŭ, cu tunurĭ și cu alte cinii zidurile i-aŭ surŭpatŭ; însă Dumnezeŭ cel ci stricatele direage, slabele întărească și dăznădăjduirile omeneștĭ în bună nădeajde și ființă le aduce, — acela n'aŭ lăsatŭ tiranica pohtă Mihneĭ a să s[ă]vrăși de totŭ, ci, iară, Barbuluĭ Banuluĭ întrămare și puteare dăndŭ, iară o aŭ prefăcutŭ, maĭ bună încă și maĭ frumoasă. Și, dupre această, iară, bunătatea și adânca înțelepciune dumnezeiască ațâțăndŭ și țiindŭ denŭ nărodulŭ Barbuluĭ oamenĭ marĭ și vreadnicĭ, o aŭ ținutŭ și o aŭ păzitŭ; precumŭ și Preda Velŭ Vorn[ic] Brăncoveanulŭ în toată viața luĭ aŭ făcut și, pre unde aŭ fostŭ căte ceva stricatŭ, aŭ diresŭ. Iară în aiĭ ceștĭ maĭ dă pre urmă cu maĭ mare osărdie și maĭ cu mare cheltuială nepotu-săŭ Costandinŭ Vel Spăt[ar], carele, dă spre tat[ă] trăgăndu-se dă[n] veachia dungă a Craioveștilorŭ, cari și Băsărăbeștĭ să chiamă, și, dă spre mumă, și maĭ dănŭ bătrăna și înpărăteasca Casă a Cantacuzenilorŭ, vrăndŭ a răspunde bl[a]gorodnii și evlavii sale, carea cătră dumnezăeștile lucrurĭ avea, multe aŭ întărit, multe aŭ înfrumusețat și den noŭ aŭ făcut la această d[u]mn[e]zăiască și sf[ă]ntă casă, dăndŭ și lăsăndŭ, precum i se-aŭ căzut, în veăcŭ bun[ă] pomenire bunuluĭ și luminatuluĭ neamuluĭ săŭ și luĭ, săvrășindŭ aceastea în zilele

unchiuluĭ săŭ lu Io Șerban Voevod celuĭ tănărŭ, și fiindŭ egumen Parthenie [e]rom[onah], вь лѣт ѡт створенїе свѣт [în anul de la Facerea Lumiĭ] 7192, а ѡт рожд. ҳво [iar de la Nașterea luĭ Hristos] 1683, мсца септемврїа вь .вı. днıı [în luna luĭ Septembre în 12 zile].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 43; cu greșelĭ marĭ, în *Biserica ortodoxă,* III, p. 12; maĭ bine, în Ghenadie, pp. 30-1. Expunerea istorică e luată din Cronica luĭ Ludescu, care cuprinde în sine, în forma eĭ cea maĭ răspîndită, și *Viața luĭ Nifon.*

3. Neofit dă și inscripția de pe piatra de mormînt, astăzĭ pierdută, **410.**
a luĭ Moise-Vodă, cel perit în lupta de la Viișoara. În traducerea romănească a Mitropolituluĭ, ea se înfățișează astfel:

Răposat-a robul luĭ Dumnezeŭ Moise Voevod, feciorul luĭ Vladislav Voevod, la leat 7040 [1532].

Filiația luĭ Moise din Vladislav, rivalul luĭ Radu de la Afumațĭ, se arată și în Cronica țeriĭ și în documente *(Arch. ist.,* I[1], p. 30). Dar data e răŭ cetită, căcĭ Moise muri în August 1530. Îngroparea i se făcu la Bistrița pentru că el dăduse pe sora sa luĭ Barbu al II-lea Craiovescul, care căzu și el la Viișoara.

Moise se luptase întăiŭ cu noroc împotriva Turcilor, cari aduceaŭ pe copilul Vlad fiul luĭ Vlăduță. Împăcîndu-se cu Ardeleniĭ, cărora voise întăiŭ să li iea cetatea Branuluĭ (v. Ostermayer, în *Quellen der Stadt Brassó,* IV, p. 499; cf. maĭ sus, p. 125) și ucigînd pe boieriĭ cari-l ridicaseră în Domnie, el cîștigă prin Maiŭ biruințe pe care le făcu îndată cunoscute peste munțĭ *(Quellen,* II, pp. 194-5). Înnainte de sfîrșitul luniĭ însă, se afla că «Turciĭ aduc un noŭ Voevod în Țara-Romănească și aŭ și sosit cu el în țară» *(ibid.).* La 15 Iunie, Moise, fugar, era în Secuime, la «Osdola», despoiat de locuitorĭ, iar Vlad vestia în Ardeal suirea luĭ în Scaun *(ibid.,* p. 196). El cerea ca Moise să fie oprit (p. 197). Acesta fu adus decĭ la Brașov, pe la 20 ale luniĭ *(ibid.).* De aicĭ merse îndată la Voevodul ardelean ferdinandist Mailat, în Făgăraș. La 18 August, expediția în favoarea luĭ iese din Sibiiŭ (Hurmuzaki, II[3], pp. 654-5; cf. *Quellen,* II, p. 201). Încă la 24 se știa în Brașov că Moise a fost omorît. Vlad se gătia să vie pe la Piteștĭ în Ardeal și alăturĭ cu el stătea Mehemed-beg, căpetenia Turcilor dunărenĭ. Se pare chiar că năvălirea s'a făcut în Țara Bîrseĭ *(ibid.,* p. 202 și urm.). Satul Viișoara e în județul Teleorman: decĭ expediția luĭ

Moise, urmînd malul Oltuluĭ, fu întîmpinată de Turciĭ de la Nicopol, cari uciseră pe Domn și pe Ban, prinzînd pe Voevodul Ardealuluĭ. Cele două trupurĭ aŭ fost trecute peste Olt și aduse la Bistrița, unde li se făcu îngroparea.

411. 4. Pe o piatră depusă în încăperile clopotnițeĭ:

† мсца априлıе .дı. дни прѣстави се рабь божıи жȣ̂пань Прьвȣль вѣлики бань кралевьски, вь дни благочестиваго Іѡ Моиси Воевода, вь лѣто ҂злз.

Adecă :

«În luna luĭ April 14 zile a răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Pîrvul Marele-Ban al Craioveĭ, în zilele blagocestivuluĭ Io Moise Voevod, în anul 7037 [1529].»

Și în Tocilescu, p. 45 (cu un ciudat facsimile, care nu dă o adevărată ideie despre inscripție, scrisă în caracterele drepte, elegante ale epoceĭ luĭ Neagoe). O parte numaĭ, în *Biserica ortodoxă*,III, p. 13, nota 1.

Acest al doilea Pîrvu, care urmează în Bănie luĭ Preda, fiul luĭ Pîrvu cel d'întăiŭ (cf. și Cronica țeriĭ, p. 267; acesta era văr luĭ Neagoe, nu frate, cum scrie Cronica, mama luĭ Neagoe fiind sora luĭ Pîrvu I-iŭ, pentru care și Barbu I-iŭ, fratele luĭ Pîrvu, e numit θεῖος, «unchiŭ» al luĭ Neagoe în povestirea grecească din ale mele *Manuscripte din bibliotecĭ străine,* p. 47), căpătă această dregătorie supt Radu de la Afumațĭ, care și în privința părteniriĭ Craioveștilor reluă tradițiile luĭ Neagoe. Supt Domniĭ dintre Neagoe și Radu de la Afumațĭ nu se află Banĭ, și aș crede că Bănia fusese desființată (Preda fusese ucis încă din 1521). Banul Pîrvu se întîmpină și la 1523 și la 1525 și la 1528 (Lăpĕdatu, *Vlad Călugărul,* p. 31 nota 1; *Studiĭ și doc.*, VI, p. 594): gonit de uniĭ boierĭ muntenĭ, Radu fugi «la Banul Pîrvu, la Craiova», zice Cronica Țeriĭ. Uciderea Domnuluĭ săŭ (care-ĭ era și rudă prin căsătoria luĭ Radu cu Ruxanda fata luĭ Neagoe) a trebuit să-l îndepărteze pe acesta de la afacerile țeriĭ. La 20 Iulie 1529, Ban era un Radu, din alt neam poate (Hurmuzaki, XI, p. 823). N'aș crede ca Pîrvu să fi fost *ucis* de Moise-Vodă, care a tăiat totușĭ pe un Preda (Postelnicul), ce pare a fi dintre Craioveștĭ (Cronica țeriĭ; pentru împăcarea luĭ Moise cu această familie, v. maĭ sus, p. 195). El era poate fiul luĭ Barbu cel d'intaiŭ, și al treilea Barbu ar fi poate fiul acestuĭ Pîrvu. «Boieriĭ de Jiiŭ», cari taie pe Vlad-Vintilă, urmașul luĭ Vlad cel înnecat *la Muntenĭ* (la Popeștiĭ din Ilfov, pe Dîm-

bovițā), sînt fără îndoială Craioveștiĭ ceĭ noĭ, condușĭ de Barbu cel din urmă.

5. Pe vechea raclă de lemn a moaștelor Sf. Grigore Decapolitul: 412.

† сю ко[ш]чюгь сьтвори гдь нашемȣ Іѡ Радȣла Во[є]вод снь пѡ[ко]инаго Іѡ Михнѣ Воєвод когда приде ȣ стго монастир ȣ Бистриць кь стмȣ Грїгорїє Декаполить вь пещерь. [= Acest coșciug l-a făcut Domnul nostru Io Radul Voevod fiul răposatuluĭ Io Mihnea Voevod cînd a venit la sfînta mănăstire la Bistrița, la Sf. Grigorie Decapolitul, în peșteră.] Și aŭ fost și cinstitul și maĭ marel[e] patriarhul chir Chiril d[e l]a Alexandrie; потрȣди єрмонах єгȣмен Θеофіл єрм. [= S'a nevoit ieromonahul Teofil egumen.]

Pentru acest loc de adăpost al peșteriĭ, v. ale mele *Manuscripte din bibliotecĭ străine*, I, p. 47. Patriarchul Chiril de Alexandria, vestitul Lucari, era la noĭ între aniĭ 1613 și 1615; apoĭ el se întîlnește din noŭ la 1620 *(Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 29), cînd iarășĭ Radu Mihnea era Domn muntean (v. *Studiĭ și doc.*, IV, p. 178 și urm.; cf. și *ibid.,* p. CCCXVIII). Radul îĭ închină moșia Șegarcea, care era în 1622 «slobozia cinstituluĭ și prea-luminatul părinteluĭ Chiril patriiarhul ce aŭ fost de la Alexandrie» *(ibid.,* II, p. 437, nota 1). În 1626, el era acum la Constantinopol, patriarh al acestuĭ Scaun *(ibid.*, p. 437, No. 5).

6. Pe sicriul în care se află acum moaștele Sfîntuluĭ: 413.

Acest secriŭ făcutu-l-am noĭ robiĭ luĭ Dumnezeŭ Io Costantin Voevod și Doamna mia Bălașa, puindu-se într'ănsul cistitele moaște ale prea-cuviosuluĭ părinteluĭ nostru Grigorie Decapolitul la măn[ăsti]ria Bistrița; вь памѧти вѣчноє, лѣта гдни ҂ахнѕ [= spre veșnica pomenire; anul 1656].

Pe el se înfățișează Domnul, Doamna și o copilă a lor. V. și Tocilescu, *o. c.,* pp. 48-9.

Cf. Cronica luĭ Stoica Ludescu, în *Magazin*, IV, p. 336: «Făcut-aŭ Doamna Bălașa și un sicrin mare de argint poleit, foarte iscusit, în carele aŭ pus trupul Svîntuluĭ Grigorie Decapolitul de la monas[tirea Bi]strița».

414. 7. Pe sfeșnice:

Acest sfeșnic de argint s'aŭ făcut din mila dumnealorŭ boiarilorŭ și neguțătorilorŭ craioveni în zilele prea-luminatuluĭ, prea-înnălțatuluĭ Domnŭ Io Alexandru Ioan Ipsilantŭ Vvd., căndŭ s'aŭ dusŭ Sf[ă]ntul Grigorie Decapolit de la mănăstirea Bistriții aicĭ la Craiova, pentru seceta și lăcustele ce era, păstorind eparhiia aŏasta iubitoriul de D[u]mnezeŭ episcop al Răimniculuĭ chir Chesarie, Caimacam fiind Scaunuluĭ Craioveĭ dum. Grigorie Razul biv Vel Cliuč., și s'aŭ afierositŭ Sf[ă]ntuluĭ Grigorie la l[ea]t 1779, No[e]m[vrie] 12; s'aŭ lucrat de Hristea argintar Ianiotu.

415. 8. Pe două sfeșnice de bronz:

Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόνδας, ἐλέῳ Θεοῦ αὐθέντης πάσης Οὐγγροβλαχίας [= titlul domnesc al Brîncoveanuluĭ].

Ele poartă și stema țeriĭ. — Și la Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

416. 9. Pe un sfeșnic:

Acest sfeșnic iaste făcut den alte sfeașnice și dentr'alte arginturĭ ce aŭ fostŭ date de creștini pentru pomeana la sf[ă]nta mănăstire Bistrița și cu cheltuiala robuluĭ luĭ Dum[n]ezeŭ Costandin Brăncoveanul Vel Logofăt, msța Martie dni 1, leat 7195 [1687].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

417. 10. Pe o cruce de lemn, cu podoabe de argint și pietre scumpe:

Aŏastă cruce o aŭ facutŭ Vlădica Theofil în zilile luĭ Io Mateĭ Voevoda, va leto 7150 [1641-2].

Și în Tocilescu, *o. c.*, p. 46. — Cf. *Ist. lit. religioase*, p. 131 și *Studiĭ și doc.*, IV, pp. 215, 318, 221. — Teofil era un fost episcop de Rîmnic, care începuse ca egumen de Bistrița (*Manuscripte din bibliotecĭ străine*, I, p. 47).

418. 11. Pe niște ripide:

Doamne, Isuse Hristoase. priimeaște de la robu tăŭ Cos-

tandin Brăncoveanu Vel Spăt. darul acesta, care l-aŭ închinat casiĭ Sfinţieĭ Tale, măn[ă]st[i]riĭ Bistreţiĭ, vă leat 7193 [1684-5].

Şi în Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

12. Pe un disc: 419.

Vlad [= vleat] 1685.

Vas sfintu cu multă smerire dăruit svintiĭ tale case, Doamne, mănăstiriĭ Bistriţiĭ, de robul tău Costandin Brîncoveanu Vel Spat., întru slava şi lauda a prea-svinti Maiciĭ tale, a fi primitoriŭ de nafură, întru veačnică pomenire; msţa Maĭ 12 dnă, leat 7193.

Şi în Tocilescu, *o. c.*, p. 48; Ghenadie, p. 32.

13. Pe alt disc: 420.

Vlatŭ 1685.

Priimeaşte, Doamne, darul acesta de la mine, robul tăŭ Costandin Brăncoveanul Vel Spat., care l-am închinat svintiĭ tale case, mănăstiriĭ Bistriţiĭ, unde să slăveaşte Adormirea prea-svintiĭ tale Maice. Vas de slujba osveştanieĭ, întru veačnică pomenire; mţa Maiŭ 12 dnă, vlt. 7193.

14. Pe dosul uneĭ evangheliĭ din 1682:

Aŏastă sv[ăn]tă şi a luĭ Dumnezeŭ evanghelie iaste fe- 421.
recată de robulŭ luĭ Dumnezeŭ Costandinŭ Brăncoveanulŭ Velŭ Spătariŭ, şi o aŭ închinatŭ sv[i]ntiĭ mănăstirĭ B[i]str[i]ţ[a], întru a sa veačnică pomenire; vă leatŭ 7191 [1682-3].

Şi în Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

15. Pe un potir:

Ἀλεξάνδρου Βοεβόνδα Μαυροκορδάτου καὶ Σμαρά[ν]δας· 1742· Κοσ- 422.
ταντίνου.

Adecă:

«Al luĭ Alexandru Voevod Mavrocordat și al Smarandeĭ; 1742; [lucrul luĭ] Constantin.»

E, de fapt, un dar al luĭ Constantin Mavrocordat, care nu maĭ era însă în 1742 soțul Doamneĭ Smaranda, nicĭ Domnul Țeriĭ-Româneștĭ. V. *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 389-90.

423. 16. Pe niște sfeșnice:

Μνησθήτι, κύριε, τοῦ δούλου σοῦ Δημητρίου: Δέσπα, Δημητρίου, Σμαράνδας, Σουλτάνα и 'Αλ[εξάνδρου], τῶν υἱῶν αὐτῶν· 1765.

Adecă:

«Pomenește, Doamne, pe robul tăŭ Dimitrie: Despa. Dimitrie, Smaranda, Sultana și Al[exandru], și fiiĭ lor; 1765.»

Apoĭ:

Și s'a lucrat de Gheorghe zlătar, sin Răducanul zlătar.

Cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 47.

424. 17. Pe un sfeșnic (?) saŭ pe părete:

Mart 14, 1790, aŭ răposatŭ chirŭ Costandin ieromonahŭ.

425. 18. Pe o icoană a Sf. Grigore Decapolitul:

Acast[ă] sfânt[ă] icoan[ă] s'aŭ înpodobit cu argint de Sfinției Sa părintele arhimandrit și igumen s. mănăstir[ĭ] Bistrița chir Costandie Peloponisota, cu cheltuiala mănăstir[i], în Domniia al doilea prea-înnălțatuluĭ Domnŭ Io Alexandru Costandin Moruz Voivod, Mitropolit fiind Preosf[i]nțiia Sa chir Dosofteĭ al Ungrovlahiĭ și episcopŭ Râmnicuiuĭ Preasf[i]nțiia Sa chir Nectarie, la leat 1799, Iul. 20.

426. 19. Pe un chivot:

Acestŭ sfintŭ artoforio[n] iaste făcut de Sf[i]nția Sa părintele arh. Costandie Peloponisiotu, ig[u]me[n] sf[i]n[teĭ] mănăstirĭ Bistrița, cu cheltuiala mînăstiriĭ; 1799.

Și în Tocilescu, *o. c.,* p. 48.

20. Candelabru dăruit Sfîntuluĭ la 1795 de boieriĭ și negustoriĭ Craioveĭ, în frunte cu Alexandru Calfoglu, precum mărturisește o inscripție lungă în grecește, resumată în Tocilescu, *o. c.,* p. 49.

Ghenadie (p. 31) și Tocilescu (p. 48) daŭ inscripția de pe o cristelniță, pe care a făcut-o, dintr'o tipsie dăruită de Neagoe-Vodă, Mitropolitul pribeag al Moldoveĭ, Teofan, la 7131 (1622-3). Cf. *Ist. lit. religioase,* p. 127. — La Tocilescu se maĭ cuprind următoarele inscripțiĭ: *a)* pe icoanele împărăteștĭ (zugrăvite de Ioan Zugraful la 1794); *b)* pe o cruce (dăruită supt egumenul Ilarion, la 7072 [1563-4], de boierul Manta); *c)* pe altă cruce (ferecată de Pîrvul Crețulescul la 1678); *d)* pe o a treia cruce, adusă de la schitul Mănăileștĭ.

Ghenadie dă și (p. 31) inscripția nouă de la clopotniță, care mărturisește despre reparație: «fiindcă această mînăstire Bistrița să afla în starea cea maĭ ruinoasă, așa din causa aceasta aŭ hotărît Măria Sa Domnul Gheorghe Bibescu în anul 1845 dărîmarea acesteĭ ruine, împreună cu biserica, și a eĭ reclădire precum este în ființă». Temelia se pune la 26 Sept. 1846; abia la 1852 reîncepe lucrul, întrerupt multă vreme, și la 1855, 15 August, se face inaugurarea clădiriĭ celeĭ nouă.

La Tocilescu (pp. 50-1) se daŭ și inscripțiile de pe clopote: una poartă numele fraților Craioveștĭ și data de 7005 (1496-7), pe alta al luĭ Brîncoveanu, al egumenuluĭ Paisie arhimandritul și al meșteruluĭ ieromonah Teofil. Tot acolo, și pomelnicul (copie din veacul trecut): din el se vede că Petrașcu-cel-Bun a născut pe Maria și Voica, fetele sale legitime, cu întâia Doamnă, Stana, că Alexandru Mircea a avut și două fete: Elena (nu soția luĭ Ivașco Golescu? V. Hurmuzaki, XI, p. XXI) și Despina, că soția luĭ Alexandru Iliaș se chema Elena.

II. Biserica Bolnițeĭ.

1. Inscripție de-asupra ușiĭ: 427.

Acestŭ pritvorŭ zugrăfitu-s'aŭ den bun găndul dumneaeĭ jupăneaseĭ Andriianeĭ Vorniceaseĭ a dumnealuĭ Șerbanŭ Cantacuzino Vel Vornicŭ, în zilele luminatuluĭ Domnu Ioan Costandin B[rîncoveanu] Basarab Voevod, fiindu egumenŭ chirŭ Ștefanŭ ieromonahŭ, Maĭ 18, 7218 [1709]. **И зографин Іосифь іеромонах хранитє** [= i zugraf Iosif ieromonahul a fost].

Şi în Ghenadie, *o. c.*, p. 32; Tocilescu, *o. c.*, p. 49.

428. 2. Pe uşa de intrare:

врата сиѧ сътвори иеромонах игѹмен Василие въ дни Іѡ Матею Басараба Воеводи, въ л[ѣ]т ҂зрѯв.

Adecă:

Uşa aceasta a făcut-o ieromonahul egumen Vasilie, în zilele luĭ Io Mateiŭ Basarab Voevod, în anul 7162 [1653-4].»

Şi în Tocilescu, *o. c.*, p. 50.

429. 3. Grafit în altar:

пис діакон Стефань въ дни Іѡн Радѹл Воеводь, въ лѣт ҂зрв.

Adecă:

«Am scris eŭ diaconul Ştefan, în zilele luĭ Io Radul Voevod, în anul 7102 [1593-4: probabil: 7112 = 1603-4].

430. 4. Chipurile ctitorilor: Şerban, Andriana şi

жѹпан Барбѹл; прѣименова име имѹ Пахоміе.

Adecă:

«Dumnealuĭ Barbul: i s'a schimbat numele în Pahomie.»

Se ştie că puternicul Ban a murit călugăr la Bistriţa. Cf. şi Tocilescu, *o. c.*, pp. 43-4.

431. 5. Pomelnicul păstrat aice începe cu aceste nume: Pahomie [= Barbul], Salomia [= soţia sa], Pîrvul, Danciul, Radu [fraţiĭ], Muşa, Neagoe, [Neagoe, tatăl lor; Muşa să fie mamă?], Tuduru, Neaga [sora Craioveştilor, mama luĭ Neagoe-Vodă], Catalina [soţia luĭ Radu-cel-Mare?], Preda [fiul luĭ Pîrvu cel d'intăiŭ], Costandinŭ, Bratu, Neagoe şi Despina [Neagoe-Vodă şi soţia], Moise [Moise-Vodă]; apoĭ Costandin-Vodă [Brîncoveanu] şi Doamna Maria, precum şi copiiĭ lor: Ştefan, Radu, Mateiŭ; Alexandru şi Ecaterina [Ipsilanti] ş. a. — Cf. Tocilescu, *o. c.*, p. 52.

Schitul din deal, Păpuşa, poartă o inscripţie arătînd că a fost clădit de egumenul Ştefan al Bistriţeĭ la 7220 (1711—2).

LXXVI.

Mănăstirea Arnota.

1. Inscripţia de de-asupra uşiĭ lipseşte.

2. La fereasta absideĭ din dreapta: 432.

Aiĉa să odihneaşte părintele Ionichie schimonah Cacoveanul, msţa Sep. 17, 7199 [1690].

3. Chipurile ctitorilor: Mateĭ, Ilina [Domniĭ], Calea [din Brîncovenĭ], 433.
Datco [soţul eĭ], Stanca soţia luĭ [Danciul; v. *Studiĭ şi doc.,* V, p. 174, No. 12 şi p. 639], Preda Vel Spătar [fiul luĭ David], cu un copil mic; Danciul Vel Vornic [tatăl luĭ Mateĭ-Vodă], Radul [fratele luĭ Danciul], Barbul [fratele luĭ Mateĭ Basarab]. După Tocilescu, p. 54, şi lîngă Danciul e un copil mic: Vîlsan (care n'a trăit însă).

4. Pe un mormînt la stînga: 434.

Aiĉa zac oasele c[reştinuluĭ] şi bine-credinĉosuluĭ [şi de bună] rudă boiaren jupan [Danciuluĭ] Vorniculuĭ Brăncoveanul; [întămplăn]du-se mortea în ţara Ardealuluĭ, acolo i s'aŭ îngrupat trupul, în Mitropoliia Belgraduluĭ, în corsul anilor 7108 [1599-600], iar fiiu-seŭ, prea-lominatul Ion Mateiŭ Băsărab Voevod, Domnul Ţărăĭ-Rumăneştĭ, într'al 16 an de Domniia luĭ [1646], triimis-aŭ pre credinĉos[ul] Mării Sale Dragomir Vel Vornic de-aŭ adus oasele de le-aŭ îngropat într'aĉastă mănăstire [Ar]nota, carea e zidit[ă] din temelie de Mărie Sa [; veaĉnică pomenirea] luĭ [1].

Cu greşelĭ, şi în Tocilescu, *o. c.,* p. 58.

Data morţiĭ luĭ Danciul e greşită. El muri la Bălgrad, fiind acolo în solie, la 1595 încă, de oare ce numaĭ atuncĭ se afla adăpostită în acest oraş Doamna luĭ Mihaĭ Viteazul, Stanca, ce a şi îngrijit de îngropare. La 1597, Mihaĭ lua măsurĭ pentru ca soţia sa să capete în schimb unul din satele mortuluĭ: Piruia (*Studiĭ şi doc.*, V, pp. 639-40). Danciul era în Ardeal, cu vre-o solie; în 1588 îl găsim aşezat în Tălmaciŭ cu fratele săŭ Radu (sora, Calea, a fost însă măritată în ţară; v. *ibid.,*

[1] Atîta se poate ceti dintr'un întreg rînd scris în lung, la dreapta.

pp. 639-40; — se pare că a fost şi o soră maĭ mare, Maria; *ibid.*, p. 173, no. 10). Întors după căderea luĭ Mihnea Turcitul, el e Marele-Vornic al luĭ Ştefan Surdul şi Alexandru-cel-Răŭ (Hurmuzaki, XI, pp. 904-5; cf. a mea *Istoria luĭ Mihaĭ Viteazul*, cap. I). În 1597, vedem că se ieaŭ măsurĭ pentru împărţirea averiĭ luĭ Danciul şi Radu (*Studiĭ şi doc.*, V, pp. 173-4, no. 12).

435. 5. Pe altă piatră, chiar lîngă zid, pe un postament înnalt:

здє лєжит Мадєй Басараба бжїєю благодатїю нѣкогда началник и воєвода зємлѧ ѹгровлахїискїѧ, мѹж мѹдрь, щєдрѣиши и милоһатє[л], многи цркви и мѡнастирѡм ѡсноватєл, ѡтновитєл; николижє побѣждєн а побѣдник, и многи жє ѡдолѣнїй побѣдоносєц прєславѹтый, врагѡв страшный, дрѹгѡм застѹпник, зємли своєй богатитєл, ижє сь вєликим богатством, и вь всѣхь ѡбилїєм, тихомирнѡ гсдвова два дєсѧт и три лѣт; ѹспє ѡ гсдѣ вь глѹбоцѣй и маститѣ старости, вь лѣто гсднє ҂ахнд.

Cu greşelĭ marĭ şi la Tocilescu, *o. c.*, p. 57; bună traducere, în *Biserica ortodoxă*, III, p. 15.

Adecă:

«Aicĭ zace Mateĭ Basarab, cu mila luĭ Dumnezeŭ odinioară stăpîn şi Domn al Ţeriĭ-Româneştĭ, bărbat înţelept, îndurător şi milostiv, întemeietor şi înnoitor a multe bisericĭ şi mănăstirĭ; nicĭ-odată biruit, ci biruitor, şi a multe învingerĭ învingător prea-slăvit, duşmanilor înfricoşat, prietenilor de folos, îmbogăţitor al ţeriĭ sale, cel ce, cu multă bogăţie şi întru toate îndestulat, în lină pace a domnit douăzecĭ şi treĭ de anĭ; a adormit întru Domnul la cinstite bătrîneţe, în anul Domnuluĭ 1654.»

Tăietura slovelor şi stilul sînt întocmaĭ ca la mormîntul de la biserica domnească din Tîrgovişte, al Doamneĭ luĭ Mateĭ, Elena: amîndoua mormintele trebuie să fi fost lucrate în Ungaria.

436. 6. Pe o căţuie:

Ačastă căţie fostu-o-aŭ făcut răposatul Mateiŭ Voevod cu Doamnă-sa Elena, şi o aŭ dat la st[ă]nta mănăstire la

Arnota, căndŭ aŭ fost văleat 7130 [*sic*: 1631-2]; deč, stricăndu-se, o aŭ prefăcut Udrea V[e]l Cămăraș, nepotul Doamniĭ Ileniĭ, vleat 7178 = [1669-70].

Și în Tocilescu, *o. c.,* p. 55.

«Udrea» e poate fiul luĭ Șerban saŭ Cazan, frațiĭ luĭ Udriște Năsturel și aĭ Doamneĭ Elena. V. lista genealogică din ed. luĭ *Varlaam și Ioasaf* dată acum (1904) de d. general P. V. Năsturel.

La Tocilescu, pp. 54-6, se maĭ daŭ și alte inscripțiĭ: de la icoane, care aŭ fost lucrate la 7152 (1643-4), supt egumenul Sarapion, de «Stroe zugrav ot T[î]rgoviștea», de la ușĭ, dintre care una s'a făcut supt Mateĭ, fiind egumen Teofil, iar alta cu cheltuiala luĭ Constantin Brîncoveanu, cînd era Logofăt-Mare; de la un disc, lucrat supt egumenul Pahomie, la 7193 (1684-5); de pe o cruce, făcută supt egumenul Filaret; de pe alta, dăruită la 7177 (1668-9); de pe o cădelniță cu aceiașĭ dată; de pe niște moaște dăruite la 1817 de Radu Golescu; de pe o *còpie* dată de Cămărașul Udrea, pomenit și maĭ sus.

7. Pe o piatră de fîntînă: 437.

Aĉastă făntă[nă fiind] făcută de bunul [și blagocestiv]ul Domnŭ strămoșul Dom[nii Mele, Io Mateĭ] Basarabŭ Voivod, ce aŭ fost Domn... al Țărăĭ-Rumăneștĭ, și, în cătăva seamă de anĭ încoace stăndŭ stricată și închisă, dentru bun găndul inimiĭ Domnii Meale Io Costandin Basarabŭ Voevod am voit de o am făcut de iznoavă din temelie, ca să fie de multŭ ajutoriŭ lăcuitorilor în sf[ă]nta mănăstire și Domnii Meale pomean[ă] în veač; fiindŭ egumenŭ chir Varlaam ermonah, msța Av. — dnă, vă leat 7202 [saŭ 7212 = 1693-4 saŭ 1703-4].

Cu data de «7207», și în Tocilescu, *o. c.,* p. 59.

La Tocilescu (p. 53) se notează și inscripția cea nouă, care arată că manăstirea s'a refăcut de la 1852 la 1856.

LXXVII.

Cernețĭ.

I. Biserica Sf. Troiță.

438. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastă sfântă și d[u]mnezeiască biserică unde să cinstește și să prăznuește hramul nedăspărțiteĭ Sfinteĭ Troiț, s'aŭ început din temelie de vejnicul întru pomenire D[o]mnul nostru Iioan Ghica Voevod, și s'aŭ săvărșitŭ de înnălțatul D[o]mnulŭ nostru Ioan Grigorie Ghica Voivod la leatŭ 7171 [1662-3], iar acum, în zilele pria-înnălțatuluĭ nostru Domnŭ Ioan Grigorie Dimitriu Ghica Voivod, s'aŭ înfrumusățatŭ și s'aŭ zugrăvitŭ cu cheltuiala bisărici, episcup fiind iubitoriul de H[risto]s părintele nostru Neofitŭ, iar egumen alŭ sfinteĭ mănăstirĭ Tizmeni Neofit, în anul Măntuiri 1827, Avgust; epitrop și ostenitoriŭ aŭ fost dumn. Stefan Jian la ačastă impodobire.

Cu multe greșelĭ, și în Ghenadie, *o. c.,* pp. 139-40. Se notează acolo că între ctitorĭ se văd Grigore Ghica I-iŭ și Doamna luĭ.

439. 2. Pe păretele din afară, săpat:

La 1819 am venit de la sf. mănăstire [Tismana] și am fost slujitor la ačastă sf. beserică. La 1824 *(sic)* aŭ venit Ruși în țara nostră. La 1834 s'aŭ făcut Domn Țări-Rom[ă]neștĭ E. *(sic)* Măria Sa Alecsandru Ghica, fostu șefu miliți. Ghenadie eclisiarhu.

II. Biserica Sf. Ioan Botezătorul.

440. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

În zălele pria-luminatul D[o]mnuluĭ nostru eŭ Alexandru Nicolae Suțulŭ Voivodŭ, cu blagosloveniia pria-iubitoruluĭ

de D[u]mnezăŭ episcopuluĭ nostru Galacŭtionŭ s'aŭ zăditŭ acĕastă stăntă bisărică dinŭ temelie și s'aŭ înpodobit cu zugrăvitu i cu alte podobe cu toată cheltuiala și osteneala d[u]mnialuĭ jupan Iioanŭ Grecescu bivŭ polcovnicŭ și cu a d[u]mnialuĭ jupan Stefanŭ Miculescu bivŭ Cluceri ză Arie i cu a d[u]mnialuĭ jupan chirŭ Iioaniță Armianul, adăogăndŭ și prisosăle ce să vădŭ înlăuntru, zugrăvitŭ cu o sumă de tal[e]re 555, bsă [= osăbit] de alte darurĭ ce aŭ datŭ și vorŭ maĭ da de acum înnainte; și s'aŭ zugrăvitŭ de popa Mihaĭ cliricu ot Tărgu-Jiul, Iioanŭ săn popa Dobre. calfă; 1820, Octonvrii 15.

În biserică s'aŭ îngropat în vremea maĭ nouă boieriĭ Grecescu și Miculescu.

III. Biserica Sf. Nicolae.

De-asupra ușiĭ de intrare: 441.

Acĕastă sfăntă și d[u]mnezeiască biserică ce s[ă] prăznuiaște hramul Sf[ă]ntuluĭ Nicolae i Sf[ă]ntul Spiridon, din temelie s'aŭ început de dumnialuĭ Radul Pleșoianu, s'aŭ zidit păn la ferestile cel[e] de jos, dinpreun[ă] cu Stoian i Dimitrie Pleșoian[u], și, nedăndu-l[e] măna a maĭ lucra la beserică, aŭ rămas pustie 10 anĭ; iar de la ferestile de sus s'aŭ îndemnat d[u]mnealuĭ bi[v] Vel Logof. Ioan Glogovean[u] de aŭ zidit și înfrumusețat, după cumŭ să vede, în zilele prea-înnălțatuluĭ D[o]mnŭ Io Alecsandru Costantin Moruz Vvd., cu blagosloveniia Sfinției Sale iubitoruluĭ de D[u]mn[e]zeŭ chir chiriu Nectarie episcop Rămniculuĭ; și s'aŭ săvărșit la leat 1794, Septemvr. 30, zugraf fiindŭ d[u]mnealuĭ Gheorghie biv ftori Portar.

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 141.

LXXVIII.

Mănăstirea Topolniţa.

442. 1. De-asupra uşiï de intrare:

În numele Tatăluï şi Fiiuluï şi al Sf[ă]ntuluï Duh şi întru ajutorul şi luminatuluï şi puterniculuï hramul sf[i]nteï mănăstirï prorocul Ion Prdtece, vă dnă Io Mateï Voevoda, truditu-s'aŭ şi s'eŭ osteanit de o'ŭ zidit den temelie eï robul lu Dumnezeŭ jupan Lupul Buliga Vel Căpitan i jupăniţa ego Stanca i sni ego Chiriiac Spat. i Stoica i Călina, Armenca, vă leat 7154 [1645-6].

Şi în Ghenadie, *o. c.*, p. 133.

443. 2. Pe un mormînt:

Supt ačastă piiatră zac osele robeï lu Dumnezeŭ jupaniţa Stanca, de aşteaptă a doo înviere, carie va fi la toată lumea, la înfricoşata şi dreapta judecată a lu Dumnezeŭ: mutatu-s'aŭ dentr'ačasta lume, mţ. [lăsat în alb].

444. 3. Pe altul:

Supt ačasta piiatră zac osele robuluï luï Dumnezăŭ jupan Lupu Buliga Vel Căp., de aşteaptă a doo înviere care va să fie la totă lumea, la înfrecoşata şi dreapta judecata luï Dumnezeŭ: mutatu-s'aŭ dentr ačasta lume, msţa Maï 2 dne, vă leat 7161 [1653]. Acestă peatră s'aŭ făcut, căndu s'aŭ bătut Măteï-Vod[ă] cu Cazaciï şi cu Moldoveniï la Finta, şi s'aŭ bătut jup[ă]nul Buliga Vel Ag[ă] la Teleajen cu Cazaci, şi foarte răŭ i-aŭ strecat pe Cazač şi pe Moldoveanï.

Fiind Căpitan încă, Buliga din Severin (*Studiĭ şi doc.*, V, p. 442, no. 16) a fost ispravnic la vărsarea clopotuluï dăruit în 7159 (1651) de Mitropolitul Ştefan Tismaneï (Ştefulescu, *Tismana*, ed. a 2-a, p. 103). Încă de la 1646. Mitropolitul Teofil îï recunoaşte dreptul de ctitor la schitul Topolniţa (*ibid.*, p. 190). Lupta de la Finta se dădu însă la

17/27 Maiŭ, nu la 2/12 ale lunii (*Studiĭ și doc.*, IV, p. CCXLIV). Poate fi o confusie cînd Constantin Căpitanul face să piară în lupta de la Șoplea, în 1655 abia, un «Agă-Mare» Buliga (dar nu i se zice «Lupu»; pp. 134-5). Un Pătru Buliga, din veacul al XVIII-lea, e ctitorul unuĭ schit de lîngă Piteștĭ (Tocilescu, *o. c.*, pp. 5-6). Încă la 22 Septembre 1652, Lupu era numaĭ Căpitan (*Studiĭ și doc.*, V, p. 301, No. 34).

4. Pe un al treilea mormînt: 445.

Supt ačasta piiatră zac osele robeĭ luĭ Dumnezeŭ Stoichițeĭ, cocona jupan Lupul Buliga Vel Căp. și a jupănesi Stancăĭ, și se'ŭ prestăvit în zelele luĭ Ion Mateĭ Voevod, în luna lu Iiun[ie] 5 dnă, vă leat 7161 [1653].

5. Chipurile ctitorilor: «jupăn Lupu Buliga Vel Agă» (cu o blană peste un anteriŭ galben), «jupănița Stanca Vel Agoe» (cu văl pe cap, blană cu postav roșu peste o haină de brocard cu mînecĭ, afară cu horbotă), «jupănița Armanca Vel Păh., jupănița Hărsova» (toțĭ aŭ la piept bande de fir). În partea dreaptă: «jupăn Chiriac Vel Paharnic snă Lupul Buliga Vel Agă, jupan Preda, jupan Barbu» și «eromonah egumen Axentie ot Topolnița» (într'o blană de vulpe).
V. și Ghenadie, *o. c.*, p. 135.

6. Pe dosul zidului din pronaos în naos: 446.

Cu bună vrerea părinteluĭ cerescu și cu îndemnarea a Sf[i]nții Sale Fiiŭ și cu săvrășenia a Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ, ziditu-s'aŭ acastă sf[ă]ntă și dumnezeescă bis[e]rec[ă] în hramul Tăeriĭ чстнии главн стго Іωн Пртчє [cinstituluĭ cap al Sfîntuluĭ Ion Înnainte-Mergătorul], din temelie s'aŭ zidĭt cu cheltuiala dumnealuĭ jupan Lupu Buliga Vel Ag[ă], iar, în urma dumnealuĭ, cu ajutoriul luĭ Dumnezăŭ, zugrăvitu-s'aŭ și s'aŭ înfrămșat peste tot cu cheltuiala fiiuluĭ dumnialuĭ jupan Chiria[c] Vel Păharnic; și s'aŭ scrisŭ în zilele creștinuluĭ Domnŭ Gligorie Ghica Voevod, căndŭ au fostu nastavnic eromonah Axentie, и съвршии с въ мс. ав. д дни, лт. ҂зрпа [= și s'a săvîrșit în luna luĭ August 9 zile, anul 7181=1673], аз [eŭ] Gheorghe zug., Grec, i Dima zug., Vlah.

Ca și celelalte, cu greșelĭ, și în Ghenadie, *o. c.*, pp. 133-4.

447. 7. De-asupra ziduluĭ acestuia, la icoana Pantocratoruluĭ:

Ačastă sf[ăn]tă iconă făcutu-s'a cu cheltuiala jupan Mihart i jupănița eg Călina i snă eg Mihaĭ; pis ms. Oct. dni 4, leat 7175 [1666-7].

Tot așa, *ibid.*, p. 133.

448. 8. Pe o icoană de la catapiteazmă:

În stăpănirea cuviosuluĭ Neofit egumenu Tismeneanu, acestă sf. iconă; eŭ, eromonah M[a]c[a]ră.

449. 9. La catapiteazmă:

Cu bun ajutor de la milostivu Dumnezeŭ ridicatu-s'aŭ acastă sf. catapeatezmă dinŭ totă osteneala lu jupan Dimitrie Pleșoianu ot Cerneț; 1722 (?).

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 134.

LXXIX.

Mănăstirea Strehaia.

450. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ačastî svă[n]tî besearecî dupî voia și ajutoriulŭ lu Dumnezeŭ ziditu-se-aŭ de în temeiŭ cu porunca și cu cheltuiala prea-luminatuluĭ și milostivuluĭ Domnŭ Io Mateiŭ Băsărabî Voevodŭ a toatî Țara-Rumăneascî, înpreunî cu Doamna sa gospoja Ilena, întru prea'naltulŭ și de toțĭ închinatul nume al preasvinteĭ și de viiațî fîcîtoareĭ Troițe, într'al treĭsprăzeacele anu de Domniia loru, **въ лѣто бытіа мира** [de la Facerea Lumiĭ] 7153 **и спсеніа мира** [și de la Mîntuirea Lumiĭ] 1645; și s'aŭ săvărșit în luna luĭ Avgustŭ 1 dnă.

Și în Ghenadie, *o. c.*, p. 120.

2. De-asupra aceleiași ușĭ, pe d'innăuntru: 451.

Cu ajutoriul [Tatăluĭ și al Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfântuluĭ Duh], [celeĭ...] și de viiață făcătoareĭ Troiță acum... iarășĭ de iznoavă s'aŭ zugrăvit sfânta mănăstire, atăt înlăuntru, din început până în sfărșăt, precum și pă din afară s'aŭ zugrăvit de Sfinția Sa părintele protosinghelu chir Axintie, egumen sf[i]nteĭ mănăstiriĭ Bistrița și al acești sf[i]nte mănăstirĭ Străhaia; atăta s'a nevoit cu zugrăveala, căt și cu învălișu, făcănd de iznovă grajdu, cuhni, meremetisind și învălind toate casele și chiliile, fiind cu totul dărăpănate; asemine meremetisind și maĭ înnălțănd și zidu curți de jur înprejur, făcănd și foișoru cel de la făntănă, șăndilind și dregănd și făntăna. Aceste maĭ sus arătate lucrurĭ s'au făcut cu toată cheltuiala Preasfinții Sale, în zilele prea-înnălțatuluĭ nostru Domn Io Grigorie Dimitriu Voivod; 1826, Av[gust] 1. Barbu zugrav, Mart 8.

3. Chipurile ctitorilor:

«Axentie, Neofit de Rîmnic, Nicolae ermonah, iegumăn, jupan Danciu Logofăt, jupan Preda Căpitanu». La stînga: «jupanița Negoslava, jupanița Marga, Calina, Barbu Stănescu sin protopopu Dumitrașco, brat Sfinția Sa chir Axinti protosinghel, egumen sfinteĭ mănăstirĭ, epistatu tutulor lucruilor și merimeturilor aceștiĭ sfinte mănăstirĭ». În naos: «Mateĭ, Doamna Ilina, Mateĭ beizadeà» (fiul lor; v. și maĭ sus, p. 106; el a fost îngropat la Tîrgoviște). La dreapta: «jupan Barbu Craiovescu biv Vel Ban, jupan Pârvu biv Vel Vornic, jupan Daneu biv Vel Vornic». Craioveștiĭ aŭ fost deci ctitoriĭ ceĭ d'intăiŭ aĭ Strehaiĭ.

4. Pe o piatră, la poarta cea mică de spre Apus: 452.

Aćastă piatră [s'aŭ pus în] zilele luminatuluĭ Domnŭ Io Costandin Băs[ă]rabŭ Voivod, și cu totă ostăneala egu-[menuluĭ] Silvestru, Iul., lt. 7201 [1693].

LXXX.

Biserica din Corcova.

453. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Acĕastă sfănt[ă] și dzeiască beseareсă..., carea din temelie s'aŭ zidit și cu de toate s'aŭ înpodobit precum să veade, cu cinstea și slava Mareluĭ D[u]mnezeŭ și a sfinților celor făr de trupur[ĭ] maĭ marilor Voivozĭ Mihail și Gavriil, a cărora și hramul iaste, de dumnealuĭ jupan Costandin Strămbean[u] biv Vel Stolnic, în zilele prea-înnălțatuluĭ Domnŭ Io Grigorie Ghica Voevod și întru veаčnica pomenire dumnealuĭ și a tot neamuluĭ dum[nealu]ĭ, la an[iĭ] de la Zidirea Lumiĭ 7260 [1752], Ap. 22.

Constantin Strîmbeanu avea această moșie ca soț al Dumitraneĭ, «nepoată a dumnealuĭ Gĭurcăĭ Corcoveanu» (*Studiĭ și doc.*, V, p. 328, no. 121). El face cumpărătură la 1747-8 (*ibid.*, p. 324, n-le 107-8). Întăia luĭ soția fusese o Dospina (*ibid.*, p. 322, no. 103). Fusese Pitar, iar în 1734 Comis (*ibid.*, p. 318, no. 9), iar supt Nemțĭ «consilier» (*ibid.*, p. 317, no. 88) și «deputat» (p. 315, no. 80). Începuse ca «logofăt rumanesc» al luĭ Vodă Brîncoveanu (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 39).

2. Chipurile ctitorilor:
Constantin Strîmbeanu, fratele luĭ, Mateĭ; jupăneasa Dumitra, Giurca Corcoveanu [bunicul eĭ], fiul acestuia, Cornea, și nevastă-sa, Stanca.

454. 3. Cruce așezată în curte (fusese la podul pe Coșușca):

Cu vrerea Tatuluĭ și al Fiiuluĭ și Duhuluĭ [Sfănt]... [întru] cinstea și întru ajutoriul... sfîntuluĭ hram рождиство христово [nașteriĭ luĭ Hristos], în zilele creștinuluĭ Domnu Io.. jupan... ca se-ĭ fie de pomană în vec, amin; pis msța Avgust, dnă 3, leat 71...

LXXXI.

Biserica din Jirov.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 455.

Ačastă sfănt[ă] și dumnezăiasc[ă] bisearică ce să prăznuiaște hramul Sfăntuluĭ Nicolae și Sfăntuluĭ Nicodim, s'aŭ zidit din temelie cu toată cheltuiala și osteneala Logofătuluĭ Milcu Condeescu i cu ajutoru tutulor moșneanilor, în zilele Înpăratuluĭ nostru Nicolae Pavlovicĭ și în zilele Preaosfinții Sale episcopul nostru Neofit, la leat 1833, și iarășĭ s'aŭ zugrăvit, tot prin cheltuiala și osteneala dumnealor, în zilele luminatuluĭ nostru Domn noĭ Alixasandru *(sic)* Dimitriu Ghica Voevod, la leatu 1835, Iulie 30; zugraviĭ: Costandin, Dimitru.

2. Între ceĭ ce se află în Iad: «curva, votru; care ià laptele; zapciu, măcelaru, părcălab, morar; care ascultă la ferești, crîșmărița, călugăru bețiv, fermecătoarea, călugărița curvă; cari jură; judecă[torul] strîmb».

LXXXII.

Mănăstirea Bucovăț.

I. Cel noŭ.

Pe pietre de mormînt strămutate de la vechiul Bucovăț:

1. прѣстави се раба божію жѫпаница Добра бивше Велики 456.
Банѣсь; вечна еи паметь, и вь бѫдѫщи жевѣ (?) кал. . . . (?). вь дни Михнѣ-Вода Тѫркѫл.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ dumneaeĭ Dobra ce a fost Mare-Bănească; veșnica eĭ pomenire, și . . . în zilele luĭ Mihnea-Vodă Turcul [1577-83, 1585-91].»

457. 2. . . . прѣк . . . нѣ . . . и жѫпан . . . ок8вна . . . .

Neînțeleasă: e din veacul al XVI-lea.

458. 3. прѣстави се рабь божию *[rupt]*; вечна ем8 памѧт, вь дни [șters].

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ...; veșnica luĭ pomenire; în zilele...»

Poate pe mormîntul luĭ Pîrvu, fiul Banuluĭ Ștefan (Stepan), întemeietorul Bucovățuluĭ. Cf. *Contribuțiĭ la ist. Munteniei*, în *An. Ac. Rom.*, XVIII, p. 7.

459. 4. прѣстави се раба бжю Хрьсафина деırера ж8пан Михаи Велик8 Бан; вечна памет; вь дни Михнѣ-Вода Т8рк8л.

Adecă:

«A răposat roaba luĭ Dumnezeŭ Hrisafina fata dumisale Mihaĭ Marele-Ban; veșnica eĭ pomenire; în zilele luĭ Mihnea-Vodă Turcul.»

Acest Mihaĭ Banul nu e cunoscut. M'aș fi așteptat să fie fata luĭ Stepan Banul.

460. 5. În pronaos, la stînga:

престави се [рабь бжю] ж8пань Степань [бивши] Велики Бань кралевскы; вѣчна ем8 паметь; вь дни благочестивом8 и христолюбивом8 гн8 нашем8 Іѡ Алеѯандр8 Воевод и снь его Михнѣ Воевод, вь лѣт ҂зпв, вь мсца дек. аı днь.

Adecă:

«A răposat robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Stepan [fost] Ban-Mare al Craioveĭ, veșnica luĭ pomenire; în zilele blagocestivuluĭ și de Hristos iubitoruluĭ Domnuluĭ nostru Io Alexandru Voevod și ale fiuluĭ săŭ Mihnea Voevod, în anul 7082 [1574], în luna luĭ Decembre 11 zile.»

6. În pomelnic, Stepan, Pîrvu, Basarab I-iŭ și al II-lea, Radu «ne-

potul Basarabilor [= luĭ Basarab]» (Șerban) și mamă-sa, Maria, Mihaĭ-Vodă și fiul Nicolae. Maria și Radu daŭ o moșie, și Mihaĭ alta, Vîrvorul, cumpărată cu 30.000 de aspri.

II. Vechiul Bucovăț.

Grafite: 461.

Leat 7146 [1637-8] eŭ popa — amŭ scrisu.

1605. Νικολάκη.

Mihail er[mo]nah eg[u]m[en]. Bucovățuluĭ мног грешни [mult-păcătosul], lt. 7262 [1753], Oc. 20.

V.

ORAȘUL BOTOȘANĬ.

I. Biserica Ospenia.

1. În păretele de către stradă, de-asupra vechiĭ ușĭ de intrare, acum astupată: 462.

Изволенıемь ѡца и поспѣшенıемь сна и съвръшенıемь стго дха се азы раба влдкы моего г҃а і҃у х҃а Єлена Деспотѡвна, госпожда Петра Воевода, дъщи Іѡанна Деспота црѣ, бл҃говоли благимь своимь произволенıемь и дѡбримь промислѡмь създа храмь сьи вь има оусненıе прчстыа влдчци нашеи бци и прсnодвѣи Мрш. I ѡн *(sic!)* **съврьши са в лтѡ ҂зѯ, агт. еї.**

Adecă:

«Cu vrerea Tatăluĭ și cu ajutorul Fiuluĭ și cu săvîrșirea Sfîntuluĭ Duh, iată eŭ roaba stăpînuluĭ mieŭ, Domnuluĭ Isus Hristos, Elena fată de Despot, Doamna luĭ Petru Voevod, fata luĭ Ioan Despot Împăratul, am binevoit, cu buna mea aplecare și cu bunul mieŭ gînd, a zidi acest hram în numele Adormiriĭ Precisteĭ stăpîneĭ noastre de Dumnezeŭ Născătoare și pururea Fecioareĭ Maria. Și s'a săvîrșit în anul 7060 [1552], August 15.»

Inscripția s'a tipărit, cu greșelĭ, în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 134. Lămurirĭ asupra clădiriĭ Ospenieĭ de către Elena luĭ Petru Rareș, după moartea acestuia, și asupra mîntuiriĭ bisericiĭ numaĭ cu cîteva zile înnaintea uciderii luĭ Ștefan-Vodă, cel din urmă din fiiĭ Doamneĭ, le-am dat în *Studiĭ și doc.*, V, p. 651.

2. Înnăuntrul turnuluĭ de la intrare: 463.

Acastă clopotniță din temelie s'aŭ făcut din noŭ, cum și acoperemîntul, cu her, și tot meremetul, cu cheltuială a sfinteĭ besericĭ și cu agiutoriul pravoslavnicilor creștinĭ

prin silința epitropilor și a preoților slujitorĭ a sf[i]nteĭ bisericĭ la an[u]l 1819, Avgust 15.

Tipărit tot acolo, p. 135.

464. 3. Tot acolo:

Ačastă sf[ă]ntă biserica ce să prăznuește hramul Ospenieĭ este făcută de D[oa]mna Ileana soțiia luĭ Petru Voevod, fiica luĭ Ioan Despot Voevod, la let 7060 [1552], Avgust 15, și esti înnoită de Ioan Mihaĭ Racoviță Voevod, leat 7233 [1724-5].

Ibid. — V. *Stud. și doc.*, V, *loc. cit.*, pentru legăturile Botoșanilor cu familia luĭ Mihaĭ Racoviță.

465. 4. În biserică, pe o piatră de mormînt, epitaful luĭ Hagi Costandin Gheorghiu, născut în Surmina Trapezuntuluĭ, la 12 Iunie 1799, și mort la 24 Decembre 1852, în Botoșanĭ, după ce petrecuse 38 de anĭ în acest oraș.

466 5. Pe o cruce de lemn se arată că a fost dăruită de ierodiaconul Arcadie, la 1775.

467. 6. Pe o evanghelie îmbrăcată cu argint:

Τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας ἐν Ποτοσανίῳ ἀνακανισθέη *(sic)* 1794.

Adecă:

A sfinteĭ bisericĭ a Adormiriĭ Prea-Sfinteĭ, în Botoșanĭ, 1794.»

468. 7. Inscripție din 1835 pe o cruce.

II. Biserica Sf. Gheorghe.

469. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Єлена Деспотовна гпжда Петра Воевод поконнаг създа сьи храм въ имѣ стго великомчника Геѡргїа въ Ботѫшанох трьгъ, въ дни гпни Іѡ Стефан Воевода, и съврыши с в лто ҂змд, мсца ѡхтобріа.

Adecă:

«Elena, fiică de Despot, Doamna răposatuluĭ Petru Voevod, a zidit acest hram întru numele Sfîntuluĭ mareluĭ mucenic Gheorghe în tîrgul Botoșanilor, în zilele Domnuluĭ Io Ștefan Voevod; și s'a săvîrșit în anul 7049 [1541], luna luĭ Octombre.»

Tipărită în *An. Ac. Rom.*, VIII, p. 129. — Data e firește nu «7049», ci «7059». Anul e început însă de la 1-iŭ Ianuar, nu de la 1-iŭ Septembre, căcĭ Ștefan Rareș și-a început Domnia în Maiŭ *1551*. Cf. *Studiĭ și doc.*, V, p. 651.

2. Pe turnul, maĭ noŭ și aice, al clopotnițeĭ: 470.

Ačastă clopotniță s'aŭ făcut cu cheltuială a bisericiĭ și cu ajutoru creștinilor prin silință Sfi[n]ții Sale părinteluĭ iconom Ilie și a epitropilor; 1819, Iuli 30.

Economul Ilie e cunoscut prin actele ce am tipărit în *Stud. și doc.*, V. Vezĭ de ex. pp. 276—7. Prin aniĭ aceștia 1817-9, epitropia nouă *a tîrguluĭ* a dres pretutindenĭ clopotnițele din vremea luĭ Mihaĭ Racoviță și a făcut altele unde lipsiaŭ.

3. Maĭ jos: 471.

Ačastă clopotnița, adăugire la zădire bisărici, precum și acoperămăntul, s'aŭ făcut cu cheltuiala bisărici în vreme epitropilor Dimitri Crăste, pre[n] ostinelile întrebuințate di sărguitoriul acestuĭ sf. lăcaș, Sfinție Sa iconomu Alecsandru Urzică, la anul 1864, Avgust 16.

4. Pomelnicul dă pe: «Ioan Mihaĭ Racoviță Voevod, Anna Domna și fii lorŭ: Costantin Voevod, Ioanŭ Voevod, Stefan Voevod, Mihaĭ Voevod [= Mihăiță, Dragoman-Mare al Porțiĭ la 1769], Anastasie Doamna, Ruxanda Domna, Catrina Domna, Ruxanda și tot nea[mul]; let 7234 [1726], M[a]r[tie] 16».

Decĭ și la Sf. Gheorghe turnul clopotelor a fost înnălțat de Mihai Racoviță, a căruĭ familie se pomenește aicĭ: Doamnele de la sfîrșit sînt fetele luĭ Mihaĭ Racoviță. Dar *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 43, numără numaĭ două (Anastasia din pomelnic ar fi acea care a luat pe Scarlat-Vodă Ghica; v. *Bucureștĭ*, cap. Sf. Spiridon Noŭ).

III. Biserica Sf. Nicolae din Păpăuțĭ.

1. Inscripția luĭ Ștefan-cel-Mare am dat-o maĭ sus, p. 1, No. II.

472. 2. Pe un mormînt, în stînga:

Supt aĉastă pieatră odihnesc oasăle adormiților robilor luĭ D[u]mnezăŭ pravoslavnicilor arhiereĭ fostĭ egumenĭ acestiĭ monastirĭ numită Popouț, Elinĭ de nem, născuț în țara grečască: Silvestru, Serafim, Aftanasie, Anthim, Parthenie, Inochentie Irinupoleos, Moldovan, născut în capitalie Eșĭ: aŭ igumenit de la 1815, luna Ghenarie, până la 1840, Ghenarie 10, și deč s'aŭ săvărșit. Chesarie monah, Gherasim eromonah, Ghenadie monah. Tot cetitoriu să binivoiască a zice: D[u]mnezăŭ să-ĭ erte.

473. 3. Pe o icoană îmbrăcată cu argint suflat cu aur:

Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ (= Nașterea luĭ Hristos).
Ioan iereĭ ot Danc[u]. Maria Vărnav.

474. 4. Pe alta:

Inochentie ieromonah; 1804.

475. 5. Pe jețul archieresc:

Priimește, o H[ristoa]se Înpărate, ale tale dintru ale tale de la credinĉos robul tăŭ Inochentie Irinupoleos, proestos m[ănăstiriĭ] s[făntuluĭ] ier[ar]h Nicolae; 1820, Avgust 10.

476. 6. Pe icoana Sf. Nicolae:

ἔτους αψξζ' [= anul 1767].

477. 7. Pe icoana Maiceĭ Domnuluĭ, în altar:

Χεὶρ Ἱεροθέου ἱερομονάχου, αψνβ' [= mîna luĭ Ieroteiŭ ieromonah; 1752].

8. Tot acolo, grafite din veacul al XVII-lea: 478.

Onofreĭ Vrînčanul: vlt. 7114 [1606], Av. 20.

Nistor diiacon čto b[il] ot Ștubeianĭ [care a fost din Ștubeianĭ]..

IV. Biserica Sf. Spiridon.

1. Pe clopotniță: 479.

Ačastă clopotniță s'aŭ făcut cu ağutoriul poporănilor și a altor ctitorĭ, însă prin silința epitropuluĭ Gheorghi Paiŭ și ereĭ Iftimi Sachel[arie]: s'aŭ lucrat de calfa Dimitrie Mitilineŭ [în anul 1817 ...]vri 14.

Partea ce lipsește, e acoperită de tinicheaua acoperișuluĭ.

2. Tot acolo: 480.

La anul 1860, luna Avgust 15 zăle, de către robiĭ luĭ Dumnezeŭ Elenco Paiul, ce am dat 100 galbenĭ, și eŭ Theodor Ioan, 100 galbi[nĭ], di s'aŭ rădicat clopotnița Sf. ierarh Sp[i]ridon, și s'aŭ prigătit ca să fie....

3. Pe ușa de fier de la intrare: 481.

H[a]gi Sm.; 1808, Maĭ.

4. Pe un mormînt: 482.

Supt ačastă piiatră este înmormîntat trupul săvîrșituluĭ din viiați robul luĭ Dumnezeŭ Hristea Ioan; viețui aice în orașul Botoșanĭ păn la anul 1845, luna Ghenar în 8 zi[le]: Dumnezeŭ să-l odihnească întru Înpărăție cerească.

5. Pe un antologhiu din 1840: 483.

Din ale mele cărț, Ioan iconom, protoiereŭ din turcu *(sic)* Botoșanĭ, atît pentru pomenirea mè, și a părinteluĭ arhimandritu Visarion, l-am dat acest tom luĭ Ioan fiiu iconomuluĭ Theodor de la biserica Ospenieĭ din Botoșanı, ce mi-ĭ și fiĭ din botezĭ numitul Ioan, la 1845, Mart 10.

V. Biserica Vovidenia.

484. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Grigorie Varlaam, drept fičor Mareluĭ-Stolnic [și Spat?] arĭ Manoli Varlam, ci aŭ fost fičor lu Manole Varlaam, ci di în vechimi aŭ łăcut în acest țintirim... (?) aicĭ biserică de lemn cu hramul tot Întrarea în beserică, și, fiind învechită, după trecerea de atăția anĭ, a început a zidi din timili[e] cu toată che[l]tuiala dumisale baronul Ioan Cărstea și cu a clironomilor parintelui lor... tru frațălor meĭ Mareluĭ-Spatar Gheorghi, Sma[ran]da, Manole Cămena[r], Costantin, Anastasiia, Grigori, Elena, Ioan și sora noastră Profira, so[ț] Mareluĭ-Agă Gr[i]gorie Cananăŭ. Deč, începăndu-se a să zidi din timeli[e] acist sfă[n]t și dum[n]ezeesc lăcaș, u[n]de să pră[z]nuești Întrarea în bisărică a prè-[s]finti de D[u]mneze[ŭ] Născătoarea, spre pom[en]irea fericiților întru pomenirea raposațĭ pări[n]ților și strămoșilor noștri, căt și a fiilor și urmașilor și a tot neamuluĭ nostru. precum și a fraților poporănĭ i orășănĭ, lăcuitorĭ în acest oraș al Botșănilor,—de ačasta rugăm pe toțĭ creștini (?) care vor citi și vor întra în biserica ačasta, să roagi pe atot puternicul Dumnezeŭ pentru măntuirea pominiților, și să erte pre toțĭ, și pe maĭ marele nostru frate, răposat Marele-Spat[ar] Vasile Varlaam. S'aŭ zidit ačasta bisărică în Domniia prè-înnalțatuluĭ Domn Mihaĭ Grigori Sturza Voevodŭ, în anul întăĭ a Domnii Sale, di la Zidirea Lumi 7342, iar de la H[risto]s 1834, Iuni. Grigori Varlaam titor și ostenitor, cu sărguința a să aduci întru pliniri desăvărșiri, spre pomenirea mè în veacĭ.

Greutatea cetiriĭ acesteĭ inscripțiĭ vine maĭ ales de acolo că meșterul care a săpat-o pare să nu fi știut limba: el a uitat cele maĭ multe litere ce eraŭ aruncate pe sus în *izvod* și a făcut legăturĭ și forme imposibile. Pe lîngă aceasta, ea e astăzĭ încleiată cu prilejul reparațiilor.

VI. Biserica Sf. Dumitru.

1. La ușa intrăriĭ în biserică: 485.

Aĉasta sfăntă bisărică s'aŭ început a să zădi la anul 1833, Iunie 30, întru cinste șă prăznuire sf. mare mucenic Dimitrie și a doile hramul Sf. Apostolĭ Petru șă Pavel, prin cel maĭ însămnat aiutoru a d. Comisuluĭ Ioan Mavromati și a altor pravoslavnicĭ șă prin osărdie șă osteneala d. Medelniceruluĭ Grigori Racliș, spre a dumilorsale veĉnică pomenire.

2. Pe un mormînt: 486.

Supt aĉastă piiatră odihnești trupul robuluĭ lu D[u]mnezeŭ Comisul Ioan Mavromat, fostu ctitor și întăiŭ începătoriŭ al acestuĭ sf[ă]nt lăcaș; care spre nedejdea învieriĭ s'aŭ săvîrșit la anul de la Mîntuirea Lumiĭ 1834, Mart 16.

Tot supt aĉastă piiatră și alăturea odihnești și roaba lu D[u]mnezeŭ Mariia Bașotî, soție alăturatuluĭ Comis, carea spre nedejdea învieriĭ s'aŭ săvîrșit la anul de la Mîntuirea Lumiĭ 1837, în 14 zil[e] a lui Ghenar, în orașul Botoșanĭ.

3. Pe altul: 487.

Supt aĉastă peatră odehnești robu luĭ Dumnezeŭ Sărdaru Alecsandru Belcic, ce s'aŭ săvărșit din viață la let 1847, Fevr. 26, în vărstă de 72 anĭ.

Asupra familieĭ Racliș se pot găsi științĭ în actele botoșănene din vol. V al *Studiilor și documentelor;* d. p., la p. 275. Ea a jucat un rol în alegerea și alcătuirea celor d'intăiŭ epitropiĭ ale orașuluĭ.

VII. Biserica Treĭ-Ierarhĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 488.

Aĉastă sfîntă beseri[că] din noŭ s'aŭ făcut de Constantin Gheorghiu cu puterea luĭ Dumnezeŭ și agiutoriul creștinilor

la let 1789, Maĭ 6, şi la 1833, April, din noŭ s'aŭ zidit clopotniţa i înnălţarea zidului besericiĭ, prin osărdiea epitropilor Hariton Gheorghiu i Vasăli Ioanu, cu agiutoriul hristienilor, şi săvărşătă de maĭ în urmă epitropĭ Neculaĭ Apostolu Placa i iconomul Gheorghi Buzneanul; 1837, Săpt[em]v[rie] 20 zîle: hramul esti Sfinţi Treĭ Ierarhĭ.

VIII. Biserica Dumineca-Mare.

489. 1. Pe uşa de fier de la intrare:

1838. V. S. I. O.

2. Pomelnicul începe cu Mitropolitul Veniamin.

IX. Sf. Ilie.

490. 1. Pe clopotniţă:

Ačastă clopotniţă s'aŭ făcut prin silinţa epitropilor Chiriac staroste, Ştefan Patatu, Gheorghi Paiŭ, ereĭ Costandin, cu cheltuiala dumilor sali i a toată brasla blanarilor şi altor fraţ ctitor[ĭ], cari aŭ făcut ağutor; 1809, Iuli 20.

491. 2. Inscripţiĭ din 1809 şi 1812, pe icoane.

X. Sf. Nicolae.

492. 1. Pe uşa de intrare:

Ačastă sfântă biserica, ce să prăznueşte hramul sfântuluĭ ierarhŭ Nicolae, întăĭ fiind de lemnu, făcut[ă] de unul Sandu Borcilă i Dimitraş, şi acmu s' aŭ prifăcut cu ağutoru luĭ D[u]mnezeŭ, prin mila pravoslavnicilor creştin[ĭ], de piiatră, în vreme stăpâniri mareluĭ Înpărat Alexandru Pavlovič, a tot[i] Rosiĭ, la ani de la Hs. 1808, Maĭ 11. Dimitri [Hr]iste.

2. Pe o piatră de mormînt: 493.

1839, Octomvri. Înaintea aceştiĭ pietri odihnesc robiĭ luĭ D[u]mnezeŭ Grigorie Borcea şi sora d. Parascheva şi fieĭ d., Gheorghie Borcea, Grigorie, Elena, Anastasie, Anna, Marie, cari spre ştiinţi s'aŭ pus în zid ačastă peatră, şi de-asupra eĭ icoana Maiciĭ D[o]mnuluĭ cu răstignirea, spre večnica pomenirea celor di veac adormiţ a tot neamul lor.

3. Pe alta, în faţă, pomenirea familieĭ luĭ Vasilie Cerbu; 1857, 16 Novembre. 494.

4. Pe o cruce de argint: 495.

Iosafa, 1772. Ačasta cruce este a iconomuluĭ Ilie ot Sft. Necolaĭ; 1821.

5. Pe păretele bisericiĭ la altar, scrijălat: 496.

1808. Ioan ereĭ, Ecaterena, Vasilie preot: s'aŭ făcut ačastă biserică pri[n] ostenelă, cu milosteni[ĭ]; Maĭ 30.

Cruce cu: «Is. Hs. nică».

6. Pe clopotniţă (cît se poate ceti de jos): 497.

Ačastă clopotniţă a bisericiĭ Sf[ă]nt[uluĭ] Nicolaĭ s'aŭ făcut prin ağutor[ul] şi miluire pravoslavnicilor hristieanĭ şi prin silinţa slujitorilor sf[i]n[teĭ] bisericĭ, dum[nea]lor... în zidirea... din noŭ... şi... 1822 (?).

XI. Biserica Roset.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 498.

Vezĭ dum[nea]ta, o cetitoriule, că ačasta sfăntă şi d[u]mnezeească beserecă ce să numeşte şi să prăznueaşte hramul Întămpinăriĭ D[o]mnuluĭ H[risto]s şi al Sfinţilor Împăraţĭ Costantin şi Elenna, este din temelie lucrată prin osărdie şi cheltueala d[umi]sale Spatar[ul] Costachi Roset i soţiea d[umi]sale Mariea născută Gheuca, ca să le fie spre večnica pomenire; let 1826, Iulii 15.

499. 2. Pe mormîntul, lîngă biserică, supt un monument, al fetei lui Roset, — inscripție românească, grecească, franțuzească și nemțească. Daŭ, pentru curiositatea ei, pe cea din urmă:

Marie, fille du Vornic Rossety de Botochany, décédée le 15 juin 1846. | Marie Rossety, tendre comme une rose, | De sa vie comtait douze sereins printemps. | Son ame est dans les cieux, son corps ici repose. | Au milieu des soupirs, des pleurs de ses parents.

500. 3. Pe niște căsuțe lîngă biserică:

Aĭastă școală s'aŭ făcut în ograda s. bisăricĭ cu hramul Stratenie de Marele-Vornicu Costachi Rosăt, spre învățătura di psaltichie, grecești și moldovenești, a copiilor săracĭ; ci s'aŭ început la anul 1831, Septevri 1, spre învățătura lor, în vecĭ.

XII. Bisericile armenești[1].

501. 1. De-asupra ușii de intrare pentru femei:

* S'a clădit acest pridvor pe vremea luĭ Hagi-Oxendi, cu cheltuiala poporenilor din Botoșanĭ, la leatul armenesc 1232 [1782].

502. 2. De-asupra ușii de intrare peutru bărbați:

* Biserica Sf. Mariĭ, care fusese clădită cu vre-o 300 de anĭ în urmă, acum, cu atotputernicia luĭ Dumnezeŭ, s'a înnoit, lăsîndu-se [totușĭ] zidurile cele vechĭ [și adăugindu-se] cu turn și clopotniță, cu cheltuiala poporenilor din Botoșanĭ, cu sîrguința cea mare a dumisale Ștefan Goilav, la 1826, Iunie 21.

[1] Am avut înnaintea mea buna traducere pe care a binevoit să mi-o dea d. Iacobeanu, profesor de limba francesă la liceul din Botoșanĭ. — O steluță arată care sînt inscripțiile de la biserica Sf. Mariĭ. Celelalte se găsesc pe părețiĭ și în cimitirul bisericiĭ Sf. Treimĭ.

3. Pe păretele d'innăuntru, spre miazăzi: 503.

Această biserică s'a clădit din temelie în oraşul Botoşanĭ întru numele Sf. Treimĭ, cu cheltuiala luĭ Hagi Anton, fiul luĭ Oxenti Leon, pe vremea mareluĭ-patriarch chir Luca, catolicosul tuturor Armenilor, cu osteneala şi stăruinţa preotuluĭ Melcon Treşu Buzatov din Roman, ca să fie această biserică pomenire pentru şepte rîndurĭ de oamenĭ din neamul săŭ; 1795, Septemvrie 1.

4. De-asupra uşiĭ de intrare pentru femeĭ: 504.

1832, Maiŭ în 16. S'a înnoit această biserică a Sf. Treimĭ prin sîrguincioasa osteneală a dumisale Ştefan David Goilav, cu ajutorul poporenilor armenĭ din acest oraş, întru pomenirea viilor şi a morţilor, şi iarăşĭ cu ajutorul plin de de sîrguinţă al dumisale Andrieş Focşeneanu şi al dumisale Andronic Zadigheanu; Botoşanĭ.

5. Pe uşa clopotniţiĭ, leatul: 1816. 505.

6. Inscripţia clopotelor, aşezata prea sus, nu s'a putut ceti.

În cimitire, pe morminte: 506.

7. David. Mormîntul luĭ David Goilav, fiul luĭ Luca Goilav, om virtuos şi iubitor de bine. A trecut către Domnul cînd avea 60 de anĭ, în luna luĭ Aprilie. — Maria. Mormîntul acesta e al Marieĭ, soţia luĭ David Goilav. Era fiica luĭ Ştefan, fiŭ al preotuluĭ Zadig: a răposat la 16 Dechemvrie. — El are treĭ feciorĭ: numele celuĭ d'intăiŭ, Luca, al celuĭ de al doilea, Ştefan, prin a căruia stăruinţă s'a dres biserica Sfinteĭ Mariĭ, şi numele celuĭ de al treilea, Cristea; 1826, Iunie 21, Botoşanĭ.

Pentru Goilavĭ, v. documentele d-luĭ Grigore Goilav, în *Studiĭ şi documente,* VI. Cu privire la David, sînt acolo destul de multe.

8. Acesta e mormîntul odihneĭ preotuluĭ Iacov Şahanian, 507.
din Rusciuc, care a trecut către Domnul la anul 1798,

Ianuarie 8. — Supt această piatră doarme Khudret, preoteasa preotului Iacov Șahanian; 1797, Dechemvrie în 16.

508. 9. Sahag Șahanian. — Odihna trupului scump al ciustitului Șahanian, care și-a închinat toată viața întru fala neamului. Ci voi cari întîmplător treceți pe lîngă mormîntul acesta, să ziceți: Dumnezeŭ să-l ierte; 1837, Martie 2. — Asemenea cu el, și soția sa, Hripsima, care viața întreagă și-a petrecut-o cu cuviință și în liniște și, împlinindu-i-se veacul, și-a căpătat în moarte odihna.

509. 10. Acesta este mormîntul lui Hariton Aghababian, venit din părțile Răsăritului, fiul lui Ioan; care s'a săvîrșit din viață la anul 1247 [1797], Ianuarie 23, în orașul Botoșani.

510. 11. Această cruce [s'a pus] de către Hutlubei Lebădă, pentru sufletul frăține-săŭ Hariton, la [anul] 1712, Avgust 20 [1].

511. 12. Dumnealui Boghos Iacubenț. O deșartă slava acestei vieți, care ca o umbră piere d'innaintea ochilor! [Iată] Boghos Aga, slava țerii sale, cel mai vestit din neamul Iacubenților, cunoscut la toate popoarele; care în vrîstă de 44 de ani, în ziua de Paști, a plecat către viața veșnică. Deși moartea i-a pus stăpînire pe trup, ci numele lui cel bun a rămas fără de moarte; 1828, Martie 25.

512. 13. În mormîntul acesta este acoperit cumintele, alesul și vrednicul de cinste Nicolae, din vița Trancu, care prin bunătatea-i era fala neamului săŭ; ci a plecat de aici fără [să lase] moștenitori pe pămînt; 1804, Fevruarie 20. Lîngă dînsul zace soția lui cea bună, Hagica Varteni, cu scump nume, care, avînd dragoste și milă pentru săraci, a trecut la doritul ei [lăcaș]; 1837, Avgust 17. Ci amîndoi aceștia

[1] Pentru Lebădă Armanul», v. *Studii și doc.*, VII, p. 131, no. 43.

se roagă către voĭ să spuneţĭ un Tatăl Nostru pentru iertarea [sufletelor] lor.

* 14. Sahag. Maria. — În acest strîmt şi îngust mormînt doarme un om de frunte, Sahag Bolfosul, vestit negustor, de neam bun şi făcător de bine şi totdeauna săracilor ajutător. Catapiteazma acesteĭ bisericĭ el a înnoit-o toată, frumos. Domnul să-ĭ răsplătească sufletul, în altarul Ceruluĭ. La vrîsta de 79 de anĭ, i-a venit sfîrşitul vieţiĭ. În anul de la Mîntuire 1830, Iulie în 15. — Lîngă mormîntul luĭ este înmormîntată soţia-ĭ Maria, femeie vrednică, lăudată, cununa bărbatuluĭ eĭ şi care şi-a crescut bine copiiĭ şi a îngrijit de fetele eĭ şi i-a povăţuit bine pe toţĭ. La 16 anĭ s'a cununat cu Sahag Bolfosul, [iar] la — anĭ i s'a întîmplat sfîrşitul vieţiĭ. Anul de la Mîntuire 1841, Septemvrie 8. 513.

* 15. Mormîntul Khatuneĭ. Trecătorule, [iată] Khatuna, suflet bun, soţia luĭ Moise din Erzerum, fata luĭ Măgîrdum din părţile Răsărituluĭ, şi care a trecut din această viaţă în cea de vecĭ la anul de la Mîntuire 1799, Dechemvrie 10, în Botoşanĭ. 514.

* 16. Acest mormînt e al drept-credinciosuluĭ Cristea Bolfosul, feciorul dumisale Ioan, negustor împărătesc[1], înţelept şi blînd, de neam bun, pururea-milostiv săracilor; care a trecut din această viaţă la anul de la Mîntuire 1802, Maiŭ în 25. El roagă pe trecătorĭ să spuie un Tatăl Nostru pentru el. 515.

* 17. Venit-am de la Tatăl şi am intrat în lume; iarăşĭ las lumea şi merg către Tatăl. Aicĭ este trupul unuĭ sfinţit slujbaş ce aŭ fost al Domnuluĭ Isus, preotul Avedis, ce i s'aŭ zis Barhudar, născut în oraşul Smiluluĭ (Ismail). A 516.

[1] «Negustor împărătesc» e negustor în slujba Sultanuluĭ, *gealep*.

trăit viață curată și desăvîrșită, și a venit apoĭ la Botoșanĭ, unde i s'a întîmplat sfîrșitul vieții, trecînd de aicĭ la viața de vecĭ; anul 1814, Fevruarie 14.

517. * 18. Acesta este mormîntul de odihnă al luĭ Hagi Lusig Maximovicĭ, care a trecut din această lume. Ci el cere de la voĭ ceĭ ce trecețĭ pe lîngă acest mormînt [să spunețĭ]: «Dumnezeŭ să-l ierte»; anul de la Mîntuire 1812, Fevruarie 9.

518. * 19. Mormîntul luĭ Hagi Mihail. Acest mormînt de odihnă este al bunuluĭ suflet Hagi Mihail, fiul negustoruluĭ Marcar, din Ținutul Păstuniculuĭ [în Armenia]; care a trecut din această viață la cea de vecĭ, cînd era leatul armenesc 1240 [1790], Ianuarie 14, în Botoșanĭ.

519. * 20. Mormîntul Elisaveteĭ. Acest mormînt de odihnă este al dumneaeĭ Elisaveta, soția luĭ Hagi Mihail, fiul răposatuluĭ Zadur; care a trecut din această viață la cea de vecĭ, cînd era leatul armenesc 1237 [1787], Martie 8, în Botoșanĭ.

520. * 21. [Această] piatră [s'a] pus pe mormîntul luĭ Iacov, fiul luĭ Hagi Oxindie epitropul bisericiĭ din orășelul Botoșanĭ, din țerișoara Buhdan [Moldova]. Acesta era virtuos în purtărĭ. A săvîrșit viața lumiĭ [și] a trecut, după porunca Domnuluĭ, la leatul armenesc 1225 [1775], Octomvrie în 2.

521. * 22. Acesta este mormîntul drept-credinciosuluĭ Garabet, fiul dumisale Manug din orașul Rusciuc. Aicĭ a fost coborît în mormînt și se odihnește supt țărîna aceasta: Voĭ cari vă întîmplațĭ a trece pe lîngă acest mormînt, rugați-vă din toată inima pentru el; leat armenesc 1230 [1780], Septemvrie în 13.

522. * 23. Mormîntul Saricăĭ. Jupăneasa Sarica, ce zace aicea

era fată a luĭ Boghos din Ţinutul Păstuniculuĭ [Armenia]; bărbatul eĭ cel de-al doilea a fost Hagi Ovanes. Răposata se îndeletnicia cu binele şi de faptele bune nu se depărta. A răposat la 1799, Maiŭ în 3.

24. Marta. M'aŭ coborît în acest mormînt, şi în această groapă dorm eŭ, jupăneasa Marta, cea blîndă, vestită, soţia luĭ Boghos Lelenţ, care era din Ţinutul Păstuniculuĭ şi fată a luĭ Şişman Bedros, ce a fost din Smil (Ismail). Cînd va suna trîmbiţa cea mare, voiŭ fi gata spre lăcaş. Leatul 1782, Septemvrie în 10. 523.

* 25. Copil născut din lut, prunc nevinovat, aicĭ zace cu trupul, în acest mormînt strîmt. Neamuluĭ săŭ multă jălanie i-a lăsat şi mult suspin din inimă în acest loc de jale. Era fiul dumisale Cristea Balasan, iubit al părinţilor săĭ, frumosul Garabet. Viaţa-ĭ de la Dumnezeŭ a apus; la pruncii din cerurĭ a zburat cu sufletul. Vrednic s'a arătat ca aceĭ ce vor ceti să cînte pentru dînsul: «Doamne miluieşte-l». Leatul de la mîntuire 1807. 524.

* 26. Cel ce zace în acest mormînt, David cu numele, înţelept în cuvinte, fiŭ al luĭ Hagi Grigore Caracaş, din neam bun, de la Rusciuc, împodobit cu harurĭ fără de saman, frumos la faţă ca un trandafir, la treĭsprezece anĭ a lăsat părinţilor săĭ jale înnainte de vreme: leatul de la Mîntuire 1821, Dechemvrie în 20. 525.

* 27. În acest mormînt strîmt şi îngust zace trupul dreptcredincioaseĭ feteĭ luĭ Iodia Trancu şi soţia bună a luĭ Hagi Garabet Aburel, cea plină de duioşia părintească. Împlinind vrîsta de 70 de anĭ, s'a săvîrşit din această lume; 1832, Avgust în 15. 526.

* 28. Mormîntul acesta este al luĭ Manug, fiul bătrînuluĭ, mareluĭ şi lăudatuluĭ negustor Cristea Nemţeanu. Săvîr- 527.

șirea luï din această viață [a fost] la anul de la Mîntuitorul nostru 1799, Dechemvrie în 11. [Și] roagă pe ceï ce se vor întîmpla a trece, să zică pentru dînsul din toată inima: Dumnezeŭ să-l ierte.

528. * 29. Acesta e mormîntul de odihnă al luï Hariton fiul luï Manug, negustor din Botoșanï. A încetat din viață la leatul armenesc 1241 și de la Mîntuire 1792, Octomvrie în 7.

529. * 30. Voï cari treceți pe lîngă acest mormînt, gîndiți-vă la mine. Ce folos e să dobîndim cele de aicï, dacă ne pierdem sufletul în deșert! De la mine luațï pildă de suferință, căcï nu s'a maï găsit nenorocit ca mine, Nicolae Robovicï, [cu adevărat] rob, ce am rămas fără mîngîiere. Cu harul Domnuluï Dumnezeŭ, binecuvintează pe fiul mieŭ. Vă rog să zicețï: «Dumnezeŭ să-l ierte», ca să primițï buna răsplată. 1831, Aprilie în 6.

530. 31. Într'acest mormînt zace trupul luï Ștefan Mîrzic, căruia i s'a zis și Tenghian, de loc din Ținutul Păstuniculuï, negustor din Botoșanï, om bun la suflet și dreptcredincios, epitrop al bisericiï, părinte de fiï bunï. A lăsat urmașï din neamul săŭ. Ajungînd la vrîsta de 50 de anï, l-a ajuns chemare la sorocul morțiï. Sfîrșindu-se după o viață scurtă, a lăsat casa sa în multă jale. Voï ceï ce vă întîmplațï a trece pe lîngă acest mormînt, rugați-vă pentru cela ce doarme aicï, zicînd un Tatăl Nostru pentru ca Dumnezeŭ să ierte sufletul luï.

531. 32. Ștefan Balasan, negustor de bun neam, cinstit epitrop al bisericiï Sf. Treimï. Viță aleasă, fală a neamuluï săŭ, cunună, după numele săŭ, de fapte vrednice de laudă. Acesta pe ceï maï mulțï dintre ceï virtuoșï i-a întrecut. În floarea viețiï, la 58 de anï, lăcașul vețuiriï sale și l-a mutat la cer. Lasînd tot neamul săŭ în jale, se depărtează de lumea aceasta și se închide aicï. Ci voï ceï ce vă în-

tîmplaţĭ a trece pe lîngă acest mormînt, rugaţĭ sînteţĭ de-a pururea a pomeni către Domnul sufletul luĭ viŭ. Anul de la Mîntuire 1832, în Botoşanĭ.

33. Aicĭ este înmormîntat Hacig Ciumiş şi soţia luĭ 532.
Hopisa şi fiul lor Ştefan, a căror amintire se cinsteşte de către fiul lor cel maĭ mare, Ohan, cu această cruce: 1827.

* 34. Avedic. Flora. Mormîntul de odihnă al cinstituluı 533.
Avedic Sahag Bolfosul şi al soţieĭ sale Flora. Pe cînd ca un chedru frumos, cu o deosebită frumuseţă, mă împodobiam, rea şi amară durere a rupt frîul vieţiĭ mele. Vaĭ! Oare cîte lacrimĭ şi cîte durerĭ, cîte adîncurĭ ale inimiĭ la iubiţiĭ meĭ toţĭ nu se vor deschide! Însă cine a ştiut, cine a putut să se ferească de umbra morţiĭ: căcĭ, bătrîn saŭ tînăr, ea n'a ales, ci de o potrivă cu suliţa eĭ i-a străpuns. Anul de la Mîntuire 1831, Iunie în 15. Dar oare mie de acum înnainte, mi se va îndulci viaţa pe această lume? Căcĭ ce poate fi maĭ amar decît a trăi fără tine? Eraĭ pentru sufletul mieŭ floare de desfătare, neveştejită; ci, părăsindu-mă, te-aĭ depărtat; dar nu va trece mult, şi vin şi eŭ. Las să ne bocească într'o gură părinţiĭ noştri iubiţĭ, cum şi drăguţiı noştri copilaşĭ, pe cari-ĭ lăsăm în jale. 1831, Iunie 16.

* 35. Mormîntul băiatuluĭ Sahag Bolfosul, care a răposat 534.
în vrîstă de 12 anĭ. O vrîstă ce abia înfloriaĭ, drăguţule Sahag, de ce, închis supt pămînt, zacĭ singurel în tăcere? Nu-ţĭ vezĭ părinţiĭ? Numaĭ în plînsete şi bocete, eĭ strigă: «ce nenorocire», şi adaugă «vaĭ unde mi-ĭ copilaşul». Tu veĭ fi zicînd însă: «Găsit-am odihna scumpă a vieţiĭ, ci să nu plîngă cu durere duioşiĭ meĭ părinţĭ cu lacrimĭ». 1831, Iunie 15, în Botoşanĭ.

* 36. Veniiŭ, vazuiŭ, lăsăiŭ, m'am dus. Jupăneasa Ana, 535.
născută în Cameniţa, fiica luı Grigore de Bohdanowicz, şi

soția luĭ Valerian Misir. Pe tine, Doamne Dumnezeule, în vecĭ țărîna mormîntuluĭ mieŭ te binecuvintează, căcĭ pe această lume mi-aĭ lăsat un întreg neam iubit: pe soțul mieŭ Valerian Misir și copiiĭ ceĭ născuțĭ din trupul mieŭ. Cu plînsul lor mult m'aŭ plîns și în acest mormînt m'aŭ acoperit. Dăruiește-li, Doamne, viață lungă, ca neîncetat să mă pomenească. 1840, Dechemvrie în 15, Botoșanĭ. Adu-țĭ aminte de mine, Doamne, cînd veĭ veni întru Împărăția ta.

XIII. Biserica din Stănceștĭ (lîngă Botoșanĭ).

536. De-asupra ușiĭ de intrare:

Anul 1837 de la Nașterea Domnuluĭ nostru Is[us] H[risto]s s'aŭ făcut acest sfănt lăcaș cu toată cheltuiala Mareluĭ-Vornic di Țara-di-ğos Alixandru Calimah, avănd epistat pi Polcovnicu Ilie Dobraniș și lucrătorĭ cu mănile pi lăcuitoriĭ acestuĭ sat Stănceștiĭ, și anumi, după neam, Chisălițăĭ, Chibăceni, Cerceleni, Țărăneni, Tălăbeni, Speneni, Cĭubotăreni, Cunteni, Morăreni, Bombeni.

VI.

ORAȘUL BUCUREȘTĬ.

LXXXIII.

Mitropolia.

1. Inscripția veche, săpată, din afară nu maĭ este astăzĭ. Ea a fost înlocuită printr'o alta grecească, aurită, cu literele întortochiate, care pomenește în cuvinte pretențioase numai pe sfințiĭ patronĭ Constantin și Elena. Ea poartă data de 1793, și a fost decĭ pusă de Mitropolitul Filaret al II-lea în cursul păstorieĭ sale foarte scurte *(Ist. literaturiĭ romîne în secolul al XVIII-lea,* pp. 370-1). 537.

2. Inscripția zugrăvită pe din lăuntru a fost acoperită de cafasul ce s'a făcut pentru cor.

3. Chipurile ctitorilor sînt prinse în parte de acelașĭ cafas. Se văd însă Domnul, Doamna și fetița lor.

4. De-asupra pridvoruluĭ, noŭ, din față: 538.

Învălitu-s'aŭ aceasta beserică den noŭ, tencuindu-se afară peste tot, înfrumsețându-să și în lăuntru cu icoane și altele ce se văd, de prea-sfin[ți]tul Mitropolit chir Dosiftie, întru a doa Do[m]nie a Măriiĭ Sale Io Alexandru Moruz Vvd., Iulie 28, 7307 [1799].

Dosofteĭ Filitis a fost urmașul direct al luĭ Filaret. Lucrările începute de acesta la Mitropolie aŭ fost decĭ continuate de dînsul și duse la capăt.

5. Pe clopotnița de la intrare (partea d'innăuntru): 539.

Acĕastă clopotniță iaste zidită și rădicată iaste de luminatul și blagocestivul Domnul Io Constantin Brăncoveanu Băsărabŭ, la anul de la Nașterea Spăsitoruluĭ H[risto]s

1698, mța Septe[m]vrie 24 de zile, căndu și al noaolea an al oblăduirii și stăpănii sale era.

În acelaşĭ an Brîncoveanu a făcut biserica din Făgăraş, Sf. Nicolae din Galata, biserica din Ismail şi chiliile hanuluĭ Sf. Gheorghe din Bucureştĭ (Greceanu, în *Magazinul istoric,* II, pp. 345-6).

540. 6. Pe o piatră de mormînt convexă, prinsă astăzĭ într'un stîlp ridicat de Mitropolitul Calinic Miclescu:

Răposat-aŭ în Domnu preasfinţitul Mitropolit chir Theodosie la anul 7216 [1708], Ghen. 27 de zile, la al 87 p[1] [= și jumătate] de anĭ a viețiĭ sale, în zilele pre[a]-luminatuluĭ Domnŭ Io Costandinŭ [Băsărab] Voevod, păstorindu turma luĭ Hs. anĭ 39 și 9 lunĭ, și s'aŭ îngropat aice: 1708.

[Jos:] Răposat-aŭ în Domnul prea-sfinţitul Mitropolit chiru Stefan; Sep. 23, 7247 [1738].

[Sus:] .... Neofitŭ.... arhierarhi.... Anastase [restul neînțeles].

Celelalte ştirĭ asupra dateĭ morţiĭ luĭ Teodosie se potrivésc cu aceasta (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, p. 422). Socoteala păstorieĭ luĭ se face fără a se ţinea samă de timpul cît l-a înlocuit Varlaam (v. *Ist. lit. religioase a Romînilor*, p. CLXVIII, nota 1). Mitropolitul Ştefan a păstorit după Daniil pănă la 1738.

Ucenic al luĭ Ştefan I-iŭ, Teodosie a avut, la rîndul săŭ, ca ucenic pe acest al doilea Ştefan.

541. 7. În biserică, la stînga, pe mormîntul din faţă:

Cenușa veche strămoșească
Dator[ĭ] sînt fii s'o cinstească.
Această sf[ă]ntă datorie
Plătind-o și eŭ [cu] cucerie,
La acest mormînt vechiŭ și părintesc,
Cum ș'a soți mele și frățesc,
Pentr'aceasta aicĭ am așăzat
Și numele lor jos am însemnat.
1836, Iulie 1.

Marele-Logofăt Bunea, cu soția sa Grăjdana, Marele-Vornic Vlaicul, Marele-Vornic Grigore, Marele-Clucer Petru cu soți[a] sa Cheajna, Marele-Vornic Manu și cu soția sa Maria și cu fii-său Ioanu, i Marele-Clucer Șărban și colonelul rosesc Costantino; Roxandra născută Ghica, soția Vorniculuĭ Scarlat Grădișteanu, carele să află în viață, Efrosina născută Roset, soția Mareluĭ-Vistier și Cavaler Grigorie Grădișteanul, [a]șăzătoriul pet[r]i, — toț aceștia Grădiștenĭ.

Grigore Grădișteanu, care a pus această piatră pe mormîntul celor din neamul său, a fost ispravnic de Ilfov în 1825 (Hurmuzaki, X, pp. LXXIII, 323), după ce stătuse o bucată de vreme la Brașov, în vremea tulburărilor de la 1821. Scarlat, fost Agă al luĭ Tudor Vladimirescu, ajunse, în Domnia luĭ Grigore Ghica, Vornic al treilea *(ibid.,* p. 171, no. CCXXXII; p. 194, no. CCLXIV): el era, cum se vede, rudă cu Domnul. Bunea I-iŭ a fost Vistier în jumătatea d'intăiŭ a secoluluĭ al XVII-lea. Vîlcul (nu Vlaicul, ca în inscripție) și Grigore sînt fiiĭ săĭ. Văduva luĭ Petru Grădișteanu a luat pe Pîrvu Cîmpineanu, în veacul al XVIII-lea *(Genealogia Cantacuzinilor*, p. 108). Banul Manu de pe vremea luĭ Mihnea-cel-Rău trebuie să fi fost înrudit prin femeĭ cu Grădișteniĭ *(Studiĭ și doc.*, V, pp. 122-3, no. 30). Cf. *ibid.*, pp. 633-4.

8. Pe alt mormînt, în fund: 512.

La lt. 7000 [1492] zidindu-să, de către răposatul Vel Dvornec Nedelcu Bălăceanu și jupăneasa Anca, sf[ă]nta biserică Sf[ă]ntul Gheorghie Vechĭ, care după vreme fiind Mitropolie a țări, și, ca niște ctitorĭ ce era, s'aŭ făcut și îngropăčunea acolo, dar maĭ pă urmă, mutîndu-să cathedra Mitropolii unde acum să află, urmà și clironomi, ca niște ctitorĭ aĭ Mitropolii țări, a-ș muta și îngropăciunea la sf[ă]nta Mitropolie, dovedindu-se ačasta din piatra ce s'aŭ găsit pusă pă mormănt de la lt. 7149 [1640-1], unde să arată scrise acestea: «Subt ačastă piatră să odihnesc oasele robuluĭ luĭ D[u]mnezeŭ jupan Pătrașcu Vel Sulger, sin răposatu Barbul Postelnicul Bălăceanu, nepotul răposatuluĭ

Vel Dvornic Loloescu; pristăvitu-s'aŭ în zilile Domnu[luĭ] Ioan Antonie Vvd.». Iar, lt. 7239 [1730-1], s'aŭ maĭ scris și alț răposaț, adecă: Drăghič Bălăceanu Vel Postelnec, sin Pătrașcu Bălăceanu, și răposatu biv Vel Stolnic Costandin Bălăcean[u]. Care aceia piatră, din multa vreme fiind șterse multe din slove, spre pomenirea maĭ sus pomeniților strămoș aĭ meĭ am preînnoit-o eŭ, robul luĭ Dumnezeŭ Costandin Bălăceanu biv Vel Ban, acum, lt. 7339 [1830-1], peste 190 de anĭ.

Asupra bătrînuluĭ Ban Bălăceanu se pot afla foarte multe lămurirĭ în vol. X din colecția Hurmuzaki. Barbu Postelnicul Bălăceanu era văr cu vestitul Agă Constantin, dușmanul luĭ Brîncoveanu *(Studiĭ și doc.*, III, p. 27-8). Loloescu Vornicul e fratele luĭ Badea Bălăceanu (v. memoriul mieŭ *Cronicele muntene*, pp. 87-8). Constantin, care trăia în 1750, era nepotul luĭ Drăghicĭ *(Studiĭ și doc.*, V, pp. 495-6, No. 65; cf. pp. 712-3). Nedelcu de la început e fabulos: familia-l punea pe vremea luĭ Mircea cel d'intăiŭ (Hasdeŭ, *Magnum Etymologicum*, pp. 2983-4). Nu e identificabil cu Nedelcu Vornicul de supt Mirceștĭ (Ionnescu-Gion, *Istoria Bucureștilor,* p. 189).

543. 9. Pe o cruce:

Robul tău Gheorghie Miclescu, 1829.

A fost adusă de sigur de Mitropolitul Calinic Miclescu.

544. 10. Pe alta:

Mitrofan ieromonah, mănăstirea Bisericanĭ.

E, de sigur, de aceiașĭ proveniență.

545 11. La paraclis, pe partea din lăuntrul ușiĭ de intrare:

Μολδαϐίης, Βλαχίης τε κλειτῶν ἡγεμονιῶν
Νικόλεως ἔρνος τῶν τε παλαιγενέων
Δήνεϊ ὀρθῶν θεοφροσύνῃ γε ἀνάσσων,
Πίοσιν ἐν πεδίοις ἱπποϐότου Βλαχίης
Εἰς δόξαν τε Θεοῦ μεγάλοιο ἑωντ᾽ ἐριήρων
Σπλάγχνων μνημόσυνον, ᾿δειματο τ[ὸν]δε νεών:
Κεῖνα γὰρ ἱρὴ Μ[ητ]ρόπολις πρὸς ἔγερσιν ὀρεύει

Σαρκὸς πηλογόνων γῇ κατεδηδομένης,
Νηῶνθ' οὓς νεοπήκτους ἤγειρ' ὑψιθεμέθλων.
Φράζεο ἀτρεκέως τὸν ῥα ἔλαττον' ἐμέν'.
Γέντο δὲ ἔργα τάδε σκοπίῃ ἱρὴν Δανιήλου,
Φρουροῦντος δ' ἀγαθὸν ἀρχιερῆος ἄγαν,
Ἔτει Θεογονίας ᾳψκγ'. Δημήτριος Γ. Νοταρασῆδον.

Adecă (dacă se pot traduce astfel de caricaturĭ antice, cu cuvinte vechĭ eroice, răŭ înțelese):

«Nicolae, mlădiță a stăpînitorilor celor dreptĭ în cuget și înțelepciune, aĭ vestitelor Domniĭ ale Moldoveĭ și Țeriĭ-Româneștĭ, în cîmpiile grase ale Țeriĭ-Româneștĭ de-caĭ-hrănitoare, spre mărirea luĭ Dumnezeŭ celuĭ mare și ca amintire a sufletuluĭ săŭ rîvnitor, a întemeiat această biserică. Căcĭ această sfîntă Mitropolie ațîță spre mîntuirea cărniĭ ce s'a dat celor făcuțĭ din lut pe pămînt. Iar pentru bisericile pe care cu temeliĭ adîncĭ din noŭ le-a clădit, întreabă-mă doar pe mine cel umilit. Ci lucrările acestea s'aŭ învrednicit de sfînta supraveghere a luĭ Daniil, arhiereul cel ce păzește strașnic ceia ce e bine. În anul de la Nașterea Domnuluĭ 1723. Dimitrie Gh. Notarà.»

Decĭ ctitorul paraclisuluĭ și de bună samă și al chiliilor în care se află acum palatul Mitropolituluĭ și cancelaria metropolitană e Nicolae Mavrocordat. Daniil a fost Mitropolitul acestuia de la 1720 înnainte (*Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 435). Cronica oficială a luĭ Radu Popescu vorbește (*Magazinul istoric,* IV, pp. 126-7) de sate și veniturĭ nouă date Mitropolieĭ de către acest Domn, și mîntuie așa: «Atuncea s'aŭ isprăvit și paraclisul de la Mitropolie, care s'aŭ făcut iar cu cheltuiala și cu mila Măriei Sale». O scrisoare a luĭ Daniil cerînd niște cărțĭ de slujbă și materialul tipografieĭ domneștĭ ce se afla dusă la Făgăraș după căderea luĭ Brîncoveanu, saŭ în timpul războiuluĭ, în *Socotelile Brașovuluĭ,* p. 157. Poetul care a făcut inscripția e Dimitrie Gheorgulis Notaras, în privința căruia se daŭ lămurirĭ în *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea,* I, p. 45 nota 2, p. 54. El scrie versurĭ și pentru tratatul de filosofie al Domnuluĭ.

12. Chipurile ctitorilor daŭ pe Domn, în haină verde, cu brîŭ; pe Doamna Maria (cea d'intăiŭ) și fiul eĭ Scarlat (ginerele Brîncoveanuluĭ); pe Pulheria Ciuchi (îngropată în 1716 la Mitropolie chiar, «în rănd cu alțĭ Domnĭ și Doamne ce sănt acolo îngropațĭ»; Radu Popescu, 546.

în *Magazinul istoric*, IV, p. 43), în haină de brocard de aur cu blană, iar, dedesupt, haină încrețită, avînd la piept o bandă și o roată de fir de aur, iar, în cap, coroană; lîngă dînsa staŭ încă copiiĭ celeĭ de a treia Doamne, Aĭ eĭ sînt maĭ departe, lîngă Nicolae-Vodă: Constantin și Iancul. În sfîrșit, se vede și Doamna Smaranda, pe păretele din fund, iar, pe cel din a dreapta ușiĭ, lîngă Pulheria, Alexandru-Vodă, născut la 12 Decembre 1720, și Domnița Sultana, din 1721 (căsătoria luĭ Nicolae cu Smaranda se făcu în timpul robieĭ sale din Ardeal, căcĭ se întoarse cu dînsa în Scaun). Cf. maĭ sus, p. 75 (la mănăstirea Văcăreștĭ). Se maĭ vede, tot lîngă Pulheria, și un micuț Ștefan Voevod (pentru ceĭ doĭ copiĭ cu acest nume ce a avut Domnul, în 1722 și 1723, v. Radu Popescu, p. 130). O fată a luĭ Nicolae, Mărioara, soția luĭ Ianachi Vel Cămărașul, a fost îngropată lîngă mama eĭ, Pulheria, în Octombre 1725 *(ibid.,* p. 142). Cf. și maĭ sus, p. 75.

547. 13. Pe o mitră:

S'aŭ făcut cu cheltuiala a bun-credinčosuluĭ Domnŭ Io Costandinŭ Basarabŭ Voevodŭ B[râncoveanu]; aniĭ de l[a] Hs. 1693.

Aceasta e decĭ mitra făcută pentru Mitropolitul Teodosie încă, și pe care el a purtat-o.

548. 14. Pe o icoană îmbrăcată grosolan cu argint:

Παρὰ τῆς ἱερᾶς βασιλικῆς πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ Μεγέλου-Σπέλτης· ἐν Μπελεπονΐσις δίδοτε· ᾳ463.

Adecă:

«De la sfînta împărătească patriarhicească mănăstire a Mega-Spileuluĭ în Pelopones, s'a dat; la 1463.»

De sigur că această foarte veche icoană a fost adusă de vre unul dintre Mitropoliţiĭ grecĭ din veacul al XVIII-lea.

549. 15. Pe o cruce pe coasta dealuluĭ:

Gheneral poručnic Mihail Miloradovič, poruncitor de un trup din al armii ruseștĭ dîn Valahia și cavaler de multe cete, orînduelĭ, și spre pomenirea a offițerilor celor perit *(sic)* în deosibitele bătălîĭ, spre cinstea vitejiilor lor: polcovnic Isaiov, de polcul Cazacilor...,

Urmează multe alte nume. De cealaltă parte a crucii, e o inscripţie rusească cu acelaşi cuprins.

Miloradovicĭ a fost numit comandant al trupelor ruseştĭ din Ţara-Românească în toamna anuluĭ 1809 şi a plecat în Rusia la 26 Ianuar 1810. V. Erbiceanu, *Cronicariĭ grecĭ*, p. 289.

16. Pe alta, de vale: 550.

Aĉastă cruce iaste rădicată în slava D[o]mnuluı Hs. de Costandin Brăncoveanul B[asarab], feĉorul luminatuluĭ Domnŭ Io Costandin Basarab Voevod, în locul alţi crucĭ ce era de lemnŭ, care era rădicată de Preda băiv Vel Vornic Brăncoveanul în pomenire pentru fiiŭ-săŭ Papa Post., părintele maĭ sus pomenituluĭ Domnŭ, că într'acestaş loc aŭ perit, în zilele luĭ Costandin-Vod[ă] Şerban, ce aŭ fostu Domnŭ în urma luĭ Mateĭ-Vod[ă], când s'aŭ rădicatŭ dărăbanţiĭ asupra Domnuluĭ şi a boiarilor ţări, la leat 7163 [1655]; şi, stricându-se crucea de lemn, s'aŭ rădicat aĉastă de piatră la Iulie 20, leat 7221 [1713].

Prin urmare, omorul de la 17 Februar st. v. 1655 al boierilor de către Seimeniĭ răsculaţĭ s'a făcut în Bucureştĭ. Dacă Papa fiul Predeĭ Brîncoveanu a fost ucis chiar în locul acesta, se vede că pe el stăteaŭ curţile domneştĭ făcute de Constantin-Vodă, întemeietorul Mitropolieĭ (v. Cronica Ţeriĭ, în *Magazinul istoric*, IV, pp. 337-8). Dinu Brîncoveanu era fiul cel maĭ mare al Domnuluĭ din 1713: peste un an, pieria şi el ucis la Constantinopol. Cf. şi *Studiĭ şi doc.*, IV, p. CCLXII.

II. Biserica Radu-Vodă.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 551.

Δῶρον δῶκε τῇ Τριάδι Ἀλέξανδρος ὁ παμμάκαρ ναὸν τοῦτον παλαίοθεν. Ιωάννης αὐθέντης ἡμῶν Ῥάνδουλος Βοεβόδας λαμπρῶς ἤγειρεν ἐκ βάθρων, ἀφιέρωσεν δὲ τοῦτον εἰς μονὴν τὴν τῶν Ἰβήρων, ἐν ἔτει ͵ζρκγ'.

Adecă:

«A dat în dar Treimiĭ Alexandru răposatul această biserică de de mult. Domnul nostru Ioan Radu Voevod strălucit a în-

nălțat-o din temelie și a închinat-o mănastiriĭ de la Ivir, în anul 7123 [1615].»

Cf. Iuliu Scriban, în *Biserica ortodoxă*, 1901, p. 418, nota 2.

«Și aŭ făcut Alexandru-Vodă din jos de Bucureștĭ o mănăstire mare, hram Sf. Troiță», scrie Cronica Țeriĭ (*Magazinul istoric*, IV, p. 275). Mihaĭ Postelnicul, fiul Banuluĭ Dobromir, se îngroapă în pridvorul eĭ încă din 1587 (*Studiĭ și doc.*, V, p. 438). Actul de donație e din 15 Maiŭ 1577 (*ibid.*, p. 703). În 1593 Sinan-Pașa o prefăcu în cetate saŭ *palangă* (cf. Naima, *Annals of the turkish empire*, trad. Fraser, și *Studiĭ și doc.*, V, p. 704). Radu Mihnea o făcu din noŭ, dînd-o slujbeĭ creștine. Cf. Constantin Căpitanul, ed. Iorga, p. 107 (unde nu se înțelege însă pricina închideriĭ vechiĭ bisericĭ și se dă greșit Mihnea Turcitul drept ctitor).

552. 2. În biserică, la dreapta naosuluĭ:

Aĉastă piatră de pre mormăntŭ o'ŭ făcut și o'ŭ frămsețat cela ce es[te] bine ĉinstit și de H[ristos] iubit creștin Alexandru Voevod născătoriul dumniiluĭ celuia ce s'aŭ pristăvit întru fericită credință, celuia ce aŭ fost bine cinstit și de H[risto]s iubit Domn creștin Radu Voevod, ĉ-aŭ fost Domnŭ Țărăĭ-Rumăneștĭ și Moldoveĭ, și multe războe aŭ biruit, și iară aŭ venit de la ĉ[i]nstita Portă ș'aŭ fost al doile răndŭ Domnŭ Țărăĭ-Rumăneștĭ, și ș'aŭ lăsat steagul fiiusăŭ ce e maĭ sus scris, și iară se'ŭ dus de-aŭ fost Domnŭ Țărăĭ Moldoveĭ; și acolo se'ŭ pristăvit întru cetate în Hrălăŭ, în luna luĭ Ghenarie 13 zil[e], Sămbătă, și cu mare cinste l-aŭ adus trupul dumneluĭ, și l-aŭ îngrupat în luna lu Feurarie în 5 zil[e], Duminecă. Aicea zac osele dumnealuĭ. Dumnezeu-l iarte împărăție ceriuluĭ adevărat. În aniĭ 7134 [1626].

Cf. mențiunea morțiĭ în Miron Costin și în Cronica munteană (*l. c.*, p. 310); Hasdeŭ, *Cuvente den bătrănĭ*, II, p. 243. Un act din ziua morțiĭ sale, în *Studiĭ și doc.*, V, p. 15, no. 75.

553. 3. Tot acolo, maĭ departe către ușă:

прѣстави сѧ благовѣрнаго и благочстивою гспжда Єленнаа

прѣ [o lature a pietreĭ lipseşte], ѳемелію кг, епакта в, мцѧ ген. ді.

Adecă:

«A răposat bine-credincioasa şi blagocestiva Doamnă Elena, prea..., temelia 23, epacta 2, luna Ianuarie 14.»

De sigur că e o fată de Domn. În adevăr, Doamnele din familia Mirceştilor pe această vreme s'aŭ chemat Ecaterina luĭ Alexandru Mri cea, ctitorul, şi Neaga (a luĭ Mihnea, fiul acestuia). Elena ar fi deci maĭ probabil fata luĭ Alexandru. Acesta, îndată ce soseşte în ţară, la 1568, însoară pe boierul care i-a fost maĭ credincios, Ivaşco Golescu, cu Elena; fiul lor poartă un nume domnesc, Vlad, şi e făcut Postelnic de către Alexandru la vrîsta de doĭ anĭ, ceia ce nu am maĭ întîlnit. Cînd Ivaşcu moare, el e îngropat de Petru Şchiopul, Domnul Moldoveĭ, ruda luĭ Alexandru-Vodă, în mănăstirea domnească a Bistriţeĭ. După moartea luĭ, «Ivăşteasa» joacă un mare rol: în 1585, ea e primită cu cinste la Braşov; în 1587 ea vine iarăşĭ de două orĭ în acest oraş, împreună cu fiul eĭ. În 1588, ea se găteşte să intre în Ardeal cu trabanţĭ (cf. maĭ sus, p. 40; pp. 141-6; Hurmuzaki, XI, pp. XXI, 829, 834, 836, 878). Mi se impune decĭ ipotesa că Elena a fost fata luĭ Alexandru şi că acest mormînt e al eĭ. Anul lipseşte din nenorocire, şi datările celelalte sînt prea puţin sigure ca să-l poată căuta cineva în ele.

4. Pe alta, maĭ către pǎrete, din aceiaşĭ vreme: 554.

прѣстави с благочстиваго Іѡ Влад Воевод снь великаго Михнѣ Воевод в лет ҂зч... [кр8г с]л[н]ц. ді, л8н. аі, ѳем[е]ліе д, мсцѧ юл. кв дньі.

Adecă:

«A răposat blagocestivul Io Vlad Voevod, fiul mareluĭ Mihnea Voevod..., în anul 709—, [crugul] soareluĭ 14, al luniĭ 11, temelia 4, în luna luĭ Iulie 22 de zile.»

Dacă nu ni s'a păstrat data de an, nu poate fi nicĭ-o îndoială asupra numeluĭ copiluluĭ domnesc îngropat aicĭ. Vlad era un nume obişnuit în această familie drăculească. Un fiŭ al luĭ Miloş se chema tot Vlad (v. *Contribuţiunĭ la Istoria Munteniéĭ, passim*). Un Vlad era fiul Eleneĭ, fiica luĭ Alexandru-Vodă poate, cu Ivaşco Golescu. Şi un fiŭ al luĭ Petru Şchiopul s'a chemat Vlad (v. Prefaţa voĭ. XI din colecţia

Hurmuzaki). Dacă ar fi fost şi la Munteni obiceiul de a se însemna în actele Domnilor mărturia fiuluĭ lor, am şti cînd s'a născut şi a murit Vlad fiul luĭ Mihnea. În 1587, Domnul avea numaĭ un fiŭ, Radu, care era în vrîstă de «ceva maĭ mult decît treĭ anĭ» şi a murit şi el înnainte de 1591, pe cînd fiul natural al luĭ Mihnea, Radu, ctitorul aceşteĭ bisericĭ, şi fiiĭ turcĭ aĭ aceluiaşĭ Mihnea aŭ dus maĭ departe neamul (v. *ibid.*, p. 78, nota 1, p. 99, nota 1). Cred că Vlad murise înnainte de această dată.

555. 5. Pe întăia piatră în partea dreaptă a bisericiĭ:

Ἐντάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ Μεγασλουτζιάρης Γεωργάκης Κανέλος, ὅστις ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ἐπὶ τῷ 1747 ἔτει, ις' μαρ[τιου]. Κεῖται ὁμοῦ καὶ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μεγάλη-Παχαρνητζέσα Ἄννα, ἡ νύμφη τοῦ ῥηθέντος, σύζυγος τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Βασιλάκη Κανέλου, Μεγάλου-Παχαρνίκου, ἥτις ἐν τῷ 1757 ἔτει, 7 Ἰουλίου, ἀπῆλθε πρὸς Κύριον.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Marele-Sluger Iordachi Canelos, care şi-a plătit datoria de obşte în anul 1747, 16 Mart. Zace şi roaba luĭ Dumnezeŭ Marea-Păhărniceasă Ana, cumnata acestuia, soţia frateluĭ săŭ Vasilachi Canelos, Păharnicul-cel-Mare, care a plecat către Domnul în anul 1757, 7 Iulie.

556. 6. Pe alta, în acelaşĭ rînd:

Suptu ačastă piiatră odihnescu oasele robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Iordache bivŭ Velŭ Cap. za Cazačŭ ot Tărgovişte, sin Dragomir Cap. Bălcescul, şi s'aŭ pristăvitŭ în zilile prè-luminatuluĭ Domnu Io Nicolae Voivod, la leat 7232 [1723], Oct. den. 26.

557. 7. Idem:

Ἀλέξανδρως Μουσελήμης· 1726.

† Suptu această piatră odihneaşte ráposatul robul luĭ Dumnezeŭ Alexsandrache Ceauşul sin Balasache Muselimul. Domne Dumnezeul tuturor, odihneaşte sufletul întru Înpărăţiia ta cea de veač, amin. Fev. 17, leat 7234 [1726].

558. 8. Idem, în rîndul al doilea:

Su[p]tŭ ačastă piiatră odihnescu oasele robuluĭ luĭ D[u]m-

nezeŭ Preda Căcitanulŭ i jupăneasa dumnealuĭ Dumitrana, în zililea prea-luminatuluĭ D[o]mnuluĭ nostru Ion Mihaiŭ Racoviță Voevodŭ; Iul. dni 20, lt. 7250 [1742].

9. Idem: 559.

Ἐνταῦθα κεῖται ταπεινὸς δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανολάκης τοὔνομα, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, υἱοῦ Χατζῆ Μαυριάνου, ἀνδρὸς τετιμημένου, ἐκ Ζαγορᾶς. καὶ εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους ἐλεωσμένου, ὅνπερ λαβών, ὦ Κύριε, τιμᾷ καὶ.., νέον δόσεις νὰ στερπ... θᾷ ἐν χώρᾳ τῶν δικαίων· αψξε΄, Σεπτ. κϛ΄.

Adecă:

«Aicĭ zace smeritul robul luĭ Dumnezeŭ Manolachi cu numele, fiul luĭ Constantin, care și el a fost fiŭ al luĭ Hagi-Maurianos, om prea-cinstit, din Zagora, și care pe mulțĭ oamenĭ i-a miluit; pe care luîndu-l, Doamne, cinstește-l și... veĭ da să... în țara drepților; 1765, Septembre 26.»

10. Idem: 560.

Mormîntul unuĭ Ioachim din Silivria, mort la 1765; inscripție grecească.

11. Idem: 561.

1786, Ἰανουάρ. 24.
Τὰ ὀστᾶ τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Ἄννης Κιμπινάνκας, συζύγου τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχοντος Μεγάλου-Μπάνου Πάνου Φιλιππέσκου ὑπὸ τὸν λίθον τοῦτον κρύπτονται· ἡ δὲ ψυχὴ ἐν μακάρων χώρᾳ.

Adecă:

«Oasele roabeĭ luĭ Dumnezeŭ Aneĭ Cîmpineanca, soția prea-nobiluluĭ boier Mareluĭ-Ban Pană Filipescu, sînt astrucate supt această piatră; iar sufletul este în țara fericiților.»

Pentru Pană și Anița, v. ediția mea din Constantin Căpitanul, p. XXVIII și urm. Tot acolo, p. XXXI, nota 2, această inscripție, în chip greșit.

12. Ibid.: 562.

Suptŭ ačastă piiatră odihnescu-se oasele răposatuluĭ robŭ lu Dumnezeŭ Mant[a] Fărcășanul Vel Stolnecŭ, îngropăn-

du-se în sfănta măn[ă]stere Raduluï-Vodă, răposănd în zelele lumenatuluï Domn Ioan Grigorie Gheca Voevod, fiind cursul anelor leat 7242 [1743], la luna luï Octomvrie dni 7, scriindu-se pentru večneca pomenere.

Pentru Șerban, Mateï și Răducanu Fărcășanii, v. *Gen. Cantacuzinilor*, p. 117. Pentru Răducanu, și *Doc. Cantacuzinilor*, p. 226, no. XCIV. Pentru Mateï scriitorul, care trăia și în 1749, v. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 504-5.

563. 13. Idem:

Supt aciastă piatră odihnește rămășițile mortale dumniaeï Marea-Logofetiasa Elisaveta Filipeasca, născută Hrisoscolio, în vărstă de aniï 62, răposată la anul 1852, Fevruarie 18.

1857, Martie 27.

564. 14. Pe o piatră în stînga intrăriï:

Suptu ačastă piiatră înfrumusețată află-s[ă] oasele jupăneasiï Chiajniï, jupuneasa luï Mateiŭ V[e]l Portar, fata Raduluï Postelnecul Dudescul, carea prestăvitu-s'aŭ de anï 24; cu mare cinste șă cu multă jale s'aŭ astrucatu întru acestu sfăntu lăcașu la anul de la Zidirea Lumiï 7202 [1693], Septemvrie dnă 8.

Mormîntul unuï fiŭ al luï Radu Dudescu, în acest volum, pp. 113-4. Acolo și lămuririï asupra familieï. Pe această fată n'o cunoștea autorul *Genealogieï Cantacuzinilor*. Brîncoveanu, Domnul de atuncï, a început cu Vergo ca Mare-Portar (Greceanu, în *Magazinul istoric*, II, pp. 134, 149). Acest Mateï pare a fi Mateï Ciorogîrleanu, întăiŭ Vel Sluger (*ibid.*, p. 158). Dar la 1694 acelașï cronicar pomenește pe «Costandin Ciorogîrleanul Vel Slugeariŭ» (p. 215).

565. 15. Idem:

Ἐνταῦθα κεῖται... σβοῦ τοῦ σεπτοῦ δέμας τοῦ Καστριώτου γένους, Γεωργίου, ἐκ Καστορίας τυγχάνοντος πατρίδος: σεπτῶν γονέ[ων] ἐφύη υἱὸς εὐσεβόφρων, ὅσπερ διδαχθεὶς πᾶσαν ἑσπέραν, μάλα πόλεις πλείστας καὶ ἕ. . . κατοπτεύσας, ἀγχιστρόφως τε ὥστε πρὸς μέδοντας πρεσβεύσας, ἑξῆς δὲ σεμ[ν]ῶς ζήσας, ἐν τῇδε πόλει ἐν πίονι γήρει κατέστρεψε τὸν βίον· 1716.

Adecă:

«Aicĭ zace... trupul venerabiluluĭ Gheorghe, de neam Castriotul, din ţara Castorieĭ, care s'a născut fiŭ cuminte al unor respectabilĭ părinţĭ, şi, după ce şi-a mîntuit învăţăturile, a cercetat tot Apusul, maĭ ales foarte multe oraşe, şi a îndeplinit deosebite soliĭ la stăpânitoriĭ [de acolo], iar apoĭ, trăind după cuviinţă în acest oraş, s'a strămutat din viaţă, la bătrîneţe înnaintate, în acest oraş, anul fiind 1716.»

Gheorghe Castriotul a fost maĭ întăiŭ Postelnic al luĭ Constantin Brîncoveanu. Om bogat, a făcut cea d'intăiŭ şcoală în locul săŭ de naştere, şi a tipărit pe socoteala luĭ, la 1703, *Învăţătura dogmatică a Bisericiĭ Răsărituluĭ,* tipăritură grecească a teascurilor muntene (Bianu şi Hodoş, *Bibliografia romănească veche,* I, pp. 450-1), pe care o împărţi în dar drept-credincioşilor de limba sa. V. şi *Convorbirĭ literare* pe 1903, p. 391. A fost trimes şi la 1711 în Moldova pentru a sfătui pe Ţar să încheie pacea cu Turciĭ, — lucru ce se pomeneşte de multe izvoare, arătate în *Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea,* I, pp. 322-4, şi chiar de ziarul luĭ Petru-cel-Mare *(Journal de Pierre le Grand,* la anul 1711); atuncĭ era fost Mare-Comis, loc pe care-l avea încă din 1704 *(Studiĭ şi doc.,* V, p. 192, no. 56). După mazilirea în 1714 a Domnuluĭ săŭ, el a trăit ca mazil încă doĭ anĭ.

16. Idem: 566.

Aicea odihnescu-se oasele robuluĭ luĭ Dumnezăŭ... Ţarigrădean...; 7245 [1736-7].

17. Idem: 567.

Supt ačastă piiatră odihneşte robul luĭ Dumnezăŭ Log[o]fătul Preda Măr[i]şanul, şi s'aŭ prestăvit în zilele luminatuluĭ Domnuluĭ Nicolaĭ Voevod; leat 7229 [1720-1].

Dacă e un Merişanu, familia e cunoscută. Constantin Brîncoveanu a pus să se spînzure un Staico Merişanul din Bucşanĭ, care uneltia cu Moldoveniĭ împotriva tronuluĭ săŭ. V. şi *Studiĭ şi doc.*, V, pp. 528-9, 715.

18. Idem. Se cunoaşte atît: 568.

...σεμνῆς γυναικὸς.... ενε... δέμας... σύνευνος..., νοσωχρονίᾳ δὲ κτακεῖσα, ᾤχετο.

Ar fi deci:

[Aicĭ zace] trupul uneĭ respectabile femeĭ, soția luĭ..., [care], ucisă de o boală îndelungată, a plecat.

569. 19. Idem:

Supt ačastă piiatră să odihnește robiĭ luĭ D[u]mnezeŭ Petre, Gherghina, 1795, Avgust 8. Să odihnește fečorul, jup[a]nŭ Todor Velico.

570. 20. Idem:

[Aicĭ să odihnește trup]ol [... soțieĭ luĭ...]eanu V[e]l Ca-p[i]tanu, care aŭ fostŭ fataa Agăĭ Jăpeĭ, și s'aŭ prăstăvitŭ în zilele creștinuluĭ și luminatuluĭ Domŭnu Io Constandinŭ Brăncoveanul Băsărabŭ Voevod, vă leat 7199 [1691],·Ag. 5.

571. 21. Idem:

Suptu acestă piiatră odihnescu-se oasele robilor luĭ D[u]m-n[e]zeŭ Mateĭ Comăneanul V[e]l Căp[i]t[an] za Seimeanĭ și a jupăneasiĭ luĭ, Calițiĭ, ce aŭ fostu fiică luĭ Mateĭ b[iv] V[e]l Cluč[er], carea întăia de tănără vărstă ș'aŭ dat datoriia cea de obște la Iunie 23, lt. 7206 [1698]. Iar, dup[ă] ce aŭ trecut an[ĭ] —, la luna lu —, în — zil[e], ș'aŭ dat și boiarinul eĭ Mateĭ Căp[i]t[anul] datoriia dup' orănduială, căt li să odihnescu oasele amăndorora aicĭ.

572. 22. În față:

Ἐνταῦθα ἀναπαύονται τὰ ὀστᾶ τοῦ μακαρίτου Μηχαὴλ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαγδαλινῆς, οἵτινες βαθεῖ γήρᾳ 'σελάσαντες τὸ ζῆν, ἐξεμέτρησαν. Τέθαπτι δὲ καὶ ἡ αὐτῶν θυγατὴρ Κατερίνη, ζήσασα αὐτὶ ἔτη πρὸς τὸς εἴκοσι, ᾳψξη', Ἀπριλλ. κα'.

Adecă:

«Aicĭ se odihnesc oasele răposatuluĭ Mihail și ale soțieĭ luĭ Magdalina, cari, trăind pănă la adîncĭ bătrînețe, s'aŭ săvîrșit; s'a îngropat însă și fata lor Ecaterina, care a trăit aproape douăzecĭ de anĭ; 1768, Aprilie 21.»

23. Ibid. 573.

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Ἀθανάσιος Ἀμυρᾶς Μεδελνιστιάρης, σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, καὶ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ καὶ σύζυγος τοῦ ῥηθέντος, Μαρία, ἥτις ἀναπαύθη ἐν Κυρίῳ, [ζήσασα] ἔτη 89.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Atanasie Amiras Medelnicerul cu copiiĭ luĭ, şi roaba luĭ Dumnezeŭ şi soţia aceluia, Maria, care a răposat întru Domnul la vrîsta de 89 de anĭ.»

Un Alexandru Amiras a scris o Cronică a Moldoveĭ şi o povestire a şederiĭ luĭ Carol al XII-lea la Bender. V. *Ist. lit. rom. în sec. al XVIII-lea*, tabla, şi *Studiĭ şi doc.*, IX (unde am tipărit cea de-a doua operă a luĭ; există şi un tiragiŭ a parte cu titlu şi prefaţa în italieneşte, Bucureştĭ, 1905).

24. Ibid. 574.

Supt acĕastă piiatră odihneşte oasele adormiţilor robilor luĭ Dumnezeŭ biv Vel Clucer Ioan Voinescul şi socru-săŭ Căminar Constandin Borănescul i fiica sa Sofia, dinpreună cu bărbatul săŭ Emanoil, ale cărora suflete mutîndu-se dintr'această vremelnică vieţuire aŭ mers la cea adevărată şi vecĭnică; însă Clucerul Ioan Voinescul s'aŭ dat obştescul sfîrşit la anul 1838, Octomvrie 6, şi sînt îngropate trupurile acestorŭ răposaţĭ într'acest sfînt şi dumnezeesc lăcaş, mănăstirea Raduluĭ-Vodă; ale cărora suflete odihnească-le prea-milostivul Dumnezeŭ în lăcaşurile drepţilor.

25. Pe ripide: 575.

Io Nicolae A[lexandru] V[oevod] гждл его [= Doamna luĭ] Smaranda [chipurĭ de copiĭ, lîngă care e scris:] Alixandru VV., Constantin V., Ianŭcul V.

V. maĭ sus, pp. 243-4.

26. Cruce asămănătoare, de la un Mitropolit muntean (Daniil?), al căruĭ nume nu e însemnat. 576.

577. 27. Pe o icoană îmbrăcată cu argint:

Διὰ συνδρομῆς κὲ ἐξόδων τοῦ πανοσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου Ἰγνατίου Ῥαδουλιώτου κὲ Ἰβιρίτου, ἐκ πόλεως Ῥοεδέστου, 1812.

Adecă:

«Cu ajutorul şi cheltuielile prea-cucernicului arhimandrit Ignatie de la Radu-Vodă şi de la Ivir, [de loc] din oraşul Rodosto, 1812.»

578. 28. Pe aceiaşĭ, inscripţia cea veche:

1747. Σουλτάνα δομνίτζα Νικολάου Βοεβόδα Μαυροκορδάτου.

Adecă:

«Sultana, Domniţa luĭ Nicolae Voevod Mavrocordat.»

Sultana s'a născut dintr'a treia căsătorie a luĭ Nicolae Mavrocordat, cu Smaranda Doamna, al căreĭ nume şi chip se văd şi pe ripida de la N-rul 25. Cf. *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 389. Ea s'a măritat cu Dimitrie Balaşachi. V. cap. *Mihaĭ-Vodă*, No. 10.

579. 29. Pe o icoană a Sf. Treimĭ:

De dumnealuĭ biv Vel Cruceru Ioan Voinescu, înpreună cu soţiea sa Eleni i cu fiica dumnealor Maria; 1833, Iunie 23.

V. şi No. 25.

580. 30. Pe patru sfeşnice:

Δαπάνῃ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Χρυσάντου καὶ συνδρομῇ τοῦ ἄρχοντος Καμμαράση Ιω: Χ: Μόσκου· αψπς΄, Αὐγούστου α΄.

Adecă:

«Cu cheltuiala archimandrituluĭ Hrisant şi cu ajutorul dumisale Cămăraşuluĭ Ioan Hagi-Moscu; 1786, August 1.»

31. Alte inscripţiĭ, foarte îndoielnice, pe o cădelniţă şi pe nişte paftale, în Musceleanu, pp. 72-4.

32. Pe clopotniţă, inscripţie grecească, prin care se arată că ea a fost clădită din noŭ, după ce căzuse de cutremur, pe vremea luĭ Constantin-Vodă Ipsilanti şi a Mitropolituluĭ Dosofteĭ Filitis (ἐφ' Ὑψηλάντου Κωνσταντίνου, Δοσιθέου τε, ἀρχιεύτου Δακίας).

III. Biserica Mihaĭ-Vodă.

1. Pe uşa de intrare, săpată: 581.

1594, ἐκτίστη ὁ ναός. οἱ (sic) δὲ πύλη ἐπὶ ἔτους 1711, ἡγουμενέβοντος Ἰωσὴφ τοῦ ἐκ Μύλου.

Adecă:

«La 1594 s'a clădit biserica; iar poarta în anul 1711, fiind egumen Iosif, cel din Milos.»

2. Pe d'nuntru zugrăvit: 582.

Πρὸ δύο ἡμίσεων αἰώνων τὸν τῆς Δακίας λαμπρύνων θρόνον ὁ τῆς Βλαχίας κλεινὸς σωτήρ, τῶν ἡγεμόνων τὸ μέγα κλέος Μιχαὴλ-Βόδας ὁ καὶ γενναῖος, τῶν ὑπηκόων ἄλλος πατήρ, ἤγειρε ἐκ βάθρων τὸν ναὸν τοῦτον μετὰ ἀτρώτων [= ἀτρύτων] πόνων τοσούτων, μόνου Θεοῦ ζήλου τρωθεὶς καὶ ὡς νίκης σύμβολον ἐκ στρατάρχου μνήμην διέταξεν ἱεράν, τοῦ Νικολάου χάριν τιμῆς. Ἀλλ' ἐπειδ' ἅρπη σκληρᾶ χρονεία, ἡ πάντα φθείρουσα, ἀπηνεία, κ' αὐτὸν ἠπείλει οἰκτρᾷ φθορᾷ, ἐμπνεύσει θείᾳ ἐν θερμῷ ζήλῳ, σπουδῇ ἀτρύτῳ καὶ ἀριδήλῳ, ἐφέσει ἄκρᾳ καὶ ἱερᾷ ἀνακαινίσθη παρὰ ὁσίου ἀρχιμανδρίτου Θεοδωσίου Κοντοπούλου, κλεινοῦ ἀνδρός, τοῦ εκ Βοσπόρου, τοῦ κ' ἡγουμένου Σιμοπέτρας διορισμένου, εἰς δόξαν κ' αἶνον Θεοῦ πατρός, ἐν ἔτει 1834, κατὰ μῆνα Ἰούνιον.

Adecă:

«Cu două veacurĭ şi jumătate înnainte, împodobind Scaunul Dacieĭ gloriosul mîntuitor al Ţeriĭ-Româneştĭ, faima cea mare a Domnilor, Mihaĭ-Vodă, zis şi Viteazul, al doilea părinte al supuşilor săĭ, a ridicat din temelie această biserică cu aceste ostenelĭ nesfîrşite, rînit numaĭ de rîvna dumnezeiască şi, ca semn al biruinţiĭ de căpitan, a pus-o ca o amintire sfîntă, întru cinstea Sf. Nicolae. Dar, de oare ce pajerea cea aspră a Timpuluĭ, care înghite toate, cea neîmblînzită, şi pe dînsul l-a luat într'o vrednică de jale peire, îndemnat de Dumnezeŭ, cu caldă rîvnă, cu sîrguinţă nesfîrşită şi vădită şi cu o aplecare înnaltă şi sfîntă, a fost înnoită [biserica] de cucernicul arhimandrit Teodosie Contopulo, vestit bărbat, din Vosporos [în Crimeia; saŭ din Bosfor, din Constantinopol], cel ce fusese orînduit şi egumen al Simopetreĭ, întru slava luĭ Dumnezeŭ Tatăl, în anul 1834, luna Iunie.»

583. 3. Pe un mormînt în pridvorul deschis:

1847, Μαρτίου 10. Θεοδόσιος ἱερομόναχος καὶ Μιχαλιώτης.

Adecă:

«1847, Martie 10. Teodosie ieromonahul, şi egumenul de al Mihaĭ-Vodă.»

584. 4. Al Efrosineĭ Geanoglu, îngropată la 1838 (inscripţie grecească).

585. 5. Al unuĭ Grec, mort la 22 Iunie 1834.

586. 6. Pe alt mormînt, tot acolo:

Vorbeşte piatra: n'am multe de a pune supt mine:
Aicĭ zace omul rarŭ f[oarte] mee... [î]n Domnul vieţuind,
Şi a fer[iciţilor] părin[ţĭ numele] cinstindu, iubind,
Şi soţia luĭ Anica, [care] a fost falǎ şi...
Vorbeşte mul[te această] piatră când s[lava] tace.
Maria Arcudinschi Gianoglu; 28 April. 1839.

587. 7. Pe un mormînt în biserică, la dreapta:

1776. Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλ[ος] τοῦ Θεοῦ Καπ[ι]τάν[ος] Δημήτρης Καραγοῦνας· Σεπ. κγ' (?).

Adecă:

«1776. Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Căpitanul Dimitrie Caragunas, Septembre 23 (?).»

588. 8. Idem:

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δούλη τ[οῦ Θεοῦ...], ἧς μὲν πατήρ..., μητὴρ Θεοδοσία..., καὶ πατρὶς Μολδαβία, ἐν τῷ εἰκοστῷ ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτῆς... Βλαχίᾳ ἐκ Κερκύρας συ[ζύγῳ]... ρῳ ἐκ Μολδαβίας εἰς [Βλαχίαν] ἀφικομένην, καὶ .... ἀπέλθη... Σεπτεμβρίου.

Adecă:

«Aicĭ zace roaba luĭ Dumnezeŭ...., al căreĭ tată [a fost]..., iar mama Teodosia..., şi ţara de naştere, Moldova; în al douăzecelea an al vîrsteĭ sale... s'a măritat în Ţara-Românească, cu un soţ de loc din Corfù, [şi], viind ea din Moldova [aicĭ în Ţara-Românească], şi [trăind.... anĭ], a plecat [la veşnicele lăcaşurĭ în anul...: pe la 1700], în luna luĭ Septembre.»

9. Idem; strălucită inscripţie mare, cu caracter foarte vechiŭ: 589.

† Suptu ačasta piatră odehnescu osele robuluı luĭ Dumnezeŭ.... [jup]ănŭ Ivaşcu Vel Vornic ot Bălean[ĭ], şi se prestăvi în zilele lu Io Duca Voevod. Pis m[esi]ţa Avgustŭ dni 2, leat 7187 [1679].

Ivaşco, fiul luĭ Gherghe Banul, un şef de partid acesta, încercase întăiŭ să oprească prin pîrĭ, în 1678, numirea ca Domn a luĭ Şerban Cantacuzino, apoĭ el se adăposti pe lîngă duşmanul acestuia, Duca-Vodă, care fusese strămutat în Moldova. Acolo muri el, peste puţină vreme, şi i se aduse trupul în Ţara-Romănească. Neştiindu-se ziua morţiĭ, se pune aceia a scrieriĭ epitafuluĭ. — Pentru el, v. *Cronicele muntene* (din *An. Ac. Rom.,* XXI), pp. 39-40; Cronica Ţeriĭ *(Magasinul istoric,* IV şi V) şi a luĭ Constantin Căpitanul, ed. Iorga. Cea d'intăiŭ scrie aşa despre sfîrşitul luĭ: «Încă din Ţarigrad aŭ fugit la Moldova, împreună cu Staico Paharnicul din Bucşanĭ, şi acolo s'aŭ pristăvit şi Ivaşco Logofatul», iar familia sa trecu în Ardeal (V, p. 28). Pentru alt Ivaşco Băleanul din acest timp, fiul luĭ Pătru Ceauşul, v. *Studiĭ şi doc.,* III, p. 21; V, p. 519 şi urm.

10. Pe un mormînt foarte frumos săpat: 590.

Τύμβος κατέχει τὸ σῶμα Σμαραγδίτζας τῆς Ἀγώγιας, λέγω Χρυσοσκουλαίου, θυγατρὸς Δημητρίου τοῦ Μπαλασάκη καὶ τῆς Σουλτάνης Δόμνης, θυγατρὸς Μαυροκορδάτου. Σὺ δέ, Κ[ύρι]ε, δὸς πταισμάτων τὴν λύσην· αψος', Ἰαννουαρίου α'τῃ.

Adecă:

«Acest mormînt cuprinde trupul Smărăndiţeĭ Agoaia, adecă al soţieĭ luĭ Hrisoscoleŭ, fata luĭ Dimitrie Balasachi şi a Sultaneĭ Doamneĭ, fiica luı Mavrocordat. Iar tu, Doamne, dă-ĭ iertarea păcatelor; 1776, Ianuar 1-iŭ.»

Din *Gen. Cant.*, p. 391, se vede că Ioan-Vodă Mavrocordat, fiul luĭ Nicolae, ţinu în a doua căsătorie pe Sultana, văduvă după Dumitraşcu Ramadan şi care avuse cu acesta o fată măritată după fiul Banuluĭ Ianachi Hrisoscoleŭ. Nu trebuie să se creadă însă că, printr'o confusie, această menţiune genealogică se raportă la Smărăndiţa Agoaia. Aceasta trebuie să fi fost fată Sultaneĭ, fiica maĭ mică a luĭ Nicolae Mavrocordat (v. *ibid.*, p. 389). Cf. şi Legrand, *Généalogie des Mauro-*

cordato (1900). Cît privește pe Hrisoscoleŭ, el poate fi Constantin saŭ Grigore, cari trăiaŭ pe la 1774 *(ibid.,* pp. 181, 512). Cf. maĭ sus, p. 254, no. 28.

591. 11. Pe un mormînt din stînga, această inscripție, foarte frumos săpată, dar, din nenorocire, de tot ștearsă:

. . . a piatră . . . Maiŭ 1.

Pe margene:

Jupan Rad[u] R....

592. 12. Pe alt mormînt:

Suptu această piatră află-se oasele răposatuluĭ Prediĭ Urdărean[ul], [car]ele aŭ fost Slugeru-Mare, care se-aŭ săvârșitu la leatu 7180 [1672], la luna luĭ Fev. 3 zile, iară acmu, în zilile prè-luminatuluĭ Domnu Io Șerŭban C[antacuzino] B[asarab] Voivodŭ, de cinstitulu fiiŭ-săŭ Barbulu Velichii Peh., după osărdia cea fiiască, și piatra e pusă de-asupra oaseloru părinteluĭ săŭ.

Și în 1688, la sfîrșitul Domnieĭ luĭ Șerban-Vodă, Barbu Urdăreanu era Păharnic-Mare (*Gen. Cant.*, p. 111, No. LIII). El înlocuise pe Dumitrașcu, care ocupa acest loc la 1681 (*ibid.*, p. 104, No. XLVIII). Despre un alt Urdărean, Istrati, care a ținut pe fata luĭ Ianachi Văcărescu, se spune că era nepot de fată luĭ Șerban Cantacuzino Voevod (*ibid.*, p. 369): în adevăr, el era fiul celuĭ d'intăiŭ Istrati și al Smarandeĭ, o fată a Domnuluĭ (*ibid.*, p. 257).

IV. BISERICA SLOBOZIA.

(Cf. Administrațiunea Caseĭ Bisericiĭ, *Șeapte biserici cu averea lor proprie,* Bucureștĭ 1904, p. 101 și urm.)

593. 1. Odată de-asupra ușiĭ de intrare, acum în pridvor, în zid, la stînga, jos:

Această sfănt[ă] și d[umne]zeiască bis[e]rică cu ajutoriul luĭ D[umne]zeŭ s'aŭ făcut den temelie și s'aŭ înfrumusețat precum să vede, prăznuindu-se hramul Nașteriĭ Prea-sfinteĭ

Născătoare de D[umne]zeŭ şi pururea Fečoareĭ Marieĭ şi a sfănt şi mareluĭ m[u]č[e]nicŭ Dimitrie мѵроточиваго [= izvorîtorul de mir], cu toată chieltuiala dumnealuĭ jupan Constandin Năsturel biv Vel Vistiariŭ şi cu jupăneasa dumnealuĭ Ancuţa, pentru pomenirea sufletelor dumnealor şi a tot neamul dumnealor, în zilele prea-luminatuluĭ Domnuluĭ nostru Io Costandin Nicolae V[oe]vod Mavrocordat, la luna Septem. 8, leat 7252 [1743].

Biserica a fost făcută de lemn, cum se vede din crucea a căreĭ inscripţie urmează, de Radu Leon, pe locul unde tatăl săŭ, Leon-Vodă, înfipsese acea cruce în amintirea biruinţiĭ sale din 1631 asupra boierilor. Vechea clădire a căzut însă, la o dată ce nu se cunoaşte, şi în locul eĭ s'a zidit *noua* biserică a Sf. Dimitrie. Constantin Năsturel e cunoscut: era fiul luĭ Şerban şi nepotul de fiŭ al luĭ Radu din vremea luĭ Radu Leon, şi poate că acel Radu fusese ispravnic la clădirea bisericĭ d'intăiŭ. V. şi *Studiĭ şi doc.,* V, p. 711. Ancuţa saŭ Anuţa era fiica Stancăĭ Pîrscoveanu şi soră a luĭ Ştefan, care rîvni Domnia munteană la 1774 (v. *ibid.,* pp. 490—1, nº 47; Hurmuzaki, X, p. LXVII). În publicaţia citată a Caseĭ Bisericiĭ (p. 102) se dă şi numele tatăluĭ Stancăĭ şi al luĭ Ştefan: Preda Medelnicerul.

2. Pe o icoană îmbrăcată cu argint, la dreapta catapitezmeĭ : 594.

Aŏastă sf[ă]ntă icoană de la sf[ă]nta beseareca Sloboziia s'aŭ făcut de dumnealuĭ Logofătul Ioan Comăneanul i dumneaeĭ Logofeteasa Sultana Comăneanca, soţiia dumnealuĭ, şi fii dumnealor, Alexandru şi Anastasie; 1808, Dechemvrie 10.

3. Pe crucea din curte. În faţă: 595.

În numele Tatăluĭ şi al Fiiuluĭ şi Sfăntuluĭ Duh, adecă eŭ robul luĭ Dumnezeŭ Io Leon Voevod, fečorul luĭ Ştefan Voevod, rădicat-am această cinstită cruce în numele luĭ S[fe]ti Gheorghie, pentru [ca] să se pomenească de războĭ ce am avut într'acestŭ loc cu pribeagiĭ, cănd aŭ venit de preste munte asupra Domnieĭ Meal[e] în an 7139 [1631],

în luna lu Ag. 23, Marţĭ, şi m[i]l[o]stivul Dumnezeŭ cu rugăčunea lu S[fe]ti Gheorghie supusu-i-aŭ suptu sabiia Domnieĭ Meale, şi i-am biruit; şi căţ aŭ căzut în războĭ zac suptu ačastă movilă. Şi crucea se-aŭ ridicat în luna lu Fev. 20, vă leat 7140, de la Hs. 1632.

Pe muche:

Putearnecul Dumnezeŭ învrednecind pre noĭ Io Radul Voevod cu Domniia Ţărăĭ-Rumăneşte în an[ul] de la Adam 7173 [1665], văzuiŭ această cinstită cruce, făcută de părintele meŭ Io Leon V[oe]vod, şi, aflăndu-se stricată, Domniia Mea o 'nnoiĭ, şi făcuiŭ şi sfănta beserecă, anume Sfăntuluĭ m[u]č[e]nic S[fea]tăi Dimitrie.

Ediţiĭ: *Socotelile Braşovuluĭ*, p. 71; colonelul P. V. Năsturel, în *Noua Revistă Română* pe 1900, vol. I, p. 418 şi urm.; publicaţia citată a Caseĭ Bisericiĭ, p. 111 (greşit). Pentru lămurirĭ a se vedea *Studiĭ şi doc.*, IV, Prefaţa, la acest an 1631, şi cap. I din vol. IX de *Studiĭ şi doc.*

V. Biserica Curtea Domnească.

596. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Ačastă sf[ă]ntă şi d[u]mnezeiască besearică unde să cinsteaşte hramul bl[a]goveaştenia prea-slăvitiĭ Născătoari de D[u]mn[e]zeŭ şi pururea-Fečoariĭ Marieĭ, din temelia eĭ iaste zidită de bătrănul Mircea-Vodă, şi în urmă [de] fiiŭsăŭ Pătraşco-Vodă, cu fraţiĭ săĭ Radul şi Mircea tănăr[ul], o aŭ înfrumuseţat şi o aŭ zugrăvit. Iară, cănd aŭ fost acum, în zilele bl[a]gocestivuluĭ şi creştinuluĭ Domn Io Ştefan Cantacuzin Voevod, Domniia Sa, pentru podoaba aceştiĭ sf[i]nte beseariči, aŭ deşchisŭ uşa, fiind fost foarte strimtă, făcăndu-o de piatră, precum să veade, şi o aŭ înfrumuseţat, atăt pe din lăuntru, cu frumoase icoane şi podoabe, căt şi pe dinnafară, precum să veade, întru slava

mareluĭ și a-tot-țiitoriuluĭ Dumnezeŭ și întru pomenirea a luĭ, a părinților și a moșilor luĭ, săvărșindu-se de lucrulŭ eĭ la leat 7223 [1715], Avgust 20.

Acest Mircea e *Ciobanul.* Cronica țeriĭ spune că el a fost îngropat în această biserică. Nemîntuind-o el, aŭ lucrat la dînsa Petru *Șchiopul*, fiul săŭ cel maĭ mare, și frațiĭ acestuia, cari sînt pomenițĭ și aiurea (v. Hurmuzaki, XI, p. VI). Curțile Mirceștilor trebuie să fi fost pe locul unde e piața de astăzĭ a Sf. Anton.

2. Pe d'innuntru, cu litere aurite: 597.

Această catedrală cu hramul Buneĭ Vestirĭ a prea-curat[eĭ] Năs[cătoare] de Dumnezeŭ, la arderea capitaleĭ din 1847, Mart 23, fiind vătămată și de vechimea eĭ, s'aŭ început a se prenoi în zilele prea-înnălțat[uluĭ] Domn Gheorghie D. Bibescu, iar la 1852, Martie, s'aŭ săvîrșit și maĭ împodobit din porunca prea-înnălț[atuluĭ] Domn Barbu Dimitrie Știrbeĭ Vvd., Mitropolit țăreĭ fiind Presf. Sa păr. Nifon, iar eclisiarh bisericeĭ și stăruitor la prenoirea eĭ a fost smeritul Visarion arhimandrit, Rus. Zugrăvirea s'a lucrat de profesorul de desemn Costantin Leca.

3. Între vechile icoane din veacul al XVII-lea, pe una e inscripția: 598.

S[vea]tăi Visarion ot Dușca.

4. Pe o ripidă: 599.

1800. 'Αλ[έξανδρος] Κ[ων]σταντῖνος Μ[ο]ρ[ού]ζης Ββ.

Pe picior:

Ιω. Αλ. Κστ. Μρζ. Ββ.

5. Pe o țesetură: 600.

1834. Theodor Io. Toncovič, cu fii lor.

6. Pe o tavă, cu stema amînduror țerilor: 601.

Ιω Κ[ων]στ[αντῖνος] 'Υψ[ηλάντης] Ββ. 1806.

602. 7. În pomelnic:

Iliaș, Maria, Chiajna [Doamna].

603. 8. Pe o anaforniță foarte frumos lucrată:

Acestŭ sv[ă]ntŭ vas anaforniță iaste făcut de Io Costandin Băsărabŭ Voevod și închinat sv[i]ntelor bisearecĭ domneștĭ den Bucureștĭ și denŭ Tărgoviște; lt. 7203 [1695].

604. 9. Afară, mormîntul Rusuluĭ Dirighin, din timpul ocupațieĭ de la 1848, și al negustoruluĭ Dimitrie Simo Gherasi, mort la 1837.

10. Pe toacă, punctat:

1825.

605. 11. Pe clopotul cel mare:

După arderea Bucureștilor din annul 1847, reînnuindu-se acestă catedrale la annul 1852, s'a preturnat acest clopot în zilile prea-înnălțatuluĭ Domn Barbu Dimitrie Știrbeĭ Vvd., eclesiarh fiind prea-cuviosul arhimandrit Visarion Rus.

VI. Biserica Sf. Spiridon.

606. 1. Inscripția de la refacerea recentă a bisericiĭ s'a dat în *Șeapte biserici*, publicația Caseĭ Bisericiĭ.

607. 2. Pe mormîntul ctitorilor, în dreapta (unde zac și Domniĭ Ioan Gheorghe Hangerli și Alexandru Nicolae Sуțu; v. Hurmuzaki, X, p. 102):

Τὸν μέγαν ἐν κόλποισι
Καλύπτει ἥδε βραχεῖα
Ἀμαυρήτε κόνις
Σκαρλάτον ἡγεμόνα,
Υἱὸν Γρηγορ‘ου,
Γικάδων μεγάλης ἀπὸ φύτλης
Νούσῳ λευγάλεν[ι]

Φθίμενον ἐν Δακίῃ,
Μολδαβίης ἄρξαντα πρίν,
Ἡ δέ τε δεύτερον ἄθλον,
Ἀρχὴν τῆν Δακίης
Ἕσχοντ' ἀρετῆς ἰδίης.
Πᾶσιν ὅς ἀρχομένοισι,
Δίκης πατρὸς ἤπιος ἦε.
Τοὔνεκ' ἐπὶ κρατερῷ
Πένθει θυμὸν ἔδον,
Δάκρυσι τέρποντες.
Τύμβον τὸν γ'οἱ ἀνέγειρε
Κύδιμος ὑιὸς ἔθεν,
Κληρόνομος τε κράτους,
Καὶ γοεροῖς μελέεσσι
Περιγλαδὸν ἄλλοθεν ἄλλος
Μυρόμεν οἰχομένῳ
Λῆξιν ἐς οὐράνιον.
Ἔτοι *(sic)* αψξς', Δεκεμβρίου β'.

Adecă:

«Pe marele'n sinu-ĭ
Acopere mica
Şi oarba piatră
Pe Scarlat Domnul,
Fiŭ luĭ Grigore,
Din a Ghiculeştilor mare viţă,
Care de boală năprasnică
A perit în Dacia [Ţara-Românească],
După ce domnise 'ntăiŭ în Moldova,
Iar a doua oară
Domn în Dacia,
Avînd virtutea aceia
Că pentru toţĭ supuşiĭ săĭ
Era ca un părinte bun.
Pentru care, cu puternică
Durere, i-aŭ dat sufletul,

Cu lacrimĭ mîngîindu-l.
Ci mormîntul i-a 'nnălțat
Fiul săŭ vestitul,
Și moștenitor al puteriĭ,
Și cu jalnice plîngerĭ
Toțĭ din toate părțile
Cîntăm pomenirea
Celuĭ plecat spre părțile ceruluĭ.

În anul 1766, Decembre 2.»

Inițialele:

Ιω Σκ. Γρ. Γρ. Γκ. Ββ., lîngă amîndouă stranele.

608. 3. Pe candele:

Ιω Σκ. Γρ. Γκ. Ββ. 1767.

609. 4. Pe ripide:

Io Sc. Ghc. Vv. 1768.

610. 5. Pe chivot:

Κ. στ. Α. Γ. 1767.

611. 6. Pe sfeșnice:

Io Al. Sc. Ghc. Vv. 1768.

7. Pomelnicul cuprinde pe: Scarlat, Alexandru, Anastasia, Maria, Grigore, Alexandru, Smaranda, Locsandra, Grigore arhiereul, Gheorghe, Maria, Badea, etc., până la Mitropolitul Nifon.

8. Chipurile ctitorilor sînt ale luĭ Scarlat, Alexandru, Grigore Alexandru Ghica, fiind beizadea (decapitatul).

VII. Biserica Sf. Gheorghe Vechiŭ.

612. Pe o icoană, adusă de la Sf. Anton:

Sf[ă]nt[ul] Antonie celŭ mare. De cînd s'aŭ făcut sf[ă]nta iconă ča de lemn, l[t] 1467. Nu te amăgi, o creștine, cu

înbuibarea și lăcomia, ca să nu bucurĭ pre dracĭ. Anastasi, Sorica, Dragne, Ioanu, Gl[i]gore și cu tot neamu lor; 1811, S[e]pt[em]v[rie] 22.

VIII. Biserica Ieneĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 613.

Doamne D[um]nezeule nostru, căruia ceriul îțĭ iaste scaun și pămîntul supt pičoarele tale, întăriaște sfăntul acesta lăcaș al măririeĭ tale, care întru slava ta și întru cinstea sfăntuluĭ ierarh Nicolae din temelie s'aŭ zidit și cu toată podoaba bisericăscă s'aŭ înfrumusețat din dreapte ostenealele răposatuluĭ robul tăŭ jupan Pană Negoescu Vel Log[ofă]t, nepotul prea-pomenituluĭ Io Antonie Voivod și frate Doamni ferícituluĭ și de-a pururea pomenituluĭ Io Constandin Basarab Vo[e]vod cu sărguiala cucearnici roabeĭ jupanițiĭ Saftiĭ, soțiia pomenituluĭ boiar, dup' pristăvirea luĭ, și priimeaște rugăčunele ce ți se vor aduce întru el neîncetat, pentru toată pravoslaviia, pentru răposaț părinți lor, ctitorilor, și pentru înșiĭ eĭ, la prea-sfăntul cerescul tăŭ jăvtăvnic. În zilile prea-luminatuluĭ Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, la anul de la Zidirea Lumiĭ 7232, iar de la Nașterea Măntuitoriuluĭ H[risto]s 1724, Av[gust]ŭ 1 dne.

Antonie-Vodă a avut un singur fiŭ, Neagoe. Pană e fiul acestuia, numit așa poate după Pană Filipescu. El nu întovărăși pe soră-sa Doamna Maria a Brîncoveanuluĭ în surgunul de la Chiutaia. Întorcîndu-se soră-sa, supt Ioan Mavrocordat el a ridicat biserica aceasta, care cade acum în ruină, ca semn de mulțămită față de Dumnezeŭ. V. și *Studiĭ și doc.*, p. 27. Cf. *Cronicile muntene*, p. 107, nota 4.

2. Pomelnic săpat în piatră 'n altar: 614.

† Ctitoriĭ: Pană, Safta [soția luĭ], Costandin Voevod, Marica Domna, Antonie Voevod, Neagul [fiul acestuia], Ilinca [soția luĭ Neagu și mama luĭ Pană și a Maricăĭ], Antonie,

Neagoe, Costandin, Bunea [Grădișteanu], Marica, Vălcul, Ilina, Marga, Mateĭ-Vodă, Mariia, Catrina, Tudora, Mariia, Stanca. Ceĭ de aŭ ajutorat: Mihaĭ, Sava, er. Partenie, Neculae, Enache, Dobra, Gorghe, Mariia, Panait, Anița, Zamfir, Elena, cu tot neamul lor, Lusandra, Păniaca (?), Mateĭ, Filip, și cu tot neamul lor.

IX. Biserica Sf. Apostolĭ.

615. 1. La intrare:

Acĕastă besearică a sf[i]nților Ap[o]stolĭ Petru și Pavel, fiind întăĭ de lemn, s'aŭ zidit de piatră de răposatul Mateĭ Voevod, și acum s'aŭ înpodobit și pe din lăuntru și pe din afară, cu adaosul clopotnițiĭ și cu altele, de prea-înnălțatul Domnŭ Io Stefan Cantacuzinò Voevod, în anul cel d'intăĭ al Domnieĭ luĭ, fiind enoriaș la dănsa prea-luminatul înpărătescul neam al Cantacuzineștilorŭ, la leat 7223 [1715], luna luĭ Iulie 10.

616. 2. Pe un mormînt:

Suptu această piiatră zacu oasele aceĭ de D[u]mn[e]zeŭ iubitoare buna creștină d[u]mneai Cl[u]ceresiĭ Păuniĭ, soțiia d[u]mnealuĭ Mareluĭ-Clucer Stanciulŭ, carea s'aŭ săvărșitu cu cinste în 25 Aprilie, l^{t} 1810. Dumnezeŭ să o odihnească dinpreună cu ceialalțĭ răposațĭ părințĭ, fiĭ și tot neamulŭ d[u]mnealor; amin.

617. 3. Chipurile ctitorilor: la dreapta, Ștefan-Vodă și Păuna Doamna [luĭ Ștefan Cantacuzino]; la stînga Mateĭ, Elena, «jup. Iordache Vel Spatar, Cant., jupan Mateĭ Vel Agă, Cant.», Drăghicĭ și Mihail, ambiĭ Spătarĭ, Costandin Stolnicul și soția luĭ Safta. Ștefan-Vodă poartă coroană, blană pe umerĭ, mantă cu șnururĭ, haină de desupt galbenă. Doamna Păuna poartă coroană, mantie cu blană, cu mînecĭ de la haina de desupt, lente de fir în lung, pe pieptar, la gît — mărgăritare. Îmbrăcămintea luĭ Mateĭ e ca și a luĭ Ștefan, a Eleneĭ ca și al Păuneĭ. Safta luĭ Constantin Stolnicul poartă o fresă la gît și o căciuliță.

4. Pe un potir: 618.

Μνησθῆτι, κ[ύρι]ε τῶν ἁμαρτολῶν σου δούλων Κ[ωνσταν]τίνου, Μαρίας, Νικολάου, Ζωῆς, τῶν γονέων κὲ τῶν τέκνων αὐτῶν· 1741.

Adecă:

«Adu-ţĭ aminte, Doamne, de păcătoşiĭ robiĭ tăĭ, Constantin, Maria, Nicolae, Zoe, de părinţiĭ şi de copiiĭ lor; 1741.»

5. Panaghiar cu pomelnic grecesc din 1805. 619.

6. Pe o icoană din catapiteasmă, cît se poate înţelege fără a o desface cu totul din cadrul eĭ: 620.

Ačastă sf[ăn]tă icoană s'aŭ înbrăcat cu argintŭ peste tot cu toată cheltuiala robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Nestor Caminar; 1810.

Pare să fie acel boier Nestor, cunoscător în lucrurile de drept, care joacă un rol în cultura noastră pe la 1821. V. Hurmuzaki, X, la numele luĭ.

X. BISERICA SF. SPIRIDON (LÎNGĂ SF. APOSTOLĬ).

1. De-asupra uşiĭ de intrare (cele d'intăiŭ cuvinte nu se pot ceti în întregime, literele fiind ornate şi date pe de-asupra cu văpseală groasă cu uleiŭ, lucie): 621.

Οὗτος ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος... ναὸς τεμενος (?) τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σπυριδόνος τιμῇ Θεοῦ μητρὸς θαυματούργου, ᾠκοδομῆται μετὰ πάσης τῆς αὐτοῦ περιωχῆς ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ φιλοχρίστου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, κυρίου, κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Νικολάου Βοεβόδα, διὰ δαπάνης καὶ ἀναλωμάτων τῆς αὐτοῦ Ὑψήλότητος, ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἕνεκα, καὶ ἀφιερῶται τῷ ἁγιωτάτῳ ἀποστολικῷ τε πατριαρχικῷ θρόνῳ τῆς μεγάλης Θεοῦ πόλεως Ἀντιοχείας, πατριαρχεύοντος τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου κὺρ Σιλβέστρου, καὶ ἐπί τε τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ παρουσιάζοντός τε καὶ ἐπιστατοῦντος, ἐπὶ ἔτει 1747 ἀπὸ Χριστοῦ.

Adecă:

«Această sfîntă şi prea-venerată biserică, închinată celuĭ întru sfinţĭ părinteluĭ nostru Spiridon, cu cinstea Maiceĭ Domnuluĭ fă-

cătoruluĭ de minunĭ; căruia i s'a înnălțat, cu toată averea luĭ, în Domnia prea-înnălțatuluĭ și iubitoruluĭ de Hristos Domn și stăpînitor a toată Ungrovlahia, domnul domn Ioan Constantin Nicolae Voevod, pe socoteala și cu cheltuiala Înnălțimiĭ Luĭ pentru mîntuirea sufletuluĭ luĭ, și s'a închinat prea-sfîntuluĭ și apostoliceschuluĭ și patriarchicesculuĭ Scaun al mareĭ cetățĭ a luĭ Dumnezeŭ Antiochia, fiind patriarch acolo prea-fericitul patriarch chir Silvestru, și fiind de față la clădirea bisericiĭ și avînd asupra eĭ supravegherea, în anul 1747 de la Hristos.»

Asupra șederiĭ în țerile noastre a luĭ Silvestru de Antiochia, v. *Ist. lit. romîne în sec. al XVIII-lea,* tabla.

622. 2. Pe o anaforniță, fără însemnătate istorică:

Αὐτὸς ὁ δίσκος ἀφιερόνηται ἀπὸ τὴν πρ᾽σιν τῆς χριστοχοῆς.

623. 3. Pe o icoană:

Σουλτάνα δομνίτζα Ν[ι]κ[ο]λ[άου] Μ[αυ]ρ[ο]κ[ορ]δ[άτου]· 1745, Ἰουλίου 28.

Adecă:

«Sultana, Domnița luĭ Nicolae Mavrocordat; 1745, Iulie 28.»

V. pentru Sultana maĭ sus, pp. 254 (no. 28), 257 (no. 10).

624. 4. Sfeșnice din 1839.

XI. Biserica dintr'o zi.

625. 1. De-asupra ușii de intrare în biserică, în locul vechiĭ pisaniĭ (cadrul sculptat al ușiĭ și stema ar părea însă cele originare, din vremea luĭ Brîncoveanu:

† Acastă sf[ă]ntă biserică ce să numește dintr'o zi, hramul sfăntuluĭ ierarh Nicolae, aŭ fost maĭ nainte făcută de lemn, și, învechindu-să, luminata Doamnă Mariia a Mării Sale Costandin Basarab Brăncoveanu VV., la leat 1702 de la Nașterea D[o]mnuluĭ nostru Is[us] H[risto]s, îndemnăndu-să, aŭ făcut-o de zid și aŭ înfrumusețat-o cu toate, spre pomenirea Mării Sale, ispravnic fiind dumnealuĭ Ianache Văcărescu Vel Agă; în urmă, la leat 1825, în zilele

Mării Sale Grigorie Ghica Vvd. al patrulea, întămplăndu-se de s'aŭ arsu cu totul, s'aŭ prenoit şi înfrumuseţat, precum să vede, cu ajutoriŭ Mării Sale şi altor pravoslavnicĭ, prin silinţa dumnealuĭ biv Vel Stolnec Stanču, epitropul aceştiĭ sfinte bisericĭ, isprăvindu-se de prenoit la leat[ul] 1827, S[ep]t[emvrie] 1.

Ienachi Văcărescu n'a fost cumnatul Doamneĭ Marica, ca unul ce ar fi fost căsătorit cu o soră eĭ, altă fată a luĭ Neagoe-Vodă, fiul luĭ Antonie din Popeştĭ, ci, precum arată *Genealogia Cantacuzinilor,* frate vitreg al Maricăĭ (p. 364), născut din aceiaşĭ mamă, dar cu alt tată. Văduva luĭ Neagoe-Vodă ar fi luat pe Negoiţă Văcărescu. V., pentru cariera luĭ *Ist. literaturiĭ romîne în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 201-2. Cel maĭ mare din fiiĭ săĭ a fost numit Constantin, după Brîncoveanu, iar cea maĭ mare din fete, Maria, după Doamnă. În 1714, luĭ i se tăiè capul înnaintea fiilor Brîncoveanuluĭ (Del Chiaro, *Rivoluzioni della Valachia*, p. 193). E de observat că Ienachi nu se află printre ctitoriĭ bisericiĭ luĭ Pană Negoiescu (v. n[1] precedent). — Grigore Dimitrie Ghica, Domnul de la 1822, a reparat biserica dintr'o zi ca unul ce se coboria prin mamă-sa Maria (fiica luĭ Barbu Văcărescu şi nepoata de fiŭ a luĭ Ienachi) din *ispravnicul* acestuĭ lăcaş. V. cap. următor.

2. Pe o piatră în zidul pridvoruluĭ, pe partea din afară: 626.

Dreptŭ acestŭ locŭ odihnescu-se oasele răposatuluĭ robuluĭ [luĭ] D[u]mnezeŭ Ioan Log[ofătul] za Visterie, şi s'aŭ săvărşătŭ în luna luĭ Iulie 25, leat 1769 [Odihneaşte-l], Doamne, [întru Împărăţia ta].

3. Pe icoana Sf. Nicolae: 627.

Acĕastă sf[ănt]ă icoană a mareluĭ şi sf[ă]nt ierarh Nicolae făcutorul de minun[ĭ] s'aŭ înbrăcat în argint de dumnealu[ĭ] Vel Banŭ Costandin Ghica la leatŭ 1810, Mart 1, prin a căruia rugăciunĭ pomeneşte, milost[i]ve D[oa]mne, întru Înpărăţia ta suflet[ul] răpos[aţilor] robilor: B[ă]n[easa] Luxandra, Scarlat, Dimitrie şi Raliţa.

Banul Constantin era fratele luĭ Grigorie Dimitrie Ghica. Muri în

Brașov, de unde i se aduse trupul (Hurmuzaki, X, p. 212; inedit în Arch. biserícii din Șcheiĭ Brașovuluĭ).

628. 4. Pe un potir:

Acestu potiru făcut iaste de Doamna Mariia a prealuminatuluĭ nostru Domnu Io Costandin B[asarab] B[răncoveanu] Voevod, și datu la a eĭ bisearică de aicĭ den Bucureștĭ, hramul S[fe]ti Neculae, la leat 7211, 1703 [cu cifre].

5. Pe păretele din dreapta se vede chipul luĭ Grigore Dimitrie Ghica.

XII. Biserica de la Teiŭ (Colintina) saŭ a Doamneĭ.

629. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Întru slavă a celuĭ în Troiță închinat și prea-proslăvit Dumnezeŭ s'aŭ zidit de iznovă din temelie această sf[ă]ntă besearică, înfrumseațăndu-să încă cu deosebire, precum să vede, de Măria Sa prea-înnălțatul și bine-credinčosul Domn Grigorie Dimitrie Ghica VV., înpreună cu Mării Sa bizadè Gligorie, fiind fost încă și maĭ nainte, de mult, zidită altă besearică, de răposatul Vistieru Barbu Văcărescu și cu soția acelu[i]a, răposata Roxandra Roseti, moșiĭ adică de spre mamă aĭ Mării Sale, i cu răposata fiica lor, Maria, și mumă a Mării Sale, dar acea besearică din întîmplările vremiĭ și în cursul anilor de atuncĭ pînă acum învechindu-să, și lipse avînd, ajunseease maĭ vîrtos și în stare de trebuință de preînnoire, iar hramurĭ ale beseariciĭ de la 'ntîia zidire a eĭ, de răposațiĭ fiind rînduite dooă praznice, adică Înnălțarea Domnuluĭ și mîntuitoruluĭ nostru Iisus Hristos și Nașterea prea-curateĭ stăpîniĭ noastre, de Dumnezeŭ născătoare și pururea-fečoară Maria, tot aceleaș rămîn să să cinstească și de-acmu înnainte, adăogîndu-să numaĭ acum și al treilea hram, praznicul celuĭ întru sfințĭ părinteluĭ nostru Grigorie cuvîntătorul de D[u]mn[e]zeŭ,

spre pomenire večnică, atît a Măriilor Sale, înpreună cu tot neamul, cît și a ctitorilor celor d'întîĭ, s'aŭ săvîrșit acest sfînt lăcaș și s'aŭ sfințit cu blagoslovenia Preasfinții Sale părinteluĭ Mitropolit al țăriĭ, chir Grigorie, la anul de la Nașterea Domnuluĭ nostru 1833.

Pentru Barbu Văcărescu, v. *Ist. literaturiĭ romîne în sec. al XVIII-lea*, I, pp. 131-2. Adauge *Gen. Cantacuzinilor*, pp. 365-6. A murit, întorcîndu-se din surgun, la Iconia (Konieh) în 1756. Luxandra Roset, soția sa, l-a îngropat la Văcăreștĭ, însă abia în 1775 (maĭ sus, p. 76, no., 157).

2. Pe un mormînt, în cimitir: 630.

Principesa Maria Ghika, fiica luĭ Constantin-Vodă Hangerly, socia Domnitoruluĭ Grigorie Ghika, născută la anul 1779 și repausată la 30 Maiŭ 1871.

V., pentru această Doamnă, povestirea ce am dat în *Sămănătorul* pe Novembre 1904, după materialul din Hurmuzaki, X.

3. Pe altul: 631.

Pietrile după ulițe cetățiĭ vecinate
Mărturisit-ațĭ călător[ilor] ce fapte lăudate
Ghica Grigorie a lucrat, Domn plin de înțelepciune.
L'al luĭ mormînt eștĭ dator ismerenia-țĭ depune.
1835, No. 4.

Grigorie Dimitrie Ghica a murit în mazilie. V. Hurmuzaki, X, p. LXXXII. Data morțiĭ însă e 1834, nu 1835.

4. Pe un al treilea: 632.

10 Domnĭ dette famillia Ghika:
Domnul Grigoriu, ce adduse dreptul
Și sciința pusse cea română.
June vlăstar blând, Grigorie, fiiul,
Icĭ lûngŏ tatăl, ca ramură 'n doliu,
Typ d'onóre s'adaosse s'adosul *(sic)*
Pe tĕrêmul patrieĭ paternul nume.
Grigoriu Ghika fiiul, născut la 1812, mort la 1858.

633. 5. Pe al patrulea:

Suflete blînde, dormițĭ în pace,
Voĭ ce în lume v'ațĭ fostŭ iubitŭ,
Aci 'mpreună ațĭ vrutŭ a zace,
Și'n grabă moartea v'a întrunit.
Tu ce-a juneței purtaĭ cunună,
Ca un alb înger spre cer sburașĭ.
Cum se usucă mlădița jună
Cînd trunchiul cade, tu te uscașĭ.
Fiică și mumă, aci unite,
Mormîntul vostru este ușor.
Dormițĭ în pace, fițĭ fericite:
Moartêa alină chinurĭ și dor.

634. 6. Mormîntul luĭ Panaiot, fiul luĭ Grigore-Vodă (1814—4 Decembre 1879).

635. 7. Al Eliseĭ Ghica, fiica Banuluĭ Constantin, fiŭ al luĭ Grigore-Vodă († 6 Mart 1894).

636. 8. Al Sultaneĭ, mama precedenteĭ, fiica Stolniculuĭ Constantin Costescu (10 Februar 1809—20 August 1865).

637. 9. Al luĭ Constantin Banul (6 Iunie 1804—20 August 1867). V. pentru el tabla vol. X din Hurmuzaki. A fost Ban în 1827.

638. 10. Al luĭ Alexandru Ion Solomon (fiul generaluluĭ) (25 Februar 1834—14 Iunie 1875).

639. 11. Al Sofieĭ, soția luĭ Solomon și fiică a Banuluĭ Constantin Ghica († 22 Septembre 1892).

640. 12. Al luĭ Scarlat, fiul luĭ Grigore-Vodă (1812-75).

XIII. Biserica Colțeĭ.

1. Inscripția de de-asupra ușiĭ de piatră împodobită cu chipurĭ de sfințĭ și florĭ a fost astupată saŭ rasă, după porunca Sultanuluĭ, în anul 1716 cînd ctitorul acestuĭ lăcaș, Mihaĭ Cantacuzino, fu ucis ca hain la Adrianopol.

2. Turnul clopotelor a fost dărîmat în ultimele deceniĭ fără a se cruța nimic din el.

3. În pridvor, pe o piatră, foarte ștearsă (de către curte): 641

1726 [cifre arabice] ... fata..., soacra ... Vel Căp. za margine ... ertațĭ ... 1728 ... fata luĭ Sava ... jup. Zmăranda ... 1730 ... pă toțĭ suptŭ ... 720. [17..].

4. Pe alta, către biserică: 642.

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... [Ἰ]άνκου Πάπα... [τ]οῦ Νικολ[άου]... [τ]οῦ ἐκ Πο.., 1799....

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ ... Ioan Papa ... al luĭ Nicolae ... cel din Po ... 1799.»

5. În biserică, de partea dreaptă: 643.

Aiŏ supt aĕastă piiatră odihnescu-se robiĭ luĭ D[u]mn[e]zeŭ jupan Ma... Suțo și cu soțiia du[misale] Mariia, viețuind [dumnealuĭ] anĭ — și jupăneasa dumnealuĭ la — și lăs[înd] veaĕnică pomenire, cu naideajda *(sic)* învieriĭ. Și aŭ răposat la luna luĭ Sept. 18, 7200 [1692].

Acest Suțu din vremea Brîncoveanuluĭ nu pare să aibă a face cu Suțeștiĭ veaculuĭ al XVIII-lea, cari vin toțĭ din Constantin Suțu, fiul uneĭ fete a luĭ Alexandru Mavrocordat Exaporitul.

6. Pe alt mormînt, maĭ departe către altar: 644.

Supt această piatră să odihnește trupurile răposaților Vornicu Dimitrie Racoviță și Vorniceasa Lucsandra Văcăreasca, născută Prijbeanu, care s'aŭ dat obștescu sfîrșit: cel întîiŭ la leat 1823, Martie 15, în vîrstă de anĭ 68, și cea de al 2-l[e] la leat 1850, ca de anĭ 80, și, ca uni ce să trag din ctitori sfinteĭ bisericĭ Colțea, aicea s'aŭ îngropat.

În rapoartele prusiene ale luĭ Kreuchely (Hurmuzaki, X, p. 219) se vorbește de moartea luĭ Dimitrie, zis Matachi, Racoviță, care ocupa la sfîrșit dregătoria de Spătar-Mare. Îngroparea luĭ se făcu în ziua morțiĭ chiar, fiind de față Domnul și fiiĭ luĭ. Pe atuncĭ trăia și alt

boier mare cu numele de Dimitrie Racoviță, care fu numit peste puțin Logofăt. Grigore-Vodă Ghica era fiul feteï luï Barbu Văcărescu, deci rudă cu Luxandra. Pe de altă parte, o Elenița Racoviță se măritase în a doua căsătorie cu «Preda Prejbeanu, de o mică familie» *(Genealogia Cantacuzinilor,* p. 347).

645. 7. Pe un medalion noŭ, fixat în părete, se spune că în același loc zac Smaranda, soția luï Dimitrie Racoviță, și fata eï, ·Alexandrina C. Suțu.

646. 8. Pe un mormînt în partea stîngă:

Suptu ačastă piatră odihnescu-se oasele răposațilorŭ robilorŭ luï D[u]mn[e]zeŭ Hagi Vasilie, starostea de neguțătorï, și jupăneasa dumnealuï Cer . . . și fii dumnealor și jupă . . . dumnealuï . . .; luna luï Ma[. . .] 7208 [1699-700].

647 9. Pe altul, tot acolo:

Supt ačastă piatră odihnesc oasele răposaților celor treï frațï: Stanca, Șerban și Costandin, Sep. 3 d., 7233 [1724]; la luna Iul. 20 d., l^{t} 7247 [1739] pusu-s'aŭ oasele supt . . . și eï patru . . . numițï, iar la Noem. 24 d. pusu-s'aŭ și oasele jupănesiï dum. Calița.

648. 10. Pe altul, tot acolo:

Supt ačastă piatră să odihnescu oasele răposaților robilor luï D[u]mnezeŭ dumnealuï Neagoe Log[o]fătul și fiiı dumnealuï Ioan și Trandafir; și s'aŭ săvărșit, la luna luı Dechem[vrie] 15 zile, l^{t} 7246 [1737], și nepotul dumnealuï, fiiul dumnealuï jupan Sanduluï Log[o]fetul za Vistirie, Iordachie.

649. 11. Pe altul, tot acolo:

Suptu ačastă piatră odihnescu oasele robuluï Costandin văt[aful] de copiï, snă Chiruluï, care aŭ fost din pămăntul Moldoveï; care aŭ slujit Mării Sale stăpănuluï mieŭ Io Mihaï Racovit[ă] Vvod aï 23; la care sfăntă mănăstire am lăsat danie tal. 100; Fev. 2, 7251 [1743].

12. Pe icoana celor Treĭ Ierarchĭ: 650.

Αὐτὸ τὸ ἀσήμι εἶναι δαπάνῃ τοῦ Παναγιώτου· 1776.

Adecă:

«Acest argint e pe socoteala luĭ Panaioti; 1776.»

13. Pe icoana Sf. Cozma și Damian: 651.

Δέεισης τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ 'Αναστάση 'Ιωάνου Κονιτζόκη.

Adecă:

«Rugăciunea robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Anastase Ioan Conitzochi.»

14. Afară, pe o piatră de mormînt mare, în dreapta bisericiĭ. De-asupra, două chipurĭ omeneștĭ șterse: 652.

Avgustŭ ... Întru ... s'aŭ pus ... ju[pănul] ... [mănăstir[ea] Colți, care aŭ ... Io Costandinŭ G[e]h[an Voevod]... iune și Duminecă în zi... îngropatŭ, Iunie 10, 1725 ... 1762, Martie 10, aŭ răposatŭ fiiul nostru Ioan, de an[ĭ] 20, și [s'aŭ] pus oasele luĭ iar supt ačastă piatră grea și întunecată... Domnu să odihnească sufletu luĭ în sănu luĭ Avram.

15. Tot acolo, pe o piatră de mormînt: 653.

Sărdaru Alecu Racoviță, născut la 1810, cel ce aci zace
[neînsuflețit,
A fost în lume de toțĭ iubit,
Și dreptul suflet [ca] o stea bună.
Stăĭ dar din cale, [o călătorĭ],
Și pe mormîntu-ĭ depune florĭ.
Și a încetat din viață la anul 1843, Iunie 14.

Firește că acest Alecu e deosebit de acel Alexandru Racoviță care se afla la Brașov în 1827 (Hurmuzaki, X, p. 599).

16. Pe crucea ridicată lîngă această piatră: 654.

Aci zacŭ resturile polcovniculuĭ Costache Racoviță, cel din urmă al familieĭ și adevărat ctitor al acestuĭ mărețŭ

așezămîntŭ; aŭ răposat în anul 1859, Iulie 10, în vîrstă de 36 anĭ: pentru prietinĭ, rude o inimă fierbinte avea, și în inimĭ multe durere aŭ lăsat și între țărînĭ atît uitate în morminte țara perdu într'însul un fiŭ adevăratŭ; 1859.

655. 17. Tot acolo:

'Ιωάννην Μόσχοιο ἔχει γαῖα ϐροτοδέγμων,
'Ογδώκοντ' ἐτέων μείζονα Βεστιάρην,
'Εκγεγαώτον τὸν γ' ἴσμεν ποτὲ Θεσσαλονίκης,
Αὐτάρ οἱ ἐντεῦτεν πρὸς Πόλον ἦν 'ὁ δρόμος.
Ὄλϐιος ἐν περόπεσσιν εἴη χρηστὸς δομογνήτοις,
Χαῖρ'οὖν ὁ πότνιος, χαῖρ' ἴν 'ἀπότμονες ἄνδρες.
1828, Δεκεμβρίου 12.

Adecă:

«Pe Ioan Moscu-l cuprinde pămîntul primitor de oamenĭ,
Vistierul, cel ce avea peste 80 de anĭ,
Știm că el s'a născut în Salonic,
Dar de acolo i-a fost drumul la Constantinopol.
Fericit să fie bunul în . . .
Salut decĭ ție, cinstitule, salut, cît sînt oamenĭ nenorocițĭ.
1828, Dechemvrie 12.»

De-asupra se vede un frumos basorelief înfățișînd pe Mercur.

18. Ceva maĭ departe către zid, pe o placă de marmură cu o Minervă în basorelief, mormîntul uneĭ copile de 13 anĭ (a luĭ Ioan Moscu?), Elena, moartă la 1830.

656. 19. Pe o marmură, de cealaltă parte a bisericiĭ (grecește și românește):

. . . [forma grecească are numele luĭ . . . ϐος Βιστιάρης], [Ar]năutuluĭ . . . tu, care s'aŭ săvărșitu cu cinste în 4 Aprilie, l[t] 1810; pe carele Dumnezeŭ să-l odihnească dinpreună cu ceialalțĭ . . . [t]oțĭ [după] dorință.

XIV. Biserica Doamneĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 657.

Ačastă svăntă și dumnezăiască beserică iaste zidită și înnălțată denŭ temeliia eĭ pănă în săvărșitŭ de luminata Domŭna Mariia a luminatuluĭ Domnŭ Io Șărbanŭ Catacozino Băsărabŭ Voevodŭ, Domnŭ și oblăduitor Țărăĭ-Rumăneștĭ, care aŭ fostŭ și maĭ denainte de Măriia Sa Domŭna făcută de lemnŭ, întru lauda și proslăvirea svăntuluĭ hramŭ Văvedenia прѣсвтіє владичици нашєи богородици и присnодви Марїи [= prea-sfinteĭ stăpîneĭ noastre, de Dumnezeŭ născătoare și pururea-fecioare Maria], ca să le fie Măriilor Sale, fiilor și părinților večnică pomenire și sufletelorŭ răpaos și fericire; leat 1683.

În mijlocul frumoaselor slove aurite e vulturul muntean cu crucea în plisc.

2. Pe morminte: 658.

Supt ačastă piatră odihnescu oasele robuluĭ [luĭ] Dumnezeŭ Manta, și['n] zilel[e] Ion Nicolaĭ Vo[e]vod s'aŭ prăstăvit, în luna luĭ Fevrua[rie] 20, l[t] 7235 [1727]; și coconiĭ dumneluĭ, Gheorghie, Mihaiŭ, să odihnescu aicea.

3. Τύμβός γε οὗτος δεῦρ' Ἰωάννην Ἐσογόνον καλύπτει, Ἡλίου, τὸν 659.
ἐκ Χίου, ζοῆς τὰ κοίτην εὐτόκου καὶ κοσμίης, ἐν ἐμπόροις ἄριστον, ὀρθὸν τρόπον τετταράκοντα σὺν ἑπτὰ βιοῦντ' ἔτη σεμνῶς, ἀρίστως, εὐσεβῶς, ἐκ τῷ βίῳ θανόντα πλεύρου θανατιφόρῳ πάθει, λιπόντα τέκνοις καὶ συνεύνῳ, φεῦ, ἄχ, 1727 [cifre arabice], Μαρτίου 28.

Adecă:

«Acest mormînt de aicĭ cuprinde pe Ioan Esogonos, fiul lui Ilie, din părințĭ bunĭ, de la Chios cu viață liniștită și bine orînduită, cel d'intăiŭ dintre neguștorĭ, care a trăit cu dreptate, vrednic, foarte bine patruzecĭ și șepte de anĭ, săvîrșindu-se din viață de junghiŭ, ucigătoare boală, lăsîndu-șĭ copiiĭ și soția; vaĭ, vaĭ; 1727, 28 Martie.»

660. 4. Supt acéstă pieatră să odihneşte oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Clucerul Grigorie Călinescu, care aŭ răposat leat 1834, Deche[m]vrie în 25.

661. 5. ...ἡλικίᾳ, ἐφ ᾿ᾧ... ειρα... βίον ἀπὸ δὲ θεογονίας ᾳχπη', η. δ. δ. [= vrîsta, în care ... viața ... anul de la Naşterea luĭ Hristos 1688 ...].

662. 6. Supt acéstă piatră zacu oasele mel[e], Ştefan, cu soțiia sa, Susana, ce aŭ răp[osat] leat 1800, Iunie 26. Iar soțiia sa, leat 1801, Av[gust] 6.

Şi în greceşte.

663. 7. Aicĭ se odihneşte roaba luĭ Dumnezeŭ dumneaeĭ Clucereasa Lucsandra Oteteleşanca, născută Vlădoiancă, i fiica sa, Elenca; 1842.

664. 8. Suptŭ această piatră odinescŭ oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Iorgache Mavrodinŭ Velŭ Vistierŭ, Ghenarie 1776, şi Maria, soțiia dumniluĭ Velŭ Vistŭ., Elena, 1808, Stolnicasa Iuliano, fiica dumnealuĭ (?) şi soțiia Stolniculuĭ Radul Iuliano şi Paleolog, ce este îngropat la mănăstiria Cotrocenĭ, D[e]ch[em]vrie 8.

Fata luĭ Iordachi Cantacuzino, fratele luĭ Şerban-Vodă, anume Maria, luă pe «un Grec anume Paleologul, iar după familie Gulianò», mort între 1714 şi 1716. Fiul luĭ Gulianò, Toma († 1752), are cu Sanda Cernovodeanu pe Ioniță şi Răducanu, soțul Eleneĭ Mavrodin *(Gen. Cantacuzinilor,* p. 361; cf. p. 180).

665. 9. Pe epitaf (aier), cusut foarte frumos cu aur şi mătasă — a fost adus de la Cotrocenĭ —, se văd patru chipurĭ, lîngă care e scris: «Io Şerbanŭ Voevod Catacozinu» (cu barbă), «Io Gheorghie Voevod» (copil), «gspja Casandra» (fetiță, cam de aceiaşĭ vrîstă cu Gheorghe; ea a fost soția luĭ Dimitrie Cantemir), «gspjda Maria» (soția luĭ Şerban).

666. 10. Pe o icoană, îmbrăcată cu argint, lîngă dvera din stînga:

Ματέης Γκίκας.

Apoĭ:

Βιστιάρ. Ιωάννου Βακαρέσκου· 1777:

Σκαρλάτος Πέτροβιτζ· 1814.

Ceia ce însemnă că argintul a fost pus întăiŭ de Mateĭ-Vodă Ghica, înnoit de poetul Văcărescu şi dres în urmă de un Petrovicĭ.

XV. Biserica Sf. Ecaterina.

Nimic n'a rămas din vechea clădire a Doamneĭ luĭ Ipsilanti. Inscripţia aurită de pe fronton e pusă de un egumen în numele mănăstiriĭ-metropole de la Muntele Sinai, numaĭ în 1852.

XVI. Biserica Toţĭ-Sfinţii.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 667.

Dentru ale tale ţie, spăsitoriule şi prea-curatiĭ Maiciĭ Tale aducemŭ cu vrearea Tatăluĭ şi cu ajutoriul Fiiuluĭ şi cu îndemnarea Sf[ă]ntuluĭ D[u]hŭ, care o dumnezeire în Troiţă să proslăveaşte, aminŭ. Ziditu-s'aŭ acastă sf[ă]ntă şi dumnezeiască besearică din temeliia eĭ şi s'aŭ zugrăvit şi s'aŭ înfrumuseţatŭ precum să veade, cu toată cheltuiala prea-sfinţituluĭ Mitropolit al Ungrovlahieĭ chir Daniil, întru slava şi cinstea întrăriĭ în besearică a prea-sfinteĭ născătoareĭ de Dumnezeŭ şi pururea-fecoareĭ Marieĭ în zilele prea-luminatuluĭ Domnŭ Io Nicolae Alexandru Voevod, ca să fie în veacĭ pomenire Sfinţii Sale şi a totŭ neamuluĭ Sfinţii Sale, şi celorŭ ce aŭ ajutatŭ şi celor ce vor maĭ ajuta, şi s'aŭ săvărşitŭ în zioa de 'ntăĭ a luniĭ luĭ Aprilie lt. 7234 [1726].

V. maĭ sus, Mitropolia.

2. Pe un mormînt din veacul al XVIII-lea: 668.

Theodor, Anastasia, Radu, Risava, Dumitru, Ştefan, Ileanca, Mariea, Alexa, Sultana, Manea, Ileana, Marcu,

Stefan, Alecsa, Caterina, Condeșațana *(sic)*, Stroe, Dedea, Vasilie, Alecsa, Tudor.

669. 3. Pe altul, tot în dreapta:

Supt această piiatră odihnescu-se oasele robu luĭ Dumneazeŭ Enache ot Cĭrnavodă: aŭ răposat în zilel[e] Mării Sale D[omnulu]ĭ Io Costandin Nicolae Alexandru Voivodŭ, fiindŭ cursu anilorŭ lt. 7245 [1736], luna luĭ Octomvrie 20.

670. 4. Pe un mormînt în față:

Suptŭ ačastă piiatră odihnește-se robul luĭ D[u]mnezeŭ Drăghič zaraf i Anica, carele s'aŭ pristăvit în zile[le] prea-luminatuluĭ Domnu[lu]ĭ nostru Io Costantin Nicolae Vvd., Mart 5, leat 1758.

671. 5. Pe altul, din veacul al XVIII-lea:

Ce .. ser... ra popa i ieromonahu Mateĭ, Mariuța, Ene i iereĭ. Theodora monahia, Gheorghe Medelniceru, Maruzaniea, Radu, Safta, Zanfir.

672. 6. Chipurile ctitorilor. În dreapta, «Nicolae Voivod» haină de pe de-asupra cu blană neagră și dolman (de pe dedesupt: brocard albastru), cu un fiŭ; «Ecaterina Domnă» (rochie de brocard de aur cu florĭ și blană neagră) și fetița, Sultana. Fiul e deci Alexandru, al Doamneĭ Smaranda. Ecaterina nu s'a numit însă nicĭ-o Doamnă a luĭ Nicolae Mavrocordat. Cf. maĭ sus, Mitropolia. Lîngă Doamnă, e apoĭ un boier cu ișlic. În stînga, chipul, foarte bine făcut, al Mitropolituluĭ Daniil.

673. 7. Pe evanghelie, notiță, din 1-iŭ Decembre 1802, a luĭ Stanciul Logofăt, ispravnicul județuluĭ Ialomița, care spune că această carte a fost a «părinteluĭ Stefan ce aŭ fost protopop la sud. Ialomița, și acum se află protopop în plasa dă jos a Bucureștilor, carele să află cu șăderea în mahalaoa Mănciuleștilor».

XVII. Biserica Antim.

674. 1. De-asupra ușiĭ de intrare:

Ὁ ναὸς οὗτος τῶν Θεῶν πάντων θέσει
Νεύσει δέδμηται τοῦ Θεοῦ, πάντων φύσει,

Ἐπὶ Στεφάνου Κανταχουζηνονύμου,
Κλίτους Βλάχων γῆς ἡγήτου τε φαιδίμου,
Πρὸς ποιμενάρχου Ἀντίμου Οὐγγροβλάχων,
Τοῦ ἐκ Ἰβήρων, — ὡς ὁρᾶται, — ἐκ βάτρων.
Ὡς προσκυνῆται τῶν θεῶν Θεὸς μέσον,
Ὡς Δαυὶδ ἦσε καὶ θεῶν ναοῦ μέσον.
Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αψιε'.

Adecă :

«Biserica asta, a tutor Sfinţilor hramul,
S'a făcut cu vrerea luí Dumnezeŭ, fire-a tuturora,
Supt Ştefan cel ce poartă numele Cantacuzino,
Stăpîn strălucit al Ţeriĭ-Româneştĭ vestite,
De către-arhipăstorul Antim Ungrovlahul,
Cel din Ivir, — cum se vede, din temelie.
Ca închinătoriĭ zeilor faţă de Dumnezeŭ,
Ca David fiĭ şi în biserica Sfinţilor (?).
În anul de la Mîntuire 1715.»

2. Pomelnic în triptic, pe lemn. 675.
Pe aripa stîngă :

Aicĭ să pomenesc bunĭ, credincoşĭ Domnĭ : Io Costandin Voevod Brancovean, Io Stefanŭ Voevod Cantacozino, Io Niculae Voevod Maurocordat, Io Grigorie Voevod Ghiga, Io Mihaĭ Voevod Racoviţă, Io Costantin Vv. Niculae.

La mijloc :

Pomealnicul luĭ Pahomie monahŭ Bojoreanul şi alŭ fiiŭ-săŭ Costandin Postelnic, care s'aŭ îngropatŭ în tinda bisearicíĭ, Costandin Post., şi s'aŭ dat la mănăstirea de la toţĭ Sfinţiĭ danie de s'aŭ zugrăvitŭ şi s'aŭ poleit tămplele bisearicíĭ cu tl. 174, şi s'aŭ datŭ şi 4 suflete de Ţiganĭ şi 4 boĭ şi 4 vacĭ şi 40 de mătcĭ dă stupĭ, ca să se pomenească la sf[ăn]tul jărvănicŭ, şi să se caute la 3—4 anĭ, după obiceaiŭ. Şi s'aŭ scris la leat 7255 [1746-7].

Pahomie monahŭ, Costandinŭ, Ilinca, Chiril monahŭ, Martha monahiia, Nicolae, Ioanŭ, Mihaĭ, Bălaşa, Anca, Aspra, Mariia, Marica, Dima, Theodosiia monahiia, Goranŭ, Anca, Vladul, Albul, Stefanŭ monahŭ, Marica, Tudorŭ, Ioana, Aspra, Ilinca, Bă-

lașa, Alixandru, Anca... eca, Stana, Preda, Bălașa, Neagu, Safta monahiia, Salomia monahiia, Silevestru monah, Theodosie monah, Pîrvul, Drăghicĭ, Mihail..., Rafail monah, Niculae monah, Barbul, Drăghicĭ, Gheorghie, Stanca, Safta, Sanda, Despa, Idita, Anca, Gheorghie.

Pe aripa dreaptă, lista Mitropoliților: Antim, Daniil, Stefan, Neofit, Filaret, apoĭ Partenie proegumen de Argeș, shimonah, arhiepiscopul de Argeș Iosif (ale căruĭ versurĭ întru slava luĭ Antim aŭ fost acoperite de mosaicul de jos), și episcopul Grigorie de Argeș.

676 3. În paraclis, chipul boieruluĭ Mateĭ Roset și al soțieĭ luĭ.

677. 4. Pe o anafornița de acolo:

Ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Ἀρτζεσίου Ἰωσὴφ τοῦτον τὸν ἀντιδωροδόσκον εὐλαβῶς προσφέρει· 1798.

Adecă:

Smeritul episcop de Argeș, Iosif, ofere cu evlavie acest disc; 1798.»

XVIII. Biserica Mavrogheni.

678. 1. Inscripția de de-asupra ușiĭ s'a distrus de reparatorĭ inconsciențĭ.

679. 2. În părete:

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Διωνύσιος ἱερομόναχος, ὃς καὶ καθηγούμενος τῆς ἱερᾶς μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, διορησθὴς παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου Νικολάου Πέτρου Μαβρογένη ΒΒ. κατὰ τὸ 1787, καὶ ἐχριμάτισεν ἔτη 18, κὲ ἧς 1805, Ἀπριλίου 20, ἔδοσεν τὸ κινὸν χρέος. † Γόλκου Νικολάου.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Dionisie ieromonahul care a fost și egumenul sfinteĭ mănăstirĭ a Izvoruluĭ de viață, orînduit de preanălțatul Nicolae Petru Mavrogheni Voevod în 1787, și a cîrmuit 18 anĭ, și la 1805, April 20, și-a plinit obșteasca datorie. † Nicolae Gîlcă.»

În cimitir:

3. Mormîntul principeseĭ Zoe Bagration, născută Văcărescu, moartă, 680.
în vrîstă de 86 de anĭ, la 22 Septembre 1878.

Bagration a fost la 1850 în fruntea uneĭ comisiunĭ pentru căsătoria ofiţerilor ruşĭ cu moştenitoare muntene. V. *Mărturiĭ istorice despre Ştirbeĭ-Vodă*, II.

4. Al Banuluĭ Alecu Filipescu, mort în Novembre —. 681.

5. Al fiuluĭ luĭ Alecu, Marele-Logofăt Alecu, mort în August 1863, 682.
şi al soţieĭ acestuia Elena († 1873). Pe aceiaşĭ piatră se înseamnă şi numele Mareluĭ-Logofăt — Filipescu (mort la 63 de anĭ, în ziua de 3 Maiŭ —) şi al Stolniculuĭ Radu.

XIX. Biserica Icoaneĭ.

1. În pridvor: 683.

1. Aicĭ odihneşte roaba luĭ Dumnezeŭ Zoiţa, buna soţie a Mareluĭ-Clucer şi cavaler Grigorie Obedeanu, ce ş'aŭ dat obştescul sfîrşit la 12 Maiŭ anul 1842; vecĭnica eĭ pomenire.

Aicĭ se odihneşte şi răposata Păhărniceasa Zinca Polizu, născută Niculescu: a răposat la 31 August 1855 leatu.

2. Rugaţi-vă pentru dînsa. Zamfira Rughet, născută Po- 684.
lizo, a răposat la 27 Maie 1846, [î]n vîrstă de 36 anĭ.

Subt această piatră se odihneşte şi trupul Eleni născută Polizu, răposată în frageda eĭ virstă, la anul 1859, Martie 31.

3. De-asupra uşiĭ: 685.

Aĉastă sfîntă şi înfrîmseţată b[e]searecă, unde să proslăveşte numele celuĭ în Troiţe mărit D[u]mnezeŭ, întru cinstea şi prăznuirea prea-sfinteĭ de D[u]mnezeŭ Născătoareĭ şi a sf[î]ntuluĭ prooroc Ioann Botez[ătoriul] şi a mareluĭ ierarh Nicolae, s'aŭ zidit din temelie în zilile înnălţatuluĭ Domn Mihailŭ Costandin Suţu Vvd., Mitropolit fiind Preasfinţiia Sa chirŭ Grigorie, la anŭ 1784; care s'aŭ

zidit prin prejur chilii, ca să fie pentru adăpostirea săracelor călugărițe și fămei văduve scăpătate și a celor streini bolnavi ce vor năzui la ajutorul sf[i]ntei icoane, iar preoți, saŭ călugări, saŭ mirean însurat, cu fămee, să nu aibă voe a ședea la chiliile din lăuntru, după cum și cu groaznic blestem s'aŭ făcut acest așezămăntŭ, numai ctitorii să aibă voe, de nu să va purta cineva cu bună orănduială, saŭ preot, saŭ din cele ce lăcuescŭ în chilii, să-l dea afară. Venitul ce să va strănge la beserică, să ià preoții doi bani și epitropul unŭ ban, ca să fie pentru ajutorul săracilor și la cele ce vor lipsi la sf[î]nta besearică. Iarŭ celelelte daruri ce vorŭ dărui Domnii saŭ alt pravolavnicŭ creștinŭ, și acelea să fie totŭ în măna epitropului. Totŭdeauna numai doi preoți și unŭ diiacon să fie nelipsiți. Iarŭ după sfărșitul vieții meale las cu sufletul mieŭ ca numai din neamulŭ mieŭ să rămăe epitropŭ peste toate acestea ce mai sus scriŭ, nepoți și strănepoți. Fost-aŭ cheltuitori și ostenitorŭ dumnealui Panaitŭ Băbŭ[eanu], Vel Căpitan za lefegii, avănd ajutor de la alți pravoslavnici creștini. Și s'aŭ săvărșitŭ la anulŭ 1786, Septem[vrie] 2. Iarŭ cine va strica vrea-unŭ așezămăntŭ dintr'acestea, să aibă a da seama la înfricoșata și dreapta judecată Cerescului Împăratŭ.

4. Chipurile ctitorilor. «Macarie Băbeanu, ctitorul bisericei cei vechi , «cocoana Sofia», «Po[stelnicul] Ioan Băbeanu, Logăfăt văl bresle», «Panait Băbeanu Căpitan za lefecii» ; copiii: Maria, Elena, Panait, Nicolae. Apoi: Stoian, Pavel Logofăt de bresle, «cocoana Bălașa soția dumnealui», Ana, Ecaterina. — Sînt înnoite. — Pentru îmbrăcămintea lor, v. cartea mea *IstoriaRomînilor în chipuri și icoane*, I, cap. despre îmbrăcăminte.

5. Jeț vechiŭ cu vulturul muntean.

686. 6. Icoana Mîntuitorului e dăruită la 1844, de o Elena C. Niculescu.

687. 7. Pe icoana Maicii Domnului d'innaintea altarului:

Ioann Văcăresc[u] Spat[ar], Ecaterina Do[m]nița, Alexan-

dru Văc[ărescu], Mariia, C[onstandin] Băs[ărab], Ban, Stol[nic] Costandin Băs[ărab], Eleni Băs[ărab]. Ștefan Prăș[coveanu] Vor[nic], Chiriachi Pră[școveanu], Grigorie Bălea[nu], Log[o]f[ă]t, Sa[f]ta Băleana, Grigorie Bălea[nu]. Biserica Maicăĭ Precistiĭ. пнн шстр. (*sic*). S'aŭ zugrăvit acĕasta sf[ă]ntă icoană la leat 7190 [1681-2]. Filip Nicolau' rgintar.

Jos, un pomelnic maĭ noŭ.

Ceĭ de la început sînt poetul Ienachi Văcărescu și soția sa, Ecaterina, fiica luĭ Nicolae-Vodă Carageà, precum și fiul lor, Alexandru. Maria, sora luĭ Ienachi, a luat pe Nicolae Brîncoveanu Banul. V. și *Studiĭ și doc.,* III, p. 87.

8. O altă icoană e poleită la 1850 de Maria soția luĭ Costache Bobescul, «Crucer». 688.

XX. Mănăstirea Icoaneĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 689.

Acestu sfănt lăcaș s'aŭ zidit din temelie și s'aŭ înfrumusețat precum să vede cu cheltuiala d[u]mn[ealuĭ] Căminaruluĭ Mihalache Darvari, în zilele Măriĭ Sale d. Alecsandru Dimitrie Ghica Voevod —, unde să prăznuește hramul Învierea Sfăntului Lazăr și Sfințiĭ-Înpărațĭ Costandin și Elena, și Sfinți Voevozĭ Mihail și Gavril; 1834, Av[gust] 10.

2. Chipurile ctitorilor: Elena, Mihail, Constantin, Anastasia Darvari, de o parte, iar de alta: Olimpiada Arsachi, Elena Arsachi, Elena Darvari și fetele.

3. În cimitir, mormîntul Cluceruluĭ M. Darvari (1797—1854). 690.

XXI. Biserica Oțetarĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 691.

Acĕastă sfăntă și dumnezeiască biserică, unde să prăznueşte hramul Sfințilorŭ Îngerĭ făcutu-s'aŭ înŭtăĭ de lemnŭ în zilele luĭ Șărbanŭ-Vodă, la leat 7189 [1680-1], și, pre-

făcându-să iarŭ dă lemnŭ în zilile luĭ Costandin Basarabŭ Voivod, la leatŭ 7210 [1691-2], și acumŭ, prefăcându-să dă piatră, s'aŭ adaosu și hramul ierarhuluĭ Necolae, și cu ajutorulŭ și îndemnarea dumnealoru Mărgăritu staroste și jupânu Nicolae cupețu și cu alaltoru creștinĭ s'aŭ zidităŭ și s'aŭ înfrumosețatŭ după cumŭ să vede, cu toate podoabele, în zilile luĭ Ion Costandin-Vodă Mavrocordatŭ, ca să fie dumnealorŭ veaŏnică pomenire; Iulie l[eat] 7265 [1757].

692. 2. Pe un mormînt în pridvor:

Întru acest trist și cainic mormînt să odihnește oasele răposaților robilor luĭ Dumnezeŭ Ilie Calpaccibașacescu, săvărșit în anul 1825, i ale soții sale Ana Voeniasca, ce aŭ trăit amândoĭ în căsătorie anĭ 12 și în leat 1842 s'aŭ săvărșit și numita, i oasele copiilor săĭ, anume: Nicolae, Maria, Costandin și Lucsandra, i ale moșilor și strămoșilor lor. Iar eŭ, fiiul răposatuluĭ de maĭ sus, anume Matache Voenescu, săntu a veni maĭ în urmă, rămăindu numaĭ eŭ dintru ačastă familie.

Numele vine din Calpacci-bașa, starostele bresleĭ calpacciilor, celor ce fac calpace.

693. 3. Pe altul:

Aicĭ să odihnește oasele răposatiĭ roabiĭ luĭ Dumnezeŭ Elena, închinata fiica Logofătuluĭ Fiera, ce aụ ținut în căsătorie pă Hagi Tudorache Theodoru, 40 anĭ, născînd și 9 copiĭ, iar acum, în leat 1845, Fevruarie 20, s'aŭ săvărșit în vîrstă de anĭ 56, însă să scrie aci și ceĭ maĭ înnainte răposațĭ prin osibite locurĭ părințĭ, frațĭ, rude: Theodor, Stana, Sava închinatu, Ana, Gherasim monahu, Radu, Costandin, Theodor, Hera, Ana, Stana, Anghel, Grigorie, Ioan, Păuna, Pavel, Panait, Costandin, Safta, Voicu, Marin, Theodor, Sima.

4. Pe o icoană la altar: 694.

Acĕastă sfăntă icoană s'aŭ făc[u]t de roaba luĭ Dumnezăŭ Maria, ipac Mariea, 1804.

5. Pe alta: 695.

Drăghicĭ, Constantin, Rusandra; 1803.

6. Pe o a treia: 696.

Mariia, Gheorghie; 1804.

XXII. Biserica Olarĭ.

1. De-asupra ușiĭ de intrare: 697.

Întru numele Tatăluĭ și al Fiiuluĭ și al Sfăntuluĭ D[u]hu, ziditu-s'aŭ acĕastă sfăntă și dumnezeiască biserică ce să cinsteaște și să prăznuiaște Adormirea prea-sfinteĭ stăpăne Născătoare de Dumnezeŭ și pururea-fecĭoara Mariia și a celuĭ întru sfințĭ părintele nostru Nicolae de la Miralichiia, făcătoriul de minun[ĭ], și s'aŭ zidit den temelie de pre cum să veade de robul luĭ Dumnezeŭ dumnealuĭ Dumitrașco Racoviț[ă] Vel Visterŭ, și, rămăin[d] niște ban[ĭ] de la robul luĭ Dumnezeŭ Mihaĭ băcanul, s'aŭ dat la ĉastă sfăntă mănăstire, denpreună cu Iancul Căpitanul ajutorind și alțĭ creștin[ĭ] pravoslavnicĭ, în zilele D[o]mnuluĭ nostru Io Scarlat Gh[i]c[a] Voe[vod], fiind Mitropolitul chiriu chir Filaretŭ; Octomŭvrie leat 1758.

Dumitrașco Racoviță e fratele luĭ Mihaĭ-Vodă și ginerele luĭ Mihaĭ Spătarul Cantacuzino.

2. Pe epitaf (aier): 698.

Στέφανος Δημητρίου Μπέλλος Μέγας Λογοφέτης, Νοεμβρίου 1820.

Adecă:

Ștefan al luĭ Dimitrie Belu, Mare-Logofăt, Noiemvrie 1820.

În 1827 era Vornic (Hurmuzaki, X, p. 424).

699. 3. Pe o icoană din altar:

Înbrăcatu-s'aŭ acastă iconă în argint cu cuca [*sic* = cheltuiala] sf[i]nti bisericĭ și a mahalagiilor ot Olarĭ prin îndemnarea și osărdiia dumnealuĭ Gheorghe Ghiorghiu, ce s'aŭ aflat epitrop; 1817, Aprilie 20.

700. 4. Pe alta:

Înbrăcatu-s'oŭ în argintŭ aceastá sf. iconă cu ajutor[ul] a mu[l]tor frațĭ și suror[ĭ], prin osărdiia d[u]m[isale] chirŭ G[heorghe] G[heorghiu] și a dumneae jupăneasa Ana: Io[n]u, Balașa, Gr[igore], Chirica; 1819, Fevru[arie] 25.

Înnoită în 1850.

701. 5. Pe un mormînt în dreapta:

Suptu această piiatră odihnescu-să oasile răposaților robilor lu Dumnezeŭ Marin Log[ofătul] za Vistierie, Chiraz, Mariia, Dumitrache și cu tot neam[ul] lor; Mart 11, 1771.

702. 6. Pe jărtfenice (antemise) de mătasă, tipărite și foarte frumos împodobite:

Acestŭ d[u]mn[ez]eescŭ jertvenic pre carele se săvîrșaște d[u]mn[e]zeiasca cea făr de sînge și sf[i]nțita slujbă în zilele *prea-blagocestivuluĭ singur-stăpînitoriuluĭ, mareluĭ D[o]mnuluĭ nostru și Înpăratŭ a toată Rossia Alexandru Pavlovicĭ, s'aŭ sf[i]nțit acest antimis de preaosf[i]nțitul Mitropolit a toată Valahia chirio chir Ignatie*, și s'aŭ dat la bisearica din —, Ținutul —, unde să prăznuiaște hramul —, la anul 1810, luna luĭ —.

Alte forme maĭ vechĭ aŭ, în locurile tipărite cursiv, alte nume de Domnĭ, iar la numele Mitropolituluĭ precum urmează: «s'aŭ blagoslovit și s'aŭ sfințitŭ cu măna preaosfințituluĭ Mitropolitŭ alŭ Ungrovlahieĭ chir Grigorie» (din veacul al XVII-lea), saŭ: «Mitropolitŭ de aicĭ, chir Mitrofan; 7226 [1717-8]». — Mitrofan a fost însă urmașul luĭ Antim, și de sigur că acest mare meșter în cele bisericeștĭ a făcut desemnul antimiselor.

XXIII. Biserica Popa-Rusu.

1. Pe piatra de de-asupra intrăriĭ, acnm aşezată în curte: 703.

Această sfăntă biserică ce să numeşte îm: [= anume] Pop[a] Rus[u] şi să prăsnueşte hram[ul] Sfănt[a] Troiţe, Sfănta Cuviosa Parascheva şi Sfăntu ierarhul Nicolae, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ s'aŭ făcut din temelie, cu toată osărdiia şi toată cheltuiala dumnealuĭ Manolache vătaf de arabagiĭ, şi ostenitor preotul Andreĭ de la această besereca, în zilele prea-înălţat Domnu Io Gheorghiu Caraĝa Vvd. şi preaosfinţit Mitropolit Nectariu. Pomeneşte, Domne, pre robi tăi aceştiĭ, večnica pomenire: Manolachi, Ilinca, Safta, Voica, Maria, Andreĭ ereĭ, Petre, Ghiorghie, Păuna, Costandin, Ion, Andreĭ, Manole, Toader ereĭ, Danŭ pr[e]z-[viter], Păuna prezvitera, Ilinca, Stan (?). Leat 1813, Martie 17.

2. Pe un potir: 704.

1813, Iunie 10. Iona, Mariia, şi Drăghicu, Bălaşa, Gheorghie, Neacşa, Frusina, popa Gligori[e] proin protopop ot Popa Rusu.

3. Pe altul: 705.

Πάπα Νικόλα κὲ τὸν τέκνον [de două orĭ], Ζοΐκα κὲ τον τέκνον: Ζοήκα, 'Αντρέα· 1787, Αὐγούστου 28.

4. Pe o evanghelie: 706.

Aĉeastă sfăntă evanghelie s'aŭ făcutŭ de jupănu Polihronie şi Mariia danie la Popa Rusu; 1796, Noem[vrie] 2.

XXIV. Biserica Popa-Tatu.

1. Icoanele St. Nicolae şi Maiceĭ Domnuluĭ sînt îmbrăcate cu argint la 1-iŭ April 1812.

2. Pe un potir: 1815: 'Ραδοκάνου Λογοθέτης (Răducanu Logofătul). 707.

708. 3. Pe o cruce din 1857: «Pi[tarul] Ră[ducanu] Cotrea».

709. 4. Pe un mineiŭ de Rîmnic (Mart):

1829, Ὀκτομβρίου, 5, Σαβάτο πορνῷ *(sic!)*, εἰς τὰς 12 ὥρες, ἔγινεν σισμὸς μεγάλος.

1829, Νοεμβρίου 14, πέμπτῃ πορνῷ, εἰς τὰς 11 καὶ μέσῃ, ἔγινεν σισμὸς μεγάλος.

Însemnarea cutremurelor «marĭ» de la 5 Octombre 1829, 12 ceasurĭ de zi și de la 14 Novembre 1829, 11 de zi, se dă și în românește.

XXV. Biserica Cuibu-cu-Barză.

710. 1. Pe o piatră de mormînt:

Supt această piiatră odihnește oasele robu luĭ Dumnezeŭ Cruceru Dona ș'a soții dumnealuĭ Zafira, titor biserici; 1830.

2. În altar, pomelnic pe piatră, din acelașĭ an 1830; fără însemnătate.

XXVI. Biserica Udricanĭ.

711. 1. De-asupra ușiĭ:

Ačastă sfăntă și dumnezeiască bisearica s'aŭ făcutŭ cu toat[ă] cheltuiala și înfrumusețarea eĭ, precum să veade, dumnealuĭ jupanŭ Udrecan Clucer, fiind coprensu de dumnezeiască rivnă pentru mărirea și slava luĭ Dumnezeŭ și a Sfăntuluĭ mareluĭ ierarh Necolae, și pentru veačnica pomenire a dumnealuĭ și a tot neamu dumnealuĭ, și s'aŭ săvărșit în zilele prea-luminatuluĭ Domn a toată Țara-Rum[ă]nească Io Grigorie Ghica Voevod, fiind arheereŭ Mitropolit preasfenţitul chir Stefan, la anul de la Ziderea Lumeĭ leat 7244 și de la He. 1734, în luna luĭ Septemvreie zile 15.

712. 2. Pe păretele pridvoruluĭ de spre stradă, în lăuntru:

Acest s[fă]nt lăcaș fiind crepat din cutremurul ce s'au întămplat la văleat 1802, căcĭ multe sf[in]te lăcașurĭ și zidirĭ s'aŭ stricat, acum, la leat 1810, i s'au făcut legăturile ce

să văd, atăt înlăuntru, cu drugĭ de ferŭ, căt şi afară, în anvon, umplăndu-se cu zid căte trele ...], şi, deosebit de legăturile ce s'aŭ făcut, s'aŭ şi înfrumusețat cu zugrăvelele cele văzute, atăt afară înnaintea bisericiĭ, înlă[untru] anvonuluĭ, căt şi tănpla, i s[fintele] icoane cele împărăteştĭ, şi pardoseală, şi un policandru noŭ, făcăndu-se şi două chiliĭ noĭ în curtea bisericiĭ, pentru sălăşluirea celor săracĭ, cu toată cheltuiala răp[o]s[atuluĭ] Pahar[nic] Nicola, Salomia, Maria....

3. Pe candele: 713.

Τροάδος Τιμοθέω ἀρχιεπίσκοπος· 1847.

Adecă:

«Timoteiŭ, episcop al Troadeĭ; 1847.»

4. În altar, pe pärete: 714.

Pomelnicul Popiĭ Nicolae Zgolavu (?), ctitor[ul] cel vechiŭ, care aŭ dat bisericiĭ casele care săntu în dosul oltaruluĭ, şi o prăvălie în carăle cu peşte, şi toate cărțile bisericiĭ: Nicolae iereĭ, Ecaterina iereița, Teodosie ermonah, Radu, Marica, Iane. Pomelnicul jupăneseĭ Marii, a Pitaruluĭ Ioan, care aŭ dat bisericiĭ case, pogoane de vie la Cernăteştĭ: Ioan, Maria, Iordache, Marica, Zitco, Neaga, Manda, Bălaşa, Pătraşco, Ecaterina erei[ța], Nicola.

XXVII. Biserica Lucacĭ.

1. De-asupra uşiĭ: 715.

Întru slava atotputerniculuĭ Dumnezeŭ aicea fiind zidită biserica în leatul 1736, şi din cutremurŭ slăbindu-se cu totul, acum de iznoavă s'aŭ zidit din temelie cu toată cheltuiala dumnialor neguțătorĭ Costandin Atanasiu şi Anghel şi Panteli, născuțĭ în patria lor Bolgaria, în oraşul Siştov, şi acum hălăduesc în oraşul Bucureştĭ, şi, după în-

scrisa conglăsuirea tuturor enoriț[i]lor, și cunoscîndu-se dumnialor večnicĭ ctitorĭ aceștiĭ sfinteĭ bisericĭ ce să prăznuește hramul Sfîntuluĭ ierarh Nicolae Mirlichi, a Sfinților Împărațĭ Costandin și Elena și a Sfinților Voevozĭ Mihail și Gavril, aŭ isprăvit dumnialor din temelie ačastă sfîntă biserică, ajutorind și alți cu ceia ce s'aŭ îndurat; s'aŭ isprăvit în zilele prea-înnălțatuluĭ nostru Domn Alecsandru Dimitrie Ghica Voevod și Preaosfinții sale Mitropolituluĭ Ungro-Valahii chir Neofit; l. 1842.

716. 2. În altar, pe piatră:

Pomelnicul ctitori care a deruit biserici Lucač acaretul din ulița Șăpcarilor. [Nume neînsemnate.]
1847, Martie 23.

717. 3. Pe una din cărțile bisericiĭ se află însemnărĭ naive ale preotuluĭ, între care aceasta, care arată cum se scriaŭ maĭ de de mult notițele despre faptele zileĭ:

«În anul 1877, Avgust 30, luarea Crivițeĭ cu asaltu dă cătră oștirea rumănească, Curcani, căndu aŭ fostu în răsboĭ cu Turciĭ tovărășie Rumăniĭ cu Rușiĭ. Și Rumăniĭ avăndu cu eĭ pă Căpitan Valteru, care aŭ și muritu cu steag în brațe, avăndu pă corpul săŭ 9 loviturĭ. Rumăniĭ avăndu cu eĭ Domnul Carol întiĭ, cu împărat împreună al Rușilor, la Plevna în Bulgariia, unde era Osman-Pașa, care prin planurile luĭ era să prindă pă Împărat, dar, fiind Rumăniĭ, aŭ sărit cu răsboiŭ strașnic, și au învinsu pe Osman-Pașa înapoĭ, și în urmă s'aŭ predat, văzăndu că nu are loc de scăpare.»

XXVIII. Biserica Boteanu.

718. 1. De-asupra ușiĭ:

Ačastă sfăntă și dumnezeiască bisearică ce iaste hramul Tăerea Capuluĭ Sfăntuluĭ Ioan Botezător[ul] și a Sfăntuluĭ Gheorghie făcător[ul] de minun[ĭ] întăĭ aŭ fost de lemnŭ, făcută de dumnealuĭ răposat jupan Mihul, și acum s'aŭ făcut de piiatră și s'aŭ înpodobit dupe cum să vede, cu toată

cheltuiala şi osteneala dumnealuĭ jupăn Maxim, dipreună cu frate-său Gheorghie, fečori răposatului jup[an] Grigorie Miuleţu, în zilele Mării Sale Ion Scarlatŭ G[ri]g[orie] Ghica V[oe]v[o]d; Iunie 6, 1760.

2. Pe un mormînt, în pridvor: 719.

Supt această piatră să odihnesc oasele răposaţilor robi lu Dumnezeŭ Drăgoe diacon, Pascalia, Stan, Bălaşa, Costandin, Ilinca, Zoiţa, Dumitru, şi iar Zoiţa, Tănase, Floarea, Daniilă, Mane, Maria, Stanciul, Daniil shimonah, Vartolomeiŭ..., Zoiţa [etc.]; 1809, Oc[tomvrie].

3. Pe altul, în biserică: 720.

Supt ačastă piatră udihnescu-se osile răposatuluĭ robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Giurgiu, la veleatul leat 7266, Iunie 24.

4. Pe altul, afară: 721.

Supt această piatră odihneşte trupul răposatuluĭ Sărdar Gheorghie Bălescu, născut la anul 1804, şi răposat la annl 1840, Ghenarie 5.

XXIX. Biserica Brezoianu.

1. La dreapta uşiĭ de intrare (la stînga, e inscripţia cea nouă): 722.

Ačastă sfă[n]tă şi dumneazeiască biseareсă, ce să prăznuiaşte hramul Sfinteĭ Troiţe, iaste zidit[ă] din temelia eĭ păn în sfărşitŭ de dumnealuĭ Mănăilă Mărăcineanu Vl. Clucerŭ şi dumnealuĭ Şărban Bujoren[u] Vl. Viş., ajutăndŭ cu locul bisearici şi dumnealuĭ Pătraşco Breazoianul Vel Vor[nic], ca să fie de pom[e]nirea dumnealor şi a coconilor dumnealor; şi s'aŭ făcut în zilile Domnuluĭ nostru Io Costand[in] Basarab Voevod; Oc[tomvri]e, leat 7219 [1710].

Șerban Bujoreanul făcu parte, fiind Vornic, din solia boierilor munteni la Împăratul Carol al VI-lea. Pe Pătrașco Brezoianu îl întîlnesc ca Vel Clucer în 1684; el a fost Mare-Șătrar în 1706 (*Gen. Cantacuzinilor*, p. 273; *Doc. Cantacuzinilor*, p. 249, no. XXI). Cf. și *Studii și doc.*, V, p. 190, no. 50; pp. 191-2, n-le 55-6 (același Petrașcu ca Șătrar în 1702-4), p. 195, no. 64. Mănăilă era fost Clucer și la 1719 (*ibid.*, p. 194, no. 57). În 1711 el era Mare-Serdar (*ibid.*, p. 311, no. 72).

2. Icoane vechi, îmbrăcate cu argint, dar fără inscripție.

XXX. Biserica Sf. Ionică.

723. 1. De-asupra ușii de intrare:

Întru măriria a tot țiitorul Dumnezeŭ și spre cinstea sfîntului săŭ înnainte-mergătorului și botezătorului Ioan, s'a rădecat din temelie acestă sfîntă biserică de către Dimitri Dărăscul, Marele-Medelnicer, și soția sa, Sofiea, la anul de la Hristos 1795; carii aŭ înzestrat-o prin dreptă munca lor.

724. 2. Pe un mormînt, în dreapta:

Suptŭ acăstă piatră odihnescŭ oasele răposatuluĭ robul luĭ Dumnezeŭ Păunŭ...ească; 1830, Iun[ie] 12.

725 3. Pe alta, lîngă aceasta:

...oote pe... aŭ nu tăgăduind că plăngăndu și tăgăduindu-te, te fălești întru... cum aŭ fost zi[su]... pămăntu [ești] și... pămăntu, și suptu această piiatră odihnescu oasele răposatuluĭ robuluĭ luĭ Dumnezeŭ Vel Medelnicer [Dimitri Dărăscul, carele aŭ] fostu cu mila....

4. Icoană veche a Sf. Ioan și vechiŭ epitaf (aier), fără inscripție.

XXXI. Biserica Crețulescu.

726. 1. De-asupra ușii de intrare din pridvor în biserică:

Doamne, cela ce proslăvești pre ceĭ ce iubescu podoaba casiĭ tale și locul lăcuințeĭ Măriret Tale, priimeaște sfăn-

tul lăcaş acesta, care întru slava Măririeĭ Tale şi întru lauda şi prăznuirea Adormireĭ prea-curate Maiciĭ tale şi pururea-fečoară Marieĭ şi săboruluĭ Sfinţilor Arhangheli l-aŭ zidit den temelie şi înfrumuseţat cu toată podoaba bisericească cucerniciĭ şi pravoslavniciĭ robiĭ tăĭ dumnealuĭ jupan Iordache Creţulescul Vel Logofăt şi soţiea dumnealuĭ Doamna Safta, fiica fericituluĭ întru sfârşăt şi de a pururea pomenituluĭ Io Costandin Basaraba Voevod, pentru a lor şi a neamuluĭ večnică pomenire: care după răvna lor cia dumnezeiască cu ajutorul tăŭ l-aŭ săvărşăt în anulŭ de la Zidirea Lumiĭ 7231, iar de la Naşterea Măntuitoruluĭ H[risto]s 1722, lun[a] luĭ Sep[temvrie] 30 dni, şi ispravnicŭ Părvanŭ Logofătŭ Loloescul.

Pentru Iordachi Creţulescu, v. caracterisarea din *Genealogia Cantacuzinilor*, p. 371 şi urm.: Toţĭ boieriĭ îl aveaŭ în evlavie; puţinĭ cari nu-l iubiaŭ, şi aceia se ruşinaŭ de el cînd îl vedeaŭ». Mormîntul luĭ de la Mitropolie nu se maĭ cunoaşte astăzĭ. Mormintele ce vor fi fost în chiar această biserică, s'aŭ distrus, după obiceiŭ, la reparaţie.

2. Chipurile ctitorilor: Vişa, mama lui Iordachi, şi Pîrvu, Mare-Logofăt, soţul Vişeĭ (eĭ muriseră, lăsînd pe Iordachi «scăpătat, tînăr şi fără părinţĭ»; *Gen. Cant.*, p. 371). Apoĭ: Constantin Brîncoveanu, Doamna luĭ, Marica, şi fata lor Safta (numită după soţia luĭ Constantin Cantacuzino Stolnicul), soţia lui Iordachi; în sfîrşit, Iordachi însuşĭ. Urmează: Banul Constantin Creţulescu (numit după Constantin Brîncoveanu), fiul cel de al doilea al luĭ Iordachi şi Safteĭ (*Gen. Cant.*, p. 375); Istrati Vel Vornic (fiul luĭ Constantin), Ecaterina, vara luĭ Istrati şi soţie a luĭ [Constantin] Ştirbeĭ Vornicul (cf. *Studiĭ şi doc.*, p. 688); Toma Vel Logofăt (şi Ban; frate cu Constantin; *Gen. Cant.*, p. 376); Alexandru Vel Logofăt (fiul precedentuluĭ; *ibid.*; *Doc. Cant.*, p. 95), Constantin Vel Păharnic (fiul luĭ Alexandru?). Constantin al II-lea şi Alexandru sînt zugrăviţĭ de două orĭ. — Toate chipurile aŭ fost văpsite din noŭ pe la 1860.

3. Pe icoana Maiciĭ Domnuluĭ (ἡ ὁδηγήτρα): 727.

Robul luĭ Dumnezeŭ şi al Maicăĭ Precesti Toma, Safta şi cu fii lor. Mai 13 dn[i], lt. 7257 [1749].

E una din icoanele cele maĭ frumos îmbrăcate cu argint din ţară.

728. 4. Pe un rînd de candele:

Ioanichie arhiereŭ bes[ericiĭ] Creţulescu.

XXXII. Sf. Vinere a Hereştilor.

729. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Ačastă sf[ă]ntă d[u]mnezeiască biserică este zidit[ă] cu cheltuiala răposatuluĭ întru fericire archiereŭ Ioanichie Stratonichiia, ajutînd şi alţ pravoslavnič creştin[ĭ] un bagatel, şi, cînd era a să săvărşi de zugrăvit, la anul 1839, luna Octomvrie 30, ş'aŭ dat opştescul sfîrşit, lăsînd îngrijirea celor din lăuntru la d[u]m[nealuĭ] Paharnecu Gheorghie Poenaru, epitropu Preasfinţii Sale; care le-aŭ făcut toate precum să văd. A fost biserica mică, zidită dă răposat pan Nicolae Vel Agă; pan *(sic!)* Ioana, soţiia d[u]m[isale], i pan Calin Spătarul, fiul dumnealor, la anul 7153 [1645], cu hramu Preacuviosi Paraschevi, iar fericit[ul] ctitor Ioanichie aŭ adăogat hram Botezu Mîntuitoruluĭ nostru Is[us] H[risto]s şi pre marea m[ucenică] Paraschevi. S'aŭ sfinţit în zioa Sf[i]nţilor m[ucenicĭ] Ecaterina şi Miercurie, săvărşindu-să toată lucrarea în zilile Mării Sale Alesandru-Vodă Ghica, care în sfărşit aŭ întărit ctitoriia veche a d[umisale] Vistier Constandin Herăsc[u]; 1839, Noemvr[ie] 25.

730. 2. În biserică, mausoleul Hereştilor. Pe o stelă de marmură e săpat, încă pe cînd trăia generalul C. Năsturel Herăscu, un lung pomelnic, cu fel de fel de presupunerĭ şi afirmaţiĭ fantastice. Se spune întăiŭ că «familia dd-lor Năsturel de să trage din Romanĭ». Cel d'întăiŭ ar fi fost «Heinrihĭ«, făcut *grof* de «Înpăratul Austrii Ludovic I-iŭ, la anul 1370». El are un fiŭ Ilie, şi de la acesta un nepot de fiŭ: Udrişte. Fiul luı Udrişte ar fi Banul Ion (1524-590), fiul acestuia, Radu (1582-652). De la aceştia ar veni Toma (1628-1693). Numaĭ cu acesta se întră în adevărul istoric (v. Generalul P. V. Năsturel, *Vieaţa Sfinţilor Varlaam şi*

Ioasaf, Bucureştĭ, 1904, Corecturĭ). El «s'a făcut graf de iznoavă (!) de către Leopold Înpăratul Austrii la anul 1664». El are pe Şerban (1659-731), iar acesta pe Banul Constantin (1682-1752). De la Costandin vine Radu (n. 1750), «care la botez s'aŭ făcut Paharnic» şi moare în 1804, «tot Paharnic, fiind sacat şi depărtat din fire din rîvna gradurilor şi slujbelor după atuncĭ». În sfîrşit, se pomeneşte fiul luĭ Radu, Logofătul Costandin, născut în 1798, «care aŭ slujit în slujba ostăşască a Rosii şi, aflîndu-să în două campaniĭ în protiva Turcilor, aŭ dobîndit cavalariĭ şi sabie de aur pentru vitejie, iar în urmă, pentru slujbele aduse patrii sale, s'aŭ cinstit şi cu cavalarie otomană şi în rang de Marele-Ban».

3. Pe o icoană, însemnare că s'a îmbrăcat cu argint la 1846 de Elena Lahovari Postelniceasa. 731.

XXXIII. Biserica Schitu-Măgureanu.

1. Pe păretele din stînga (biserica e reparată din noŭ, în chipul cel maĭ ruşinos): 732.

Întru mărirea şi slava mareluĭ Dumnezeŭ carele în Troiță să proslăveaşte, ziditu-s'aŭ dinŭ temelie ačastă svântă şi dumnezăiască bisearică de răposatulŭ şi pururea-pomenitulŭ Costandinŭ Văcărescul Vel Logofătŭ, dară, rămăindŭ neisprăvită, după prestăvirea dumnealuĭ, s'aŭ isprăvitŭ şi s'aŭ înfrumusățatŭ cu toată podoaba eĭ, precumŭ să veade, de ginerile dumisale dumnealuĭ Mihaiŭ Cantacuzino Velŭ Vistier, cinstindu-să cu hramulŭ Vovedeanii a preasvinteĭ Născătoare de Dumnezeŭ şi a Sfântuluĭ sfințituluĭ mucenicŭ Visarion, spre pomenirea veačnică ctitorilorŭ, în zilele preînnălțatuluĭ Domnŭ Ion Costandinŭ Mihaĭ Racoviță Voivodŭ, şi fiindŭ ostenitorŭ Sfinției Sa părintele chir Sofronie, egumen de la Sărindar. Oct[om]vr[ie] 5 z[ile, v leat] 7265[1756; *sic*].

2. Mihaĭ Cantacuzino a fost Ban şi general rus. De la el ni-a rămas şi *Genealogia Cantacuzinilor*, în care, la p. 120 şi urm., sînt ştirĭ bogate asupra luĭ. Soția sa Maria era fata Safteĭ, fiica luĭ Constantin-Vodă Brîncoveanu şi a luĭ Iordachi Crețulescu. 733.

734. 3. Icoană din 1849, de la «Catinca Malandroaica».

4. Chipurile ctitorilor, pe care le-am dat în «Albumul Cantacuzinilor», şi toată vechea zestre a bisericiĭ s'aŭ stricat.

XXXIV. Biserica Sf. Constantin.

735. 1. De-asupra uşiĭ de intrare:

Întru mărirea celuĭ în Troiţă un Dumnezeŭ proslăvit şi de noĭ într'o fiinţă mărturisit acest d[u]m[ne]zeescŭ lăcaş întru acoperemintul Sfinţilor Înpăraţĭ Constantin şi Elena s'aŭ afierosit de robiĭ luĭ D[umne]zeŭ Constantin Cojocar beşleaga, Constantin croitor Melcescu, Hagĭ Panait şălar, cu a însuş cheltuială, din temelie zidit spre a lor pomenire şi a celor ce aŭ ajutat: Pătraşco croitor, Ion Coica ca în veač să fie pomeniţ eĭ şi tot neamul lor, şi s'aŭ săvîrşit în zilele preaînnălţatuluĭ nostru Domnŭ Mihail Suţu VVd., Mitropolit fiind Preasfinţia Sa chir Grigorie; 1785, Septem[vrie].

736. 2. Icoana sf. Constantin vine de la «Costachi Iuanu Mihaĭ», din al XVIII-lea veac.

737. 3. Pe o anaforniţă:

Acestu aghiosmatarion să afiroseşte biserici Sfi[n]ţilor Înpăraţĭ ot mahalaoa Livedeă gospod de robi luĭ Dumnezeŭ Ioanu Rizu, Teodora şi cu totu neam[ul] lor: Mihail, Marcu, Lanbrini, şi cu totu neam[ul] lor, ἔτος [= anul] 1831, Aprile 19.

738. 4. Pe alta, inscripţie grecească de la aceiaşĭ, din 1832.

5. Pomelnicul din altar, săpat în piatră, e maĭ noŭ.

XXXV. Biserica Sf. Nicolae din Gorganĭ.

1. De-asupra uşiĭ de intrare:

739. Acest sfăntŭ şi dumnezeescŭ lăcaş unde să cinsteşte şi să prăznueşte hramul sfăntuluĭ mareluĭ proorocŭ Ilie Tezeiteanul în movila Gorganuluĭ din temelie s'aŭ ziditŭ al

doilea rîndu în zilele Mării Sale dumnealuĭ Ioanu Gheorghie Carageà Vvd., carele aŭ făcutu şi oareşce ajutor, începător şi sîrguitor aflăndu-să dumnealuĭ biv Vel Paharnicu Manolache Hrisosholeos, soţiia dumnealuĭ Elena i dumnealuĭ biv Vel Cluceru Radu Voinescu i dumnealuĭ biv Vel Paharnicu Ştefan Voinescu, şi epitropŭ ostenitorŭ biv Velŭ Slugerŭ Gheorghe Artino, dinŭpreună ajutorîndu şi brasla neguţătorilor cojocarĭ, iar prin îndemnarea acestor obraze mulţĭ pravoslavnicĭ creştinĭ aŭ ajutorat pănă s'aŭ săvîrşitŭ cu vrerea luĭ Dumnezeŭ, începîn[du]-se sfintele slujbe; după care, aşăzăndu-se epitropu chir Spiru, dtpă a sa rîvnă şi cu ajutoriul celor de maĭ sus pomeniţĭ, s'aŭ poleitu şi cele din lăuntru, precum să văd, în zilile Mării Sale prea-înnălţatuluĭ Domnu Alecsandru Nicolae Suţul Voevod, şi spre pomenire veĉnică s'aŭ scrisŭ aĉastă pisanie la anul de la întruparea Mîntuitoruluĭ nostru Is[us] H[risto]s; 1819, Noemvrie.

2. Pe un mormînt: 740.

Ἐνθάδε κίτε ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Γεώργιος Ϥακιρόλους, ὁ ἐκ Ζαγορίου τὸν Ἰοαννvίον καὶ κόμης νεγαδεσσος *(sic)* τ.· ἐκοιμήθη κατὰ τὸ ἔτος 1818, Ἰούλη 13.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Gheorghe Ceacîroglu, cel din Zagora, din Ianina (?)... A răposat în anul 1818, Iulie 13.»

3. Pe altul: 741.

Supt această piatră odihnesc oasele răposatuluĭ robu luĭ D[u]mnezeŭ Ioanŭ Sefendache, cu neamu luĭ, 1816, Iiunie 18.

4. Pe un al treilea: 742.

[Ἐνθά]δε καλύπτει [μητ]ὴρ κοινή, γῆ, [καὶ ἡ] πέτρα κρύπτει Δόμπρι Κωνσταντίνου νεοθελῆ, γουνάρην γνοστόν, τοῖς πᾶσι ᾿ξακουστὸν, οὗ αἰώνια μνήμη μακαρία. 1814, Φευρουάρ. 8, Βουκουρέστη.

Adecă:

«Aicĭ ascunde mama tuturor, pămîntul, şi piatra acopere pe Dobre Constantin, tînărul croitor, cunoscut la toţĭ, vestit; a căruĭ pomenire fericită să fie veşnică; 1814, Februar 8, Bucureştĭ.»

743. 5. Tot pe un mormînt:

Ἐνθάδε κεῖται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Παγώνη ἐκ Σιστοβίου, σύζυγος τοῦ μακαρίτου Ἰωάννου Χ[ατζῆ] Δημητρίου ἐκ Νικοπόλεος· 1834, Απριλίου 28.

Adecă:

«Aicĭ zace roaba luĭ Dumnezeŭ Păuna, din Siştov, soţia răposatuluĭ Ioan Hagì Dimitrie din Nicopol: 1834, April 28.»

744. 6. Pe altul:

Suptŭ ačastă piiatră odihnescu oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Ioanŭ, Maria Penču, cu neamu loru.

745. 7. Tot aşa:

Suptu ačastă piiatră odihnescu oasele răposatuluĭ robu luĭ Dumnezeŭ Gheorghie Sluger....

746. 8. Pe o icoană:

Δέησις τοῦ δούλου σου Μπαννίκα· 1813.

Pe alta:

747. 9. Δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γεωργίου Ἀρρηνόνει· 1813.

Decĭ icoanele vin de la Bănică şi Gheorghe Arinoni, în acelaşĭ an, 1813.

10. Discul e din 1816.

748. 11. Pe un potir:

Pomenescă-se robiĭ luĭ Dumnezeŭ Chiriac, Casandra, cu copii lor; 1792.

749. 12. Pe o Evanghelie greco-romînă (Bucureştĭ):

Ačastă sfăntă evanghelie iaste dat[ă] de dumneaeĭ jup[ă]neasa Stanca de poman[ă] bisearici de la Gorgan, unde iaste hramul luĭ Sfenti.... Sept[emvrie]....

13. Pe o Evanghelie din anul 7255: 750.

Aĉastă sf[ă]ntă şi dumnezeiască evanghelie este dată danie sfinti bisericĭ ce este hramul Sf.... proroc Ilie ot Gorgan, dată de robiĭ luĭ Dumnezeŭ... Vornecul, Paraschiva Vorniĉasa; 7255 [1746], Dechemvrie 26 d.

14. Pe un *Octoih* din 1700: 751.

Acest oftoic iaste dat de pomeaană de Măriia Sa Vod[ă] bis[e]riciĭ de la Gorgan.

15. Pe un *Mineiŭ* din 1774: 752.

Să să ştie că am scris eŭ Mihaiŭ dela Gorgan, şi cănd am scris fost în săptămăna brănzi, şi să ştiţ, pă cănd easă la tocatu popilor, eŭ voiŭ muri, şi măinele mele vor putrezi, iar cine va ceti, va zice: Dumnezeŭ să-l erte. Eŭ Mihaiŭ de la potrop[op]ul Ioan Sachilar.

Să să ştie de cănd s'aŭ tărnosit sfănta biserică a prooroculuĭ Ilie, ce să zice Gorgan, în zilele Mării Sale Domn Io Ioan Gheorghiu Carağă Voevod, la leat 1814, şi Mitrop[olit] fiind Presfinţiia Sa Mitropolit chirio chir Nectarie a toată Ungrovlahiia, după ce să osteese boala ĉumiĭ. Pop Mihaiŭ, duh[o]vnecu de aicĭ din Gorgan; 1815, Dechemv[rie] întăiŭ.

XXXVI. Biserica Batişte.

1. De-asupra uşiĭ de intrare: 753.

† Cu vrerea Tatăluĭ şi ajutorul Fiiuluĭ şi cu îndemnarea D[u]huluĭ Sfănt ridicatu-s'aŭ aĉastă sfăntă şi dumnezeiască biserică care să cinste[şte] hramul Sfinteĭ Ani i a Sfinţii Sale preapod[o]bneĭ Parascheveĭ i a muceniţiĭ Parascheveĭ, care din temelia eĭ s'aŭ ridicat şi s'aŭ înfrumuseţat cu toată cheltuiala dum. Vătafu Manĉul i a soţĭ dum. Ilincăĭ, сь чд. [cu fiiĭ] Văt[a]f Vlada: pan Stan, Stana, Necula Ciauş,

Iona, pentru ca să le fie dum. pomenire, în zilele prealuminatuluĭ Domn Io Costandin Mihaĭ Vvd. și Mitropolit chiriu chir Grigorie, la anul de la Zidirea Lumiĭ 7272, iar de la H[risto]s 1764 [=1763], No[emvrie] 3 dni.

754. 2. Pe un mormînt:

Ἐνθάδε κεῖται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Χατζῆ Γκιόκας, Ηατζῆ Δήμου, ὁ ἐξ Αλβαγητοχωρίου, τοῦ κατὰ τὸ Ῥαζγράδη, μετὰ τῶν τέκνων αὐτοῦ: Κυριακῆς καὶ Σταμάτη.

Ἀπεπαύθη κατὰ τὰς 21 Νοεμβρίου, τῷ 1822 ἔτει.

Adecă:

«Aicĭ zace robul luĭ Dumnezeŭ Hagi Ghioca, al luĭ Hagi Dimu din Arvanitochori, strămutat la Razgrad, cu copiiĭ luĭ: Chiriachia și Stamati. A murit la 21 Novembre 1822.»

755. 3. Pe altul:

Acì suptŭ aĉastă piatră odihnescu oasele răposatuluĭ robu luĭ D[u]mnezeŭ jupânŭ Manĉu: s'aŭ prestăvit în zilele priaînnălțatuluĭ Domnu Io Scarlatu Ghica Vvd., de la H[risto]s leat 1766, Noem[vrie] 13.

E ctitorul însușĭ.

4. Pomelnicul vechiŭ are numaĭ nume fără însemnătate.

XXXVII. Biserica Popa-Chițu.

756. Pe icoana Sf. Spiridon se arată că s'a făcut «cu ajutorul isnafuluĭ, al colporații, cavafilor», la 1856, în Decembre.

XXXVIII. Biserica Precupeții-Vechĭ.

757. Pe o piatră în zidul de afară:

† Aĉa[s]tă sfântă și dumnezeiască biserică din îndemnarea D[u]huluĭ aŭ început-o popa Gheorghe călugărul și

cu ajutoru a creştinilor ia aŭ isprăvit-o Năstase Siimeanul Mojucul, i cu soţiia luĭ Milca, i snă ego [fiiĭ luĭ] Tudor, Ionna, Tudorŭ, pentru večnica pomenire sufletelor lor i aŭ roste *(sic ?!)*; i ctitorĭ aŭ fostu popa Grigorie şi cu popa Gheorghe. Av[gust] 15, leat 1773, Maria i Estera.

XXXIX. Biserica Silivestru.

1. Pe un mormînt: 758.

Aič dedesuptul aceştiĭ pietri odihnescu oasel[e] robilor luĭ D[u]mn[e]zeŭ jupanuluĭ Părvan Boiangiul i ale jupănesiĭ dumnealuĭ Stanca, ctitoriĭ acestiĭ sfinte beseariči şi a copiilorŭ dumnealorŭ Dumitrana, Ilinca, Scarlat, Ioana, Mănăilă, Mariia, Costandin; veačnica lor pomenire, D[u]mn[e]zeŭ să-ĭ iarte. Nica.

Alăturia cu ačastă piatră să odihnesc şi oasele popi Ioan, Mariia prez[vitera]; 7298 [1790].

2. Pe piatra de de-asupra uşiĭ: 759.

Sf[ă]nta şi d[u]mnezeiasca biserica ačasta, care să prăznueşte hramul Adormirea Maiciĭ Domnuluĭ, fost-aŭ de lemn maĭ nainte vreme. făcută mică, şi acum în urmă, cu ajutorul luĭ Dumnezeŭ şi cu silinţa d-lor epitropi şi ctitori: Ilie, Dimitrie, fraţ, şi Ioan, Stoica, Gheorghie, Radu, Ioan, şi din mila a maĭ multor creştinĭ s'aŭ făcut de iznovă după cum să vede, ca să fie acelor care aŭ miluit spre sufleteasca mîntuire şi de vecĭnica pomenire, în zilile Mării Sale D: Alecsandru Ghica VV., şi otcărmuitorĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ şi episcopĭ: Neofit, Chesarie, Ilarion; leat 1839, Mar[tie] 15.

Mitropolitul, Grigore, era încă în Rusia, surgunit.

Pietrele eraŭ zvîrlite în curte, fiind în prefacere din noŭ biserica.

XL. Biserica Kalinderu.

760. De-asupra ușiĭ:

Așa să lumineze lumina voastră înnaiutea oamenilor ca să vază faptele voastre cele bune și să slăvească pre tatăl nostru cel din cerurĭ. Drept aceea și eŭ Lazăr Calenderoglu, împreună cu alțĭ ajutătorĭ, aŭ rădicat din temelie această sf. biserică, puind hramurĭ pe Sf. pr[ooroc] Ilie, Învierea Sf. Lazăr și Sf. iera[r]h Alexandru, spre pomenirea de vecĭ, în zilele prea-înnălțatuluĭ nostru Domn Alexandru Dimitrie Ghica VV. și a preaosfințituluĭ Mitropolit a toată Ungro-Vlahieĭ, chir Neofit, la anul de la Hr[istos] 1841, Avg[ust] 30.

XLI. Biserica Sf. Gheorghe Noŭ.

761. 1. Pe moaștele Sf. Nicolae:

Сїю рꙋкꙋ стомꙋ Николае ѡкова сь златомь гн. Іѡ Михаи Воевод и гжда Станга и снь их Іѡ Некꙋла Воевода, в лѣт ҂зри, и с Митрополит Євдимие.

Adecă:

«Această mînă a Sf. Nicolae a ferecat-o cu aur Domnul Io Mihaĭ Voevod și Doamna luĭ Stanca și fiul lor Io Necula Voevod, în anul 7108 [1599—1600], și cu Mitropolitul Eftimie.»

Lucrul acestuĭ prinos al luĭ Mihaĭ Viteazul e deosebit de frumos. Cutia moaștelor, făcută de o Văcărească, e nouă și n'are nici-o însemnătate.

762. 2. Pe ripide:

Aceste repide le-aŭ făcut Io Costandin B[asarab] V[oevod] z[emli] Ugrovlahii, și le-aŭ dat la s. monastire S. Ghiorghi m[u]č[enic]; Apr[ilie] 1, 7217 [1709].

Chipurĭ:

Io Costandin i gospodjda e[g] Mariia.
Io Costandin V. Io Ștefan V.
Io Costandin V.
Io Mateĭ V.

Pe alta, fiul domnesc Radu iea locul luĭ Costandin.

3. Pe o piatră depusă în pridvor: 763.

Ačastă curte aceștiĭ sf[i]nte bisearicĭ, hramul mareluĭ muč[e]nic Gheorghie, ce iaste închinată prea-sf[ă]ntuluĭ și de viiață dătătoriuluĭ Mormăntŭ al Domnuluĭ și spăsitoriuluĭ nostru Is[us] H[risto]s, carea să veade înprejur zidită și tocmită într'acesta chip, cu chiliĭ dedesupt și altele pre de-asupra, cu toate odihnele și trebuințele lor, întîiŭ și den temeliia lor sănt începute și până la un loc zidite cu cheltuiala luĭ Panaghiotachi [1] carele oarecăndŭ Tălmaciŭ-Mare la Poarta Turčască aŭ fost, domnind pre aceale vremĭ bl[a]gocestivul Domn Io Antonie Voevod, fiindŭ cursul anilor de la Hr[istos] 1670, și ispravnic făcăndu pre dumnealuĭ Șerban Cantacuzino, Vel Spăt[ar] fiind atunce: aŭ rădicat rândul cel de jos de chiliĭ, și încă în toate deplin; dupre aceaia, murindu Panaghiotachi, și cheltuiala de la dănsul s'aŭ curmat, și așa aŭ stătut pănă acum, în zilele luminatuluĭ și înnălțatuluĭ Io Costandin B[răncoveanu] Băsărab Voevod. Decĭ iară s'aŭ început a să zidi și a să lucra, întăiŭ ceale de jos chiliĭ ce rămăsease neisprăvite, dupre aceaia și casele patrierșăștĭ, cu tot rândul celor dupre de-asupra, pănă s'aŭ și sfărșitŭ precum să și văd, cheltuiala puind parte prea-fericitul, prea-înnălțatul și prea-știutul părintele Dositheĭ, patriarhul Sfinteĭ cetățiĭ Ierusalimuluĭ, carele patrierșià încă [din] începutul aceștiĭ zidirĭ, parte și maĭ mare, înnălțatul Domnu dăndu. Ajutat-aŭ la ačastă mare cheltuială ce s'aŭ

[1] Nikussios.

făcut, și boerimea, și [alte] mănăstirĭ ale țărăĭ, și neguțătoriĭ, cine cu ce aŭ putut și s'a înduratŭ, pentru sufletele și bună pomenirea lor, ca să fie preasfinteĭ și mareĭ a Ierusalimuluĭ Case acĕastă zidire, de mult ajutoriŭ și folos, ispravnicu luminatul Domnu puindu pre Ianache Văcărescul Vel Agă, și cheltuitoriŭ lucruluĭ acestuia Aposto[l] neguțătoriul, fiindu egumen Malahia ieromonahul pre acea vreame, până o aŭ și isprăvitŭ, la anul de la Zidirea Lumiĭ 7207, și de la Spăseniia eĭ 1699, mesița Septemvrie 20, într'al unsprăzeacelea an al Domnii bl[a]gocestivuluĭ și înnălțatuluĭ, maĭ sus pomenituluĭ Io Costandin B[asarab] Voevod, carele și astăzĭ stăpâneaște, a căruia anĭ și norocirea înnmulțească-ĭ a tot țiitorul și putearnicul Dumnezeŭ! Și am scris eŭ, Isar Log[ofătul].

764. 4. Pe un mormînt frumos, de marmură albă, cu florĭ și vulturul țeriĭ sînt săpate litere foarte șterse de călcarea picioarelor, din care se deslușesc cele ce urmează, arătînd că avem înnaintea noastră mormîntul luĭ Ioan-Vodă, fratele luĭ Nicolae Mavrocordat:

Sea (?) prea-creștin, necruțăndu ...

Supt acĕastă piatră ... cu mu[ltă] ... pe nu ... cu ... rudă ... Ioan împodobit cu Voevozia, care cu pravoslavie, cu mult[ă] ințălepciune Domnŭ Țărăĭ-Rumăneștĭ cărmuind prea bine, pre Alexandru cel numit avănd firescu părinte, pre tainicul împărătescŭ [ἐξ ἀποῤῥήτων], cela cu multă minte, iar frate bun pre înțeleptul pre Domnul Nicolae Voevod Țărăĭ-Rumăneștĭ, care m ... n'are pre Dumnezeŭ dreptul (?) cuv ... că ... lu 7227 [1719].

Cf. Cronica luĭ Radu Popescu, în *Magazin*, IV, p. 101: «În luna luĭ Fevruarie l-aŭ ajuns o boală grea, lingoare, și, zăcînd zile —, s'aŭ săvîrșit, și s'aŭ îngropat cu mare cinste, în mănăstirea Sfîntuluĭ Gheorghe, în Bucureștĭ, fiind de vîrstă de anĭ —,» și maĭ sus, p. 74.

765. 5. În față, tot la dreapta, în pronaos, un alt mormînt, aproape întru toate asemenea, dar fără inscripție. El cuprinde, de sigur, pe vre-o altă rudă a luĭ Nicolae Mavrocordat.

TABLA CUPRINSULUĬ [1].

I.

Moldova Şeasă.

II.

Moldova Muntoasă.

[1] Tabla numelor va fi dată la sfîrşitul lucrăriĭ.

III.

Ţara-Românească.

IV.

Oltenia.

Pag.

V.

Orașul Botoșanĭ.

VI.

Orașul Bucureștĭ.

ERATA ŞI OBSERVAŢII

La p. 46, no. 3. Pagina din *Raport* trebuie să fie 89.

La p. 74, r. 7 de jos trebue a se ceti: Sf. Gheorghe *Noŭ*, în loc de *Vechiŭ*.

La p. 90, r. 2 de sus, anul din *Convorbirĭ* e. 1901. Mama luĭ Constantin Şerban a fost fata unuĭ preot din Bucureştĭ

La pag. 90, no. XLIII, r. de jos, ceteşte «*nu* era».

La pag. 188, ultimele rîndurĭ: Ancuţa Brîncoveanu a luat pe *Nicolae* Roset, iar Balaşa pe Lambrinŏ. V. şi *Genealogia Cantacuzinilor*, pp. 409—10.

La p. 286, r. 2 de sus, data e 7 208. decĭ: 1680—90.

*

Pentru raţiunĭ de uşurinţă tipografică s'a pus ѧ chiar atuncĭ cînd în inscripţia slavonă forma începe a se apropia de ѫ, care a fost totdeauna maĭ mult un caracter, tipografic.

PREŢUL 5 LEI